

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

CANSU AKYILDIZ

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI**

**DOÇ. DR. A. ESRA İŞMEN GAZİOĞLU
TEZ DANIŞMANI**

İSTANBUL - 2018

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

CANSU AKYILDIZ

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI**

DOÇ. DR. A. ESRA İŞMEN GAZİOĞLU

TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL-2018

Bu çalışma 14.11.2018 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. A. Esra İŞMEN GAZİOĞLU
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Hikay DEMİR
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Azize Nilgün CANEL
Marmara Üniversite
Atatürk Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Ailede disiplin; mutlu, umutlu, ruh sağlığı yerinde ve üretken nesillerin yetişmesine rehberlik ederken, aynı zamanda ailedeki tüm fertlerin sağlıklı bir iletişim ve berlirli bir düzende yaşamalarına katkı sağlaması açısından büyük bir öneme sahiptir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ölçüm aracının güvenilirlik ve geçerlik çalışmasının yapılması, Türkiye’de günümüze kadar yapılan çalışmalara bir destek oluşturması, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirleyerek ve bu uygulamaların çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın bulgularının kötü muamelede bulunan ebeveyn gruplarının, çocuk ihmali ve istismarı konusunda farkındalıklarının ve hassasiyetlerinin geliştirilmesine, eğitimlerle yeni bakış açıları kazanmalarının sağlanmasına, çocuğun korunmasında ve yeniden topluma kazandırılmasına, çocukların istenmeyen davranışlarıyla etkili şekilde başa çıkma yollarını ve etkin ebeveynlik becerilerini kazandırıcı önleyici ve müdahale edici programların hazırlanmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Özveri ve sabır gerektiren uzun soluklu bir çalışmanın ürünü olan bu araştırmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin desteği ve emeği bulunmaktadır. Öncelikle araştırmamın her aşamasında büyük bir titizlik ve özveri ile yardımcı olan, benden desteğini, emeğini, ilgisini ve bilgisini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım; Sayın Doç. Dr. Esra İŞMEN GAZİOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Tez uygulamalarıma katılan ebeveynlere, uygulama sürecinde bana yardımcı olan okul müdürlerime ve öğretmen arkadaşlarıma ve burada isimlerini saymadığım ancak bu zorlu süreçte beni hiç yalnız bırakmayan ve bana dostluklarını sunan diğer bütün arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Bana her zaman her yönden destek olan ve güvenen, sevgilerini esirgemeyen, hayatı her zaman benim için kolaylaştıran ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim sevgili babam, sevgili annem, canım abim ve canım kardeşime sonsuz teşekkür ederim. Sizin desteğiniz olmasaydı, bu çalışma da olmazdı.

Hayatta sadece güzel şeyleri değil zorlukları da benimle paylaşacağını bir kere daha gösteren, işler zorlaştığında sevgisini ve ilgisini bana hep hissettiren, güven veren, her zaman yanımda ve bana destek olan, bu çalışmanın her aşamasında emeği bulunan sevgili eşim ve hayat arkadaşım Özgür’e sonsuz teşekkür ederim.

CANSU AKYILDIZ

ÖZET

EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Bu araştırmanın temel amacı, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek için Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geliştirilmesidir. Araştırmanın diğer amaçları ise geliştirilen ölçeğin bazı demografik değişkenler ve ebeveynlerin öfke düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesidir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği, 5-14 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere veya onlara bakım veren kişilere ölçeğin uygulanması amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmaları kapsamında belirlenen maddelere, Temel Bileşenler Analizi yöntemi ile Açıklayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilerek, 62 madde ve 6 alt boyuttan oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin genel Cronbach alfa değeri ise 0.85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0.88 olarak elde edilmiştir.

Ölçek geliştirme çalışmalarının ardından araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda ölçeğin bazı demografik değişkenler ve ebeveynlerin öfke düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul Esenyurt bölgesinde ikamet eden ve 5-14 yaş aralığında çocuğu olan 311 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında ebeveynlere, bu çalışmada geliştirilen “Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği” ve Spielberger ve diğerleri (1985) tarafından geliştirilen ve Özer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan “Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği” uygulanmıştır. Ek olarak, ebeveynlerin kişisel ve ailevi çeşitli demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Aile Bilgi Formu” da kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi ve ebeveynlerin disiplin yöntemlerinin demografik özelliklere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin analizler için; Pearson Korelasyon Analizi, Bağımsız Grup “t” Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre annelerin babalara göre çocuklarına daha fazla duygusal ve fiziksel saldırganlık gösterdiği ve erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla duygusal ve fiziksel saldırganlığa maruz kaldığı saptanmıştır. Düşük gelirlili ailelerde şiddetli fiziksel saldırganlık içeren yöntemlerin fazla, gelişimi destekleyen yöntemlerin ise az kullanıldığı görülmektedir. Ebeveynin eğitim seviyesi arttıkça gelişimi destekleyen davranışların daha fazla sergilendiği, duygusal ve fiziksel istismarın ise azaldığı saptanmıştır. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği” ve “Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği” alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiş ve Duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutu ile sürekli öfke, öfke-içe ve öfke-dışa arasında pozitif ve güçlü bir ilişki saptanırken; öfke kontrol alt boyutu ile negatif bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Çocuk İstismarı, Ebeveyn, Disiplin Yöntemleri, Disiplin, Kötü Muamele

ABSTRACT

A SCALE DEVELOPMENT STUDY OF PARENTAL DISCIPLINE APPROACHES

The main aim of this research is to develop “The Parental Disciplinary Approaches Scale” to determine the frequency and prevalence of the discipline methods that parents apply to their children. The other aims of the study are to analyze the relationship between the developed scale, some demographical variables and the anger levels of the parents.

The Parental Disciplinary Approaches Scale is applicable for parents who have children between ages of 5 and 14. The items which were designated during scale development phase are subjected to Exploratory Factor Analysis with Principal Components Analysis method. The analysis resulted in a scale which has 62 items and 6 sub-dimensions. Validity and reliability analyses of the scale demonstrate that, the Cronbach’s alpha value of the scale is 0.85 and the test-retest reliability coefficient of the scale was found as 0.88.

After the scale development phase of the study, relationships between the scale, some demographical variables and the anger levels of parents are analyzed in accordance with the other aims of the research. The sample analyzed in the research consists of 311 parents from Esenyurt region who have children between ages of 5 and 14. “The Parental Disciplinary Approaches Scale” developed by the researcher and “State Trait Anger Scale” developed by Spielberger were both applied to the sample of 311 parents.

In order to determine demographic characteristics regarding personal and familial aspects, Family Information Form was also applied. Pearson Correlation Analysis, Independent Samples t-Test, One Way Analysis of Variance (ANOVA), Mann Whitney-U Test and Kruskal Wallis-H Test were used to analyze the data.

The results of the study have shown that mothers expose more emotional and physical aggression to their children than fathers and boys are much more exposed to emotional and physical aggression than girls. Families with low income status adopt heavy physical aggression much more than others but the results become reversed for supportive development subscale. Supportive development practices become more prevalent when income level increases. In contrast with supportive development, emotional and physical aggression is less common in families with high income status. The relationship between Parental Disciplinary Approaches Scale and State-Trait Anger Scale is examined to check external validity and it is found that emotional and physical aggression has a positive and strong correlation with state-anger, anger-out, anger-in subscales. Conversely, there is a negative correlation between anger control and emotional and physical aggression.

Key Words: Child Abuse in Family, Parent, Discipline Methods, Discipline, Child Maltreatment

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. AMAÇ	7
1.3. ÖNEM	8
1.4. SAYILTILAR.....	11
1.5. SINIRLILIKLAR	11
1.6. TANIMLAR	12
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE AÇIKLAMALAR	13
2.1. DİSİPLİN KAVRAMINA İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR	13
2.2. EBEVEYNLERİN DİSİPLİN UYGULAMALARI	17
2.3. DİSİPLİN, CEZA VE ÇOCUK İSTİSMARI.....	22
2.4. DİSİPLİN KAVRAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	24
2.5. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN TANIMI VE KAPSAMI	27
2.5.1. Fiziksel İstismar.....	30
2.5.2. Duygusal İstismar / Psikolojik Kötü Muamele.....	37
2.5.3. Cinsel İstismar	42
2.5.4. İhmal	50
2.6. YAYGINLIK.....	54
2.7. DİSİPLİN YÖNTEMLERİNİN ARAŞTIRMA SİSTEMLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ.....	61
2.7.1. Çocuğa Kötü Muamelenin Ölçülmesi	61
2.7.2. Veri Toplama Yöntemleri.....	62
2.7.3. Araştırma Grubunun Belirlenmesi.....	63
2.7.4. Referans Dönemleri	64

2.8. EBEVEYNLERİN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARINI İNCELEMELİK ÜZERE GELİŞTİRİLMİŞ TUTUM VE DAVRANIŞ ÖLÇEKLERİ	64
2.8.1. Yurtdışında Geliştirilmiş Ölçekler.....	64
2.8.2. Türkçeye Uyarlanan Ölçekler.....	66
2.8.3. Ülkemizde Geliştirilmiş Ölçekler	68
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	71
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	71
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	71
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	73
3.3.1. Aile Bilgi Formu	73
3.3.2. Durumluk - Sürekli Öfke Ölçeği	73
3.3.3. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin Geliştirilmesi	74
3.3.3.1. Maddelerin Oluşturulması	74
3.3.3.2. Ölçek Formunun Oluşturulması	76
3.4. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI	77
3.4.1. Yapı Geçerliği	77
3.4.2. Güvenirlik Analizleri	81
3.5. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ	83
3.6. UYGULAMA	84
3.7. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	85
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	87
4.1. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER	87
4.1.1. Örneklemin Genel Yapısına İlişkin Frekans Dağılımları	87
4.1.2. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'ne (EDYÖ) İlişkin Betimleyici İstatistikler	92
4.1.3. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğine İlişkin Betimleyici İstatistikler	100

4.2. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARINDAN ELDE EDİLEN PUANLARA İLİŞKİN ANALİZLER	102
4.3. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ İLE DURUMLUK SÜREKLİ ÖFKE ÖLÇEĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	138
BÖLÜM V: YORUM.....	140
BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	159
KAYNAKÇA	164
EKLER.....	185
ÖZGEÇMİŞ.....	196

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3-1:	Çalışma Gruplarına Göre Ebeveynlerin Demografik Özellikleri	72
Tablo 3-2:	Faktör Analizi Sonuçları	80
Tablo 3-3:	Ölçeğe İlişkin Faktörler	81
Tablo 3-4:	Faktör Analizi Güvenirlik Katsayıları	82
Tablo 4-1:	Ebeveynlerin Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri ...	88
Tablo 4-2:	Ebeveynlerin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	88
Tablo 4-3:	Ebeveynlerin Öğrenim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	88
Tablo 4-4:	Ebeveynlerin Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	89
Tablo 4-5:	Ailenin Aylık Geliri Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	89
Tablo 4-6:	Çocuk Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	89
Tablo 4-7:	Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	90
Tablo 4-8:	Çocuğun Yaşı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	90
Tablo 4-9:	Çocuğun Okul Seviyesi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri ..	91
Tablo 4-10:	Aile Bilgi Formunda Yer Alan Diğer Değişkenler İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	91
Tablo 4-11:	Şiddet İçermeyen Disiplin Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri	93
Tablo 4.12:	Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri.....	94
Tablo 4-13:	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri.....	95
Tablo 4-14:	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri.....	96
Tablo 4-15:	İhmal Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri.....	98
Tablo 4-16:	Gelişimi Destekleme Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri	99
Tablo 4-17:	Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	101

Tablo 4-18: Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4-19: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	104
Tablo 4-20: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları.....	104
Tablo 4-21: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	105
Tablo 4-22: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları.....	105
Tablo 4-23: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	106
Tablo 4-24: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları.....	106
Tablo 4-25: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	107
Tablo 4-26: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	107
Tablo 4-27: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları.....	108
Tablo 4-28: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	108
Tablo 4-29: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları.....	109
Tablo 4.30. Çocuk Cinsiyeti Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları.....	109
Tablo 4-31: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	110

Tablo 4-32: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları...	111
Tablo 4-33: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	111
Tablo 4-34: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Anlamlı Farklılıkları	112
Tablo 4-35: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	112
Tablo 4-36: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	113
Tablo 4-37: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	113
Tablo 4-38: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	114
Tablo 4-39: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	114
Tablo 4-40: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları... 115	
Tablo 4-41: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık ve Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	115
Tablo 4-42: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	116
Tablo 4-43: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	116
Tablo 4-44: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	116
Tablo 4-45: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	117
Tablo 4-46: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları ...	117

Tablo 4-47: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	118
Tablo 4-48: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık ve Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	118
Tablo 4-49: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal-Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	119
Tablo 4-50: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	119
Tablo 4-51: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	120
Tablo 4-52: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	120
Tablo 4-53: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	121
Tablo 4-54: Çalışma Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları.....	121
Tablo 4-55: Medeni Durum Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	122
Tablo 4-56: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin, Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma, Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık İhmal Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	123
Tablo 4-57: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık ve Gelişimi Destekleme Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	124
Tablo 4-58: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları	125
Tablo 4-59: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları	125

Tablo 4-60: Çocuğun Psikolojik Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	126
Tablo 4-61: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin, Şiddetli Fiziksel Saldırganlık, Gelişimi Destekleme Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	127
Tablo 4-62: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma, Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık İhmal Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	128
Tablo 4-63: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	129
Tablo 4-64: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	129
Tablo 4-65: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre İhmal Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	130
Tablo 4-66: Ebeveynin Sürekli Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	131
Tablo 4-67: Ebeveynin Psikiyatrik Tedavi Geçmişi Değişkenine Göre EDYÖ Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	132
Tablo 4-68: Ebeveynin Çocuklukta Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları	133
Tablo 4-69: Ebeveynin Çocuklukta Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları	134
Tablo 4-70: Anne - Eş Tarafından Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	135
Tablo 4-71: Anne - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	136

Tablo 4-72: Baba - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Mann Whitney-U Testi Sonuçları	137
Tablo 4-73: EDYÖ ve DSÖÖ alt boyutları arasındaki Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları	138

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2-1: Disiplin Süreci ve Süreci Etkileyen Etmenler 15

Şekil 2-2: Çocuklara Yönelik Kötü Muamele Gözetimi: Veri Toplama
Yöntemleri ve Vakaların Belirlenmesi 63

KISALTMALAR LİSTESİ

AİÇİÖ: Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği

APA: Amerikan Pediatri Akademisi

DSÖÖ: Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği

EDYÖ: Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği

NCCAN: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Derneği

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Aile; bireyin dünyaya gelmesiyle birlikte bir parçası olduğu, yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ilgi, bakım ve desteğin kendisine sunulduğu, olumlu davranış özelliklerini edindiği ve geliştirdiği sosyal ortamdır (Demiraslan, 2007). Bununla birlikte aile içerisinde ebeveynler çocukların duygusal, zihinsel, bedensel ve sosyal açıdan gelişimlerine etki eden en önemli ve çocuklara en yakın kimselerdir (Hamamcı, 2006). Ancak aileler, terbiye etme gereksesi ile çocuklarına bilerek veya bilmeyerek fiziksel, duygusal ve ruhsal açıdan zarar verebilmektedirler (Akduman, B., Akduman, G., Korkusuz ve Ruban, 2005).

Anne, baba ve çocuk ilişkisinde en önemli ve temel unsurlardan biri anne ve babanın çocuğa yönelik disiplin davranışlarıdır. Kelime anlamı öğretim veya eğitim anlamına gelen disiplin, çocuk gelişimi alanında karakter modelleme, kendi kendine kontrol ve kabul edilebilir davranış öğretme yöntemlerini ifade etmektedir (Straus ve Fauchier, 2007).

Disiplin, çocuklara yaşlarına, gelişim dönemlerine uygun davranışları edindirmek ve kendi davranışlarını kontrol edebilecek becerileri kazandırmak amacıyla uygulanmakta olup; özdenetime sahip ve topluma yapıcı olacak bir birey kazandırmak üzere çocuğun kişiliğini geliştirme süreci olarak da ifade edilmektedir (Howard, 1991; Banks, 2002; Lansford, Chang, Dodge, Malone, Oburu ve Palmerus, 2005). Çocuğun kendi davranışlarını fark edip yeniden düzenleme yapmasını sağlayarak kendisini kontrol edecek yeterliliğe ve güce ulaştırmak disiplinin temel amacını oluşturmaktadır. Buradaki kritik husus; çocuğun ebeveynlerinden korktuğu için onların istek ve arzularına göre davranması değil, koşullara ve zamana uygun davranış geliştirmeyi öğrenmesidir. Etkin disiplin yöntemlerinin çocuk gelişimi açısından üç temel bileşeni bulunmaktadır. Bunlar: çocuk ile ebeveyn arasında olumlu destekleyici ilişki; istenen davranışların artması için destekleyici yöntemlerin uygulanması ve istenmeyen davranışların tamamen ortadan kaldırılması veya azaltılması için bu davranışlara yönelik desteğin kaldırılmasıdır (Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004).

Farklı kültürlerde ve ülkemizde yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarının disiplini için kullandıkları birçok yöntem ve uygulamanın, çocuğun bedensel ve ruhsal olarak sağlığını ve psiko-sosyal gelişimini negatif yönde etkilediğini ve ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunarak aslında duygusal ve fiziksel olarak çocuklarını istismar ettiklerini göstermektedir (Bilir, Arı ve Dönmez, 1986; Samuda, 1998; Qasem, Mustafa, Kazem ve Shah, 1998; Straus ve Stewart, 1999; Hunter, Jain, Sadowski ve Sanhueza, 2000; Oral, Can, Kaplan, Polat, Ateş ve Çetin, 2001; Gershoff, 2002; Kerr, Lopez, Olson ve Sameroff, 2004; Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004; Clement ve Chamberland, 2007; Kutlu, Batmaz ve Bozkurt, Gençtürk ve Gül, 2007; Bilgin ve Kartal, 2009).

Araştırmalar, ebeveynlerin disiplin stratejilerini, gelişimi desteleyen veya şiddet içermeyen davranış formlarının yanı sıra süreklilik gösteren, psikolojik saldırganlıktan bedensel cezaya doğru değişen veya şiddetin daha ciddi formları olan (Çocuk Koruma Hizmetleri tarafından müdahale gerektirecek) davranışlar olarak da kavramsallaştırmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kötü muamelelerini ele alan nüfus anketlerinde, psikolojik saldırganlık genellikle “başka bir insanda psikolojik acıya neden olacak şekilde kasıtlı yapılan iletişim veya bu niyetle yapılmış olarak algılanan iletişim” olarak tanımlanmıştır (Vissing, Straus, Gelles, ve Harrop, 1991, s. 224).

Bedensel ceza (küçük fiziksel şiddet) genellikle “çocuğun davranışını düzeltmesi veya kontrol etmesi için yaralanmaya neden olmadan çocuğa acı vermeyi amaçlayan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (Gershoff, 2002; Graziano, 1994; Straus, 1994). Şiddetli fiziksel ceza ise; “yasalar tarafından izin verilen şiddet düzeyini aşan ve çocuğun yaralanma riskinin daha yüksek olduğu ebeveyn tarafından uygulanan şiddet davranışları” olarak tanımlanmaktadır (Wauchope ve Straus, 1990, s. 137). Şiddetli fiziksel ceza, genellikle çocuk istismarının bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (Clement ve Bouchard, 2005). Morluk oluşturacak kadar çocuğu sarsmak veya vurmak gibi davranışlar ise çocuğa kötü muamele olarak teşkil edebilmekte ve Çocuk Koruma Hizmetleri tarafından soruşturmaya neden olabilmektedir. Çıplak elle kaba etine vurmak gibi diğer davranışlar ise fiziksel istismarı arttıran riskler olarak bilinmesine rağmen birçok ülke kanunlarına göre

çocuk istismarı için yeterince zemin oluşturmamaktadır (Gershoff, 2002; Straus, 2001; Straus ve Hamby, 1997; Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan, 1998).

Yapılan çalışmalar, çocuğu istenmeyen bir davranış sergilediğinde ebeveynlerin çocuklarını disipline etmek adına ne kadar çok çoklu istismarda bulduklarını göstermektedir. Örneğin; Kanada'daki bir araştırmada, çocukların %21.3'ü yılda 6'dan daha fazla defa annelerinin kendilerine kızıp, bağırıp, azarlamasına; % 6.6'sı annelerinin kendilerine lanet edip küfür etmesine ve %5.8'i ise yılda 1-2 kez annelerinin kendisini kovmak ve evden atmakla tehdit etmesine maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Clement ve Chamberland, 2007). Hong Kong'daki bir araştırma ise bedensel cezalandırmanın çocukları disipline etmek amacıyla ebeveynler tarafından kullanılan geleneksel bir yöntem olduğunu ve üniversite öğrencilerinin %95'inin çocukluklarında bedensel cezalara maruz kaldığını göstermiştir (Samuda, 1998). Hindistan'daki başka bir araştırma, ağır sözel cezalandırma yönteminin annelerin % 50'si, ciddi fiziksel cezalandırma yönteminin ise annelerin %42'si tarafından çocuklarının disiplini amacıyla kullanıldığını ortaya koymaktadır (Hunter ve diğerleri, 2000). Yapılan başka bir araştırma ise Kuveytli ebeveynlerin çoğunluğunun, çocukları önemli bir hata yaptığında yaralanma oluşturacak kadar onları dövdüklerini, bazı ailelerin ise karanlık bir odaya kilitleme veya yakma gibi yöntemlere başvurduklarını göstermiştir (Qasem ve diğerleri, 1998).

Ülkemizde yapılan bir araştırma, anneleri tarafından cezaya maruz kalan çocukların oranının % 64 olduğu görülmektedir (Kırcaali İftar, 2005). Ebeveynleri veya diğer balım veren kişiler tarafından çocuğa uygulanan disiplin yöntemleri ve buna bağlı olarak çocuk ihmal ve istismarı alanındaki araştırmalar fiziksel şiddet içeren davranışların daha yaygın olarak kullanılan disiplin yöntemleri olduğunu ortaya koymaktadır (Bilir ve diğerleri, 1986; Oral ve diğerleri, 2001; Şimşek ve diğ., 2004; Bilgin ve Kartal, 2009). Bununla birlikte yapılan çalışmalar, ülkemizde azarlama, bağırma, kötü söz söyleme, tehdit etme, küfretme gibi psikolojik saldırganlık davranışlarının da çocuğa disiplin vermek maksadıyla kullanıldığını göstermektedir (Kutlu ve diğerleri; Kartal ve Bilgin, 2009). Akduman (2010) tarafından yapılan araştırmada, çalışmaya katılan annelerin büyük bir kısmı çocukla olay veya davranış hakkında konuşulmasının en uygun disiplin yöntemi olduğunu düşündüklerini fakat; en sık olarak bağırma, tehdit etme, kızma ve azarlama

yöntemlerini kullandıklarını göstermiştir. Ayrıca annelerin bazılarının ise hakaret etme, aşağılama, küfretme, yapamayacağı kadar çok iş verme ve fiziksel ceza yöntemlerini çocuklarını disipline etmek amacıyla başvurduğuna dikkat çekmektedir.

Ülkemizde ve dünyada yapılan birçok araştırma çocuk istismarı olarak değerlendirilebilecek bedensel cezalandırma uygulamalarının pek çok toplumda yaygın ve sık olarak kullanıldığını göstermesine rağmen, çocuğa verilen değerler daha fazla olduğu toplumlarda bedensel cezalandırma yöntemlerinin daha az uygulandığı ve istismarın çok daha az görüldüğü belirlenmiştir (Earls, Mc Guire ve Shay, 1994).

Aile içi şiddet, dünyanın farklı yerlerinde çocuklar, ergenler ve kadınların sağlığı ve ölümü üzerinde önemli bir rol oynamıştır (Kashani, Daniel, Dandoy ve Holcomb, 1992; Heise, Pitanguy ve Germain, 1994; Straus ve Gelles, 1995; Gelles, 1997; Bardi ve Borognini-Tarli, 2001; Watts ve Zimmerman, 2002; akt.: Reichenheim ve Moraes, 2006). Buna bağlı olarak çocuk istismarının biyo-psiko-sosyal sonuçları, şiddetin önlenmesine, takibinin yapılmasına yönelik araştırmaların ve programların geliştirilmesine olan ilginin artmasına yol açmıştır (Reichenheim ve Moraes, 2006). Ancak ne yazık ki, günümüzde hızla gelişmekte olan dünya içinde, geçmişten günümüze fazla ilerleme gösterilemeyen konulardan biri çocuğa uygulanan kötü muameledir (Kulaksızoğlu, 2001; Akt.: Demiraslan, 2007). Çocuğa yönelik kötü muamele, tanımlanması önemli bir sorun olup önemli zorluklardan biri de olayların doğru belirlenmesidir (Djeddah, Facchin, Ranzato ve Romer, 2000; Krug, Sharma ve Lozano, 2000). Bu konuda en sık tartışılan konu ise evde meydana gelen ve başkalarından saklanan saldırganlığın ve şiddetin nasıl tam ve güvenilir olarak ölçülebileceğidir (Lee, Lansford, Pettit, Bates ve Dodge, 2012).

Çocuk istismarı ve ihmali alanında yapılacak çalışmalar için, çalışmalara ışık tutacak çok sayıda verinin toplanması gerekmektedir. Bu verilerin toplanması için standardize edilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ölçeklere ihtiyaç vardır. Ülkemizde çocuklara uygulanan ihmal ve istismara yönelik birçok araştırma ve ölçme aracı bulunmaktadır. Ülkemizde geliştirilen veya Türkçe geçerlik, güvenilirlik çalışması yapılan ölçeklerin bir kısmı çocuk ve ergenlere yönelik iken, bir kısmı ise doğrudan ebeveynlere uygulanmaktadır. Çocuk ve ergenlere uygulanan ölçeklere, Alantar'ın (1989) "Yetişkin Genç İlişkilerinde Duygusal Ezim Ölçeği", Vardar'ın (1994) "Anne-Baba/Genç İlişkileri Envanteri" ve İşmen (1999) tarafından

geliştirilen “Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği” örnek olarak verilebilmektedir. Ebeveynlere uygulanan ölçeklerden bir tanesi Joel Milner’in (1986) geliştirdiği ve Türkiye’deki güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Sucuoğlu (1994) tarafından yapılan “Çocuk İstismarı Potansiyel Envanteri” (ÇİPE)’dir. Bu ölçeğin geliştirilme amacı özellikle fiziksel istismar potansiyeli olan kişileri taramak ve belirlemektir. Ülkemizde kullanılan bir başka ölçek ise Uslu ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ)’dir. Toplamda 26 küçük hikâye bulunan ölçeğin her hikâyesinde ifade edilen anne-baba davranışının çocuğun ruhsal gelişimi yönünden uygunluğunun katılımcı tarafından değerlendirilmesi beklenmektedir. “Disiplin Stilleri Anketi” ise Morris, Johnson ve Clasen (1985) tarafından geliştirilmiş, Orhon ve arkadaşları (2006) tarafından Türkiye’ye uyarlanmıştır. Anketin sosyo-demografik özellikler, çocuk disiplin davranışlarına yönelik tutumlar ve çocukluk dönemi istismar geçmişi olmak üzere 3 bölümü bulunmaktadır (Akt.:Evinç, 2011).

Dünya’da yapılan çalışmalar ve bu çalışmalarda kullanılan ölçekler alan taraması yapılarak incelendiğinde söz konusu çalışmaların, kötü muamelenin yaygınlığını ve sıklığının ölçme amacıyla geliştirilen ölçme araçları olduğu belirlenmiştir. Bu ölçme araçlarından biri Çatışma Çözme Taktikleri Ölçeği-Ebeveyn Formu’dur (Conflict Tactics Scale Parent Child Form). Ölçek, çocuklara yönelik yapılan fiziksel ve psikolojik kötü muamele, şiddet içermeyen disiplin yöntemleri, ihmal ve haftalık uygulanan disiplin yöntemlerini içermekte olup cinsel istismara yönelik ek maddeleri de kapsamaktadır. Diğer bir ölçme aracı ise Uluslararası Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme Derneği’nin geliştirdiği Çocuk İhmal ve İstismarını Tarama Aracı’dır (International Association for the Prevention of Child Abuse and Neglect Child Abuse Screening Tool (ICAST -P). Straus ve Fauchier (2007) tarafından geliştirilen Disiplin Boyutları Ölçeği (The Dimensions of Discipline Inventory - DDI) de yaygın olarak kullanılan bir ölçme aracı olmaktadır.

Ülkemizde kullanılan bu ölçme araçlarına rağmen anne babaları tarafından çocuklarını disipline etmek adına yapılan kötü muamelenin varlığını, derecesini ve anne babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçek bulunmadığı; var olan ölçme araçlarının daha çok risk grubunu ve istismara yönelik tutum ve algıyı belirlemeye yönelik olduğu fark edilmiştir.

Belirlenen bu ihtiyaç doğrultusunda, ebeveynler tarafından çocuklara yapılan fiziksel ve psikolojik kötü muamele ve ihmalin yanı sıra şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini belirlemek için bir ölçme aracının geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmıştır. Doğrudan ebeveynin davranışlarına odaklanan bu ölçek, çocuğa yönelik kötü muamele ile ilgili epidemiyolojik araştırmalarda ve klinik çalışmalarda tarama aracı olarak kullanılabilir, ülkemizdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Araştırmacılar ve klinisyenler sık sık çocuğa yönelik saldırganlıkta ebeveynlerden alınan öz-raporlara güvenmektedirler. Ancak, aile içinde meydana gelen saldırganlığın doğası sonucunda anne babaların kendi raporlarından elde edilen bilgilerin geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili birçok soru işareti bulunmaktadır. Meseleyi daha da karmaşık hale getiren nokta ise ebeveynlerden çocuğa yönelik saldırganlıkla ilgili ebeveynin kendi raporunun geçerliliğini değerlendirecek bir standardın olmamasıdır (Vega ve O’Leary, 2007). Ebeveynin kendi raporlarına alternatif olan, Çocuk Koruma Hizmetlerinin veya çocuğun kendi raporlarının da, daha az da olsa, geçerlik ve güvenilirlikle ilgili kendine göre sınırlılıkları olabilmektedir. Bununla birlikte sosyal çekicilikte ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları saldırganlığın eksik raporlanmasının bir nedeni olabilmektedir (Straus ve Hamby, 1997). Ayrıca, ebeveynler çocuklarına “çıplak elle vurmak” veya “neyi yanlış yaptıklarını açıklamak” gibi yaygın olarak kullandıkları disiplin yöntemlerini hatırlamakta zorlanabilmekte ve bunun sonucunda bu davranışlarının sıklığını hafife alabilmektedirler (Straus ve Hamby, 1997; Straus ve diğerleri, 1998). Bu bağlamda geliştirilen bu ölçeğin, ebeveynler tarafından çocuklara yönelik olarak yapılan saldırganlığı, gelişimi destekleyen ve şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini ölçen, spesifik ebeveynlik davranışlarının oranını ve sıklığını belirlemek ve raporlamak için ebeveynlere uygulanacak bir öz-rapor ölçeği olması hedeflenmiştir.

Yukarıda ifade edilen bilgilerin ışığında, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin ülkemizde önemli bir boşluğu dolduracağı ve birçok araştırmada kullanılabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek için geliştirilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin psikometrik özelliklerini değerlendirerek, güvenilirlik ve geçerlik çalışmasının yapılması araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında ise; ebeveynlerin uyguladıkları disiplin yaklaşımlarının cinsiyet, yaş,

çocuk sayısı, eğitim seviyesi, gelir düzeyi vb. demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır. Ayrıca, çocuğun istenmeyen davranışları karşısında ebeveynlerin uyguladıkları disiplin yöntemleri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, ebeveynin ilk duygusal tepkisinin öfke olduğu gözlemlenmiştir (Whiteman, Fanshel ve Grundy, 1987; Dix, Reinhold ve Zambarano, 1990; Browne ve Herbert, 1997). Buradan yola çıkarak araştırmada ebeveynlerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin ebeveynlerin öfke düzeyleri ile ilişkisi de incelenecektir.

1.2. AMAÇ

Bu çalışma iki kısımdan oluşacaktır. Çalışmanın ilk kısmında ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek için Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geliştirilmesi; çalışmanın ikinci kısmında ise geliştirilen ölçeğin bazı demografik değişkenler ve ebeveynlerin öfke düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar kapsamında aşağıdaki alt amaçlar ele alınacaktır.

1. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geçerlik düzeyi nedir?
2. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin güvenilirlik düzeyi nedir?
3. Ebeveynlerin, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddet içermeyen disiplin, ayrıcalıklardan mahrum bırakma, duygusal ve fiziksel saldırganlık, şiddetli fiziksel saldırganlık, ihmal ve gelişimi destekleme alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları, ebeveynlerin yaşlarına, cinsiyetlerine, gelir ve eğitim düzeylerine, çocuklarının sayısına, çocuklarının yaşlarına ve cinsiyetlerine, çocuklarının başarı durumuna, çocuk veya ebeveynde fiziksel ve psikolojik bir problemin olup olmamasına, geçmişte veya eş tarafından ihmal ve kötü muameleye maruz kalma değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
4. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarıyla Durumluk-Sürekli Öfke Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. ÖNEM

Aile ortamı güvenlik içinde olma, bağımsız olma, bir gruba ait olma gibi psiko-sosyal ihtiyaçlar açısından büyük bir öneme sahiptir. Ebeveynler ve çocuk arasındaki ilişki çocuğun var olan davranışlarına etki göstererek sonraki davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir etkidir. Sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuğun sağlıklı bir kişilik olmasına ve olumlu davranışlar kazanmasında da etkili olmaktadır (Yörükoğlu, 1998; Baran, 1999; Akt; Akduman, 2011).

Aile bireylerinin belirli bir düzende yaşamaları, mutlu, ruh sağlığı yerinde ve üretken çocuklar yetiştirilmesinde ebeveynlerin ve diğer bakım veren kişilerin uyguladığı disiplin yöntemlerinin önemi çoktur. Her ailenin kendi içinde farklı bir işleyişi ve farklı disiplin yaklaşımları bulunmaktadır. Bazı aileler daha esnek olup kurallara daha az yer verirken; bazı aileler daha sert, katı bir disiplin yaklaşımına sahiptir. Kendi davranışlarını düzenleyip, kendi kendini denetleyecek yeterliliğe ve güce sahip bir birey yetiştirmek disiplinin temel amacı olmakla birlikte; disiplin yaklaşımında kritik olan bir diğer nokta ise, çocuğun ebeveyn korkusundan dolayı onların istek ve arzularına göre davranması değil; yer, zaman ve o anki koşullara uygun davranış geliştirmeyi öğrenmesidir.

Çocuğun ebeveynler veya diğer bakım veren kişi/kişiler tarafından fiziksel ve psikolojik olarak zarar verici davranışlara maruz bırakılması olarak ifade edilen çocuk istismarı, aynı zamanda çocuğun fiziksel ve psiko-sosyal yönden gelişimine engel olan davranışları kapsamaktadır. Cezalandırma, çocukta fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilere neden olduğu için önerilmemesine rağmen kötü muamelede bulunan ailelerin büyük bir çoğunluğu cezalandırmayı çocuğa disiplin vermek amacıyla uygulamakta ve buna bağlı olarak çocuk istismarına neden olmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi gereğince; “her çocuk, sağlığına, gelişimine ve eğitimine zarar verecek her türlü davranışa karşı koruma altındadır”. Çocuk haklarının korunması en başta anne babaların sorumluluğudur. Çocuğa disiplin vermek amacıyla uygulanan yöntemler çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar verici noktaya geldiğinde, söz konusu davranışların çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yöntemlerin belirlenmesi konuyla ilgili toplumdaki farkındalığın ve hassasiyetinin artırılması, bireylerin

bilinçlendirilmesi ve eğitimi için gereklidir. Bu sebeple bu çalışma, ebeveynlerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek ve bu yöntemlerin çocuk ihmal istismarı olarak ele alınması açısından önemlidir.

Çocuk istismarı ve ihmali, toplumun değer yargıları dışında kalan yanlış davranışları kapsamakta ve günümüzde tam olarak çözüm bulunamamış büyük bir sorun olarak önemini sürdürmektedir. Toplumda çocukları cezalandırma uygulamalarının ve istismara yol açabilecek tutum ve davranışların geleneksel disiplin yöntemi olarak kabul görüyor olması önemli ve hassas bir problemdir. Bu araştırmada çocuğa yönelik kötü muamelenin ve yanlış disiplin yöntemlerinin önemi ve ciddiyeti vurgulanıp, ilgili kurum ve kuruluşların dikkatini çekmek hedeflenmiştir.

Çocuklara uygulanan kötü muamelenin biyolojik, psikolojik ve sosyal sonuçları, müdahale ve önlemeye yönelik araştırmaların ve çalışmaların artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte ailelerde kötü muamelenin tanımlanması önemli bir sorundur. Ülkemizde çocuklara uygulanan ihmal ve istismara yönelik birçok araştırma ve ölçme aracı bulunmasına rağmen, anne babaları tarafından çocuklarına yapılan kötü muamelenin varlığını, derecesini ve anne babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçek bulunmadığı fark edilmiştir. Belirlenen bu ihtiyaç doğrultusunda, ebeveynler tarafından çocuklara yapılan fiziksel ve psikolojik kötü muamele ve ihmalin yanı sıra şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini ve çocuğun gelişimini destekleyen olumlu ebeveyn davranışlarını belirlemek için bir ölçme aracının geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmıştır. Doğrudan ebeveynin davranışlarına odaklanan bu ölçek, çocuğa yönelik kötü muamele ile ilgili epidemiyolojik araştırmalarda ve klinik çalışmalarda tarama aracı olarak kullanılabilir. Ülkemizdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Ülkemizde ebeveynler tarafından çocuklara yapılan fiziksel ve psikolojik kötü muamele ve ihmalin yanı sıra şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini ve çocuğun gelişimini destekleyen olumlu ebeveyn davranışlarını ölçmek için doğrudan ebeveynlere uygulanarak yapılan hiçbir çalışma bulunmamaktadır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin çocuğa yönelik kötü muamele ile ilgili yapılan epidemiyolojik araştırma ve klinik taramalarda yararlı bir araç olacağı, bu ölçeğin kullanımının çocuğa yönelik kötü muameleyle ilgili diğer kaynaklara göre ihmal ve istismarı belirleme noktasında daha verimli olacağı düşünülmektedir. Genel

popülasyon üzerine olan epidemiyolojik araştırmaların gereksinimlerinden biri, kötü muamelenin varlığını ve kesinliğini belirleyen pratik bir ölçme aracının var olmasıdır. Amerika'da aynı amaçla ve benzer yapıda geliştirilen Çatışma Çözme Taktikleri Ölçeği Ebeveyn-Çocuk Formu ile fiziksel kötü muamele için yaygınlık oranını 1 000' de 49 olarak bulunması ve bu oranın 1994 yılında Amerika'da çocuk koruma hizmetlerine bildirilen oranlardan 11 kat ve yapılan 3. Ulusal İnsidans Çalışması'nda ortaya çıkarılan orandan 5 kat daha büyük olması bu duruma örnek teşkil etmektedir (Straus ve Hamby, 1997). Buradan hareketle, bu araştırma, ebeveynlerin çocuk eğitiminde kullandıkları disiplin tekniklerinin ülkemizdeki yaygınlığının ve sıklığının belirlenmesi, ulusal insidans çalışmalarında kullanılması ve bu bilgiler ışığında uluslararası karşılaştırmalara olanak sağlaması açısından önemlidir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin standartlaştırılmış öz-rapor aracı olarak kullanılmasının bir avantajı da çoklu çalışmalar arasında karşılaştırmalara olanak sağlamasıdır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ölçüm aracının güvenilirlik ve geçerlik çalışmasının yapılması, Türkiye'de günümüze kadar yapılan çalışmalara bir destek oluşturması, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri ve buna bağlı olarak öfke boyutuna dikkat çekmesi, alanındaki boşluğu doldurması bakımından önem taşımaktadır. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde uyguladıkları disiplin yöntemlerini, bunların sıklığını ve yaygınlığını belirlemeye yönelik çalışmalar, ebeveynlere çocuklarını disipline etmek konusunda alternatif yollar öğretilmesi açısından oldukça önemlidir. Kötü muameleyi ölçmenin en önemli faydalarından biri de, kötü muamelenin ön etkenlerini ve etkisinin araştırılmasına izin vermesidir. Özellikle bu verilerin kullanılması; kötü muamelede bulunan ebeveyn gruplarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda duyarlılıklarının ve farkındalıklarının güçlendirilerek, bu grupların eğitimlerle bilinçlendirilmesi çocuğun korunup topluma yeniden kazandırılmasında kaynak olabilmesi açısından önemlidir.

Çalışmanın başka bir katkısı, birbirleriyle ilişkisi bulunan öfke duygusu ve ifadesi ile çocukların sağlıklı bir birey olarak yetişmelerinde önemli yeri olan anne-babaların uyguladıkları disiplin yaklaşımlarının boyutları arasındaki ilişkinin saptanmasıdır. Bu ilişkinin, çocukların istenmeyen davranışlarıyla etkili şekilde başa çıkma yollarını ve etkin ebeveynlik becerilerini kazandırıcı, müdahale ve önleme

çalışmalarının hazırlanmasına ve gerekli hizmetlerin planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmali, çocukluk döneminden başlayıp erişkinlik dönemine kadar gelişimin birçok evresinde kritik ve olumsuz etkilere sahip bir olgudur. Özetle, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geliştirilmesi:

1. Ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları kötü muamelenin sıklığının ve yaygınlığının belirlenmesine,
2. Ebeveynlerin, çocukların, ailelerin, eğitimcilerin, çocuklarla çalışan tüm bireylerin, politikacıların ve sivil toplum kuruluşlarının ihmal ve istismarın boyutu ve önemi ile ilgili bilgilerinin ve duyarlılıklarının artırılmasına,
3. Bilgi ve duyarlılık artışının sonucu olarak ebeveynlerce gerçekleştirilen ihmal ve istismarın azalmasına,
4. Bildirim ve yardım taleplerinin artış göstermesine,
5. Önleme ve müdahale çabalarının artmasına,
6. Konu hakkındaki çalışmaların zenginleştirilmesine ve bu çalışmaların etkililiğinin artırılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

Bu çalışmada aşağıdaki temel yola çıkılmıştır.

1. Katılımcılar “Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği” ve “Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği”ni içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma:

1. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile,
2. İstanbul İli'nde uygulamaların yapıldığı ebeveynler ile,
3. Anne babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini belirlenmesi için geliştirilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ile,
4. Öfke duygusunu ve ifadesini ölçmek için geliştirilen Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği ile,

5. Analizlerde kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Disiplin: Ebeveynler veya çocuğa bakım veren diğer kişiler tarafından çocuklara uygun olan davranışı kazanmaları ve/veya çocuklarının uygun olmayan davranışlarının yerine uygun davranışları koyabilmeleri amacıyla çocuklarına yönelik uyguladıkları müdahalelerdir (Tazeoğlu, 2011).

Disiplin yaklaşımı: Bireye kendi denetimini kazandırmak için verilen eğitim olan disiplini (Başaran, 1989) ele alış, inceleyiş ve ona bakış biçimidir (Türk Dil Kurumu).

Çocuk İstismarı: Çocuğun sağlığına, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimine zarar veren yetişkin, toplum ve devlet tarafından farkında olarak veya olamayarak yapılan her türlü davranışlar (Dünya Sağlık Örgütü, 1985).

Çocuk ihmali: Çocuktan sorumlu kişi veya kişilerin çocuğa karşı beslenme, giyim, tıbbi ve duygusal ihtiyaçlar, yaşam şartları gibi en temel yükümlülüklerini yerine getirmemesidir (Polat, 2004).

Öfke: Öfke, istenmeyen sonuçlara, karşılanmayan beklentilere, doyurulmamış isteklere karşı gösterilen, doğal, evrensel ve insanı bir duygusal tepkidir (Romas ve Sharma, 2000; akt: Tanış, 2014).

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE AÇIKLAMALAR

2.1. DİSİPLİN KAVRAMINA İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Disiplin kelimesinin kökü, “öğretmek ve yönerge vermek” anlamına gelen “discipline” kelimesidir (Kapoor, 2008; akt: Kükürtçü, 2011). Disiplin kişiye istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını ve kişinin çevresi ile uyum içinde yaşamasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Düzenli bir yaşam anlamına da gelen disiplin, çocuğun yaşamını mutlu ve güvenli sürdürebilmesi için ona destek olma amacını taşımaktadır (Dinçer, 2000; Oktay, 2000).

Disiplin, çocuklara yaşlarına ve gelişim dönemlerine uygun davranışları edinmeleri ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğretmek amacıyla uygulanmakta olup çocuğun duygusal, ruhsal ve kişilik gelişimini, özdenetime sahip ve topluma yapıcı bir birey yetiştirmek için eğitime süreci olarak ifade edilmektedir (Howard, 1991; Banks, 2002; Lansford ve diğerleri, 2005). Disiplin, çocuğun benlik kontrolü, yeterlilik duygusu ve empati kurma değerlerini edinebilmesini sağlar ve çocukların değer sistemi geliştirmesine yardım eder (Bilgin ve Kartal, 2009). En geniş tanımıyla disiplin, çocukların sosyalleşmelerinin önemli bir parçası olan anne-babalar tarafından onlara uygulanan her türlü davranış ve yöntemi içermektedir (Howard, 1991; Hulei, Zevenbergen ve Jacobs, 2006; Sheehan ve Watson, 2008). Toplumda kabul gören ve görmeyen davranışların sınırlarını belirlemede, yanlış ve doğruyu ayırt etmede ve çevresindeki dünyayla ilişki kurmada çocuğa rehberlik etmektedir. Başka bir deyişle disiplin süreci, çocuğa toplumun değer yargılarını ve uygun davranışları kazanmaları için yol göstermektedir (Wissow, 2002).

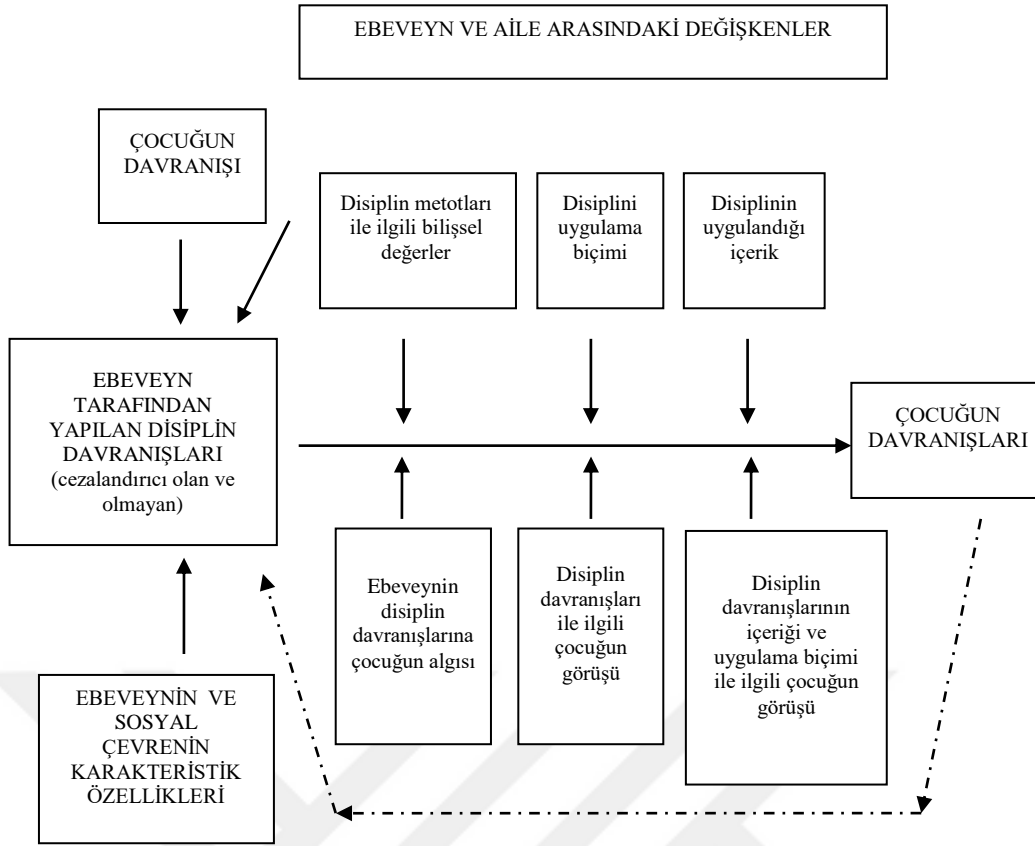
Bu tanımlardan disiplinin; çocuk gelişimine, çocuğun içinde bulunduğu topluma uyum sürecine, çevresindekilerle olan ilişkilerde uygun davranışı geliştirmesinde önemli etkilere sahip bir süreç olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda disiplinin üç ana hedefi vardır:

1. Sevgi ve güven ilişkisi oluşturmak,
2. Benlik değerini geliştirmek,
3. Başkalarının kişiliklerine saygı göstererek ve onları anlayarak model görevi görmek (Yılmaz, 2007; Weiburgger, 2008).

Greenspan (2006) ise disipline ilişkin duygusal model, davranışsal model ve bilişsel model olmak üzere üç farklı model açıklamıştır. Bu modeller temelinde anne-babalık yaklaşımları ve disiplin uygulamaları analiz edildiğinde, uyumlu anne babalığın (harmoniousparenting) en uygun yöntem olduğu söylenmektedir. Benzer şekilde Dong (2008) tarafından uyumlu anne babalığın, pozitif psikoloji alanının kapsamında bulunduğu belirtilmektedir.

Disipline yönelik bir takım çalışmalarda ise disiplin uygulamalarının etkinliğini kapsayan, çocuğun davranış sorunlarına ve disiplin yöntemlerine ilişkisini belirten üç yaklaşım açıklanmıştır. Bunlar: sadece disiplinin ve duyarlılığın çocuğun davranış problemleriyle ilişkili bulunduğu eklektik model (the additive model); annenin duyarlılığının, davranış problemleri ve disiplin arasındaki ilişkiyi yumuşatıcı ve azaltıcı etkisi olan hafifletici model (the moderating model); disiplin ve çocuğun davranış problemleri arasındaki ilişkiye annenin disiplininin aracılık ettiği aracı modeldir (the mediating model) (Alink, Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, Mesman, Juffer ve Koot, 2008; Pinderhughes, Dodge, Zelli, Bates ve Pettit, 2000). Bu üç yaklaşıma göre olumlu ve olumsuz disiplin yöntemlerinin çocuğun davranışlarını nasıl etkileyeceği belirli durum ve koşullara bağlıdır. Anne babanın disiplin yöntemleri ve duyarlılığı çocuğun istenmeyen davranışını azaltma veya arttırma şeklinde iki farklı yolla da etkileşim halindedir (McLoyd ve Smith, 2002).

Starus ve Fauchier (2010) disiplin sürecini ve bu süreci etkileyen etmenleri Şekil 2-1'deki gibi açıklamışlardır. Bunlar; disipline edici davranışların ebeveyn ve çocuk tarafından bilişsel olarak değerlendirilmesi, disiplinin uygulanma biçimi ve disiplinin yürütüldüğü süreç/ içerik olarak belirtmişlerdir.

Şekil 2-1: Disiplin Süreci ve Süreci Etkileyen Etmenler

Disiplin sürecinin bir başka önemli noktası ise uygulama tarzının (dürtüsellik gibi), uygulama sürecinin (ebeveynler arasındaki disiplinler arası anlaşmazlık gibi) ve her bir disiplin yönteminin bilişsel değerlendirmesidir. Bunlar, Şekil 2-1'de gösterilen modelin operasyonel hale getirilmesine ve özellikle yanlış davranışları düzeltmek için herhangi bir adımın etkinliğinin, disiplinin uygulanma biçimine ve gerçekleştiği aile-sosyal ilişkiler bağlamına bağlı olduğu prensibidir. Uygulama şekli (ebeveynin tutarlı takip edip etmediği ve disiplinin impulsif olarak uygulanıp uygulanmadığı) ve uygulama içeriği (sıcaklık ve öfke gibi) disiplinin son derece önemli yönleridir. Bu özellikler bazı disiplin davranışlarının (zaman aşımı, mola verme gibi) varsayılan faydalarını zayıflatabilir veya kısmen de olsa bazı disiplin davranışlarının (bedensel ceza gibi) olumsuz etkilerini hafifletebilir. Ancak bu noktada, disiplinler arası ilişkileri, süreci ve uygulama tarzını ayrı ayrı ölçmek önemlidir. Ya da Socolar'ın işaret ettiği gibi, ayrı ayrı ölçülmedikçe, “disiplin eyleminin türünü, uygulanma biçimini ve disiplin durumunun ilgili bağlamsal yönlerini ayırmak imkânsızdır” (Rebecca, Socolar, 1997b; Akt: Starus ve Fauchier, 2010).

Starus ve Fauchier (2010), disiplin davranışlarını önleyici ve düzenleyici olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bunlar birbirleriyle ilişkili olmasına rağmen farklı boyutlardır. Çocukların kendi davranışlarını kontrol etme yeteneklerinin yavaşça geliştiği göz önüne alındığında ebeveynlerin bu süreçte birçok düzeltici eylemde bulunması gerekmektedir. Düzenleyici davranışlardaki başarısızlık veya yetersizlik, çocukta davranış problemlerinde ve çocuk ihmalinde önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır (Kinard ve Williams, 1995; Tremblay, 2003; Kaufman, Kantor ve diğerleri, 2004a; Kaufman, Kantor ve diğerleri, 2004b; Straus ve Kaufman, Kantor, 2005; Straus, 2006; Straus, Akt: Starus ve Fauchier, 2010).

Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise düzenleyici disiplin davranışlarının, hem pozitif davranışları, hem cezalandırıcı davranışları hem de bunların kombinasyonunu kapsamaktadır. Düzenleyici disiplin davranışları yeterli ebeveynlik özelliklerinden sadece bir tanesidir. "Önleyici disiplin adımları" yanlış davranışların önlenmesi için çok önemli olmakla birlikte bu önleyici adımlar yalnızca yanlış davranışların yaygınlığını azaltmakta, yanlış davranışları ortadan kaldırmamaktadır. Bu sebeple düzenleyici disiplin çok önemlidir (Starus ve Fauchier, 2010).

Disiplin sürecinin, herhangi bir düzeltici disiplin yöntemi üzerindeki etkilerini ve yan etkilerini anlamak, her disipline ilişkin bağlamsal bir yaklaşımı içerir. Bu bağlamın en az iki yönü dikkate alınmalıdır. İlk olarak her disiplin yönteminin, ebeveyn tarafından kullanılan diğer yöntemlerle ilişkisinin ele alınması gerekmektedir. Örneğin; bedensel cezanın etki ve yan etkileri, kullanılan diğer düzenleyici disiplin yöntemine (açıklama ve ödüllendirme gibi) göre değişebilmektedir. Başka bir örnekle, yanlış davranışı yüksek oranda yok sayan ve yüksek oranda açıklama/öğretme yöntemini kullanan ebeveynin çocuğunun deneyimi ile yanlış davranışı yine yüksek oranda yok saymasına rağmen düşük oranda açıklama/öğretme yapan ebeveynin çocuğunun deneyimi tamamen farklıdır (Starus ve Fauchier, 2010).

Bir başka önemli kavramsal ayırım ise, önleyici-düzeltilici ayırımla kısmen örtüşen, tümevarımsal ve güç iddialı disiplin arasındadır (Grusec ve Goodnow, 1994; Akt: Starus ve Fauchier, 2010). Tümevarımsal disipline dayanan bir disiplinin temel unsuru, doğru ve yanlış ile ilgili bilişler üzerindedir. Tümevarımsal

disiplin, davranışların düzenlenmesi için zorlayıcı araçlara odaklanmak yerine, sınır belirleme, mantıksal sonuçları ayarlama, açıklama yapma ve çocuktan fikirler alma yoluyla yapılır. Öte yandan, güç iddialı disiplin (örneğin, fiziksel ceza, tehditler, küçümseme, az veya hiç haklı olmayan yönergelerin belirtilmesi) kişiler arası sorunların çözülmesinde etkili bir araç olarak caydırıcı davranışı modellemeye hizmet edebilir (Hart, DeWolf, Wozniak ve Burts, 1992, s. 879; Akt: Starus ve Fauchier, 2010).

Çağdaş disiplin anlayışına göre ise disiplinin amacı, küçük yaşlardan başlayarak çocuklarda özdenetim mekanizmasını geliştirmek ve bu yolla yaratıcı, sorumluluklarının bilincinde, kendi kararlarını kendisi alabilen, demokratik bireyler oluşturabilmektir (Kükürtçü, 2011).

Disiplin aile ve toplum tarafından kabul gören sosyal normları ve değerleri çocuklara kazandırmak için gerekli olmakla birlikte; disiplin ile ilgili anlayış ve davranış modelleri çocuğun, ebeveynlerin veya çocuğa bakım veren bireylerin özellikleri, ailenin yapısı, yaşanılan toplumun, kültürün özellikleri gibi çeşitli değişkenlere göre farklılaşmaktadır (Earls ve diğerleri, 1994; Korbin, 2002; Lansford, Deater-Deckard, Dodge, Bates ve Pettit, 2004; Polaha, Larzelere, Shapiro ve Pettit, 2004; Zolotor ve Runyan, 2006). Çocuk eğitiminde sağlıklı tutum ve davranışları içeren disiplin, çocuğun hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmadığı, sorumlulukların paylaşıldığı, kişiler arası ilişkileri düzenleyen, yeteneklerinin geliştiği ilke ve kuralları kapsamaktadır (Grusec ve Goodnow, 1994; Gardner ve Ward, 2000; Eisenberg, Losoya ve Fabes, 2001; Knutson ve diğ., 2005; Van Zeijl ve diğ., 2006; Deater-Deckard, Ivy ve Petrill, 2006; Degnan ve diğ., 2008; Akt: Akduman, 2011).

2.2. EBEVEYNLERİN DİSİPLİN UYGULAMALARI

Anne-babaların disiplin yaklaşımları çocukların, ebeveynlerin, ailenin genel özelliklerinin ve davranışın meydana geldiği ortamın birlikte değerlendirilmesi açısından disiplin uygulamalarında evrensel bir yaklaşımdan, uygulamadan bahsetmek olası değildir (Pinderhughes ve diğ., 2000; Amato ve Fowler, 2002; McLoyd ve Smith, 2002; Jones ve Prinz, 2005; Socolar ve diğ., 2005; Kim ve Hong, 2007).

Anne babaların disiplin yaklaşımları davranış güçlendirici ve davranış söndürücü olmak üzere iki biçimde açıklanabilir. Davranış güçlendirici disiplin yöntemleri çocuğun güzel davranışını cesaretlendirmeyi amaçlayan ebeveyn davranışları iken davranış söndürücü disiplin yöntemleri çocuğun gösterdiği istenmeyen davranışa ilişkin ebeveynin gösterdiği karşıt davranış olarak tanımlanmaktadır (Socolar, 1997). Bu süreçte anne babaların davranışı çocuğun davranışını şekillendirirken, bu durum ebeveynin de yeni davranışının nedeni oluşturur. Başka bir deyişle bu uygulanan yöntemler karşılıklı belirleyicilik ilkesine göre oluşmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993).

Brazelton ve Sparrow (2001) disiplin sürecini şu aşamalara göre tanımlamaktadır:

1. Yanlış davranış: Çocuğun belirlenen kurallar ve değerler dışında davranmasıdır.
2. Keşif: Çocuğun yanlış, istenmeyen davranışının nedenlerini keşfetmesidir. Eğer çocuk yanlış yaptığını söylüyor veya kabul ediyorsa bu onun kuralı zaten öğrenmiş olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada önemli olan çocuğun dürtülerini davranışlarını kontrol ederek sonuçlarını fark edebilmesidir. Eğer davranışı ebeveyn fark ederse ilk önce nedenini anlamaya çalışmalıdırlar. Çocuk eğer yaptığını saklıyorsa bunun nedeni araştırılmalı ve çocuğun davranışlarının sonucunu bilip bilmediği anlaşılmalıdır.
3. Yüzleşme: Ebeveynin sakin kalarak ve olgunlukla çocuğun yanlış davranışını sorgulayarak çocuğun bu davranışıyla yüzleşebilmesi aşamasıdır.
4. Bilgi verme: Ebeveynin beklediği davranış ve sonuçları çocuğa sorarak, duygularını dile getirmeleridir.
5. Sonuçlar: Çocuğun davranışlarının sonucunu fark etmesi, çocuğun farkındalığı anlaşıldığında ebeveynin çocuğu bağışlaması aşamasıdır.

Disiplin sürecine ilişkin aşamalar analiz edildiğinde; çocuğun aktif olarak düşünmesini, davranışını sorgulamasını sağlamayı hedeflediği ve çocuğu kendi davranışına yönelik sorumluluk almaya iten bir süreç olduğu görülmektedir (Çınar ve Teyfur, 2006).

Amerikan Pediatri Akademisi'ne (APA, 1998) göre çocuk gelişimine katkıda bulunan etkin disiplin yöntemlerinin başlıca üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar:

1. Basamak: Çocuk ile ebeveyn arasında olumlu ve destekleyici ilişki,
2. Basamak: Çocuğun istenen davranışlarının geliştirilmesi için destekleyici yöntemlerin uygulanması,
3. Basamak: Çocuğun istenmeyen davranışların ortadan kaldırılması veya azaltılması için uygun teknikler (mola, ayrıcalıkların kısıtlanması v.b.) ile desteğin kaldırılmasıdır (Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004).

Sağlıklı ebeveyn ve çocuk ilişkisi etkili disiplinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Ailede olumlu veya olumsuz herkes birbiriyle ilişki içindedir. Çevresinde güvенеbileceği, kendini değerli/önemli hissettiği, destek alabileceği ve mutluluğunu istediği yetişkinlerin olduğu tutarlı bir çevrede çocuğu disipline etmek daha kolay olmaktadır (Kükürtçü, 2011).

İstenen davranışların pekiştirilmesi etkili disiplinin ikinci basamağı olmaktadır. Çocuğun istenmeyen davranışlarının azaltılması veya ortadan kaldırılması tutarlı bir yaklaşımla istenen davranışın desteklenmesine bağlıdır. Çocuğun doğal davranışları olarak ortaya çıkan istenen davranışlar karşında önemli olan ailenin bu davranışları fark etmesi olumlu destek ve geri bildirim vermesi, buna bağlı olarak bu davranışların çocukta alışkanlık haline gelmesini sağlamaktır. Diğer taraftan bazı istenen davranışlar (kişisel bakım, empati, ders çalışma, kurallara uyma v.b.) çocuğun doğal davranışları değildir. Bu davranışların çocuğa model olma, özel zaman ayırma ve olumlu destek verme yolu ile öğretilmesi önerilmektedir. Bu süreçte çocuğun duygularını rahatlıkla ifade etmesini sağlamak, onu aktif olarak dinlemek, istenen davranışların basamaklarının tek tek çocuğun gelişim dönemlerine uygun olarak ve somut bir şekilde anlatmak önemli olmaktadır (Özmert, 2006).

İstenmeyen davranışın ortadan kaldırılması veya azaltılması ise etkili disiplinin son basamağını oluşturmaktadır. İstenmeyen davranışlar ebeveynlerin beklentilerini karşılamayan, çocuk veya başkaları için tehlikeli olan, benlik kontrolüne ve kişiler arası sağlıklı iletişime engel olan davranışları içermektedir. İstenmeyen bu davranışların bazılarında hemen tepki verilmesi gerekirken bazılarının ise genellenmesinin önüne geçilmesi uygun olmaktadır. Benzer şekilde bazı durumlarda

çocuğun dikkatinin başka yöne çekilmesi uygunken bazılarında ise ortamın hiç oluşturulmaması daha uygun olmaktadır (Özmert, 2006).

Olumsuz davranışın ortadan kaldırılması veya azaltılması için mola yöntemi (time-out) ve ayrıcalıklardan mahrum bırakma kullanılabilecek yöntemler arasındadır. Mola yöntemi ve ayrıcalıklardan mahrum bırakma olumsuz davranışı pekiştiren faktörlerin kaldırılmasını içermektedir. Bu sebeple bu yöntemleri cezalandırma ile karıştırmamak gerekmektedir. Mola yöntemi küçük çocuklar için çocuktan dikkatin uzaklaştırılması, belirli bir süre için çevresindekilerle iletişime girmesine engel olacak şekilde bir yerde oturtulması şeklinde olarak uygulanabilmektedir. Ayrıcalıklardan mahrum bırakma veya bazı aktivitelerin kısıtlanması (TV seyretme, telefon, ipad ile oynama gibi) yöntemleri ise daha çok daha büyük çocuklar veya ergenler için uygulanmaktadır. Çocuklar kendilerine yapılan bu kısıtlamaları belirli ölçütler içinde kabul edebilirler. Bu ölçütler;

1. Kararlı Olmak
2. Kişisel Duygulara Göre Davranmamak
3. Olumlu Davranışları Pekiştirmek (Özmert, 2006; Oesterreich, 2001).

Erat'a göre (1995) disiplin yöntemleri iki grupta incelenir.

1. Dış kontrollü disiplin: Sözel ve fiziksel disiplin yöntemleri olmak üzere iki grupta incelenir.
 - a. Sözel olumsuz disiplin yöntemleri: Çocuğa istediğini yaptırabilmek ve çocuğun davranışlarını kontrol edebilmek için sözle tehdit, azarlama, hor görme, bağırma, kızma, beddua, sevgiyi esirgeme gibi yöntemleri içermektedir.
 - b. Fiziksel disiplin yöntemleri: Çocuğu dövmek (yüzüne, kaba etine, ellerine vurmak, çimdiklemek), bir yere kapatmak, kilitlemek gibi şiddet içeren cezalar veya yaptırımlardır. Bu disiplin yöntemleri çocuğu korkutup çok hızlı etkisini gösterdiği için kültürümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır.

2. İç kontrollü disiplin: Çocuğun kuralları benimsemesi ve uyarılara ihtiyaç duymadan bu kurallara uymasidir. Bu yaklaşımda temel ilkeler kural ve beklentileri açıklanması ve çocuğu desteklenmesidir.

Starus ve Fauchier (2010), disiplin içeren davranışları aşağıdaki gibi kavramsallaştırmışlardır.

1. Cezalandırıcı veya kısmen cezalandırıcı: Bedensel ceza, ayrıcalıklardan yoksun bırakma, psikolojik saldırganlık.
2. Cezalandırıcı olmayan: Ceza görevleri ve iyileştirici davranışlar, dikkati başka yöne toplama, açıklama/öğretme, yanlış davranışı görmezden gelme, ödül verme, izleme, takip yapma

Starus ve Fauchier'in (2010), ebeveynlerin disiplin davranışlarına ilişkin bilişsel değerlendirmesi aşağıda yer almaktadır.

- Kullanılan disiplin metodunun onaylanması
 - Ebeveynlerin onayladığı fakat kullanmadığı yöntemler
 - Ebeveynlerin onaylamadığı fakat kullandığı yöntemler
- Uygulanan disiplinin yöntemi ve içeriği
 - Disiplinin gerçekleştiği durumun yönleri: Güven, partnerle çatışma, algılanan etkisizlik, stress.
 - Uygulanan disiplin yönteminin içeriği: Tutarlılık, bilişsel çerçeve, düşünmeden hareket etme, sıcaklık/destek, uyarı, duyarlılık.
 - Çevresel risk faktörleri
 - Ebeveynlik stilleri
 - Pozitif ebeveynlik

Aile ortamındaki tutum ve yaklaşımlar çocuğun gelişimini, uygun uyaran ve tutarlı tutumlar ile pozitif yönde etkilerken, ihmal ve her türlü istismar çocuğun olumsuz yönde etkilemektedir (Özmert, 2006). Ebeveynler çocuklarının eğitim sürecinde, öncelikle çocukların gelişim dönemlerini bilmeli, bu gelişim dönemlerine uygun kurallar koymalı ve onların ihtiyaçlarına uygun tepkiler vermelidirler (Şahin ve Özyürek, 2008; Çağdaş, 2003). Etkili disiplin olumlu davranışları ve çocuğun özdenetimini artırır, sorumluluk alma becerisini geliştirir, çocuğun kendine güvenini

geliştirir, çocuğun ebeveynleri ile ilişkisini güçlendirir, gelişimini destekler ve önleyicidir.

2.3. DİSİPLİN, CEZA VE ÇOCUK İSTİSMARI

Ailede disiplin, çocuğa yeni davranışların kazandırılması ve çocuğun yaşına ve gelişim dönemlerine uygun davranışları edinmeleri için onu eğitmek anlamındayken, aynı zamanda tüm ailenin de belirli bir düzende yaşamalarına destek olur. Ailenin kullandığı disiplin yöntemleri mutlu, ruh sağlığı yerinde, üretken bireylerin topluma kazandırılmasında ve sağlıklı, güvene dayalı anne-baba-çocuk ilişkisinin kurulabilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir (Yörükoğlu, 1998; Baran, 1999; Akt: Akduman, 2010).

Çocuğu disipline etmek amacıyla kullanılan yöntem ve davranışlar çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar verici boyuta ulaştığında, söz konusu davranışlar çocuk istismarı kapsamında değerlendirmelidir. Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, “çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” olarak açıklamaktadır (Oral ve diğerleri, 2001). Çeşitli ülkelerde ve ülkemizde gerçekleştirilen araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarını disiplin vermek adına uyguladıkları birçok yöntemin çocuğun psiko-sosyal ve fiziksel gelişimini negatif olarak etkilediğini, ebeveynlerin çocuklarını duygusal ve fiziksel olarak istismar ettiklerini göstermektedir (Bilir, Arı ve Dönmez, 1986; Qasem ve diğerleri, 1998; Samuda, 1998; Straus ve Stewart, 1999; Hunter ve diğerleri, 2000; Oral ve diğerleri, 2001; Clement ve Chamberland, 2007; Gershoff, 2002; Kerr ve diğerleri, 2004; Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004; Kutlu, Batmaz ve Bozkurt, 2007; Kartal ve Bilgin, 2009). Aynı zamanda çocuk ihmali ve istismarı, yetişkinlerin çocuklarını istismar etme amacıyla yapmadığı/istismar olarak kabul etmediği veya çocukların istismar veya şiddet olarak algılamadığı davranışları da kapsamaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar ebeveynlerin disiplin yöntemlerinin; çocukların ruhsal gelişimleri, özgüven seviyesi, sosyal becerileri ve ahlaki davranışları, öfke düzeyi, davranış problemleri, depresyon durumu, alkol kullanımı ve suça yatkınlıkları ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Akduman, 2010).

Disiplin kavramı toplumda öncelikle cezayı çağrıştırırsa da disiplin çocuğa yeni bilgi ve beceriler kazandırdığı için cezadan tamamen farklıdır. Disiplin, çocukta

davranış değişikliği oluşturmak için uygulanan yöntemlerin tamamını içerirken; ceza bir davranışı ortadan kaldırmak veya azaltmak için yapılan belirli bir davranış veya süreçtir (Özmert, 2006). Ceza yıkıcı bir davranış karşısında gösterilen tepki iken disiplin yıkıcı davranış ve bu davranışın sebep olduğu tepkiyi engellemek içindir (Küçükahmet, 2003, Akt: Kükürtçü, 2011). Ceza çocuğa ne yapmaması gerektiğini öğretebilir ancak ne yapması gerektiğini öğretmek konusunda yetersiz kalır (Çelikten, 2008, s.261; Akt: Kükürtçü, 2011).

Fiziksel cezanın toplumlarda sık ve yaygın olarak kullanılmasında toplum içerisinde oluşmuş bazı ortak inançların etkisi bulunmaktadır. Bunlar:

1. Cezanın, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde olumlu bir etkiye sahip olduğu inancı,
2. Cezanın, çocuğa saygılı davranmayı öğrettiğine inanılması,
3. Bazı çocukların sadece ceza ile davranış değişikliği yapabileceği inancı,
4. Cezanın uygulanmadığı durumlarda çocuktaki davranış problemlerinde bir artış olacağı korkusudur (Öner,1996).

Olumlu disiplin tekniklerine yönelik bir yaklaşımın tutarlı olarak uygulanması cezaya olan ihtiyacı engelleyecek veya azaltacaktır. Araştırmalar çocuklardaki davranış sorunlarının daha çok erken çocukluk döneminde kendini gösterdiğini, çocuğun bireysel farklılıkları doğrultusunda ailenin disiplin yaklaşımlarının çocuğun istenmeyen davranışlarının istenen davranışlara doğru yönelmesindeki etkiyi göstermektedir (Achenbach, Edelbrock ve Howell, 1987; Keenan ve diğ., 1998; Kerr ve diğ., 2004). Disipline yönelik uygulamalarda ebeveynlerin veya diğer bakım veren kişilerin amacı sadece istenmeyen davranışın ortadan kaldırılması veya çocuğu itaat etmeye, uyumlu davranmaya zorlamak değil değil; aynı zamanda çocuğa özerklik, özdenetim, uyum, özsaygı ve işbirliği gibi değerleri de kazandırmaktır. Bu şekilde çocuklar istenmeyen bir davranış sergilediğinde ve çevrelerinde yanlış davranışları karşısında onları cezalandıracak bir erişkin olmadığı durumlarda bile kendi davranışlarını kontrol etme becerisine sahip olacaklardır (Aktaş- Arnas ve Sadık, 2008).

Çünkü cezalar çocuğun kuralların gerekçesini, davranışlarının sonuçlarını anlamasını ve bu kuralları benimsemesini sağlamak yerine, çocuğun sadece o an için

uyumunu ve itaatini sağlar çocuğa doğrunun ne olduğunu öğretmez (Straus ve Stewart, 1999; Gershoff, 2002; Kerr ve diğerleri, 2004). Diğer taraftan verilen cezalar çocuklara numara yapmak, yalan söylemek, başkalarını suçlamak, ebeveynleri ve çevrelerindeki diğer bireylere kızgınlık ve öfke duymak gibi istenmeyen davranışlarda artışlara da yol açabilmektedir (Aktaş- Arnas ve Sadık,+ 2008).

Toplumların kültürel farklılıkları, değerleri ve ekonomik yapıları her alanı etkilediği gibi ebeveyn tutumlarının şekillenmesini ve çocuk eğitimi konusunu da etkilemektedir. Çocuk eğitimi konusunda geçmişten günümüze kadar birçok disiplin yaklaşımları geliştirilmiş, birçok farklı eğitim teknikleri ve disiplin yöntemleri uygulanmıştır. Bazı dönemlerde çok sert tutum ve yaklaşımlar uygulanırken, bazı dönemlerde ise aşırı serbest ve bağımsız bırakan disiplin yöntemleri kullanılmıştır. Bununla birlikte uygulanan yöntem ne olursa olsun çocukların bedensel cezalara maruz kaldıkları buna bağlı duygusal olarak örselendikleri sıklıkla gözlemlenmektedir (Bilir, Arı ve Dönmez, 1986).

2.4. DİSİPLİN KAVRAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çocuğu disipline etmek amacıyla uygulanan yöntem ve yaklaşımlar toplumun standartlarından ve kültürel değerinden etkilenmektedir. Çocuğun öğrenmesi gerekenler ve bu öğrenme için uygulanan yöntem ve teknikler kuşaktan kuşağa kültürel birikim ile geçmektedir. Başka bir deyişle ebeveynler kendilerine uygulanan disiplin yöntemlerini kendi çocukları için de uygulamaktadırlar (Hemenway, Solnick ve Carter, 1994; Bower-Russa, Knutson ve Winebarger, 2001; Bilgin ve Kartal, 2009; Kartal ve Bilgin, 2009). Yapılan birçok araştırma çocuk istismarına zemin oluşturan bedensel cezalandırma uygulamalarının pek çok kültürde sık ve yaygın olarak kullanıldığını belirtse de, çocuğa verilen değer yüksek olduğu toplumlarda istismar türlerinin ve fiziksel cezalandırma yöntemlerinin çok daha az uygulandığı görülmektedir (Earls ve diğerleri, 1994; Hemenway ve diğerleri, 1994; Korbin, 2002).

Uygulanan disiplin yöntemlerinde kültürel farklılıkları vurgulayan bir çalışmada McLoyd ve Smith (2002) Afrikalı, Amerikalı ve Avrupalı katılımcılar ile davranış problemleri ve bu problemler karşısında uygulanan disiplin yöntemlerinin etnik gruplar arasından farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Cowley-Malcolm ve

arkadaşları (2009) tarafından Yeni Zelanda yaptığı araştırmada bu ailelerin kültürel olarak özellikle “sorgusuz sualsiz kurallara uyma” beklentilerinin bulunduğu saptanmıştır. İsraili ebeveynlerin ise en çok ailede yaşanan bir problemin başka birine anlatılması, aile üyelerine saygısızlık, ev işlerine yardımcı olmamak ve çalan kapıya bakmamak konularında çocuklarını disipline etmek için cezaya başvurdukları belirlenmiştir (Shor, 2000).

Kanada’da çocukların %21.3’ü annelerinin kendilerine bağırıp, kızıp, azarladığını, % 6.6’sı küfür edip, lanet ettiğini ve %5.8’i ise yılda 1-2 defa kovmak ve evden atmakla tehdit ettiğini söylemişlerdir (Clement ve Chamberland, 2007). Hong Kong’daki bir araştırma üniversite öğrencilerinin %95’inin çocukluk dönemlerinde bedensel olarak cezalandırıldıklarını ve bunun geleneksel bir yöntem olarak uygulandığını göstermektedir (Samuda, 1998). Kuveytli ailelerin büyük çoğunluğu ise çocukları önemli bir hata yaptığında yaralanma olacak kadar onları dövdüklerini, bir kısım aileler ise karanlık bir odaya kilitleme, yakma gibi yöntemleri uyguladıklarını belirtmişlerdir (Qasem ve diğerleri, 1998). Hindistan’daki bir çalışmada ise annelerin %50’sinin şiddetli sözel cezalandırmayı, %42’sinin şiddetli fiziksel cezalandırmayı çocuklarının disiplini için uyguladıklarını gösterilmiştir (Hunter ve diğerleri, 2000). Ülkemizde çocuğa uygulanan disiplin uygulamaları ve çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalar analiz edildiğinde, en yaygın olarak fiziksel şiddet içeren yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir (Bilir, Arı ve Dönmez, 1986; Oral ve diğerleri, 2001; Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004; Bilgin ve Kartal, 2009; Kartal ve Bilgin, 2009).

Erat (1995) tarafından, 3-6 yaş arası çocukları olan ebeveynlerle yapılan araştırmada, olumlu disiplin yöntemlerinin anneler tarafından daha çok uygulandığı belirlenmiştir. Annelerin % 36,3’ü babaların ise % 25’i dayığı bir disiplin aracı olarak kullanmaktadır. Annelerin % 12,5’i ve babaların % 5’i çocuklarını sözle hor görmekte; annelerin % 21,9’u çocuklarını korkuturken babaların ise % 75’i korkutmaktadır. Annelerin % 11,3’ü ve babaların % 5’i çocuklarını küçümseyip beddua ederken; çocuklarına küsmeyi annelerin % 22,5’i babaların ise % 5’i disiplin yöntemi olarak kullanmaktadırlar. Tek başına odaya bırakma oranı annelerde % 13,8, babalarda ise % 7,5’tir. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre, sözel disiplin yöntemlerinden azarlama, küsüp konuşmama, sevdiği şeyden mahrum etme,

konusarak hatasını kabul ettirme, tek başına odaya bırakma ve göz ardı etmenin genellikle eğitim düzeyi yüksek, az çocuklu, orta ve üst ekonomik seviyede olan ebeveynlerin kullandığı yöntemler olduğu belirlenmiştir. Dayak, sevgiyi esirgeme, beddua etme, korkutma yöntemleri ise düşük sosyo-ekonomik ve düşük eğitim seviyesine sahip çok çocuklu ebeveynler tarafından kullanılmaktadır.

Ebeveynlerin kullandıkları disiplin yöntemlerini belirlemeyi hedefleyen pek çok araştırma olmaktadır. Kutlu-Batmaz ve arkadaşları (2007) annelerin çocuklarına uyguladıkları cezalandırma yöntemleri ile çocukluklarında maruz kaldıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Annelerin %44'ü fiziksel şiddetten olumsuz etkilendiğini, %56'sı ise kendi çocuğunu bağırarak cezalandırdığını belirtmiştir. Akduman (2010) ise annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışını azaltıp uygun davranışını artırmak amacıyla kızma (%29.6), sevdiği şeyleri yasaklama (%15.4), durum hakkında konuşma (%19), odasına yollama (%8.9), parka çıkarmama (%7.7), vurma ve kulak çekme (%2.4) gibi fiziksel cezalandırma olarak; hakaret etme (%0.8) ve yapamayacağı kadar çok iş vermeyi (%0.8) disiplin yöntemi olarak kullanıldığını göstermiştir. Annelerin şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini ve bu yöntemlerin uygulanma sıklıklarını belirlemek amacıyla Bilgin ve Kartal (2009) tarafından yapılan çalışmada, yanlış bir şey yaptığında çocuğun eline başka şeyler verme (dikkati dağıtma), kitap okuma, ortamdan uzaklaştırma, neden açıklama ve ayrıcalıklarından mahrum etme yöntemlerinin uygulandığı belirlenmiştir. Gershoff, Grogan-Kaylor, ve arkadaşları (2010) çalışmalarında, çocuklardaki davranış problemleri ile uygulanan disiplin yöntemine çocukların algısı ve disiplin yöntemlerinin uygulanma sıklıkları arasındaki ilişki araştırılmış; bedensel cezalandırma, bağırma, hayal kırıklığına uğradığını vurgulama, mola, utandırma ve fiziksel şiddet yöntemlerinin kullanıldığı gösterilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde, çocukların istenilmeyen davranıştan uzaklaşıp istenen davranışa yönelmesi amacıyla ebeveynlerin uyguladıkları pek çok uygun (neden açıklama kitap okuma, ayrıcalıklarından mahrum bırakma, dikkatini başka yöne çekme, sınır koyma, ortamdan uzaklaştırma vb.) ve uygun olmayan (fiziksel ve sözel şiddet, aşağılama, hakaret etme vb.) disiplin yönteminin bulunduğu gözlemlenmektedir. Disiplin yöntemlerine ilişkin çalışmaların bir kısmı uygun ve uygun olmayan disiplin yöntemlerini ortaya koymayı amaçlamıştır (Gershoff, 2002;

Fontes, 2002; Smith, 2004; Dowling, Slep ve O’Leary, 2009; Holt, 2009; Viding, 2009). Türkiye ve dünyada uygun olmayan disiplin yöntemlerinin çocuğun gelişimi üzerine etkilerini inceleyen çalışmaların sayısı artmaktadır (Ayan, 1997; Capaldi, Chamberlain ve Patterson, 1997; Garbarino, 2001; Ögel, Tarı ve Eke, 2005; Özmert, 2006; Sarıtaş, 2006; Bilgin, 2008; Pala, Ünalacak ve Ünlüoğlu, 2010; Akduman, 2010; Gershoff ve diğerlerği, 2010). Uygun ve uygun olmayan disiplin yöntemlerinin karşılaştırılması (Becker, 1964), demografik değişkenlere göre disiplin yöntemlerinin farklılaşması (Dadds, Sheffield ve Holbeck, 1990; Tidmarsh, 2000) ve ebeveynlerin hangi uygun disiplin yöntemlerini kullandıklarına ilişkin (Fontes, 2002; Gallagher, 2003; Webster-Stratton, 1998) çeşitli araştırmalar bulunmaktadır.

Socular ve Stein (1995) 1-3 yaşları arasında çocuğu olan anneler ile yaptıkları araştırmada, annelerin olumsuz disiplin yöntemlerini 2 ve 3 yaşındaki çocuklara, 1 yaşındakilere oranla daha fazla kullanma eğiliminde olduklarını göstermişlerdir. Bilir ve arkadaşlarının (1991) geniş bir örneklem grubu ile 4-12 yaşları arasındaki çocuklarla yaptıkları araştırmalarında, küçük yaşlardaki çocukların daha fazla fiziksel şiddet içeren yöntemlere maruz kaldığı vurgulanmaktadır. 7 yaş %67,3 ile en yüksek oranda fiziksel ceza verilen yaş grubu iken, 12 yaş %48,7 ile en düşük oranda bedensel ceza verilen yaş grubu olarak belirlenmiştir. Erkeklerin ise %62,9'unun, kızların % 62,4'ünün fiziksel cezaya maruz kaldıkları ortaya konmuştur.

Socular ve arkadaşlarının (1999) çalışmasında riskli bölgelerde yaşayan ebeveynlerin demografik özellikleri (anne ve babanın yaşı, anne ve baba eğitim düzeyi, etnik köken, aylık gelir, depresyon düzeyi) ile uygulanan disiplin yöntemleri arasında anlamlı bir farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca sınır koyma en çok uygulanan yöntem olarak belirlenmiştir.

2.5. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN TANIMI VE KAPSAMI

İnsanlık boyunca çocukların farklı sebeplerle ihmal edildiği, örselendiği, dövüldüğü ve bazı kültürlerde öldürüldüğü görülmektedir. Bu durum 17. yy.’dan önce fark edilmiş olmasına rağmen Kempe’nin yayınladığı bir makale ile çocukların gördüğü bu zararlara yönelik ilgi artmaya başlamıştır (Yenibaş ve Şirin, 2007; Akt: Tuna, 2010). Dr. Henry Kempe ve arkadaşları 1962’de ilk kez “dövülmüş çocuk sendromu” (battered child syndrome) terimini kullanmış ve çocukların yaralanmasına ve ölümüne neden olabilen fiziksel istismarı vurgulayarak problemin

ciddiyetini göstermiştir. Bu terim daha sonra literatürde tanınarak kapsamı geliştirilmiş ve “çocuk istismarı” (child abuse) olarak adlandırılmıştır (Oral ve İnancı, 2004; Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). 1964’de ise Fontana duygusal yoksunluk, ihmal ve kötü beslenmeyi de içine alan “kötü davranma sendromu” adında bir tanım yapmıştır (Polat, 2001, s.47).

Garbarino ve Gilliam’a (1980) göre çocuk istismarının tanımı, eylemin niyeti (kastı), eylemin çocuk üstündeki etkisi, eyleme yönelik değer yargıları ve eylemin kültürel veya toplumsal normlara göre değerlendirilmesi olmak üzere dört temel faktörü kapsamaktadır (Akt: Bekçi, 2006). Çocuk istismarı, 1986 yılında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından çocuğa bilinçli olarak zarar verilmesi; bu davranışın sosyal yönden kabul görmüyor olması; eylemin istismar olduğuna ilişkin uluslararası bir görüş birliğinin olması; belli bir kişi tarafından gerçekleştirilmiş olması ve bu eylemden sadece veya büyük ölçüde çocuğun zarar görüyor olması boyutlarıyla tanımlanmıştır (Akt: Bulut, 1996).

Dünya Sağlık Örgütü’nün (1999) tanımına göre ise çocuğa yönelik kötü muamele veya çocuk istismarı; çocuğun değerine, gelişimine, sağlığına ve yaşamına yönelik gerçek veya olası zararlar sonuçlanabilen, fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar ve ihmal ile ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını kapsayan eylemlerin tüm çeşitlerini kapsamaktadır. Tüm bu eylemler çocuk ve istismarcı arasındaki güven, sorumluluk ve güç ilişkisi bağlamında değerlendirilmektedir (Runyan, Wattam, Ikeda, Hassan ve Ramiro, 2002, s. 59). Tanıma göre çocuğun davranışı tam manasıyla algılaması ya da yetişkin tarafından kasıtlı bir şekilde gerçekleştirilmesi şart olmaktadır (Runyan ve diğerleri, 2002).

Çocuk istismarını tanımlamaya ilişkin literatür incelendiğinde üç bakış açısının öne çıktığı görülmektedir. Birinci yaklaşıma göre istismar meydana gelen sonuçlar açısından değerlendirilmelidir. Bu yaklaşıma göre yara alan çocukların kaza sonucu mu veya istismar sonucu mu yaralandıklarının ayırımı yapmak oldukça zor olmaktadır. İkinci yaklaşımda ise niyet kavramı vurgulanmaktadır. Fakat istismarcı kişinin niyeti gözlenebilir bir davranış olmadığından böyle bir tanımın işlerlik kazanması zordur. Üçüncü yaklaşıma göre ise, çocuk istismarı tanımı, tanımlayan kişinin kültürel yapısı, sosyal sınıfı, aile ilişkileri, toplumun değerleri ve inançlarından etkilenmektedir (Aral, 1997; Akt: Tuna, 2010).

“Çocuk istismarı ve ihmali” kavramı çocuğa yönelik tekrarlanan kötü davranışlar ve çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan zarar görmesi şeklinde kullanılmaktadır (Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San, 1991). Çocuğun fiziki ve psikolojik gelişimine, sağlığına zarar veren; bir yetişkin, toplum veya devlet tarafından farkında olarak veya olmayarak yapılan hareket ve davranışlara “çocuk istismarı” denilmektedir. Genel olarak 18 yaşın altında bulunan çocuklara fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerine zarar veren, aktif olarak yapılan, kaza dışı ve önlenemez her türde eylem çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2004, ss. 85-133). Youngblade ve Belsky’e (1990, s. 111) göre çocuk istismarının yoğunluğu tekrarlanan tokat veya tekmelerden, bir ya da pek çok kez bir alet ile vurmaya, şiddetli sözel saldırılardan, sigara ile yakmaya kadar uzanan geniş bir örüntüyü kapsamaktadır.

Çocuğun fiziksel ve/veya psikolojik gelişimi için temel gereksinimlerinin (beslenme, bakım, eğitim, gözetim) karşılanmaması ise “Çocuk İhmali” olarak ifade edilmektedir. Çocuğun ihmal edilmesi de en az istismar davranışı kadar önemlidir ve bir çocuğu ihmal etmek onu hırpalamak kadar zararlı olabilmektedir (Zeytinoğlu, 1991).

İstismar ve ihmalin en önemli ve temel farkı istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. Ayrıca çocuğa yönelik istismar ve ihmal davranışında, ebeveyn veya bakım veren diğer kişiler tarafından davranışın kasıtlı ve sürekli oluşu da oldukça önemli iki faktördür (Wolfe, Scott, Wekerle ve Pittman, 2001).

Literatür incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ilk çalışmaların daha çok fiziksel istismar, sonrasında cinsel istismar daha sonrasında ise duygusal istismar ve ihmal ile ilgili olduğu görülmektedir. Başlangıçta çocuk istismarı ve ihmalinin toplumlarda nadir olarak gerçekleştiği, sadece ruhsal sorunları olanların, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip kişilerin, geçmişlerinde istismara maruz kalanların istismar edici davranışlara yöneldiği ve zaman geçtikçe istismarın yaygınlığının arttığı yönünde bazı eksik ve yanlış bilgiler olduğu görülmektedir. Oysaki yapılan çalışmalar, çocuk istismarı ve ihmalinin sanılan kadar az olmadığını, birçok toplumda ve toplumların farklı sosyo-ekonomik ve kültürel kesimlerinde var olduğunu bildirmektedir. Araştırmalarda istismar ve ihmal davranışlarında bulunan kişilere özgü belli bir ruhsal problem olmadığı ve herhangi bir ruhsal sorunu

olmayan bireylerinde bu tür davranışlara yönelebildiğini göstermektedir. Ayrıca, çocukluğunda istismara maruz kalanların tümünün istismarcı olmadığı gibi istismarın herhangi bir türüne maruz kalmayanların da istismarcı olabileceği belirtilmektedir. Yıllar içinde çocuk istismarı ve ihmali vakalarında görülen artışın sebebi ise konuya verilen önemin artmasına bağlı olarak araştırmaların ve farkındalığın artması olarak açıklanmaktadır (Gelles, 1987).

Çocuk istismarı fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ve ekonomik istismar olarak ayrılırken; çocuk ihmali fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel ihmal ve eğitim ihmali olarak kategorize edilmektedir (Yaşar ve Gültekin Akduman, 2007). Çocuk istismarı ve ihmaline dair risk faktörleri; ailedeki psikolojik rahatsızlıklar, eğitim seviyesinin düşük olması, işsizlik, alkol, ailenin yeterli sosyal destek alamaması, ailedeki iletişimin ve sosyal becerilerin yetersiz olması, ailelerin çocuklarını disipline etme yöntemleri konusunda yeter bilgiye sahip olmaması, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun ihtiyaçlarının karşılanmaması, aile içindeki kuralların çok sert olması veya ailede hiçbir kuralın olmaması, ailenin çok sık ve fazla sayıda çocuk sahibi olması, ailede engelli veya bakıma muhtaç kişilerin olması ve ebeveynin geçmişte istismara maruz kalmış olmaları şeklinde sıralanabilir (Herrenkohl ve Herrenkohl, 2007; Bourassa, Lavergne, Damant, Lessard ve Turcotte, 2008; Damant, Lapierre, Lebosse, Thibault ve Lessard, 2010; Goodmark, 2010).

2.5.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar nesnel sonuçları açısından kolay belirlenebilmesinden dolayı uzmanların ilk dikkatini çeken istismar türü olmuştur. Fiziksel istismarın özellikle tıp çevrelerinde araştırılmaya başlanması çocuk doktoru Kempe ve arkadaşlarının (1962) “Battered Child Syndrome” (örselenmiş çocuk sendromu) çalışmalarıyla hızlanmıştır. Yapılan ilk çalışmalarda çocuk istismarı kavramı temelinde fiziksel istismar göz önüne alınarak tanımlanmış ve hatta cinsel istismar da fiziksel istismar kapsamında ele alınmıştır (Siefert, 1985; Akt: Gökler, 2006).

1988’de Finkelhor ve Korbın fiziksel istismarı, “Bir çocuğun gelişim ve fonksiyonlarında sürekli bozukluklar ve yararlanmalara neden olan, çocuğa acı veren ve kaza dışı meydana gelen, insanın çocuğa yönelttiği şiddet” olarak tanımlamıştır. Fiziksel istismar, kaza sonucu olmayan ve çocukta fiziksel zarar, yaralanma,

örselenme ve hatta ölümlle sonuçlanabilen tüm yetişkin davranışlarını içermektedir (Kozcu,1991).

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuk veya ergenin, ebeveyn veya bakım veren başka bir kişi tarafından fiziksel olarak yaralanması veya yaralanma riski taşımasıdır (Taner ve Gökler, 2004). Ludwig (1992-1993), fiziksel istismar tanısı için çocuğun güvenliğinin tehlikeye girmesi, çocuğun fiziksel yeteneklerinin geçici ya da kalıcı olarak zarar görmesi ve sürekli tekrarlandığı anlaşılan tanımlanamayan fiziksel yaralanma belirtilerinin bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca fiziksel istismarın genellikle disiplin ve cezalandırma adına gerçekleştirildiğini ve tek bir tokattan, alet kullanarak çocuğa zarar vermeye kadar uzanabildiğini belirtmiştir (Akt: Polat, 2000). Ebeveynin disiplin yaklaşımları, zarar verme niyeti, eylemin çocuk üzerindeki etkisi ve çocuğun savunmasızlığı gibi faktörler fiziksel istismarın tanımında rol oynamaktadır (Tuna, 2010).

Kötü muamele devamlı yapılırsa fiziksel istismar olarak tanımlanmaktadır ve erişkin tarafından sistemli ve sürekli olarak yapılan davranışları kapsamaktadır (Kulaksızoğlu, 2005, s. 191). Bir erişkin tarafından elle ve/veya aletle çocuğun vücudunun herhangi bir yerine iz bırakmayacak ve/veya iz bırakacak şekilde şiddet uygulanarak çocuğu cezalandırma, otoriteyi sağlama veya öfke boşaltma amacı ile çocuğa zarar verilmesidir. Şiddet içeren davranış itme, sarsma, dövme, yakma, ısırma, bağlama, tekmeleme, yumruklama, zehirlenme vb. yollarla gerçekleştirilmiş olabilir (SHÇEK, 2006). Buradan da anlaşılacağı üzere bedensel cezalandırma uygulamaları, yalnızca ağrı oluşturan, hafif uyarılardan; yaşamsal tehlikelere sebep olabilecek çok ağır şiddetli davranışlara kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkabilmektedir (Şimşek ve diğerleri,2004). Bu, çocuğa bir kez vurmayı ya da süreklilik gösteren bir durumu içerebilir. Çocuk ihmali ve istismarı, kapsamlı bir olgu olmasına karşın gözlemlenebilir bulgular vermesinden dolayı belirlenmesi en kolay olan, en sık bildirilen ve bu sebeple en çok ön plana çıkan istismar tipidir (Ludwig, 2000, ss.1669-1704; Akt: Ballı, 2010).

Fiziksel istismarın farklı başlıklar altında çeşitli kategorilerde incelendiği görülmektedir:

1. İstismarı yapan kişilere göre:

- a. *Ebeveyn tarafından istismar (Parental abuse)*: Anne-baba veya bakım veren diğer kişiler tarafından aile içinde çocukların kaza dışı yaralanmaları sonucu ortaya çıkmaktadır.
- b. *Kurumsal istismar (Institutional abuse)*: Okul, yuva, yetiştirme yurdu veya kamp gibi kurumlarda yönetici, öğretmen veya kurumda görevli diğer personeller tarafından uygulanan istismar durumlarıdır (Giardino, Christian, Giardino, 1997).

2. Uygulama şekline göre:

- a. *Aletsiz saldırılar*: İstismarın bir alet kullanılmadan gerçekleştirildiği olayları içermektedir. Tokat, sarsma, yumruk, itip-kakma, çimdikleme, tekme gibi davranışlar ile çocukta lezyonlara sebep olan saldırılardır.
- b. *Aletli saldırılar*: Bir alet kullanarak çocukta çeşitli lezyonların oluşmasıdır. Genelde kemer, kayış, sigara, herhangi bir ev eşyası (telefon, tava, vb.), hortum, ütü veya sıcak su vb. gibi aletlerin kullanıldığı görülmektedir (Goldman ve Giardino, 1990).

Çocuğun fiziksel istismarında durumun şiddetine göre klinik teşhiste; ekimozlar, yumuşak doku hasarları, yanıklar, kaynar su ile haşlanmalar, vücudun çeşitli yerlerinde izler, çizikler, kemik, eklem, beyin ve göz hasarları, kafa travmaları, eksik ve koparılmış saç, karın travmaları, iç organlara ait hasarlar, zehirlenmeler, ısırık izi, gelişme gerilikleri, kemer veya sopa izleri, sigara yanığı, tırnak çizgileri gibi sebebi 3. kişilere açıklanmayan büyük/küçük yaralanmalar ortaya çıkmaktadır (Polat, 2001, s. 91; Hobbs, 2003, s. 63; Arvas,2007, s. 179; Lungren, 2009;Wekerle, Miller, Wolfe ve Spindel, 2006, s. 11).

Ciddi düzeyde fiziksel istismara maruz kalma; bilişsel ya da zihinsel bozukluklar, sınırlı zihinsel işleyiş; sınırlı sözel beceri ya da motor kavrayıştaki bozukluklar gibi diğer sınırlılıkları ortaya çıkarabilir (Kolko, 1996, s. 28). Fiziksel istismar bebekler ve küçük çocuklarda ise ölümcüle kadar gidebilecek daha ağır

sonuçlara sebep olmaktadır. Hamilelik sırasında annenin aşırı alkol ve uyuşturucu kullanması, yoğun fiziksel şiddete maruz kalması, çocukların bilerek zehirlenmesi, yakılması, para kazanmaları amacıyla beden veya ruh sağlıklarına zarar verecek, gelişimlerini engelleyecek işlerde çalıştırılması, öldürülmesi de fiziksel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Kozcu,1991).

Oral ve İnanıcı (2004, s. 25) aile içi fiziksel istismarda şüphelenilecek durumları şöyle sıralamıştır:

- Çocuğun hekime başvurmasında açıklanamayan gecikme ya da yaralanmanın gizlenmesi,
- Çocuğun içinde bulunduğu durumu açıklamayan ve sürekli değiştirilen ifadeler ya da çocuğun içinde bulunduğu durum hakkında hiçbir açıklamanın olmaması,
- Anne-baba tarafından tek tek verilen öyküler arasında farklılıklar veya verilen öykü ile saptanan yaralar - izler arasında uyumsuzluk,
- Anne-babanın yaralanma nedenini bir kardeşe veya bir yabancı kişiye yüklemesi,
- Değişik zamanlarda oluşmuş yaralar, çocuğun yaşı ve gelişme durumuna uygun olmayan yaralar,
- Anne-babanın kendisi, çocuk veya aile çevresindeki başka bir çocuk hakkında benzer yaralanma öyküleri,
- Anne-baba ya da bakıcıda çocuğa ilgi göstermeyen, düşmanca davranışlar,
- Çocuğun anne-babayı suçlaması ve çocuğun ifadesiz ve ilgisiz (donuk) bakışı,

Fiziksel istismarın genellikle kaza olarak değerlendirmesi yaygınlığının belirlenmesini güçleştirmektedir. Tokatlama, eline geçirdiği cisimle saldırma, itme, çimdikleme, ısırma, tekmeleme, boğazına sarılma, kemik kırma, evden kovma, terk ve ölüm davranışları fiziksel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Tercan, 1995). Yapılan araştırmalar, fiziksel istismara uğrama olasılığı açısından kız ve erkek çocukları arasında herhangi bir fark bulunmadığını, ayrıca; bebeklerde ve okul öncesi çağı çocuklarda fiziksel istismarın daha çok görüldüğü belirtilmektedir (Bilir ve diğerleri, 1991). Fiziksel istismarın 4-8 yaş grubu çocuklarda da oldukça sık

görüldüğünü ve yaşla birlikte istismarın azaldığı belirtilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Benzer şekilde Kozcu'nun yaptığı araştırmada da çocuğun yaşının artması ile ebevnin uyguladığı fiziksel istismarın azaldığı vurgulanmıştır. 0-3 yaş aralığında olan çocukların %76'sının anneleri tarafından istismar edildiği, 16 yaşına kadar ise hem anne hem baba tarafından istismarın yoğun olduğu görülmektedir. 16-18 yaşları arasındaki çocukların daha çok anne-babaları dışındakiler tarafından istismara maruz kaldıkları gözlenmiştir (Kozcu, 1991). Aral (1997) tarafından yapılan bir araştırmada çocukların % 65,72'sinin ebeveynleri tarafından fiziksel olarak istismar edildikleri gösterilmiştir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Dünya Sağlık Örgütü, 2000 yılında 15 yaşın altındaki çocukların ölümlerin çok büyük çoğunluğunun fiziksel istismar nedeniyle olduğu düşünülmektedir. 0-4 yaş arası çocukların, 5-14 yaş arası çocuklara oranla 2 kat daha fazla risk altında olduğu bildirilmektedir. Ayrıca, 5 yaşın altındaki çocuklarda gelişmemiş ülkelerde gelişmiş ülkelere oranla 2-3 kat daha fazla fiziksel istismar sonucu ölümlerin olduğu ifade edilmektedir (Runyan ve diğerleri, 2002, s. 60).

Fiziksel istismar çoğu zaman disiplin ya da cezalandırmak adına yapılmaktadır (Walker, Bonner ve Kaufman, 1988, s. 8; Akt: Bekçi, 2006). Fiziksel cezalandırma yöntemleri birçok toplumda genellikle geleneksel bir disiplin yöntemi olarak kabul edilmektedir. Fiziksel istismarın genellikle her kültürde yaygın olarak kullanıldığı bilinmesine rağmen çocuğun değerli olduğu toplumlarda istismarın çok daha az görüldüğü ve bedensel cezalandırma uygulamalarının daha az kullanıldığı görülmektedir (Şimşek ve diğerleri, 2004). Çin ve Japonya'da dayanın geleneksel disiplin yöntemi olmamasından dolayı fiziksel istismarın seyrek olarak görüldüğü, ABD' de ise fiziksel şiddetin çeşitli istismar türleri arasında ilk olduğu belirtilmektedir (Zeytinoğlu, 1991). "Popoya şaplak atma", Amerikan ailelerinin % 90'ından fazlasının kullandığı bedensel cezalandırma yöntemini olarak gösterilmiştir (American Academy of Pediatrics). Hindistan'da yapılan bir araştırmada, ailelerin %42'sinin şiddetli bedensel cezalandırmayı uyguladıkları belirlenmiştir (Hunter ve diğerleri, 2000).

Türkiye'de çocuğa uygulanan disiplin yöntemleri ve çocuk istismarı konularında yapılmış araştırmalar da özellikle fiziksel şiddet içeren yöntemlerin yaygın olduğu bilinmektedir (Bilir ve diğerleri, 1991; Oral, Can ve diğerleri, 2001).

Yapılan araştırmalarda geçmişlerinde fiziksel istismara maruz kalmış ancak bunu hak etmediklerine inanan anne-babaların kendi çocuklarına daha az fiziksel şiddet uyguladığı; fiziksel istismara maruz kalmış ve bu konuda kendilerini suçlamış anne-babaların ise çocuklarında daha fazla fiziksel şiddete başvurdukları belirtilmektedir (Rodriguez ve Price, 2004).

Çocuğa yönelik kötü muamele daha çok sağlıksız ailelerde gözlenmekte olup, bu davranış kalıpları bu tip ailelerde normal davranış haline gelmiştir. Ebeveyni tarafından şiddete tanık olan ocuk, dayak yiyen kendisi olmasa bile bedensel kötüye kullanma davranışına maruz kalmış olmaktadır (Cüceloğlu, 1995, ss. 105-106). Tezcan'ın (1974) yapılan gözlemler vasıtasıyla ulaştığı sonuçlarda yer aldığı üzere, toplumumuzda çocukların başarılı olmama, itaat etmeme ve söz dinlememe gibi davranışları sonucunda cezalandırılma biçimlerinin genellikle dayak olduğu ortaya çıkmıştır (Akt: Kulaksızoğlu, 2005, ss. 192-196). Bilgin, Toros, amdeviren, şaşmaz ve Mert (2004) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, çocukların değişik nedenlere (yalan söyleme, eve geç gelme, okulda başarısız olma, söz dinlememe gibi) bağlı olarak evde cezalandırıldıkları ve en sık olarak dayak, sosyal aktivite kısıtlaması, harçlığı azaltma veya kesme ve odaya kapatma yöntemleriyle cezalandırıldıkları saptanmıştır.

Kendi çocukluğunda aile içi şiddete maruz kalma, anti sosyal kişilik özellikleri, maddi problemler, sağlık sorunları, eşler arası anlaşmazlık, fiziksel cezayı kullanarak disipline etme anlayışı, aile üyelerinin hepsini kontrol etme ihtiyaı gibi özellikler çocuklarını fiziksel istismara maruz bırakan kişilerin özellikleri arasındadır (Lowenthal, 2001, s. 25). Ayrıca fiziksel istismarın görüldüğü ailelerde ebeveynin çocukla çok az sayıda etkileşim kurduğu, kurulan etkileşimlerin ise emre ve eleştiriye dayandığı ve çocuğun davranışını kontrol etmeye yönelik olduğu ifade edilmektedir (Tuna, 2010).

Fiziksel istismar, diğer istismar türleri gibi toplumun tüm sosyo – ekonomik seviyelerinde görülebilmekle beraber, istismar edilen çocukların büyük çoğunluğu düşük sosyo ekonomik seviyeden gelmektedir. ocuk istismarında ailelerde görülen temel benzerlik, istismar olaylarının bir kuşaktan diğerine aktarılmasıdır. Fiziksel istismar riskini artıran diğer etmenler olarak, düşük engelleme toleransı (gündelik stresle başa çıkamayan, kolay gevşeyemeyen ebeveynler), katılık (aşırı ve gerçekçi

olmayan kurallar), saldırganlık (fevri ve saldırgan ebeveynler), annelik depresyonu (doğum sonrası depresyonu), ceza mekanizması, çocukla ilgili gerçekçi olmayan beklentiler, yetersiz ebeveynlik deneyimi, yetersiz aile ilişkileri, yetersiz sosyal beceri ve sosyal destek gibi etmenler sayılabilmektedir (Kolko, 1996; Polat, 2001).

Kolko'ya (1996) göre, fiziksel istismara uğrama riskini, çocuk açısından sağlık durumu ve davranışsal faktörler artırmaktadır. Sağlık durumu faktörleri olarak fiziksel görünüş, doğum sonrasında oluşan komplikasyonlar (sorunlar), bedensel veya zihinsel engellilik, zeka geriliği vb. gibi zihinsel ve bedensel gelişiminde sapmalar sayılabılırken, davranışsal faktörler ise dürtüsellik ve ağlama gibi zor mizaçlı davranışlar, hiperaktif ya da uyum güçlüğü ve depresyon ve saldırganlık gibi duygusal ve davranışsal sapmaları içermektedir. Bunlar çocuğun ebeveynleri ya da çevresi tarafından fiziksel istismara uğrama riskini arttırmaktadır.

Fiziksel ve duygusal olarak şiddete maruz kalan bireylerin dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, depresyon, kaygı bozukluğu, alkol ve madde kullanımı, tehlikeli cinsel deneyimler, antisosyal davranış, psikopatik kişilik bozuklukları ve kendi çocuklarını cezalandırma gibi davranış özellikleri sergilediklerini gösterilmiştir (Özmen, 2004; Taner ve Gökler, 2004). Fiziksel istismar geçmişi olan çocuklar kendi deneyimleriyle bağlantılı fiziksel disiplin algısı geliştirebilirler. İstismara uğrayan ve uğramayan çocukların olduğu çalışmalarda istismara uğrayan çocukların fiziksel ceza kullanımıyla ilgili daha fazla isteklilik gösterdiği bulunmuştur. (Kolko, 1996, s. 28). Fiziksel istismara maruz kalmış çocuklarda düşen notlar, artan kuralları bozma davranışı, disiplin problemleri, karşıtlık, okula karşı sınırlı uyum ve saldırganlık, suç işlemedelar artış görülmektedir (Kolko, 1996, ss. 29-31). Ayrıca fiziksel istismara maruz kalan çocukların gerçeklik algısında ve tüm düşünme süreçlerinde bozulmalara rastlanmaktadır.

Fiziksel olarak istismar edilen çocuklarda görülen, spesifik bazı davranış biçimleri mevcuttur. Bu davranış biçimleri, dil, motor ve algısal becerilerinde gelişim gerilikleri gösterme, parmak emme, bebek gibi konuşma, alt ıslatma gibi yaşına ve gelişim dönemlerine uygun olmayan davranışlar gösterme şeklinde olabildiği gibi, saldırganlık içeren davranışlarda artma, evden kaçma girişimlerinde bulunma, anksiyete, dürtü kontrolünde zayıflık ve anti sosyal davranışlar, zayıf akran ilişkileri, okula erken gitme ve okuldan eve dönmeyi istememe şeklinde de görülebilir. Anne-

babadan korkma, düşük benlik saygısı, depresyon ise fiziksel istismara maruz kalan çocukların gösterdikleri psikolojik tepkiler arasındadır (Lowenthal, 2001, s. 9; Tower, 2005, ss. 105-106; Veltkamp ve Miller, 1994, s. 21).

2.5.2. Duygusal İstismar / Psikolojik Kötü Muamele

Psikolojik kötü muameleyi tanımlamak için pek çok terim kullanılmaktadır. Bunlar arasında ruhsal zulüm (mental cruelty), duygusal kötü muamele (emotional maltreatment), duygusal istismar (emotional abuse), duygusal ihmal (emotional neglect), ve psikolojik istismar (psychological abuse) gibi terimler en yaygın olanlarıdır (Pearce ve Pezzot-Pearce, 1997: 5; Akt: Tuna, 2010).

Duygusal istismar ilk kez ABD’de 1974 yılında “Çocuk İstismarının Önlenmesi ve Sağaltımı” isimli kanunda “mental hasar” kavramıyla dikkat çekmiştir (Serter, 2002). Duygusal istismar hem tanımlanmasında ve tanınmasında, hem de önlenmesi ve yasal olarak kanıtlanmasında yaşanan zorluklar sebebiyle en zor anlaşılan, tanımı üzerinde en çok tartışma olan ve üzerinde en az çalışılmış istismar türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, 2006, s.31). Dünya Sağlık Örgütü’nün (1999) tanımına göre duygusal istismar, anne-baba veya bakım veren kişi tarafından gerçekleştirilen, çocuğun gelişimi için uygun ve destekleyici koşulların sağlanmasına engel ciddi bir bozukluk örüntüsüdür. Çocuğu küçümseme, korkutma, hareketini kısıtlama, kasıtlı ve zorla soyutlama, suçlama, hor görme, güvenlik ve sevgiden mahrum bırakma, gözdağı verme ve bunlar gibi reddedici ve düşmanca yaklaşımlarda disiplin yöntemleri olarak bu kapsamda değerlendirilmektedir (DSÖ, 1999; Veltkamp ve Miller, 1994, s. 21).

Çocuk veya ergenin kendisini, bedenini olumlu biçimde algılamasına, değerlendirmesine ve geliştirmesine engel olan her türlü negatif uyaranı sürekli ve kasıtlı olarak uygulama, çocuğa uygunsuz bir biçimde tepki gösterme, karşılık verme, çocuğa yönelik yapılan (aşağılama, hakaret etme vb.) veya yapılması ihmal edilen (görmezden gelme, sevgi göstermeme vb.), bilimsel ve toplumsal kriterlere göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları belirlenen yöntem ve davranışlar duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005, s. 196; Yıldız, 2007; UNICEF, 1995). Glaser’e (2002) göre duygusal istismarın ayrıntılı bir tanımı aşağıdaki ölçütleri içermelidir. Bu ölçütlere göre duygusal istismar ve ihmal:

1. Ebeveyn ve çocuk arasında meydana gelen bir olay ya da tekrarlanan olaylar dizisinden çok, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi tanımlar. Bu etkileşimler tüm ilişkiyi kaplamıştır veya ilişkiyi karakterize etmektedir.
2. Ebeveyn çocuk arasındaki etkileşimler çocuğun psikolojik/duygusal sağlığına ve gelişimine gerçek veya potansiyel zarar vermektedir.
3. Ebeveynin eylemlerinin yanı sıra eylemsizliklerini de içerir.
4. Fiziksel temas gerektirmez.

Psikolojik örselenme veya duygusal istismar, diğer tüm istismar türlerini bir çatı altında toplamakla birlikte hem tek başına var olabilip hem de fiziksel ve cinsel istismarla da birlikte bulunabilmektedir. Duygusal istismarın fiziksel ve cinsel istismardan farklı olarak somut bulgular bulunmaz, ayrıca cinsel ve fiziksel istismarın somut izleri ortadan kaybolduktan sonra da duygusal istismarın etkileri devam edebilmektedir (Thompson ve Kaplan, 1999).

Çocuk üzerinde duygusal baskı yaratan, çocuğa bağırma, küfretme, çocuğu eleştirme, kardeşler arasında ayırım yapma, karar vermesi için fırsat tanımama, lakap takma, antisosyal davranmayı öğretme, cinsiyet ayırımı yapma, küçük düşürme, alaycı konuşma, değer vermeme, aşırı baskı ve otorite kurma, önemsememe, toplumsal olarak kabul edilmeyen ilgiler geliştirmesini cesaretlendirme, bağımlı kılma, ebeveyn çatışmalarında çocuğu ebeveynlerden birinden taraf olmaya zorlama vb. şeklinde kendini gösterebilmektedir (Polat, 2000; Sibert , Payne, Kemp ve diğerleri, 2002).

Erkman'a (1991) göre duygusal istismar olarak tanımlanan davranışlar, daha çok çocuk ve ergen ile yakın ilişki içinde olan yetişkinler tarafından uygulanmaktadır. Bu davranışlar şu şekilde belirtilmektedir:

- a. Reddetme, kabul etmeme,
- b. Aşağılama
- c. Yalnız bırakma, yalıtma, ayırma
- d. Korkutma, yıldırma, tehdit etme
- e. Suça yöneltme
- f. Duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama
- g. Aşırı koruma

- h. Karşılaştırma ve ayırım yapma
- i. Kendi çıkarına kullanma ve çocuğun yaşının üstünde sorumluluklar verme.

Duygusal istismarın belirlenmesi ve tanımlanmasındaki güçlükler sonucunda sürekli tekrar edilen ebeveyn hareket ve davranışı temel alınarak sınıflandırma geliştirilmiştir. Bu davranışlar çocuğun kendisini önemsiz, hatalı, sevilmeyen bir değer olarak hissetmesine sebep olan mesajları vermektedir (Çakıcı, 2002; Bekçi, 2006; Sibert ve diğerleri, 2002; Hart, Brassard ve Karlson, 1996, s. 74; Brassard, Hart ve Hardy, 1991, ss. 256-257). Söz konusu davranışlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

1. *Reddetme (Şiddetle reddetme/Aşağılama) (Spurning)(HostileRejecting/ Degrading)*: Çocuğun bir birey olarak kabul edilmemesi, ihtiyaç ve isteklerinin yerine getirilmemesi ve yaptıklarının onaylanmaması şeklinde olmaktadır (Yıldız, 2007). Çocuğu eleştirme, alay etme ve onu utandırma, aşağılayıcı isimler takma, çocuğu değersiz olarak etiketleme, herkesin önünde küçük düşürme, ceza verme, ev içinde devamlı olarak iş yaptırtma ve diğerlerine göre daha az ödüllendirme de reddedici davranışlara örnek teşkil etmektedir (Bekçi, 2006).
2. *Korkutma, Usandırma ve Tehdit Etme (Terrorizing)*: Çocuğu istenildiği gibi davranmadığı takdirde veya çocuktan katı ve gerçekdışı beklentilerinin olması ve bu beklentiler gerçekleşmezse fiziksel olarak zarar vermekle, öldürmekle veya terk etmekle tehdit etmek, çocuğun değer verdiği kişilere ya da eşyalara zarar verme konusunda tehdit etme ve ona baskı yapılmasıdır (Bekçi, 2006; Yavuzer ve diğerleri,1999, ss. 125-127).
3. *Soyutlama, Yalnız Bırakma (Isolating)*: Çocuğun bir yetişkin tarafından dış çevreden soyutlanmasını ifade eder. Çocuk uzun süreler boyunca bir odaya kilitleme, çocuğun hareket özgürlüğüne makul olmayan sınırlamalar getirme, çocuğun arkadaşlarıyla veya aile dışından diğer yetişkinlerle etkileşime geçmesini kısıtlama veya tamamen yasaklama da bu bağlamda değerlendirilmektedir (Bekçi, 2006; Kara, 2010).

4. *Kendi Çıkarı İçin Kullanma/Suçta Yönelme (Exploiting/Corrupting)*: Ebeveyn veya çocuğa bakım veren kişinin çocuğu uygun olmayan davranışlar (hırsızlık, antisosyal-suça yönelik-sapkın davranışlar, agresif ve uyumsuz davranışlar, ilaç, alkol kullanımı için ortam hazırlama, fuhuş vb.) geliştirmesi için teşvik etmesi ve cesaretlendirmesi ve çocuğun sağlıksız sosyalleşmesine yol açmak bu kapsamda değerlendirilmektedir (Bekçi, 2006; Kara, 2010).
5. *Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme (Çocuğu Görmezden gelme) (Denying Emotional Responsiveness) (Ignoring)*: Çocuğun iletişim kurma denemelerinin reddedilmesi, sıcaklık ve sevgi gösterilmemesi, çocuğun sevilmemesi, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının ihmal edilmesi, fiziksel temasta bulunulmaması, çocuğun etkileşime olan ihtiyacının ve etkileşim girişimlerinin görmezden gelinmesi, çocukla olan etkileşimde duygu yoksunluğu, çocukla iletişim kurmama veya sadece belirli durumlarda etkileşimde bulunmayı içermektedir (Polat, 2001; ss. 94-97; Bekçi, 2006).

Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismarla karşılaştırıldığında toplumlarda daha yaygın kullanılan, daha zararlı ve ortaya konması daha zor bir istismar türüdür. Aynı zamanda duygusal istismar bütün istismar çeşitlerine sebep olan bir faktör olarak düşünülmekte, bu sebeple çocuk istismarı türlerinin en önemlisi olduğu kabul edilmektedir (Karaman, 1993; Lazoritz, 1990). Bu görüşü destekleyen varsayımlar şunlardır:

- a. Duygusal istismar, çocuk istismar türlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.
- b. Kişinin benlik kavramını, çevresdekilerle ilişkilerini ve yaşam boyu amaçlarını etkilediği için çocuk istismarının en olumsuz psikolojik etkilerine sahiptir (Kozcu, 1991).

Farklı kültürlerde kötü muameleyi yapılandıran ebeveyn davranışları arasında örtüşen yönler olmasına rağmen psikolojik olarak istismar edici davranışlar için uluslararası bir tanım oluşturmak zordur. Bu yüzden psikolojik kötü muameleyi tanımlarken kültürel özellikler, değerler, aile özellikleri ve çocuk yetiştirmeye yönelik inanışlar göz önüne alınmalıdır (Taşdelen, 1995, s. 4). Özellikle toplumdan yalıtılmış olarak yaşayan ailelerde daha yoğun rastlanmasına rağmen aslında

toplumun her kesiminde kendini göstermektedir. Yoksulluk, işsizlik, suçluluk, olumsuz fiziki koşullar duygusal istismar riskini artıran faktörler arasındadır.

Genelde çocuk istismarı ve ihmali ortaya çıkarmak zor iken, karmaşıklığından dolayı psikolojik kötü muameleyi sayısallaştırmak daha da zorlaşmaktadır. Bu sebeple psikolojik kötü muamelenin görülme sıklığıyla ilgili doğru bilgiler mevcut değildir. Amerikan İnsani Derneği'nin (American Humane Association) 1986-1987 verilerine göre, bildirilen iki milyon çocuğa kötü muamele vakasından ortalama % 11'lik oranla, psikolojik kötü muamele diğer istismar türleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Bu oranlar yaş ve cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, duygusal istismarın 0-2 yaş aralığında, 6 ve üstü yaşa göre önemli ölçüde az olduğu görülmektedir. 3-5 yaş aralığında olan çocukların ise 12 ve üstü yaş aralığında olan çocuklara göre daha az duygusal istismara uğradıkları bildirilmektedir. Cinsiyet farklılıklarına bakıldığında, kız çocuklarının duygusal istismara uğrama olasılığı ile cinsel istismara uğrama olasılığı eşit iken, erkeklerin duygusal istismara uğrama olasılığı cinsel istismara uğrama olasılığının 2 kat daha fazladır. Düşük gelire sahip ailelerde, yüksek gelire sahip ailelere göre duygusal istismar oranlarının 5 kat fazla olduğu bildirilmektedir (Hart, Brassard ve Karlson, 1996, s. 76). Yapılan araştırmalar duygusal istismar vakalarının % 47'lik bölümünün 12-17 yaş arasında görüldüğünü ortaya koymuştur (Karaca, 2001).

İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubu'nun, Psikiyatri Polikliniğine başvuran çocukların % 36'sının fiziksel ve duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Maruz kalınan istismar tipleri % 85 duygusal, % 66 fiziksel, % 38 cinsel olarak belirlenmiş; cinsel istismar vakalarının hepsine duygusal istismar eşlik etmiş, vakaların % 13'ünde ise üç tür istismarın birden var olduğu gösterilmiştir (Oral ve Hancı, 2004).

Wilkes (1992) çocuk suçluluğu üzerine yaptığı çalışmada, çocuklarda duygusal yönden davranış bozukluklarının görüldüğünü, güven bunalımı içinde olduğunu ve çocukların bağımlılık sorunlarını tespit etmiştir. Çocuk Suçluluğu üzerine olan diğer çalışmaların bulgularına göre ailesi tarafından ihmal edilen ve duygusal istismara maruz kalan çocukların suça yönelme olasılıklarının yüksek olmaktadır. Çocuklarına karşı ilgisiz olan, onları sevgi ve şefkatten mahrum bırakan ya da onları reddeden annelerin % 33,3'ünün, babaların ise % 30,9'unun çocuklarının suça

yöneldiği görülmektedir. Belirtilen davranış biçimlerini uygulamayan annelerin % 17,4'ünün, babaların ise % 16,1'inin çocuklarının suça itildiği ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2007).

Duygusal istismarın çocuktaki pek çok davranış problemi veya başka bir takım problemler ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Gökler, 2006). Bu problemler; başarısızlık, uyku bozuklukları, altını ıslatma, enkoprezis, güvensizlik, iştahsızlık, olumsuz benlik kavramı, gerçek dışı korkular, yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, duygusal açıdan tutarsızlık, organik nedeni olmayan büyüme geriliği, değersizlik duyguları geliştirme, depresyon, içe dönüklük, aileden uzaklaşma, intihar, saldırganlık, obsesyon-kompulsiyon, cinayet, düşük benlik saygısı, öğrenme güçlüğü, oyun oynamaktan çekinme, histeri, fobi, hipokondria, aşırı pasif veya aşırı saldırgan davranışlar, gergin olma, bağımlı kişilik, uyumsuzluk gibi şekilde görülebilmektedir (Polat, 2007, ss. 265-290; Kara, Biçer ve Gökalp; 2004).

2.5.3. Cinsel İstismar

Çocuklarda cinsel istismar kavramı ilk olarak Ruth ve Henry Kempe (1978), "bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve adolesanların bilinçli olarak onay vermeye muktedir olmadıkları, bütünüyle algılayamadıkları veya ailevi rollerle ilgili sosyal tabulara ters düşen cinsel aktivitelerde kullanmak" olarak açıklanmıştır (Akt: Ballı, 2010). Cinsel istismarla ilgili çok sayıda tanımın olmasının yol açtığı karışıklığı gidermek amacıyla, 1991'de Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (NCCAN) tarafından yayınlanan şu tanım benimsenmiştir (American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect, 1991): "Çocuk ve yetişkin arasındaki temas ve ilişki, o yetişkinin cinsel uyarılması için kullanılmışsa, çocuğun cinsel olarak istismarı olarak kabul edilir". Cinsel istismar, bir çocuğun diğeri üzerinde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa, aralarında belirgin bir yaş farkı varsa diğeri bir çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir.

"Bir çocukla, idrak edemeyeceği şekilde veya onayı dışında veya gelişimsel olarak hazır olmadığı bir dönemde gerçekleştirilen ya da yasaları ve toplumun sosyal değerlerini ihlal eden tüm cinsel davranışlar", cinsel istismar olarak kabul edilir. Cinsel istismar, mağdur ile güven, güç veya sorumluluk ilişkisi içinde olan yetişkinler veya başka çocuklar tarafından gerçekleştirilebilir (DSÖ, 1999).

Özer, Bütün, Beyaztaş ve Engin (2007) göre cinsel istismarı, yetişkinin cinsel tatmini amacıyla çocuğun cinsel nesne olarak kullanılması ve temas içermeyen cinsel davranışlardan, dokunma ve tecavüze kadar geniş bir yelpazeye uzanan eylemler şeklinde ifade edilmektedir. Çocuğun cinsel organlarının ellenmesi, çocuğa pornografik materyal izlettirilmesi, röntgencilik, müstehcen sözler söylenmesi, tecavüz edilmesi, fuhuşta kullanılması, teşhircilik vb. gibi davranışlar da cinsel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (SHÇEK, 2006).

Aile içinde veya kan bağı olan/olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar, toplum tarafından kabul görmeyen ve çocukta duygusal açıdan en fazla örselenmeye sebep olan cinsel istismar türüdür. Çoğunlukla gizlilenmesi sebebiyle cinsel istismar çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olanıdır, kısa ve uzun dönemli etkileri çok önemlidir (Aral ve Gürsoy, 2001). Ancak bir davranışa bu tanının konulabilmesi için o davranışın bazı ayırıcı ölçütlere göre değerlendirilmesi gerekir. Cinsel istismarda bu ölçütler; razı olma, yaş farkı, yöntem ve yasal ölçüt olmak üzere dört grup altında incelenmektedir (Tuna, 2010)

Çocuk cinsel istismarının ensest (incest) ve pedofili (pedophilia) olarak adlandırılan biçimleri de bulunmaktadır. Ensest, eşler dışında aile bireylerinden birinin, ailenin bir diğer üyesi ile cinsel tatmin amacıyla cinsel temasa kadar giden ilişkilerde bulunmasıdır (Topçu, 1997, s. 43). Pedofili ise, bir erişkinin aynı ya da karşı cinsiyetteki çocukları cinsel olarak çekici bulması ve onlara cinsel açıdan ilgi ve eğilim duymasındır (Topçu, 1997, s. 79).

Cinsel istismarın türü saldırının şekline göre farklılaşmaktadır. Saldırıları 3 grupta toplanmaktadır. Bunlar (Günçe, 1999, s. 90):

1. *Dokunma olmadan yapılan istismarlar*: Sözel sataşmalar, çocukla cinsel içerikli, açık saçık konuşma, teşhircilik, çocuğa pornografik materyallerin izletilmesi, röntgencilik, çocuğun cinsel içerikli fotoğraflarının çekilmesi ve çocuk pornografisi, çocuğun cinsel gelişimi ve organları ile alay etme veya çocuğun cinsel ilişki sahnesine tanık bırakılması gibi durumları kapsamaktadır.

2. *Dokunmanın yer aldığı istismarlar:* Yetişkinin çocuğun vücuduna, cinsel organına dokunmakatan, cinsel birleşmeye teşebbüs ve cinsel birleşmeye kadar çeşitli şekillerde meydana gelebilmektedir.
3. *Şiddet kullanılarak yapılan istismarlar:* Cinsel sataşma ve saldırıya yönelen şiddet kullanılarak yapılan istismarlardır.

Çocuğun cinsel istismara maruz kalıp kalmadığının belirlenmesi zor ve sonuçları açısından çok ciddi bir durumdur. Cinsel istismara maruz kalmış çocukta sıklıkla genital bölge, ağız, kol, ense, bacaklarda ekimoz ve sıyrıklar, rektal dokuda yırtık, ısırık izleri, vajinal açıklıkta dilatasyon, vajinal ve rektal kanama görülebilmektedir. Ayrıca oturmada güçlük, genital bölgede ağrı, şişme ya da kaşıntı, tekrarlayan üriner sistem enfeksiyonları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, beklenmedik cinsel davranışlar da bu çocuklarda görülebilmektedir (Kuğuoğlu, 2004; Akço ve diğerleri, 2002; Dubowitz, 2002; Akt. Kara, Biçer ve Gökalp, 2004, s. 141)

Finkelhor'un (1984) cinsel istismarı anlamak için önerdiği modele göre, istismarın meydana gelebilmesi psikolojik ve sosyal faktörleri içeren dört koşulun gerçekleşmesine bağlıdır (Akt: Tuna, 2010):

1. *Saldırganın Motivasyonu:* Bu koşul bir yetişkinin duygusal uygunluk (emotional congruence), cinsel uyarılmışlık (sexual arousal) ve blokaj (blockage) gibi nedenlerle cinsel olarak çocuklarla ilgilenebilmesini içermektedir. Duygusal uygunluk, yetişkinin çocukla ilişki kurmayı cinsel açıdan haz verici bulmasını ifade eder. İkinci neden yetişkinin çocuklara karşı duyduğu cinsel uyarılmışlıktır. Bazı yetişkinler çocukları sadece psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik olarak çocuklardan uyarılmaktadır. Blokaj ise yetişkinin duygusal ve cinsel ihtiyaçlarını akranlarla yaşanan başarısız girişimler veya evlilik ilişkisindeki tatminsizlik gibi nedenlerle diğer yetişkinlerle kurduğu ilişkilerden karşılayamaması anlamına gelmektedir.
2. *İçsel Engelleyicilerin Üstesinden Gelmek:* Cinsel istismarın meydana gelebilmesi için içsel engelleyicilerin olmaması veya saldırganın bu engelleyicilerin üstesinden gelmesi gerekir. Engelleyicileri ortadan

kaldıran faktörler olarak; madde bağımlılığı, psikoz ve zayıf dürtü kontrolü sayılmaktadır.

3. *Dışsal Engelleyicilerin Üstesinden Gelmek:* Ebeveynlerin çocuğu cinsel istismardan koruması beklenmektedir. Ebeveynin fiziksel veya psikolojik yokluğu durumlarında (ölüm, boşanma, hastalık) cinsel istismar olasılığı artmaktadır.
4. *Çocuğun Direncinin Üstesinden Gelmek:* Saldırganın çocuğun cinsel istismara gösterdiği olası direncin üstesinden gelmesini ifade eder. Cinsel konulardaki bilgi eksikliği, çocuğun saldırganına saygı ve güven duyması (yakın bir aile üyesine duyulan saygı gibi), çocuğun şefkate olan ihtiyacı, saldırganın fiziksel zarar tehdidi çocuğun istismara olan direncini azaltır.

Cinsel istismar aile içinde yaşanan farklı problemlerle bir arada görülmekte olup, istismarın ve ihmalin farklı türleriyle bağlantılıdır. Cinsel istismara çoğu zaman duygusal ve fiziksel istismar eşlik etmektedir. Buckle ve arkadaşları tarafından yapılmış bir araştırmada, 12–18 yaş arası gençlerle cinsel istismarın $p=.01$ düzeyinde fiziksel istismarla, $p=.01$ düzeyinde duygusal istismarla, $p=.01$ düzeyinde fiziksel ihmalle ve $p=.05$ düzeyinde duygusal ihmalle ilişkili olduğu gösterilmiştir (Buckle, Lancaster, Powell ve Higgins, 2005).

Cinsel istismarın yoğunluğu teşhircilik ve okşamadan, fiziksel yaralanmayla sonuçlanan tecavüze kadar değişebilmektedir. İstismara uğrayan çocukların yarısı, tekrarlayan istismara maruz kalmakta, pek çok vakada taciz yıllarca devam etmektedir (Tuna, 2010). Çocuklar, cinsel şiddetle en sık olarak kendilerini en güvende hissetmeleri gereken yer olan ailede yüz yüze gelmektedirler. Birçok ülkede yapılan araştırmalar, aile içi cinsel tacizin yaygınlığı konusunda tüyler ürpertici sonuçlar ortaya koymakta, birçok araştırma aile içinde yaşanan tacizin aile içinde gizli tutularak kurumlara yansımaması nedeniyle bu konudaki gerçek sayının istatistiklere yansıdığından çok daha fazla olduğuna işaret etmektedir (İlkkaracan, 1996, s. 112). Yapılan araştırmalarda, aile dışındaki cinsel istismar vakalarının %80'inin çocuğun tanıdığı bir kişi tarafından gerçekleştirildiği gösterilmiştir (Burgess ve Holmstrom, 1975).

Finkelhor'a (1979) göre cinsel istismarda özellikle kız mağdurlara dikkat çekilir fakat erkekler de cinsel istismara uğramaktadır. İstismarcı, öz veya üvey baba

gibi ailenin bir parçası olan, güçlü ve daha yaşlı bir erkek olduğunda travmatik etki daha büyük olmaktadır. İstismara uğrayan erkeklerle ilgili yakın zamanda yapılan araştırmalarda, erkeklerin hemen hemen kızlar kadar sık istismara uğradıkları ortaya konmuştur. Mott'a (2003: 99) göre her iki cinsiyetten çocuklar da cinsel istismara uğramaktadır. Ancak erkeklerin istismarı daha az bildirdiği veya bildirdiğinde kendilerine daha az inanıldığı belirtilmektedir. Urquiza (1988) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada öğrencilerin %17.3'ü, 18 yaşın altındayken cinsel istismarın bazı türlerine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Murphy'nin (1989), Minnesota'da yaptığı araştırmada ise erkekler arasında istismar oranını %11 olarak tespit edilmiştir (Akt: Tower, 2005, s. 29).

Çocukların cinsel istismarı cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey ve coğrafi bölge ayırt etmeksizin herkesi etkileyebilmekte, zannedildiğinden sık rastlanılmaktadır. Bunun yanında bebekler dâhil tüm yaştaki çocuklar cinsel istismara maruz kalsa da bazı araştırmalarda bildirilen yaş grubu ortalama 8-11 yaş iken bazı araştırmalarda ise 4-9 yaş arası çocukların cinsel istismar için daha büyük bir risk grubu oluşturduğu belirtilmektedir (Russell, 1993; Tercan, 1995 Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşa göre dağılımları araştırıldığında; çocukların %40'ının 6-10 yaş, %30'unun 2-5 yaş, %30'unun 11-17 yaş grubunda olduğu ve olguların %70'ini küçük yaş grubu çocukların oluşturduğu görülmektedir. İstismara maruz kalan çocuklarda kızların erkeklerden 3 kat daha fazla mağdur oldukları görülmektedir. Aynı zamanda istismarcıların %96'sının erkek olduğu ve %80'ini çocukların tanıdıkları olduğu belirtilmektedir (Hancı ve Özdemir, 2001).

Cinsel istismar için rapor edilen olgular, bilinen tüm vakaların yalnızca bir kısmını oluşturmaktadır. ABD'de çocuğun cinsel istismarına yönelik 1980, 1986 ve 1993 yıllarında yapılmış 3 büyük ulusal sıklık çalışmalarının sonuçlarında cinsel istismar insidansı 0.7/1000'den 3.2/1000'ye çıktığı ve kızların erkeklere göre daha fazla cinsel istismara maruz kaldıkları görülmüştür (National Incidence Study: NIS-3). Nüfus araştırmalarından elde edilen verilere göre ise ebeveynlerin %5,7'si çocuklarının daha önce, %1,9'u ise bir yıllık süre içinde cinsel istismara maruz kaldığını belirtmişlerdir (Kaplan, 2002, ss. 1217-1220).

Ülkemizde konu ile ilgili yeterli veri olmamakla birlikte; İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi tarafından yapılan bir çalışmada vakaların

%95,7'sinin cinsel istismar ile ilgili soruyu yanıtlamış ve bunların %13,4'ü cinsel istismara uğradığını bildirmişlerdir. Maruz kalınan istismarların %11,3'ü cinsel bölgelerinin ellenmesi ve %4,9'u ise cinsel ilişkiye zorlanma, %3'ü ise her iki tipte istismara maruz kaldıklarını belirtilmiştir. Cinsel istismar bildiren çocukların %50'si bir yabancı tarafından istismara maruz kaldığını söylerken, %32,4'ü istismarcı ile ilişkisini inceleyen soruya cevap vermemiş, %1,8 çocuk ise ensest durumunu bildirmiştir. İstismarcıların %92,9'u erkek olarak belirtilirken; %5,7'si kadın olarak belirtilmiştir. Her iki cins tarafından istismar edilme oranı ise %1,4 olarak belirlenmiştir (Alikaşifoğlu, Erginoz, Ercan, Albayrak Kaymak, Uysal ve İter, 2006).

Yüksel (1993) cinsel taciz konusunda yedi yıllık çalışmalarını ve çoğunluğu İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü tarafından kendisine sevk edilmiş olan 27 cinsel taciz vakasıyla ilgili saptamalarını özetlediği araştırmasında, başvuranların biri hariç hepsinin kız çocuk ve kadın, tacizcilerin tümünün ise erkek olduğunu belirtmektedir. 19 vakada tacizci öz baba, 2'sinde üvey baba, 4'ünde amca, 3'ünde kuzen, 1'inde büyük baba; 6 vakada ise birden fazla tacizcinin bulunduğunu saptamıştır. Vakaların yarısında tacizin başlama yaşı 6'nın altında; tacizin sona erme yaşı 6-19 arasında farklılaşmaktadır. Yeniden Sağlık Derneği'nin 2004 ile 2005 yıllarında yürüttüğü bir çalışmaya göre ise lisedeki çocukların %11,8'nin yabancı bir kişi tarafından, %9,2'sinin ise aile içi cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (İstismar Raporu, 2004-2005).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, kız öğrenciden % 44,5'i 18 yaşından önce en az bir kez cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. 12 yaşından önce istismara maruz kalan kızların % 93'ü istismarcının erkek olduğunu; bu istismarcılardan % 41'inin yabancı olduğunu, % 32'sinin ise aile bireylerinden biri olduğunu (akrabalar dahil) belirtmişlerdir. 13- 18 yaşları arasında istismara maruz kalan kızların ise %98'i istismarcının erkek olduğunu, bunlardan % 61'inin yabancı, % 2'sinin ise aile bireylerinden biri olduklarını belirtmişlerdir (Alikaşifoğlu, 2007, ss. 183-192).

Anderson, Bach ve Griffith'in (1981) cinsel saldırıya uğramış ve tedavi gören 155 kız ergenin klinik dosyalarını inceledikleri çalışmada, araştırmaya konu grubun %63'ünde psiko-sosyal sorunların olduğunu saptamışlardır. İçselleştirilen psiko-

sosyal sorunların (uyku, yeme bozuklukları, korkular ve fobiler, depresyon, suçluluk, utanç ve öfke), aile içi cinsel istismara maruz kalan kızların %67'sinde, aile dışından biri tarafından istismara uğrayanların ise %49'unda görüldüğü bildirilmiştir. Dışsallaştırılan sorunlar ise (okul problemleri, kaçma vb.) aile içi istismar mağdurlarının %66'sında, aile dışı istismar mağdurlarının %21'inde görülmektedir. Yapılan başka bir araştırmaya göre 4-17 yaşları arasında olan cinsel istismara uğramış çocukların, problemlere konsantre olma, beden imajı/benlik saygısı, davranışsal gerileme, kişilik özellikleri gibi alanlarda daha fazla problem yaşadığı bildirilmiştir (Akt: Finkelhor ve Browne, 1986, s. 219).

Korkut ve Tüzün'ün Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu'na 1992-1997 yılları arasında ensest iddiası ile başvuran 0-18 yaş gurubundaki 27 adli olguya ait raporları değerlendirdikleri çalışmada olgular; yaş, cinsiyet, suç türleri, kurban-sanık yakınlık derecesi, psikiyatrik tıbbi özgeçmiş açısından incelenmiştir. Vakaların 24'ü kız çocuğu olup, %70,8'inin 12- 15 yaş grubunda yer aldığı, en sık maruz kalınan suç türünün %48,1 oranında vaginal yol ile ırza geçme eylemi olduğu belirlenmiştir. Kız çocuklarının %37'si öz baba-kız çocuk ensest ilişkisi yaşamış olup, bu çocukların %40,7'sinde çeşitli derecelerde zekâ geriliği belirlenmiştir (Korkut ve Tüzün, 2001, s. 31).

Suç Önleme Komitesi'nin raporuna göre ensestin %55'i 5-10 yaş grubunda, %40'ı ise 10-16 yaş grubunda başlamaktadır. Ensestin başlama yaşı bebeklikten 17 yaşına kadar olabilmekle birlikte ortalama başlama yaşı 9'dur. Ayrıca bu rapora göre ensest vakalarının %39'u ebeveynler, %32'si kardeşler, %28'i ise geniş aile üyelerinden meydana gelmektedir (Crime Prevention Committee, 1995). Ülkemizde yapılan bir araştırmada ensest saldırılarının %57'sinin öz babalar, %26'sının ikinci derece akrabalar, %13'ünün yakın akrabalar ve %4'ünün ise öz ağabeyler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Sezgin, 1993).

Teegen (1991: 69) cinsel istismara maruz kalan çocukların davranışsal ve duygusal tepkilerinin yaşlarına göre değişimi aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- a. Küçük çocuk (0-3 yaş): Yabancılardan korkma, yeme ve uyku bozuklukları.

- b. Okul öncesi (3-6 yaş): Öfke, utanma, suçluluk duygusu, zarara uğrama ve kirlenme korkusu, yeme ve uyuma bozuklukları, çaresizlik, içe çekilme, enuresis, enkopresis, saldırganlık, mastürbasyon yapma.
- c. Okul Çağı (6-12 yaş): Saldırganlık, korku, huzursuzluk/düzensizlik, utanma, suçluluk, sosyal içe kapanma, güvenmeme, çaresizlik, öfke, zarara uğrama ve kirlenme korkusu, uluorta mastürbasyon yapmak, obsesif-kompulsif bozukluk, benlik algısında bozulma, yeme bozuklukları, kendinden küçüklerle cinsel oyunlara girmek, cinsel kışkırtıcı davranışlarda bulunmak.
- d. Ergenlik (13-18/24 yaş): İntihar düşüncesi ya da intihar etme, korku, bağımlılık yapan maddelere yönelme, öfke, obsesif-kompulsif bozukluk, utanma, evden veya okuldan kaçma, duygusal ve fiziksel yakınlıklardan kaçma, güvensizlik, başkalarını istismar etme, ailede cinsellik ve cinsel roller konusunda çatışmalar yaşama, depresyon, benlik algısında bozulma, yeme bozuklukları, kurban rolünü benimseme, psikosomatik bozukluklar.

Çocuğun cinsel istismara maruz kaldığının anlaşılması çoğu zaman tesadüfi olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla çocuklar utandıkları ve/veya korktukları için bilgi vermek istemezler. Finkelhor'a (1984) göre; üvey babanın varlığı, çocuğun anneden uzun zamandır ayrı yaşıyor olması, anne-çocuk/ baba-çocuk arasında duygusal bağlılığın olmaması, annenin eğitim seviyesinin düşük olması, ailenin düşük gelir düzeyinde olması cinsel istismar için risk faktörlerini oluşturmaktadır (Akt: Bekçi, 2006). Lowenthal'a (2001, s.24) göre cinsel istismarı yapan failer aşırı derece düşmanlık duyguları besleyen, samimiyetten yoksun olan, kendini yalnız hisseden ve kendi geçmişinde cinsel istismara uğrayan veya olumsuz çocukluk geçiren kişilerdir. Biyolojik ebeveynlerin birinden ayrı yaşaması istismar riskini artırmaktadır (Berliner ve Eliot, 1996).

Ebeveynlerle ilgili risk faktörlerinin başında hormonal bozukluklar ve nörolojik farklılıklar gelmektedir. Depresyon, kaygı bozukluğu, paranoid ve anti sosyal davranışlar gibi psikolojik sorunlar, alkol ve madde kullanımı riski yükselten diğer etmenlerdir. Yetersiz sosyal beceriye sahip, yeterli aile içi ilişkisinden yoksun, izole, yalnız, toplumdaki dışlanmış, içe kapanık ve utangaç ebeveyn yapılarının yanı sıra baskın, otoriter ve denetleyici ebeveyn yapıları da risk faktörleri arasında

bulunmaktadır. Düşük sosyo ekonomik seviye ve aynı evde kalabalık bir ailenin ya da aile dışı bireylerin varlığı istismar riskini yükseltmektedir (Milner, 1998; Akt: Sarıbeyoğlu, 2007).

2.5.4. İhmal

İhmal; çocuğun bakımı, sağlığı ve desteklenmesinden sorumlu kişilerin çocuğun temel ihtiyaçlarını (beslenme, giyim, korunma, sağlık, barınma, eğitim, ve gözetim gibi) karşılayamaması sonucu çocuğun güvenliğinin ve gelişiminin olumsuz etkilenmesidir. Çocuğun bu temel ihtiyaçları 6 gruba ayrılmıştır (Polat, 2001, ss. 346-347).

1. *Dokunulma*: Tutma, kucaklama ve sıcaklığı temas ile gösterme.
2. *Güven*: Çocuğun Sağlığı ile ilgilenme, yiyecek ve içecek ihtiyacını karşılama ve koruma.
3. *Düzen ve Yapı*: Çocuğun yapabileceği ve yapamayacağı davranışların sınırlarını belirtme, örnek olma.
4. *Sosyalleşme*: Dış dünya ile iletişim kurmasını sağlayacak ortamı sağlama, ona zaman ayırma.
5. *Uyarılma*: Yaşanmışlıklar sonucu çocuğun acı, mutluluk, neşe gibi duygularını ifade edebilmesini sağlama.
6. *Kendini Değerli Görme*: Çocuğun kendisini bir birey olarak hissetmesini sağlama, onu dinleme.

Amerikan Sağlık Dairesi (1999) ihmali, çocuğun duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamada devam eden yetersizlik olarak tanımlamıştır. Bu durum çocuğun sağlığında ve gelişiminde ciddi hasarlara neden olmaktadır. İhmal, ebeveynin çocuğun yiyecek, giyim ve barınma ihtiyaçlarını yeterince karşılamamasını, çocuğu fiziksel zarar ve tehlikelerden korumada veya çocuğa uygun tıbbi bakım ve tedavi sağlamada yaşadığı yetersizlikleri içermektedir (Jones ve Gupta, 2003, s. 72; Rosenzweig ve Kaplan 1996, ss. 38-39).

İhmal, fiziksel istismar kadar örseleyici olup fiziksel istismardan daha sık görülmesine rağmen ciddi bir yaralanma veya ölüm gerçekleşmemişse dikkate alınmamaktadır (Polat, 2007). Çocuk ihmalinin çocuk üzerindeki etkisinin büyüklüğü ve sebep olduğu ağır sonuçlar tipi, şiddeti ve uzunluğuna göre

değişmektedir. Ağır derecede ihmal ölümle sonuçlanabilmektedir (Polat, 2001; Finkelhor ve Korbin, 1988). İhmalin, istismarın tersine belirgin sınırları yoktur. İhmalin ise pasif bir olgu olmasından dolayı belirtileri, bulguları ve yasal tanımı istismar kadar net olmamaktadır (Munkel, 1994; akt: Kara, 2010).

İhmalde, yetkililerin ilk dikkat etmesi gereken nokta, çocuğun güvenli ve sağlıklı bir ortamda olup olmadığı ve çocuğun içinde bulunduğu durumun sebebinin ebeveyn ilgisizliği olup olmadığıdır. İhmal kavramı kültüre, uzmanlık alanına ve dini inanca göre farklılaşmaktadır. Çocuklar hijyen, beslenme, tıbbi bakım, denetim yönünden ihmal edilebildiği gibi çocuğa bakmakla yükümlü olanların madde ve alkol kullanması ya da hamilelik süresince annenin gereken özeni göstermemesi de ihmal kapsamında ele alınmaktadır (Kepenekçi, 2001, s. 262).

Koruma/gözetim ihmali, sağlıkla ilgili bakımı reddetme ya da erteleme, denetleme ihmali, terk etme, barınma sağlama konusundaki yetersizlik, kişisel hijyen, ev kazaları ya da besleme ile ilgili ihmal ve eğitimsel ihmal, ihmal tanımlarından bazılarıdır. Bazı ihmal tanımları ise duygusal ihmali de, ilgi ya da duygusal destek eksikliği veya çocuğun sevgi gereksinimine karşı kayıtsızlık, içermektedir. Bu alt türler, ihmalin 3 temel türünü içerecek şekilde özetlenebilir.

1. Duygusal destek, şefkat ya da her ikisinin yoksunluğu,
2. Aile çatışması, şiddeti ya da çocuğu her ikisinden korumada eksiklik,
3. Toplum şiddetinden korumadaki eksiklik (Wekerle ve diğerleri, 2006, s. 11).

Fiziksel ihmal rahatlıkla belirlenebilirken duygusal ihmal detaylı olarak incelenmediğinde çocukla güzel ilgilenildiği izlenimini verebilmektedir. Bu durumda çocuğun büyüme ve gelişme örüntülerine bakarak ipucu bulmaya çalışılmalıdır (Lynch, 1999, s. 1). İhmal şu bulgular ile incelenebilmektedir:

- *Dolaysız belirtiler:* Temiz olmamanın sebep olduğu pişikler, kirli ve mevsim şartlarına uygun olmayan giyecekler, beslenmenin yetersiz görüldüğü zayıf ve solgun görünüm.

- *Dolaylı belirtiler:* Organik nedeni olmayan büyüme geriliği, uyarılma eksikliğinden kaynaklanan gelişim geriliği ve davranış problemleri (antisosyal davranışlar, düşük öz-benlik saygısı, saldırgan tavır içinde olma, okuldan kaçma, psikosomatik belirtiler) olarak sıralanabilir (Polat, 2000).

Bunlara ek olarak aşağıdaki bulgularda ihmalin varlığının belirtileri arasında sayılabilmektedir (UNICEF, 1995):

- Ailesi, çocuk hakkındaki soruları cevaplayamıyorsa,
- Zehirlenme, kaza geçirme, silahla yaralanma,
- Çevresinde sigara, alkol veya başka bağımlılık yapan maddelerin kullanımı ve çocuğun bunlara maruz kalması,
- Çocukta iletişim kurmada zorluk, içe dönüklük tekrarlayan hareketler varsa,
- Zihinsel gelişme geriliği veya öğrenme güçlüğü varsa,
- Zorunlu eğitim çağında olmasına rağmen okula gitmiyorsa,
- Sağlık kurumuna başvurmada gecikme varsa veya hiç başvurulmamışsa,
- Ebeveynler tedavi, bakım, koruma konusundaki önerileri uygulamıyorsa,
- Terk edilmiş veya evden kovulmuş ise, ihmalin varlığından söz edilebilmektedir.

İhmalin sınıflandırılmasında farklılıklar olmasına rağmen kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır (Yavuzer, 1999):

1. *Fiziksel ihmal:* Çocuğun temel ihtiyaçlarını (sağlık, beslenme, barınma, giyinme gibi) karşılamada yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun ev içi ve dışı kazalara karşı önlem alınmamasıda bu kapsama girmekte olup ihmalin en yaygın şekilde tanımlanan türüdür (Erickson ve Egeland, 1996, ss. 7-8).
2. *Duygusal ihmal:* Ulusal Çocuk İstismarı Çalışma Merkezi (1988) duygusal ihmali ebeveynin çocuğa yetersiz bakım ve şefkat vermesi, çocuğun ebeveynin partneri tarafından sürekli istismara maruz kalması, çocuğun alkol ve ilaç kullanmasına ve diğer uyumsuz davranışlarına izin verilmesi veya çocuğun psikolojik bakımının reddedilmesi olarak

tanımlamıştır (Tuna, 2010). Amerikan İnsani Derneği duygusal ihmali, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına, bakımına ya da duygusal iyi haline karşı pasif/pasif agresif ya da dikkatsiz davranma olarak tanımlamaktadır (Erickson ve Egeland, 1996, ss. 7-8). Duygusal ihmal çoğu kez fiziksel ihmalle ya da duygusal istismarla birlikte. Fiziksel ve duygusal ihmalin birlikte olduğu durumlara örnek olarak özellikle ergenlerde görülen evden kovulmalar ve evden kaçmış olanların dönünce eve alınmamaları örnek verilebilir (Kepenekçi, 2001).

3. *Cinsel ihmal:* Çocuğun yaş dönemine ve cinsiyetine uygun davranılmaması, giydirilmemesi, çocuğa oyuncak alınmaması cinsel ihmal kapsamına girmektedir. 0-6 yaştaki çocuklar için aile içi eğitim çok önemli olup, çocuklar 2 yaşından sonra cinsel kimliklerine uygun davranmaya başlarlar. İleride bu döneme bağlı olarak davranış bozuklukları ortaya çıkabilmektedir. (Öz, 1997).
4. *Eğitim ihmali:* Eğitim ihtiyaçlarına ilgisiz kalmak, kronik devamsızlık davranışına izin vermek, ebeveynin çocuğun okulla ilgili konularında işbirliğine geçmemesi, zorunlu eğitim çağında olmasına rağmen okula göndermemek, okul tarafından tavsiye edilen müdahaleler ve özel programları uygulamada direnç göstermesi eğitim konusunda ihmaldir. Eğitim ihmali, sosyal ilişkiler kurabilecekleri, arkadaşlık edebilecekleri ortamlara girmelerine izin verilmemesi gibi biçimlerde de ortaya çıkabilir. Bu çocukların okula gönderilmemesinin yanında, gidenlerin ise dersleri, okuldaki sorunları ya da başarısızlıkları ile ilgilenilmemesidir (Kepenekçi, 2001; Erickson ve Egeland, 1996, ss. 7-8).
5. *Tıbbi ihmal:* Çocuğun hastalanınca doktora götürülmemesi ya da geç götürülmesi, aşılarının yaptırılmaması, doktorun önerdiği tedavi şekline uyulmaması, annenin gebelikte yetersiz beslenmesi, alkol, sigara, ilaç gibi bağımlılık yapan maddeler kullanması, doğum öncesi tıbbi bakımı almaması da tıbbi ihmal kapsamında yer almaktadır (Kepenekçi, 2001).

Yapılan araştırmalar sonucunda çocuğa kötü muamelenin sıklığının gittikçe arttığı görülmektedir. Amerika'da 1994 yılı içerisinde rapor edilen çocuğa kötü muamele vakalarından %53'ünü genel ihmal, %3'ünü ise tıbbi ihmal oluşturmaktadır (Gershater-Molko ve Lutzker, 1999, s. 158). Tower'a (2005, s. 76) göre ihmal tüm

aileyi kapsayan bir olgu olarak değerlendirilmelidir ve eğer ailede çocuklardan biri ihmale uğramışsa, sıklıkla diğer çocuklar da ihmale maruz kalmaktadır. Erken yaşta yaşanan ihmalin etkileri kendini çoktan göstermeye başlarken, çocuklar büyüdükçe ve kendi bakımlarını yapmaya başladıkça ebeveyne olan bağımlılıkları azalmaktadır. Çocuk Bürosu'nun 1998'de yaptığı çalışmaya göre ihmale uğramış çocukların çoğunun 7 yaşın altında olduğu ve ihmalde en büyük oranı 0-3 yaş grubunun oluşturduğu bulunmuştur. 1998'de kötü muamele mağduru olan 1.100 çocuktan ölen %57'si ihmal kurbanı olarak bildirilmiştir (Tuna, 2010).

İhmalin çocuk üzerindeki etkilerini araştıran ilk çalışmalardan biri olan Steele (1977) araştırmasında ihmale uğrayan çocuklarda öğrenme problemleri, düşük benlik saygısı ve sonraki yıllarda ortaya çıkan çocuk suçları oluştuğunu saptamıştır. Hoffman-Plotkin ve Twentyman (1984) ise ihmale uğrayan çocukların istismara uğrayan ve uğramayan çocuklara göre yaşitlarıyla olan ilişkilerinin daha zayıf olduklarını belirlemişlerdir (Akt: Erickson ve Egeland, 1996, ss. 8-9). Uguize ve arkadaşlarının (1994) istismar ve ihmalin sonuçlarını araştırdıkları çalışmada; çocukların % 47'sinde bilişsel, akademik ve öğrenme problemleri, % 38'inde gelişimsel gecikme, % 30'unda anti-sosyal davranış, % 12'sinde psikotik davranışlar ve % 7'sinde uygun olmayan cinsel davranış görüldüğü belirlenmiştir (Akt: Sexton, 1998). İhmale uğramış pek çok çocuk pasif ve depresif bir örüntü gösterse de, bazı çocuklar tersine hareket ederek aşırı aktif davranmaktadır (Tuna, 2010).

2.6. YAYGINLIK

Çocuk istismarı ve ihmali, aile içinde kapalı kapılar ardına gerçekleşmesi, çocuğun kendini suçlu hissetmesi, utanması, çocuğun sevdiklerinin zarar görmesi konusunda tehdit edilmesi, sevdiklerinden ayrılmak korkusu gibi nedenlerle doğası gereği belirlenmesi ve incelenmesi zor ve hassas bir konudur (Irmak, 2008). Dünyanın her yerinde rastlanan çocuk istismar ve ihmali konunun üzerine gidildikçe sıklığının düşünülenenden fazla olduğu anlaşılan bir olgudur ve gerçek rakamların çalışmalarla ortaya konandan çok daha fazla olduğuna inanılmaktadır (Gelles, 1987). Konu hakkında uzmanların duyarlılıkları ve bilgileri arttıkça, vakalar için resmi bildirimler yapıldıkça sıklık ve yaygınlıkla ilgili rakamlar da artış göstermektedir.

Çocuk istismar ve ihmalinin, toplumlarda görülme sıklığı ve yaygınlık oranlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda, istismar ve ihmalin

gerçekleştiği ailelerin, çocukların, toplumların çeşitli kültürel, ekonomik, sosyal, demografik özellikleri incelenerek problemin nedenlerine ulaşmak hedeflenmektedir. Hastane, emniyet müdürlüğü ve sosyal hizmetler gibi kurumlarda ihmal ve istismar vakalarına yönelik sistemli bilgi kaydının tutulduğu toplumlarda, vaka oranlarını belirlemeye yönelik çalışmalar daha yaygın olmaktadır (Irmak, 2008).

İstismar ve ihmal türlerinin toplumlarda ne sıklıkta uygulandığının belirlenmesi amacıyla yaygınlık oranı (prevalence rates) ve vaka oranı (incidence rates) araştırmaları yapılmaktadır. Yaygınlık oranı, çocuk istismar ve ihmaline uğrayan kişilerin sayısının genel nüfus sayısına bölünmesi ile belirlenmektedir. Yaşanan çocuk ihmal ve istismar olguları son bir yıl içinde ele alınıyorsa yıllık yaygınlık oranını, yaşam boyu ele alınıyorsa ise yaşam boyu yaygınlık oranını vermektedir. Vaka oranı ise resmi kurumlara (hastane, emniyet müdürlüğü ve sosyal hizmetler vb.) çocuk istismarı ve ihmali nedeniyle başvuran ve araştırma için belirlenen sürede, çocuk istismarı ve ihmaline uğradığı kesinleşen yeni vakaların nüfusa oranı olarak tanımlanmaktadır. Tekrarlayan vakalar ve araştırma süresinden önce başvurmuş olan vakalar bu oranına girmemektedir. Bu sebeple vaka oranının yaygınlık oranından daha az olması beklenen bir durumdur. İhmal ve istismar konusunda farkındalık düzeyinin düşük, belirleme ve teşhis açısından yetersiz, bildirme ve başvurma gibi hizmet taleplerinin az, tarama ya da risk belirleme çalışmalarının eksik ve kurumlar arası işbirliğinin zayıf olduğu toplumlarda vaka ve yaygınlık oranları arasındaki farkın çok daha yüksek olması beklenmektedir. ABD’de, 1995’de bildirilen fiziksel istismar vaka sayısının 1976’da bildirilenin yaklaşık 4 katına çıktığı görülmektedir. Bu durum istismar ve ihmal konusuna duyarlılığın artması, daha fazla olgunun bildirilmiş olması ve konu hakkında daha fazla araştırma yapıldığı düşünceleri ile açıklanabilmektedir (Johnson, 2004; akt: Ballı, 2010).

1993 yılında ABD’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarında çocukların yaklaşık %1’inin istismar, %1,5’inin ise ihmale uğradığı gösterilmiştir. Araştırmaya göre istismara maruz kalan çocukların üçte birinin altı aydan küçük, üçte birinin 6 ay-3 yaş arasında, üçte birinin üç yaşından büyük çocuklar olduğu ve istismara maruz kalmanın 12 yaşından sonra net olarak azaldığı belirlenmiştir (Jain, 1993). 1995 yılında ABD’de 50 eyalette halk tarafından bildirilen 3 milyon dava, sosyal

hizmet uzmanları tarafından incelenmiş ve olayların 996.000'inde yüksek istismar olasılığı olduğu doğrulanmıştır. Davaların % 54'ünde fiziksel istismar, % 26'sında duygusal istismar, % 11'inde cinsel istismar ve % 9'unda diğer kötü muamele türleri saptanmıştır (Akt: Sarıbeyoğlu, 2007). ABD'de 1998 yılında Sağlık ve İnsani Hizmetler Bölümü tarafından, Çocuk Koruma Hizmetlerinin verileri doğrultusunda 2.8 milyon çocuğun % 54'ünün ihmal, % 23'ünün fiziksel, % 12'sinin cinsel ve % 6'sının ise duygusal istismara uğradığı gösterilmektedir (Kolko, 2002).

Dünyada aile içerisinde istismar projesi (World SAFE) kapsamında incelenen fiziksel istismarın yaygınlık oranlarının; ABD ve Şili'de % 4 - % 85, Filipinler'de % 21 - % 82, Mısır'da % 26 - % 72 ve Hindistan'da % 36 - % 70 arasında farklılaştığı belirtilmektedir (Runyan ve diğerleri, 2002). Romanya'da ulusal çapta yapılan yaygınlık çalışmasında ise istismarın türleri için yaygınlık oranının % 1 ile % 68 arasında farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır (Browne, Cartana, Momeu, Paunescu, Petre ve Tokay, 2002).

Finkelhor, Hamby, Ormrod ve Turner, (2005) tarafından ABD'de evdeki çocuklara yönelik telefonda anket çalışması yapılarak şiddet deneyimleriyle ilgili sorular sorulmuştur. Bu araştırma, çocukların % 50'sinden fazlasının son bir yılda fiziksel istismara maruz kaldığını ortaya koymuştur. Çocuklardan 1/8'inin kötü muamelenin bir türüne, 1/12'sinin de cinsel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Ergenler arasında en yaygın istismar türünün fiziksel istismar olduğu, ihmalin ise tüm yaş gruplarında eşit olduğu saptanmıştır. Ergenlere diğer yaş gruplarına göre daha sıklıkla tokat atıldığı, küfür edildiği, evden kovma ve/veya eve almama ile ilgili tehdit yöneltildiği belirtilmiştir. Bu toplumsal araştırma ile fiziksel istismarın belirtilen oranlardan kırk kat daha sıklıkla, cinsel istismarın ise on beş kat daha sıklıkla görüldüğü ortaya konulmuştur.

ABD Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Veri Sistemi (The National Child Abuse and Neglect Data System) 2005 yılı raporlarına göre 2005 yılında raporlanan 1460 çocuk ölümünün % 38'inin ihmalden, % 30'unun fiziksel istismardan, % 3'ünün duygusal istismardan ve % 1 kadarının da cinsel istismar sonucu olduğu görülmektedir (Akt: Ballı, 2010). Aynı kurumun 2008 yılı raporuna göre çocukların %80,1'i aileleri tarafından, % 6,5'inin ise diğer akrabaları tarafından ihmal ve istismara maruz kaldığı gösterilmektedir. Maruz kalınan istismar türlerinin % 71,1'i

hmal, % 16,1'i fiziksel istismar, % 9,1'i cinsel istismar, % 7,3'ü duygusal istismar olduğu belirtilmektedir. İstismar ve ihmalin bildirimlerinin ise % 57,9'u çocukla iletişim içinde olan öğretmen, polis, hukukçu veya sosyal hizmetler personeli gibi profesyoneller tarafından, geri kalanın ise komşular, akrabalar gibi insanlar tarafından gerçekleştirilmiştir (US Department of Healthand Human Services, 2008). İsrail'de ilkokul öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 22,2'sinin fiziksel, % 29,1'nin ise duygusal istismara maruz kaldığı bildirilmiştir. (Benbenishty, Zeira, Astor ve Khoury, 2002). 0-17 yaş arası çocuğu olan annelerle yapılan başka bir araştırmada fiziksel istismar oranını %4,3 olarak belirlemişlerdir (Theodore, Chang, Runyan, 2005).

Avrupa ve Asya'da yürütülen bir araştırma 9-17 yaşlar arasındaki her 10 çocuktan 6'sının istenmeyen bir davranış gösterdiklerinde ebeveynleri tarafından dayak yediklerini belirtmektedir. İngiltere'de ise ortalamama bir hafta içerisinde dört çocuk istismar ve ihmal sebebiyle hayatını kaybetmekte, 0-4 yaş arası her 1000 çocuktan biri fiziksel istismara maruz kalmaktadır (Oral ve Hancı, 2004).

2002 yılında dünyada 53000 çocuk katledilmiş; sözlü veya fiziksel istismara uğramış okul çağındaki çocukların oranı % 20- 65 olarak belirlenmiştir. 18 yaşından küçük 223 milyon çocuk zorla cinsel şiddete veya cinsel ilişkiye, 1,8 milyon çocuk pornografi ve fuhuşa maruz bırakılmıştır. Ek olarak, 275 milyon çocuk ev halkı tarafından şiddete uğramış; 218 milyon olan çocuk işçilerin 126 milyonu tehlikeli işlerde çalıştırılmış; 1,2 milyon çocuk ise insan ticaretinde kurban olmuştur (Glaser ve Sevevo, 2018).

Yapılan çalışmalarda fiziksel istismarın genellikle “kaza” olarak değerlendirilerek dikkatten kaçırıldığı vurgulanmaktadır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda, çocukların cinsiyeti arasında belirgin bir oransal fark bulunmamakla birlikte, kurbanın yaşı cinsiyete göre değişebilmektedir. Ergenlik döneminde kızlar erkeklerden daha fazla fiziksel istismar maruz kalabilmektedir. Fiziksel istismara en çok 4 ile 8 yaşlarındaki çocuklar uğramakla birlikte yaş arttıkça istismar oranı azalmaktadır (Powers, Eckenrode ve Jaklitsch, 1990). Anne yaşına bakıldığında ise 20 yaş ve daha genç annelerin çocuklarına fiziksel istismarı daha sık uyguladıkları görülmektedir (Şahiner, Yurdakök ve Kavak, 2001). Ayrıca, çocukların daha çok anneleri tarafından fiziksel

istismara maruz bırakıldığı saptanırken, ergenlerin daha çok babaları tarafından fiziksel istismara uğradığı gözlemlenmektedir (Kaplan, 1996).

Türkiye'de ise konu ile ilgili çalışmaların hız kazandığı, yapılan çalışmalarda ihmal ve istismarın yaygın olduğu fakat sayısal verilerin yeteri kadar güvenilir olmadığı gözlemlenmektedir. Gerek resmi kurumlardaki kayıtların yetersizliği gerekse akademik olarak bu alana yönelik çalışmaların azlığı, sağlıklı veriler bildirmeyi zorlaştırmaktadır (Çetin, 2008). Aynı zamanda yapılan araştırmalarda farklı ihmal ve istismar tanımları, farklı ölçme yöntem ve araçları kullanımından dolayı varolan yaygınlık oranlarının da çok farklılaşabildiği görülmektedir (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2005).

Ülkemizde Bilir ve arkadaşlarınca (1991) yaklaşık 16 000 çocuk üzerinde yapılan araştırmada çocukların istismara uğrama oranı % 33 olarak bulunmuş; bunların % 25'i kulak ve saç çekme, tokat atma şeklinde iken, % 14'ü sopya dövmeye olarak belirlenmiştir. Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED), 6-12 yaş ilkököl öğrencilerinin %85'inde cezalandırma yöntemi olarak dayanın kullanıldığını göstermiştir (Polat, 2005). Türkiye'nin 16 ilini kapsayan ve 50.473 annes ile yapılan çalışmada, 4-12 yaş arasındaki çocukların % 62'sine fiziksel ceza uygulandığı belirlenmiştir (Bilir ve diğerleri 1991; Zeytinoğlu, 1991).

İzmir'de tesadüfi örnekleme ile oluşturulan yetişkin grubu ile insanların şiddet deneyimlerinin incelendiği araştırmada fiziksel şiddete en çok başvuran grupların sırasıyla öğretmen (% 32,5), baba (% 28,5), anne (% 25,4), arkadaş (% 13,8), eş (% 10,2), polis (% 14,9) ve asker (% 17,6) olduğu belirlenmiştir. Sözel şiddete ise en çok anne (% 41,7), baba (% 38,3), öğretmen (% 31,5), arkadaş (% 21,2), eş (% 20,2), polis (% 18,7) ve asker (% 16,49) grubu başvurmaktadır. Buradan yola çıkarak, yetişkinlerin yaşamları boyunca birçok farklı yerde şiddete maruz kaldıklarını ve en çok şiddetin kullanıldığı yerin aile içi olduğu söylenebilmektedir (Göregenli, 2004). Yukarıdaki çalışmanın verileri ile uyumlu olarak eşleri tarafından şiddete maruz kalıp sığınma evlerinde yaşayan annelerin %87'sinin de çocuklarına karşı şiddete başvurduğu gösterilmektedir (Yıldırım, 1998; Akt: Irmak, 2008).

Ulusal örneklem ile ergenlerin sorunlarının incelendiği diğer bir çalışmada ise evde dayaa maruz kaldığını belirten ergenlerin oranı % 10,5 olarak belirlenmiştir.

Aynı çalışmada ergenlerin, kendilerini dövme-yen baba isteme oranlarının % 75 iken anneleri tarafından dövülmek istemeyenlerin oranı % 35 olarak belirtilmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1997). Bir diğer araştırmada okula devam eden ergenler, % 65’lik oranla evde dayağa maruz kalmanın, % 40 ile % 65 arasında değişen oranlarla duygusal istismarın çeşitli alanlarına maruz kalmanın, evde yaşadıkları problemler arasında olduğunu belirtilmektedir (Çeltikçi Oktay ve Çetin, 1999; Akt: Irmak, 2008). Aksel ve Yılmaz Irmak (2005) tarafından yapılan tarama çalışmasında, fiziksel istismarın için yaygınlık oranı 0,15 ile 0,75 arasında olduğu belirtilmiştir.

Türkiye’de istismar ve ihmal kapsamında ele alınan davranışları belirlemek, bu davranışların sıklığı ve belirtileriyle ilgili bulgulara ulaşmak amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmasında konuyla ilgili olduğu düşünülen çeşitli meslek gruplarından olan Türk uzmanlardan (doktor, savcı, psikolog gibi) istismarı tanımlamaları ve en çok karşılaştıkları istismar türlerini belirlemeleri istenmiştir. Uzmanların değerlendirmesi sonucunda; ilk sırada % 78,33’lük oranla duygusal istismar yer almıştır. Karşılaşılan sıklığında ikinci sırada fiziksel istismar, üçüncü sırada iş gücü istismarının yer aldığı, nadiren de cinsel istismarla ilgili yanıtlar verildiği tespit edilmiştir (Akt: İşmen, 1993). Ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada ise, çocukların % 60’ının fiziksel, % 26’sının cinsel, % 20’sinin ciddi ihmal ve % 18’inin duygusal istismara uğradığı belirlenmiştir. Sadece babaları tarafından istismara uğrayan çocukların oranı %38 iken, sadece anneleri tarafından uğrayanların oranı % 28, birden fazla kişi tarafından maruz kalanlar ise % 34 olarak belirtilmiştir (Oral ve diğerleri, 2001).

1995’de Başbakanlık Aile Kurumu’nun yaptığı “Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları” adlı çalışmada 14 yaşındaki çocukların yaklaşık % 40’ının ebeveynleri tarafından şiddete uğradıkları belirlenmiştir. 1999’da çocuk istismarı olgularının % 58’i ihmal olarak belirtilirken çocuk istismarına bağlı ölümlerin % 38’inin ihmal sonucu gerçekleştiği bildirilmiştir. İhmalin türleri arasında en üst sırada gözetim yetersizliği yer alırken, bunu fiziksel ihmal, suç sayılan davranışlara izin, çocuğu terk ve eğitim ihmali izlemiştir. İstanbul’da Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca karara bağlanmış çocuk ölümlerinin istismar ve ihmal açısından değerlendirildiği retrospektif araştırmada, 2000-2002 yılları arasında tespit edilen 216 vakanın

nedenleri incelendiğinde % 74,5 ile ihmalin ilk sırada olduğu görülmekle olup, ihmali % 13,9 ile fiziksel istismarın izlediği belirtilmektedir (Saka, 2004).

Ülkemizde çocuk ihmali ve istismarı alanında yapılan başka bir araştırmada, duygusal istismarın % 78 ile ilk sırada olduğu, bunu %24 ile fiziksel istismar ve %9 ile cinsel istismarın takip ettiği gösterilmektedir (Polat, 2005). Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının % 40'ı istismara maruz kalırken, eğitim seviyesi daha yüksek ailelerde bu oran % 17 olarak gösterilmiştir (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006).

2006 yılında 27.647 yetişkin ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından ile gerçekleştirilen “Aile Yapısı Araştırması” verilerine göre, annelerin çocuklarına verdikleri cezaların % 81’ini “azarlamak”, % 36’sını “dövmek”, % 10’unu ise “odaya kapatmak” oluşturmaktadır. 2007 yılında 26.009 ortaöğretim öğrencisi ile yapılan “Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu”, son üç ayda çocukların % 53’ünün sözel, % 36’sının duygusal, % 22’sinin fiziksel ve % 16’sının cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmektedir. 2010 yılında UNICEF’in teknik desteği ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu koordinasyonunda yürütülen “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması” kapsamında 7-18 yaş arası 1.886 çocuğun verileri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; çocukların %51’inin duygusal, %45’inin fiziksel, %25’inin ihmale ve %3’ünün cinsel istismara okul, aile vb. ortamlarda maruz kaldığı görülmektedir. 2012 yılında Genç Hayat Vakfı koordinasyonunda, 11-17 yaş arasındaki öğrenciler ile gerçekleştirdikleri “Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması”; çocukların % 68’inin duygusal istismara, %26’sının ihmal davranışlarına, % 26’sının ise fiziksel istismara yaşamları boyunca en az bir kez uğradıklarını, % 21’inin ise aile içi şiddete tanık olduğunu göstermektedir. (Müderrişoğlu, Dedeoğlu, Akço, Akbulut, 2014).

Türkiye’deki 0-8 yaş arası çocuklara yönelik aile içi şiddetin yöntemleri, yaygınlığı ve şiddete neden olan koşullarla ilgili somut veriler elde etmek amacıyla 2013 yılında ulusal ölçekte bir araştırma gerçekleştirilmiştir. İhmal, fiziksel ve duygusal istismarın boyutları ve şiddet derecesi de göz önüne alınarak yapılan araştırmanın bulgularına göre; çocukları istenmeyen bir davranış gösterdiğinde

ebeveynlerin % 74'ü duygusal istismar yöntemlerini (temel ihtiyaçların kesilmesi, tehdit etmek, çocuğun sevdiği bir şeyin yasaklanması, bir odaya kilitlemek, bağırma, vb.), % 23'ü ise fiziksel istismar yöntemlerini (saç/kulak çekmek, sarsmak, tokat atmak, itmek, vb.) uyguladıklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda anne ve babalar fiziksel istismara öfkelerini kontrol etmeyi başaramadıkları için, duygusal istismara ise çoğunlukla işe yaradığını ve çocuklara hiç zarar vermediklerini düşündükleri için başvurduklarını belirtmişlerdir (Müderrişoğlu ve diğerleri, 2014).

2.7. DİSİPLİN YÖNTEMLERİNİN ARAŞTIRMA SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Bu bölümde çocuklara yönelik kötü muamele araştırma sistemlerinin kurulmasında yer alan süreçleri tanımlamakta ve veri toplama yönteminin seçimi, katılımcıların örnekleme, kötüye kullanımı ölçmek için araç seçimi konularına değinilmektedir.

2.7.1. Çocuğa Kötü Muamelenin Ölçülmesi

Çocuğa kötü muamele çocuk haklarının ihlali olarak değerlendirmekte olup, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, bu hakları çocukların yaşamı, gelişimi, esenliği ve katılımı olarak nitelemektedir (Convention on the Rights of the Child, 2016).

Koruma hakları, çocukların her tür istismar ve sömürü gibi zararlardan korunmalarını destekler. Kanuni hüküm hakları, çocukların eğitim hakkını ve devletin anne-babalar ve ailelerin yapamadığı durumlarda bu hakkı koruma yükümlülüğünü içerir. Katılım hakları, çocukların kendilerini etkileyen eylemlere ve kararlara katılmalarına izin verir ve bu kararlar hakkında görüşlerini ifade eder ve görüşlerini bildirir. Çocuk hakları yasal yükümlülüklerdir ve başlangıç noktası çocuklara (veya onlara bakım veren kişilere) kötü muamele deneyimlerini sormaktır. Buna bağlı olarak, çocuğa yönelik kötü muamelenin tanımlanması, belirlenmesi, ölçülmesi ve takibinin yapılması; bilgi sistemleri kurarak çocuklara kötü muamelenin daha görünür hale getirilmesini, kötü muameleyi önleme için kurumlar arası ulusal eylem planları geliştirerek yönetimin güçlendirilmesini, çocuklara kötü muamele riskini azaltmak için sağlık sistemlerinin güçlendirilmesini sağlayabilmek açısından

çok önemlidir (Meinck, Steinert, Sethi, Gilbert, Bellis, Mikton, Alink ve Baban, 2016).

Kötü muamelenin, çocuklar ve gençler için bakım yapan kurumlarda açıklanmamış pek çok vakada gizlenmiş bir sorun olması nedeniyle çocukların, kendileri veya ebeveynleri tarafından bildirilen kötü muameleye dayalı etkili takip ve gözetim sistemleri oluşturmak oldukça önemlidir. Çocuklara kötü muameleyi, aile çatışmasını ve aile içi şiddeti azaltmak için hem sağlık alanında hem de sosyal alanda etkin politikaların yürütülmesi gerekmektedir. Bu politikaların etkililiğini ve uygulanabilirliğini değerlendirmek için yaygınlık konusunda güvenilir ve geçerli verilere ihtiyaç vardır (Meinck ve diğerleri, 2016). Bu yaygınlık çalışmaları, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde tanımlandığı gibi çocuğun katılım hakkı ile uyum göstermektedir (Convention on the Rights of the Child, 2016).

2.7.2. Veri Toplama Yöntemleri

Çocuklara yönelik kötü muamelenin şekli, boyutu, yaygınlığı ve sıklığı çeşitli yollarla ölçülebilir. Örneğin, çocuk cinayeti ve kötü muamele vakaları hakkında mahkeme kayıtlarından elde edilen veriler alınabilir, vaka raporlarına çocuk koruma hizmetleri aracılığıyla erişilebilir veya nüfus tabanlı geniş çaplı anketler yapılabilir.

Şekil 2-2, belirlenen maliyete, çabaya ve tanımlanan vakaların kapsamına dayalı olarak veri toplamak için farklı yollar göstermektedir. Çocuklara yönelik kötü muamele taramasında, hizmetlerin ulaştığı çocukların nüfus yaygınlığını, sayılarını ve özelliklerini tanımlamayı amaçladığını vurgulamak önemlidir (Meinck ve diğerleri, 2016).

Şekil 2-2: Çocuklara Yönelik Kötü Muamele Gözetimi: Veri Toplama Yöntemleri ve Vakaların Belirlenmesi

2.7.3. Araştırma Grubunun Belirlenmesi

Ulusal yaygınlık verileri için, farklı gruplar çocuklara kötü muamele hakkında bilgi sağlayabilir. Anketler ise çocukları, ergenleri, ebeveynleri ve yasal vasileri, sosyal hizmet uzmanlarını, çocuk doktorlarını veya psikologlar gibi çocuklarla çalışan öğretmenleri veya profesyonelleri hedef alabilir. Bu noktada örneklenmiş nüfusun temsil gücü önemli bir odak noktası olmaktadır (Meinck ve diğerleri, 2016). Ergenler, anketleri kendi başlarına tamamlayabildikleri için ideal bir yaş grubudur. İdeal olarak, 10-17 yaş arasındaki çocuklar ve gençler, 18 yaşına kadar kötü muameleyi belirlemek için hedef grup olarak alınabilmektedir. Okul çağındaki ergenlerden oluşan örneklemin anahtar gücü ise anketlerin okullar aracılığıyla, kolayca erişilebilen katılımcılar tarafından uygulanabilmesi ve önerilen yaş grubunun okuma seviyelerinin ve olgunluğunun kendi kendine görüşme tekniklerinin kullanımı için yeterli olmasıdır (Meinck ve diğerleri, 2016).

Çocuklara yönelik kötü muamelenin yaygınlığı ile ilgili bilgi, çocuklara yönelik kötü muameleyle ilişkin yetişkin öz-raporu aracılığıyla ile de toplanabilir. Yetişkinler bu uygulamada, ebeveynler, bakıcılar veya yasal vasiler, diğer akraba ve tanıdıklar olabilmektedir. Öz-bildirim anketleri için küçük olan çocuklarda çocuklara kötü muamelenin yaygınlığını izlemek, anne-baba ya da yasal vasilelere uygulanan anketlerin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Ebeveyn temelli araştırmanın kilit

sınırlaması ise, “damgalama” ve “sosyal arzulanabilirlik” yanlılığı nedeniyle yetersiz raporlama potansiyelinin var olmasıdır. (Johnsona, Kotch, Catellier, Winsor, Dufort, Hunter ve diğerleri., 2002).

2.7.4. Referans Dönemleri

Çocuklara yönelik kötü muamele, farklı referans dönemleri için ölçülebilir olmakla birlikte çoğu ölçüm aracı yaşam boyu yaygınlık durumuna ve kötü muamelenin sıklığına bakmaktadır. Bazı ölçüm araçlarında ise geçmiş yıllarda kötü muameleyle maruz kalma durumu hakkında sorular sorulmaktadır (Runyan, Dunne, Zolotor, Madrid, Jain, Gerbaka ve ark, 2009). Geçtiğimiz yıldaki yaygınlık, değişimin ölçülmesi ve çocuklara yönelik kötü muamelenin önlenmesine ilişkin ulusal eylem planının etkisinin araştırılması için daha uygun olmaktadır. Geçen seneye ilişkin yaygınlık ve yaşam boyu yaygınlığa ilişkin ölçümlerin her ikisinin de yapılması, çocuğun hayatının geçtiğimiz yılında kötü muameleyle maruz kalmasıyla birlikte daha erken çocukluk döneminde gerçekleşen kötü niyetli olayları da ölçmenin avantajına sahiptir.

Referans dönemleri geçen yıl/son 12 ay boyunca olabileceği gibi referans noktası son 6 ay şeklinde veya belli bir olaydan/durumdan (anne-baba eğitime katıldıktan sonra, ailedeki ciddi çatışma yaratan bir olaydan sonra) itibaren şeklinde de belirlenebilmektedir (Straus ve diğerleri, 1997).

2.8. EBEVEYNLERİN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARINI İNCELEMELİK ÜZERE GELİŞTİRİLMİŞ TUTUM VE DAVRANIŞ ÖLÇEKLERİ

Ebeveynlerin disiplin yaklaşımlarını ölçmek amacıyla yurtdışında ve ülkemizde çeşitli ölçekler geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçekler, yurtdışında geliştirilen ölçekler, Türkçeye uyarlanan ölçekler ve ülkemizde geliştirilen ölçekler olmak üzere incelenecektir.

2.8.1. Yurtdışında Geliştirilmiş Ölçekler

a. Conflict Tactics Scale Parent – Child Form (CTS - PC)

Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan (1997) tarafından geliştirilen ölçek; fiziksel ve duygusal saldırganlık, şiddet içermeyen disiplin ve ihmal alt boyutlarını içeren 22 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına olan

davranışlarını içeren bu maddeler yine ebeveynler tarafından yanıtlandığından bir öz değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin aynı zamanda haftalık disiplin ve cinsel istismara yönelik ek maddeleri de bulunmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliği iyi olup, iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar bazında 0,55 ile 0,72 arasında değişmektedir. Ölçeğin aynı zamanda çocuklara yönelik CTS - C formu ve okul öncesi çocuklara yönelik Resimli Kart versiyonu da bulunmaktadır.

b. International Association for the Prevention of Child Abuse and Neglect Child Abuse Screening Tool (ICAST - P)

The International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN) tarafından geliştirilen ölçek bir ebeveyn öz raporlama ölçeğidir. Ölçekte 46 madde bulunmakta olup; ölçek şiddet içermeyen disiplin, hafif fiziksel disiplin, şiddetli fiziksel disiplin, duygusal disiplin, ihmal ve cinsel istismar alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek psikometrik açıdan değerlendirildiğinde, güvenilirlik çalışmasında alfa değerlerinin 0,20 ile 0,88 arasında olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin aynı zamanda çocuklara yönelik ICAST - C ve geçmiş yaşantıyı da kapsayan ICAST - R formları da bulunmaktadır.

c. The Dimensions of Discipline Inventory (DDI)

Straus ve Fauchier (2007) tarafından ebeveynlerin öz değerlendirme raporu olması amacıyla geliştirilen ölçek; bedensel ceza, ayrıcalıklardan yoksun bırakma, ilgisini başka tarafa çekme, açıklama/öğretme, yanlış davranışı görmezden gelme, ceza görevleri ve iyileştirici davranış, psikolojik saldırganlık, ödül ve izleme olmak üzere 9 boyutu içeren 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçek ile daha çok 0-10 yaş arasında çocuk sahibi olan ebeveynler hedeflense de diğer yaş gruplarında çocuğu olan ebeveynlere de bu ölçek uygulanabilmektedir. Ölçek psikometrik açıdan değerlendirildiğinde, güvenilirlik çalışmasında alfa değerlerinin 0,30 ile 0,80 arasında olduğu saptanmıştır. Ölçeğin aynı zamanda çocukların öz değerlendirmelerine, ebeveynin geçmiş yaşantısını kapsamaya ve ebeveynin kullandığı disiplin yöntemleri ile ilgili bilişsel yapısını ölçmeye yönelik formları da bulunmaktadır.

ç. Scale of Beliefs about Physical Punishment (ECPF)

Machado, Gonçalves ve Matos (2000) tarafından geliştirilen ölçekte 21 madde bulunmaktadır. Çocuğun davranışları yüzünden şiddeti meşrulaştırma, fiziksel cezanın normalliği ve gerekliliği, babanın otoritesi ve cezalandırıcı rolü ile şiddeti meşrulaştırma, ebeveyn otoritesi amacıyla şiddeti meşrulaştırma olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan ölçeğin güvenirlik çalışmasında alfa değerinin 0,89 olduğu belirtilmiştir.

d. Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ)

Finkelhor, Hamby, Ormrod ve Turner (2005) tarafından geliştirilen ölçek hem 8-17 yaş grubundaki çocuklar hem de 0-17 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlere uygulanabilmektedir. Ölçek; suç, çocuğa kötü muamele, akran kardeş mağduriyeti, cinsel mağduriyet ve tanıklık suçları boyutlarını içeren 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin test-tekrar test tutarlığı kabul edilebilir seviyede olup, güvenirlik çalışması kapsamındaki alfa değeri 0,80 şeklinindedir.

2.8.2. Türkçeye Uyarlanan lekler

a. ocuk İstismarı Potansiyel Envanteri (ÇİPE) – (Child Abuse Potential Inventory)

Joel Milner (1986) tarafından geliştirilen ve Türkiye'deki geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ner ve Sucuoğlu (1994) tarafından yapılan ocuk İstismarı Potansiyel Envanteri (ÇİPE), özellikle fiziksel istismar potansiyeli olan kişileri taramak ve belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. İstismar, stres, katılık, mutsuzluk, ocuk ve kendisiyle ilgili sorunlar, aile ile sorunlar ve başkaları ile sorunlar alt boyutlarından ve toplamda 160 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının, temel istismar leği için 0,95 - 0,97 ve alt boyutlar için 0,54 ile 0,95 arasında değiştiği bulunmuştur.

b. Disiplin Stilleri Anketi (Survey of Standards for Discipline)

Disiplin Stilleri Anketi, Morris, Johnson ve Clasen (1985) tarafından geliştirilmiş, Orhon ve arkadaşları (2006) tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır. Sosyo-demografik özellikler, ocuk disiplin davranışlarına yönelik tutumlar,

çocukluk dönemi istismar geçmişi olmak üzere 3 bölümü bulunmaktadır. Ölçek 27 fiziksel ve 16 sözel olmak üzere toplam 43 farklı disiplin davranışını içermektedir. Bu 43 soruya verilen cevaplar; disiplin olarak kabul edilebilir, disiplin olarak kabul edilemez ve disiplin olarak kabul edilemez - çocuk istismarı olarak yetkililere rapor edilmeli olarak 3 kategoriye ayrılmaktadır (Akt.:Evinç, 2011).

c. *Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (The Childhood Trauma Questionnaire)*

Bernstein ve arkadaşları (1994) 18 yaşına gelmeden önceki örselenme yaşantılarını taramak amacıyla geliştirmiştir. Ölçek 40 madde ve fiziksel ve duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Cronbach alfa katsayıları 0,79 ve 0,94 arasında bulunmuş ve ölçek geçerlik-güvenirliği yüksek olarak saptanmıştır. Ölçeği Türkçeye Aslan ve Alparslan (1999) çevirmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Duygusal İhmal, Fiziksel Kötüye Kullanım ve Cinsel Kötüye Kullanım olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için cronbach alfa katsayısı 0,96 olarak belirtilmiştir.

d. *Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (Perceived Self Efficacy Scale)*

Caprara, Regalia, Scabini, Barbanelli ve Bandura'nın (2004) ebeveynlerin çocuklarını destekleme, çocuklarıyla olan çatışmalarını yönetebilme, öz-güvene sahip olabilme, çocuklarıyla açık iletişim kurabilme ve yeni durumlarla baş edebilme özelliklerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Demir ve Gündüz (2014) tarafından yapılmıştır. 11 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .92, test-tekrar test güvenilirliği ise .94 olarak bulunmuştur.

e. *Ebeveyn Otorite Ölçeği (Parental Authority Questionnaire)*

6-14 yaş aralığında çocuğu olan anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri otorite türlerini belirlemek amacıyla Dr. Buri (1991) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Yurtsever Kılıçgün ve Oktay (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları “serbest otorite” boyutunda .85, “yetkeci otorite” boyutunda .87, “yetkili otorite” boyutunda ise .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin farklı zamanlardaki uygulama güvenilirliği ise; sırasıyla .96, .97 ve .93 olarak belirlenmiştir.

2.8.3. Ülkemizde Geliştirilmiş Ölçekler

a. Anne-Baba/ Genç İlişkileri Envanteri

Alantar (1989) tarafından ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın derecesini belirlemek amacıyla geliştirilen Yetişkin-Genç İlişkilerinde Duygusal Ezim Ölçeği (YGİDEÖ) ve Yetişkin Genç İlişkileri Ölçeği'nin (Y.G.İ.Ö.) anne ve baba için ayrı olan iki formu bulunmaktadır. Vardar tarafından 1994 yılında formlar üzerinde bir geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılarak son şekli verilmiştir. Ölçek Türk toplumunda algılanan psikolojik istismar, şiddetli reddetme, gizli reddetme, gerçek dışı beklentiler, aşağılama, saygı-kabul gösterme olarak beş alt kategori ve 100 maddeden oluşmaktadır (Vardar,1994). Test soruları ergenlerin anne-babalarının davranışlarını nasıl algıladıklarını tanımlamak üzere düzenlenmiştir. İç tutarlık cronbach alfa katsayısı Anne-Genç İlişkileri Formu için 0,96 ve Baba-Genç İlişkileri Formu için 0,96 olarak hesaplanmıştır.

b. Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği

İşmen (1999) tarafından geliştirilen Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği (AİÇİÖ), ergenlerin yaşadıkları aile içi çocuk istismarının değerlendirilmesini amaçlamaktadır. 144 maddeden oluşan ölçek, çok yönlü istismar, çocukluğu görmezden gelme, yetiştirme ve eğitim istismarı, gelişimi destekleme, cinsel istismar, uygun olmayan kural ve destek, fiziksel istismar ve bireyselliğe müdahale olmak üzere 8 alt boyut içermektedir. Ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0,81'dir. Alt boyutların cronbach alfa katsayıları ise 0,95 ile 0,51 arasında değişmektedir.

Bekçi (2006) tarafından geliştirilen Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği- B Formu, istismarın farklı türlerini bir arada değerlendirerek ilköğretim ikinci kademe öğrencileri (11-15 yaş) tarafından yaşanan istismarı genel olarak taramak amacıyla geliştirilmiş 26 sorudan oluşan bir form haline getirilmiştir. Ölçeğin ihmalkârlık ve duygusal tehdit, fiziksel istismar, gelişimi destekleme, eğitim istismarı, suça yöneltme ve cinsel istismar, uygun olmayan kural ve destek olmak üzere 6 alt boyutu bulunmaktadır. Güvenirlik çalışmasında, ölçek geneli için cronbach alfa katsayısı 0,74 olarak bulunmuş olup, alt boyutların cronbach alfa katsayısı ise 0,55 ile 0,84 arasında değişmektedir. Test- tekrar test güvenirliği 0,88 olarak bulunmuştur.

Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği C-Formu, lise öğrencilerinin (15-18 yaş) maruz kaldığı aile içi istismarı genel olarak taramak ve farklı istismar türlerini bir arada değerlendirme amacıyla Sarıbeyoğlu (2007) tarafından geliştirilmiştir. Fiziksel ve çok yönlü istismar, cinsel istismar, suça yöneltme ve uygun olmayan cezalandırma, gelişimi destekleme olmak üzere 3 alt boyuttan ve 35 maddeden oluşmaktadır. Güvenirlik çalışmasında ölçeğin bütünü için cronbach alfa katsayısı 0,87, test-tekrar test güvenirliliği ise 0,87 olarak bulunmuştur.

c. Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ)

2010 yılında Uslu ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek 26 küçük hikâyeden oluşmaktadır. Her bir hikâyede belirtilen ebeveyn davranışının çocuğun ruhsal gelişimi açısından uygun olup olmadığını katılımcının derecelendirmesi istenmektedir. Hikâyelerin 21'i çeşitli istismar yaşantılarını ifade ederken, 5'i yapıcı ve olumlu ebeveyn tutumunu göstermektedir. Bu 5 madde ölçeğin değerlendirilmesi aşamasında puanlamaya dâhil edilmemektedir. Ölçeğin, uygunsuz beklentiler, duyarsızlık, korkutma, red/izolasyon olmak üzere 4 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0,70 olarak ölçülmüştür. (Uslu, 2010). Duygusal istismarı fark edebilme ölçekten alınan puanlar arttıkça azalmaktadır.

ç. Psikolojik İstismar Ölçeği (PİÖ)

Arslan (2015) tarafından geliştirilen ölçek ergenlerde anne-babadan algılanan psikolojik istismarı ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğe ilişkin 27 madde yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon olmak üzere dört faktörde toplanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0,95 ve alt boyutlar için iç tutarlık katsayıları 0,83 ile 0,93 arasında değişmektedir.

d. İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu

Pekdoğan (2017) tarafından geliştirilen ölçeğin amacı 4-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının belirlenebilmesidir. Ölçek tek boyutlu toplam 18 maddeden oluşmakta olup, cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,98; test - tekrar test korelasyon katsayısı ise 0,94 olarak hesaplanmıştır.

e. Çocukluk Çağında Kötüye Kullanılma ve İhmal Soru Formu (ÇKİS)

Yargıç, Tutkun ve Şar (1994) tarafından geliştirilen form, çocukluk döneminde duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, ensest, duygusal ve fiziksel ihmal ile ilgili dokuz sorudan oluşmaktadır. 3 yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde uygulanır. Sorular katılımcıya yazıldığı gibi okunduktan sonra hasta “evet” yanıtı verdiyse, kim tarafından, kaç yaşındayken yapıldığı, yapan kişinin o sırada kaç yaşında olduğu sorulmakta ve tacizin şiddet ve sıklığının verilen seçeneklere göre derecelendirilmesi beklenmektedir. Her sorunun sonunda verilen yanıtla ilgili bir açıklama istenmektedir. Uzmanın düşüncesi doğrultusunda ilgili istismar veya ihmal “var” veya “yok” şeklinde değerlendirilir.

f. Çocuk İstismarı Tanılama Anketi - Tarama Formu (ÇİTA-T)

Atamer (2005) tarafından oluşturulan ÇİTA-T, 56 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar ve ihmal boyutlarını ölçmektedir. ÇİTA-T'nin üç yaşıt grubunda geçerlik ve güvenirlik incelemesi yapılarak, ölçek üç ayrı form olarak oluşturulmuştur. Form 1, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için; Form 2, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için; Form 3, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri için göre hazırlanmıştır. Bu testin 0,70'in üstünde yer alan güvenirlik ve geçerlik katsayıları yeterli olarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmaya konu ölçeğin geliştirilme aşamaları ve yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma iki aşamalı tarama türünde bir araştırmadır. Birinci aşamayı oluşturan ölçek geliştirme çalışması, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini genel bir tarama ile değerlendirip çocuklarına uyguladıkları etkin ebeveynlik becerilerini ve çocuklarını disipline etmek adına başvurdukları istismar türlerini ortaya çıkaracak, klinik ve klinik olmayan çalışmalarda olduğu kadar geniş çaplı araştırmalarda da kullanılabilir bir tarama ölçeği ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, geliştirilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nden alınan puanların ebeveynin cinsiyeti, çocuğun okul seviyesi, çocuğun cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, ebeveynin yaş grubu, ebeveynin eğitim seviyesi, ebeveynin çalışma durumu, ebeveynin medeni durumu, ailenin aylık geliri, çocuğun psikolojik rahatsızlık durumu, çocuğun bedensel / zihinsel engel durumu, çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı, ebeveynin süregelen rahatsızlık durumu, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, ebeveynin çocukluk döneminde fiziksel / sözel şiddete maruz kalma durumu ve ebeveynin eşi tarafından fiziksel / sözel şiddete maruz bırakılması durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerliliğini sağlamak amacıyla ise Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ile Durumluk-Sürekli Öfke Ölçeği (Özer, 1994) arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili merkez ilçelerinde yaşayan anne babalardan olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden “Uygun Örnekleme” yöntemi seçilmiştir. İki aşamalı bir çalışma olan bu araştırmanın, farklı aşamalarında farklı çalışma grupları kullanılması yoluna gidilmiştir. Bu çalışma grupları ve araştırmanın hangi aşamasında çalışmaya katılacakları aşağıda belirtilmiştir.

1. *Çalışma Grubu:* Geliştirilmesi planlanan Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin (EDYÖ) yapı geçerliğini saptamak amacıyla yapılacak açımlayıcı faktör analizi, çocukları 5-14 yaş aralığında olan 394 ebeveyn ile yürütülmüştür.
2. *Çalışma Grubu:* Ölçeğin test tekrar test geçerliği çalışması için, geliştirilen ölçek 43 ebeveyne 4 hafta ara ile iki kez uygulanmıştır.
3. *Çalışma Grubu:* Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin alt boyutlarının demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak ve ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerliliğini sağlamak amacıyla 311 ebeveyne, "Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği (EDYÖ)" ile Spielbeger ve diğ.. (1985) tarafından geliştirilen ve Özer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan "Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği" uygulanmıştır.

Tablo 3-1: Çalışma Gruplarına Göre Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	1. Çalışma Grubu	2. Çalışma Grubu	3. Çalışma Grubu
Kadın	266	33	215
Erkek	128	10	96
Yaş			
30 yaş ve altı	96	13	72
31 - 45 yaş arası	275	26	218
46 yaş ve üzeri	23	4	21
Öğrenim Durumu			
Okuryazar değil	8	-	7
Okuryazar	24	1	23
İlkokul Mezunu	165	18	120
Ortaokul Mezunu	79	11	63
Lise Mezunu	96	10	77
Üniversite Mezunu	22	3	21
Çalışma Durumu			
Çalışıyor	153	14	118
Çalışmıyor	241	29	193
Çocuk Sayısı			
1	32	3	27
2	169	20	130
3	127	10	103
4	49	7	35
5 veya daha fazla	17	3	16
Toplam	394	43	311

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada, bu araştırma kasamımnda geliştirilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ile birlikte Spielbeger ve diğ.. (1985) tarafından geliştirilen ve Özer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği'nin kullanıldığı araştırmada söz konusu ölçeklere ek olarak yaşanan istismar ile ilgili olabileceği düşünülen demografik bilgileri içeren bir "Aile Bilgi Formu" da kullanılmıştır.

3.3.1. Aile Bilgi Formu

Aile Bilgi Formu, araştırmaya katılan ebeveyn ve aile hakkında bilgi elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (Ek-2). Toplamda 23 sorudan oluşan bu anketin ilk 11 sorusu çocuğun yaşı, ebeveynin cinsiyeti, ebeveynin yaşı, ebeveynin eğitim seviyesi, ailedeki çocuk sayısı vb. temel demografik bilgilere yönelik iken geriye kalan 12 soru ise ebeveynin veya çocuğun psikolojik ve fiziksel durumu ve aile ortamı hakkında bilgi elde etmeye yöneliktir.

3.3.2. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği (DSÖÖ)

Çalışmada ebeveynlerin öfke düzeylerini belirlemek amacıyla Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği (DSÖÖ) kullanılmıştır. Özgün ismi "The State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI)" olan ve Spielberger tarafından geliştirilen 34 maddeden oluşan ölçeğin Türkiye uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri, "Sizi ne kadar tanımlıyor" sorusuna yanıt olacak şekilde "Hiç tanımlamıyor" yanıtı 1, "Biraz tanımlıyor" yanıtından 2, "Oldukça tanımlıyor" yanıtından 3 ve "Tümüyle tanımlıyor" yanıtından 4 puan elde edilir. Sürekli öfke ve öfke ifade tarzları (öfke-içte, öfke dışı ve öfke kontrol) alt boyutları bulunmaktadır. Geçerlik güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa değerleri; sürekli öfke boyutu için 0,79 öfke kontrol boyutu için 0,84, öfke dışı boyutu için 0,78 ve öfke içte boyutu için ise 0,62 olarak bulunmuştur.

Ölçekteki ilk on maddenin toplamı ile sürekli öfke alt ölçeği, 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 no'lu maddelerin toplamı ile öfke içte alt ölçeği, 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33 no'lu maddelerin toplamı ile öfke dışı alt ölçeği, 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34 no'lu maddelerin toplamı ile öfke kontrol alt ölçeği puanları elde edilir. Sürekli öfkeden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; kontrol

öfke ölçeğinden alınan yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini, öfke dışı ölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade edilebiliyor olduğunu ve öfke içte alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Bu kısımda çalışmanın ilk aşamasını oluşturan Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geliştirilme aşamaları uygulanan yöntem ve tekniklerle birlikte açıklanmaktadır.

3.3.3.1. Maddelerin Oluşturulması

Bu çalışmada, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin maddeleri belirlenirken, Straus, Hamby, Finkelhor, Moore, Runyan (1997) ve Straus ve Fauchier'in (2010) çalışmalarında vurgulamış olduğu, anne babaların çocuklarını disipline etmek için uyguladıkları spesifik ebeveynlik davranışlarını temel alarak öne sürdüğü “Şiddet İçermeyen Disiplin”, “Fiziksel Saldırganlık”, “Duygusal Saldırganlık” ve “İhmal” davranışı örüntüleri göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca “Gelişimi Destekleyen Disiplin” boyutuna ilişkin maddeler de ölçeğe alınmıştır.

Şiddet İçermeyen Disiplin: Şiddet içermeyen disiplin boyutu bedensel cezaya alternatif olarak yaygın olarak kullanılan disiplin yöntemlerini (düşünmesi için zaman vermek, yanlış davranışına göz yummak, harçlığını azaltmak vb.) içermektedir (Straus ve diğerleri, 1997).

Fiziksel Saldırganlık: Fiziksel saldırganlık boyutu çimdiklemek, şaplak atmak, saçını/kulağını çekmek, hafifçe sarsmak gibi ebeveynlerin geleneksel olarak ilk başvurdukları bedensel ceza içeren disiplin davranışlarından, yumruklamak, tekme atmak, fırlatmaktan yakmak, bıçakla/silahla tehdit etmeye kadar uzanan şiddetli ve çok şiddetli fiziksel istismar kapsamında ele alınan disiplin yöntemlerini kapsamaktadır (Straus, 1994; Straus ve Mathur, 1996; SHÇEK, 2006; Şimşek, Ulukol ve Bingöler,2004).

Psikolojik Saldırganlık: Psikolojik saldırganlık boyutu ebeveynlerin, çocuklarının duygusal olarak acı çekmesine, zarar görmesine sebep olan sözel ve sembolik davranışlarını ölçmektedir (Vissing, Straus, Gelles, and Harrop (1991). Bu

alt boyut, bağırarak, tehdit etmek, alay etmek, bir yere kilitlemek, lanet okumak, beddua etmek, utandırmak, suç işlemeye yöneltmek, yardım etmemek, ağır ev işleri vermek gibi duygusal istismar kapsamına giren spesifik davranışları içermektedir (Erkman, 1991; Hart, Brassard ve Karlson, 1996, Brassard, Hart ve Hardy, 1991).

İhmal: İhmal boyutu bir çocuğun gelişim ihtiyaçlarını karşılamak için, yeterli gıdayı veya denetimi sağlamamak gibi davranışlarda bulunulamamasını ölçmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel ve psikolojik kötü muamele durumunda olduğu gibi, ihmal içeren davranışlar da, çocuğun fiili olarak hasar görüp görülmediğine bakılmaksızın, ihtiyaçları karşılamadığı için önemlidir (Straus, Williams ve diğerleri,1995). İhmal boyutu okula zamanında gitmesini sağlayamamak, ihtiyacı olan yiyeceği alamamak, doktor veya hastaneye ihtiyacı olduğunda götürmemek vb. maddeleri içermektedir (Polat, 2001, Wekerle ve diğerleri, 2006).

Gelişimi Destekleyen Disiplin: Gelişimi destekleyen disiplin yöntemleri; zaman ayırmak, ortak etkinliklerde bulunmak, önemli olduğunu hissettirmek, sıcak ve sevgi dolu konuşmak, yaptığı şeyin neden yanlış olduğunu açıklamak gibi yöntemleri kapsamaktadır. (Özmert, 2006).

Ölçek geliştirme çalışmalarına başlarken ilk olarak çocuk istismarının ve anne-babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin hangi kapsamda ele alınacağına karar verilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma konusu çocuk istismarına yönelik ebeveyn davranışları olarak belirlenmiştir. Anne babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini değerlendirmeye yönelik yetkin bir ölçek geliştirebilmek için ilgili literatür incelenerek veriler toplanmış; ihmal, fiziksel, duygusal istismarı ve gelişimi destekleyen disiplin yöntemlerini içerebileceği düşünülen ebeveyn davranışlarından oluşan denemelik ifadeler geliştirilmiştir. Literatür taramasından elde edilen verilere ek olarak Bekçi'nin (2006) Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği, Karabulut Demir ve Şendil'in (2008) Ebeveyn Tutum Ölçeği, Milner'in (1986) Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri, Rohner, Saavedra ve Granum'un (1978) Çocuk/Ergen Kabul Red Ölçeği ve Morris, Johnson ve Clasen'in (1985) Disiplin Stilleri Anketi gözden geçirilerek bazı maddelerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan (1997) tarafından geliştirilen Ebeveyn-Çocuk Çatışma Taktikleri Ölçeği (Conflict Tactics Scale Parent Form-CTSPC), IPSCAN tarafından geliştirilen International

Association for the Prevention of Child Abuse and Neglect Child Abuse Screening Tool (ICAST-P) ölçeklerinden bazı maddeler doğrudan veya uyarlanarak alınmış, bazı maddeler ise araştırmacı ve tez danışmanı tarafından geliştirilmiştir. Bu şekilde 229 maddelik bir havuz oluşturulmuştur.

Oluşturulan madde havuzundaki bütün maddelerin detaylı incelenmesi sonucunda benzer ifadeler belirlenmiş ve elenmiştir. Buna ek olarak, farklı ölçeklerden alınan bazı maddeler çeviri ifadelerindeki belirsizlikler sebebiyle bazıları ise kültürümüzü yansıtmadığı düşüncesiyle elenmiştir. Aynı madde de birkaç özelliği ölçmeyi hedefleyen maddeler belirlenerek, düzenlemeler yapılmıştır. Ölçeğin beklenen alt boyutları fiziksel saldırganlık, duygusal saldırganlık, ihmal, şiddet içermeyen disiplin ve gelişimi destekleyen disiplin yöntemleri olmak üzere 5 alt boyut olarak belirlenmiştir.

Bu şekilde belirlenen 79 madde belirlenen tahmini 5 alt boyuta göre sınıflandırılmak üzere, araştırmacı tarafından belirlenen, Üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında görev yapan ve doçentlik unvanına sahip 3 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Öğretim üyeleri, birbirlerinden bağımsız olarak, belirlenen maddeleri uygun buldukları boyuta yerleştirmişlerdir. Öğretim üyeleri tarafından aynı boyuta yerleştirilen ve ortak boyuta alınan 74 madde ölçeğe alınmıştır. Daha sonra maddeler, maddelerin anlaşılabilirliğini saptamak amacıyla farklı yaş gruplarında çocuğu olan 75 anne-babaya birebir uygulanmıştır. Anne-babalar tarafından anlaşılmayan 4 madde ölçekten çıkarılmış, böylece 70 madde kalmıştır.

3.3.3.2. Ölçek Formunun Oluşturulması

Çocuğa karşı kötü muamelenin yaygınlığını ve sıklığını ölçmek için son 6 ay, son 1 ay veya evde yaşanan kötü bir olaydan sonra gibi farklı birçok referans (başlangıç) noktası seğılebilmektedir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ölçüm şekli belirlenirken ilgili literatür taraması yapıldığında yurtdışında ulusal çaplı kullanılan CTSPC, ICAST-P, Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ) gibi birçok ölçekte olduğu gibi bu ölçekte de referans (başlangıç) noktası olarak "geçen yıl" kullanılmasına karar verilmiştir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nde (EDYÖ) oluşturulan maddeler ebeveynlerin davranışları şeklindedir. Her bir davranış biçiminin karşısına ölçeği dolduran ebeveynlerin seçebilecekleri ve sıklık oranlarına göre farklılaşan 8 seçenek bulunmaktadır. Bu seçenekler; CTSPC, ICAST-P ölçeklerinden yola çıkılarak "Hiçbir Zaman Olmadı", "Geçen Yıl Olmadı Fakat Daha Önce Oldu", "Geçen Yıl İçerisinde Yılda 1-2 Defa", "Geçen Yıl İçerisinde Yılın Bazı Zamanları (3-5 defa)", "Geçen Yıl İçerisinde Ayda ya da İki Ayda 1 (6-12 defa)", "Geçen Yıl İçerisinde Ayda Birkaç Kez (13-50 defa)" ve "Geçen Yıl İçerisinde Haftada 1 ya da Daha Sık (50'den fazla)" şeklinde oluşturulmuştur. Böylece ebeveynlerin belirtilen davranışları ne sıklıkla yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmıştır.

3.4. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI

Geçerlik, "bir ölçme aracı ile ölçülmek istenen özelliğin ölçülerini, başka özelliklerin ölçüleri ile karıştırmadan elde edebilme derecesidir" (Tezbaşaran, 1997, s. 48). Balcı (2004, s. 102) ise geçerliği "bir ölçme aracının geliştirildiği konuda amaca yönelik olmasıdır" olarak tanımlamıştır.

3.4.1. Yapı Geçerliliği

Aynı yapı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak, ölçmeyi az sayıda faktörle açıklamaya, değişkenler arası ilişkileri sorgulamaya ya da faktör yük değerlerinin kullanılması yolu ile yeni bir yapı ortaya koymaya çalışan istatistiksel teknik, açımlayıcı faktör analizi olarak adlandırılmaktadır (Borg ve Gall, 1989; akt: Balcı, 2004: 243).

Faktör analizinde, maddeler arasındaki olası tüm ilişkiler hesaplanmakta ve bir korelasyon matrisi oluşturulduktan sonra aralarında beliren ilişki yapılarına göre farklılık gösterdikleri oranda faktör adedi belirlenmektedir. Bu işlemin ardından her bir maddenin her faktör içindeki ağırlığını ifade eden katsayılarından (bunlar maddenin faktörle ilişkisi olarak yorumlanabilir) oluşan bir tablo elde edilmektedir. Bu tablo üzerinde yapılan değerlendirme neticesinde her madde en yüksek ağırlığı hangi faktörde bulmuşsa o maddenin o faktörün kapsamında olmasına karar verilmektedir (Ergin, 1995). Bu çalışmada da ölçeğin alt boyutlarını belirlemek ve yapı geçerliğini sınamak için faktör analizi tekniği uygulanmıştır.

Faktör analizi sonucunda elde edilen ilişki katsayıları, küçük örneklemelerden kestirilmesi durumunda daha az güvenilir olma eğilimindedirler. Bu nedenle örneklem büyüklüğünün, güvenilir sonuçlar ortaya koymayı sağlayacak büyüklükte olması gerekmektedir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği için gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi çalışmasına, örneklemin yeterliliği için yapılan Bartlett küresellik testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterlik katsayısının bulunması ile başlanmıştır. Örneklemin KMO katsayısı 0,833 olup, 0,8 ile 0,9 arasında yer alan bu değer “çok iyi” olarak kabul edilmektedir. Bartlett testi sonucu da $\chi^2(2145)= 9595,008$ değeri ($p < .01$) ile anlamlı bulunduğundan verilerin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir (Field, 2009).

Faktör analizi gerçekleştirilmeden önce verilerin betimleyici istatistikleri incelenmiş olup, madde içeriği nedeniyle cevap vermekten kaçınılan ve bu nedenle yaygınlığı 10’dan az olan “onu suç işlemeye yöneltmek”, ”kasten yakmak veya haşlamak”, “öğretmen, doktor, komşu vb. başka kişilerin dikkatini çekecek kadar dövme”, “aşırı alkollü veya benzeri bir durumda ona bakmakta problem yaşamak” maddeleri araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

İhmal, istismar ve disiplin yöntemleri konularında yapılan birçok çalışmada sosyal kabul edilebilirlik ve kültürel değerler kavramlarına vurgu yapılmaktadır. Ebeveynleri tarafından çocuğa yönelik gerçekleştirilen bazı davranışlar, saldırganlık biçimleri (şaplak atmak, bağırma, saçını çekme v.b.) hem yasal hem de kültürel olarak kabul edilebilir seviyededir. Çocuğa yönelik kötü muamele sorununun daha fazla tanınmasıyla, toplumun bu ve benzer konularda bilinçlenme düzeyinin artmasıyla birlikte birçok davranış biçimi ve disiplin yöntemi hem yasal olarak hem de toplum tarafından kabul edilemez olmuştur. Dolayısıyla çocuklara yönelik kötü muamelede verilen yanıtların değerlendirilmesinde sosyal kabul edilebilirlik kavramı göz ardı edilmemelidir (Straus ve diğerleri, 1998). Buradan yola çıkarak yukarıda belirtilen maddelerin suç sayılabilecek derecede yoğun fiziksel, duygusal istismar ve ihmal içermesi, kültürel ve sosyal açıdan kabul edilebilir davranışların dışında kalması ve ebeveynlerin ilgili kurumlara şikâyet edilme endişesi ile ebeveynlerin söz konusu maddelere cevap vermekten kaçınmış olabileceği düşünülmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle ilgili dört madde ölçek kapsamından çıkarıldıktan sonra geriye kalan 66 madde üzerinden açıklayıcı faktör analizi

gerçekleştirilmiştir. Temel bileşenler analizi yöntemi ile yapılan çalışmada, birbiriyle ilişkili olan faktörlerin oluşturduğu bir yapı beklendiğinden, döndürme tekniği olarak eğik döndürme yöntemlerinden direct oblimin kullanılmıştır (Can, 2017). Analiz sonucunda ortaya çıkacak faktör sayısını belirlemek için öncelikle özdeğerleri 1'den büyük olan faktörlerin bulunması hedeflenmiş fakat ölçek madde sayısının ve örneklem büyüklüğünün fazla olması nedeniyle 66 madde üzerinde 19 faktörün bu ölçütü sağladığı belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda daha anlamlı bir değişken gruplandırması elde edebilmek için yamaç birikinti grafiği (scree plot) incelenmiş olup, özdeğerlerin oluşturduğu çizginin yataylaşmaya başladığı ve açıklanan varyansın % 3'ün altına düştüğü nokta dikkate alınarak faktör sayısının 6 olmasına karar verilmiştir.

Gerçekleştirilen ilk analiz sonucunda “bilinç kaybı ve yara-bere oluşturacak şekilde kafasına vurmak” maddesinin hiçbir faktöre yüklenemediği görülmüş ve ilgili madde ölçekten çıkarılmıştır. Benzer şekilde sırayla yapılan analiz işlemleri ile “kendi sorunlarımdan dolayı onu sevdiğimi gösterememek veya söyleyememek” ve “odaya kapatmak, kilitlemek” maddelerinin hiçbir faktöre yüklenemediği, “ağır ev işleri vermek” maddesinin ise birbirine çok yakın faktör yük değerleri ile birden fazla faktöre yüklendiği tespit edildiğinden bu maddeler de ölçek kapsamından çıkarılmıştır. Yapılan analiz sonucunda faktör yük değeri 0,3'den büyük 62 madde ve 6 alt boyuttan oluşan bir faktör yapısı ortaya çıkmıştır. Faktörleri ve yük değerlerini içeren bilgiler, ortaya çıkan faktörler isimlendirilerek Tablo 3-2'de ve Tablo 3-3'de verilmiştir.

Tablo 3-2: Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör					
	1	2	3	4	5	6
M38	,712					
M40	,654					
M35	,620					
M44	,618					
M26	,593					
M34	,588					
M51	,579					
M7	,555					
M32	,555					
M8	,553					
M37	,537					
M17	,531					
M60	,527					
M39	,501					
M61	,496					
M28	,484					
M2	,442					
M52	,436					
M6	,406					
M15	,353					
M48		,661				
M47		,645				
M54		,637				
M19		,633				
M29		,615				
M45		,613				
M24		,609				
M36		,607				
M18		,606				
M55		,581				
M50		,578				
M67		,566				
M11		,562				
M59		,539				
M3		,503				
M64		,455				
M10		,406				

Maddeler	Faktör					
	1	2	3	4	5	6
M12			,569			
M4			,547			
M5			,540			
M63			,508			
M20			,463			
M46			,454			
M65			,448			
M68			,434			
M42			,384			
M22				,748		
M14				,649		
M33				,560		
M23				,528		
M31				,518		
M9				,468		
M30				,377		
M66				,364		
M62				,319		
M1					,767	
M21					,677	
M70					,500	
M16					,475	
M57						,675
M58						,592
M69						,560

Tablo 3-3: Ölçeğe İlişkin Faktörler

Faktör No	Faktör Adı
1	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık
2	Gelişimi Destekleme
3	İhmal
4	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık
5	Şiddet İçermeyen Disiplin
6	Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma

3.4.2. Güvenirlilik Analizleri

Güvenirlilik, “bir ölçme aracının duyarlı, birbiriyle tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilmesi gücüdür” (Tezbaşaran, 1997). Likert tipi bir ölçeğin güvenirliliğini kestirmek için Cronbach tarafından geliştirilmiş olan alfa katsayısının

kullanılması gerekmektedir. Cronbach alfa katsayısı, ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının (homojenliğinin) bir ölçüsüdür. Ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksek olursa bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu şeklinde yorumlanır (Tezbaşaran, 1997).

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin iç tutarlık güvenirliği (internal consistency reliability), maddelerin benzerlik düzeyini ve maddelerin ölçmek istediği yapının ayrışıklığını belirleyen Cronbach alfa katsayısı (reliability coefficients) ve ölçek maddelerinin kişileri ayırt etmedeki yeterliğini belirleyen madde-toplam korelasyonu (item-total correlation) ile incelenmiştir. Ölçeğin kararlılık anlamındaki güvenirliğini, yani dış tutarlığını incelemek için ise test-tekrar test tekniği uygulanmıştır.

Tablo 3-4: Faktör Analizi Güvenirlik Katsayıları

Faktör	Cronbach Alfa Katsayısı
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	0,896
Gelişimi Destekleme	0,883
İhmal	0,681
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	0,785
Şiddet İçermeyen Disiplin	0,616
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	0,695
Genel Ölçek	0,853

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ve faktörlerin iç tutarlık analizi kapsamında genel ölçeğe ve her bir faktöre ilişkin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları elde edilerek Tablo 3-4'de yer verilmiştir. Cronbach Alfa katsayısı ölçek geneli için 0,853, duygusal ve fiziksel saldırganlık faktörü için 0,896, gelişimi destekleme faktörü için 0,883 ve şiddetli fiziksel saldırganlık faktörü için ise 0,785 olarak bulunmuş olup söz konusu katsayılar oldukça güvenilir olarak kabul edilmektedir. Yine ihmal faktörü için 0,681, şiddet içermeyen disiplin faktörü için 0,616, ayrıcalıklardan mahrum bırakma faktörü için 0,695 olan güvenirlik katsayıları 0,6'nın üzerinde olduğundan kabul edilebilir seviyededir (Büyüköztürk, 2004).

İç tutarlık analizleri kapsamında her bir faktörde yer alan maddelerin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları ile ilgili istatistikler de incelenmiş olup tüm

maddelere ilişkin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının 0,30'dan büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle ölçekte yer alan tüm maddelerin ayırt edicilik noktasında iyi olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk 2004).

Ölçeğin dış tutarlığına yönelik yapılan güvenilirlik çalışmalarından olan test-tekrar test yöntemi bir ölçme aracının aynı denek grubuna, aynı koşullarda ve belirli bir zaman aralığında iki kez uygulanmasıdır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı bu iki uygulamadan elde edilen ölçüm değerlerinin korelasyon katsayısıdır. Bu araştırmada dış tutarlık analizi için test-tekrar test yöntemi kullanılmış ve Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği 4 hafta arayla, çocukları aynı sınıfta yer alan 50 ebeveyne uygulanmıştır. Gerçekleştirilen iki ölçüme de katılan 43 ebeveyne ilişkin verilerle Pearson Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin geneli için yapılan analiz sonucunda Pearson çarpım moment korelasyon katsayısı 0,88 olarak elde edilmiş ve iki ölçüm arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($r = ,88$; $p < .01$). Ölçeğin alt boyutları için yapılan analiz sonucunda korelasyon katsayıları, Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık alt boyutu ($r = ,83$; $p < .01$), Gelişimi Destekleme alt boyutu ($r = ,85$; $p < .01$), İhmal alt boyutu ($r = ,84$; $p < .01$), Şiddetli Fiziksel Saldırganlık alt boyutu ($r = ,88$; $p < .01$), Şiddet İçermeyen Disiplin alt boyutu ($r = ,85$; $p < .01$), Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma alt boyutu ($r = ,89$; $p < .01$) olarak bulunmuş olup tüm alt boyutlar için iki ölçüm arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur.

Ölçek geliştirme çalışmalarıyla ilgili olarak yapılan tüm bu açıklamalardan elde edilen sonuçlar Ebeveyn Disiplin Uygulamaları Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

3.5. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini ve bu yöntemlerin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 62 maddeden oluşan ölçek, “Şiddet İçermeyen Disiplin”, “Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma”, “Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık”, “Şiddetli Fiziksel Saldırganlık”, “İhmal” ve “Gelişimi Destekleme” olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, “0-Hiçbir Zaman Olmadı”, “0-Geçen sene olmadı fakat daha önce olmuştu”, “1-Geçen Yıl İçerisinde Yılda Bir-İki

Defa”, “2-Geçen Yıl İçerisinde Yılın Bazı Zamanları (3-5 defa)”, “3-Geçen Yıl İçerisinde Ayda ya da İki Ayda Bir (6-12 defa)”, “4-Geçen Yıl İçerisinde Ayda Birkaç Kez (13-50 defa)” ve “5-Geçen Yıl İçerisinde Haftada Bir ya da Daha Sık (50’den fazla)” olmak üzere 7’li Likert tipinde bir ölçektir. Çalışmada ölçeğin tüm maddeleri ve her bir alt boyutuna ilişkin puan ortalamaları elde edilmiş olup, yüksek puan ortalamaları söz konusu disiplin yönteminin ebeveynler tarafından daha sık uygulandığını göstermektedir.

Güvenirlilik çalışmasında; ölçek geneli için cronbach alfa katsayısı 0,85 olarak bulunmuş olup; alt boyutların cronbach alfa katsayısı ise 0,61 ile 0,90 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenirliliği 0,88 olarak bulunmuştur.

3.6. UYGULAMA

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması sırasında Esenyurt bölgesindeki anaokulu, ilkököl ve ortaokul müdürlükleri ile görüşülüp okulların yöneticilerinden gerekli izinler alınmış ve okul psikolojik danışmanlarıyla görüşülerek okulların veli toplantısı tarih ve saatleri öğrenilmiştir. Okullarda her sınıf öğretmeni kendi toplantı tarihi ve saatini ayrı ayrı belirlediğinden çalışma grupları toplantı tarihleri birbirine yakın olan ebeveynlere göre belirlenmiştir.

1. Çalışma Grubuna Uygulama: Belirtilen gün ve saatlerdeki veli toplantılarında, anne ve babalara araştırmanın konusu ve Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği hakkında bilgi verilerek gönüllü olanlar ile uygulama yapılmıştır. Ebeveynlerden veri toplama araçlarını, velisi olarak toplantıya katıldığı çocuğuna olan disiplin yaklaşımlarını düşünerek doldurmaları istenmiştir. Uygulama sırasında ölçme araçları ebeveynlere kapalı zarf içerisinde verilerek uygulama bittikten sonra kendileri veya çocukları ile ilgili hiçbir kişisel bilgi yazmadan tekrar zarfa koyup kapatmaları istenmiştir. Bu şekilde ölçme araçlarını doldururken kendilerini daha rahat hissetmeleri ve verilen cevapların kimler tarafından verildiğinin bilinmeyeceği konusunda kendilerini daha rahat hissetmeleri hedeflenmiştir.

2. Çalışma Grubuna Uygulama: Test-tekrar test uygulaması için ise belirli bir sınıfın velilerine bilgi verilmiş ve 4 hafta sonrasında aynı sınıfın velileri okula

çağırılarak uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların ortalama cevap süresi 40 dakika sürmüştür.

3. *Çalışma Grubuna Uygulama:* Anne ve babalara araştırmanın konusu, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği, Sürekli Durumluk Öfke Ölçeği ve Aile Bilgi Formu hakkında bilgiler verilerek gönüllü olanlar ile uygulama yapılmıştır. Uygulamanın şekli birinci çalışma grubuyla aynı şekilde gerçekleştirilmiştir.

3.7. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Çalışmanın ikinci aşaması kapsamında istatistiksel çözümlemelere geçmeden önce, demografik değişkenler kategorize edilmiş, ardından ebeveynlere uygulanan ölçekler (Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ve Durumluk-Sürekli Öfke Ölçeği) puanlanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel çözümlmeleri bilgisayar ortamında SPSS 21.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada, çalışma grubunu oluşturan ebeveynlerin demografik özelliklerini (ebeveynin cinsiyeti, çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaşı, algılanan gelir düzeyi, çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun başarısı, ebeveynin eğitim seviyesi, anne ve babanın beraber olup olmaması, annenin ve babanın öz olup olmaması, annenin ve babanın sağ olup olmaması, çocukta veya ebeveynde fiziksel veya psikolojik bir rahatsızlığın olup olmaması, eş tarafından veya geçmiş yaşantıda fiziksel veya duygusal saldırganlığa maruz kalıp kalmama) betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır.

Analiz kapsamında veri gruplarına uygulanacak testlerin belirlenmesi amacıyla verilerin merkezi eğilim özellikleri, dağılımların basıklık ve çarpıklık katsayıları, frekans dağılım ve normal Q-Q grafikleri incelenmiş ve normallik testleri gerçekleştirilmiştir. Analizler için yeterli frekansa sahip olmayan değişkenlerin (çocuğun yaşı, çocuk sayısı, ebeveynin eğitim seviyesi, ailenin gelir seviyesi) alt grupları arasında birleştirmeler yapılmıştır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının analizinde:

- a. Verilerin normal dağılım gösterdiği değişkenlerden iki gruba sahip, ebeveyn cinsiyeti, çocuğun cinsiyeti, ebeveynin çalışma durumu, ebeveynin çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin çocuklukta sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine yönelik farkın anlamlılığını sınamak için parametrik testlerden farkın anlamlılığını sınamak için bağımsız grup t testi,
- b. Verilerin normal dağılım gösterdiği değişkenlerden ikiden fazla gruba sahip, okul seviyesi, aile gelir düzeyi değişkenlerine yönelik farkın anlamlılığını sınamak için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
- c. Verilerin normal dağılım göstermediği değişkenlerden iki gruba sahip, ebeveynin medeni durumu, çocuğun psikolojik rahatsızlığının olma durumu, ebeveynin sürekli rahatsızlığının olma durumu, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişinin olma durumu, ebeveynin eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eş tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine yönelik farkın anlamlılığını sınamak için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney-U testi,
- d. Verilerin normal dağılım göstermediği değişkenlerden ikiden fazla gruba sahip, çocuk sayısı, ebeveynin yaş grubu, ebeveynin eğitim seviyesi, çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı değişkenlerine yönelik farkın anlamlılığını sınamak için Kruskal Wallis-H testi,
- e. Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık çıkması durumunda hangi gruplar arasında farklılık bulunduğunu saptamak amacıyla her bir ikili grup arasında Mann Whitney-U testi gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Önce çalışmanın ikinci kısmına ait örneklem grubunun genel yapısını tanıttıcı frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Ardından geliştirilen ölçeğin bir grup ebeveyne uygulanması sonucunda elde edilen veriler demografik özellikler (cinsiyet, yaş, gelir durumu, psikolojik rahatsızlık durumu, fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma vb.) açısından analiz edilerek, ebeveynlerin disiplin uygulamaları değerlendirilmiştir. Son olarak ise Ebeveyn Disiplin Yaklaşımlar Ölçeği alt boyutları ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

4.1. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER

Aile Bilgi Formu, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ve Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği, İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde ikamet eden 311 öğrenci velisine uygulanmış olup bu kısımda:

1. Aile Bilgi Formu ile elde edilen veriler doğrultusunda örneklemin demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımlarına,
2. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımlar Ölçeği ile elde edilen veriler doğrultusunda ölçek maddeleri ve alt boyutlarına ilişkin betimleyici istatistiklere,
3. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği ile elde edilen veriler doğrultusunda ölçek maddeleri ve alt boyutlarına ilişkin betimleyici istatistiklere yer verilmiştir.

4.1.1. Örneklemin Genel Yapısına İlişkin Frekans Dağılımları

Aile Bilgi Formu ile elde edilen verilere göre ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, cinsiyet, yaş, algılanan gelir düzeyi, araştırmada referans alınan çocuk için; çocuğun cinsiyeti, çocuk sayısı, kaçınıcı çocuğu olduğu, çocuğun başarısı, ebeveynin eğitim seviyesi, anne ve babanın beraber olup olmaması, çocukta veya ebeveynde fiziksel veya psikolojik bir rahatsızlığın olup olmaması, eş tarafından veya geçmiş yaşantıda fiziksel veya duygusal saldırganlığa maruz kalıp kalmama gibi değişkenlere ait frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4-1: Ebeveynlerin Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	F	%
Kadın	215	69,1
Erkek	96	30,9
Toplam	311	100

Tablo 4-1’de görüldüğü üzere örneklem grubu 215’i kadın (% 69,1), 96’sı erkek (% 30,9) olmak üzere 311 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 4-2: Ebeveynlerin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Yaş	F	%
30 yaş ve altı	72	23,2
31-45 yaş arası	218	70,1
46 yaş ve üzeri	21	6,8
Toplam	311	100

Örnekleme oluşturan ebeveynlerin % 23,2’si 30 yaş ve altında iken, 31-45 yaş aralığındaki ebeveynler araştırma grubunun % 70,1’ini, 46 yaş ve üzerindeki ebeveynler ise % 6,8’ini oluşturmaktadır (Tablo 4-2).

Tablo 4-3: Ebeveynlerin Öğrenim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Öğrenim Durumu	f	%
Okuryazar değil	7	2,3
Okuryazar	23	7,4
İlkokul Mezunu	120	38,6
Ortaokul Mezunu	63	20,3
Lise Mezunu	77	24,8
Üniversite Mezunu	21	6,8
Toplam	311	100

Ebeveynlerin öğrenim durumu Tablo 4-3’de listelenmiştir. İlkokul mezunu ebeveynler % 38,6 ile sıklığı en yüksek grubu oluştururken, lise mezunu ebeveynler örneklemin % 24,8’ini, ortaokul mezunu olanlar % 20,3’ünü, üniversite mezunu olanlar ise % 6,8’ini oluşturmaktadır. Ebeveynlerin % 2,3’ü okuryazar değilken, % 7,4’ü ise herhangi bir okuldan mezun olmamasına rağmen okuryazardır. Okur-yazar olmadığını fakat çalışmaya katılmak istediğini belirten ebeveynler bir sınıfa alınmış,

araştırmacı tarafından derecelendirme skalasının anlatılmasının ardından maddeler tek tek sesli olarak okunarak katılımcıların doldurması sağlanmıştır.

Tablo 4-4: Ebeveynlerin alışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Çalışma Durumu	f	%
alışıyor	118	37,9
Çalışmıyor	193	62,1
Toplam	311	100

Tablo 4-5: Ailenin Aylık Geliri Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Ailenin Aylık Gelir Seviyesi	f	%
0 - 1400 TL	71	22,8
1401 - 2500 TL	183	58,8
2501 - 5000 TL	52	16,7
5001 - 10000 TL	3	1,0
10000 TL ve üzeri	2	0,6
Toplam	311	100

Örneklemi oluşturan ebeveynlerin 118'i bir içte çalışıyorken (% 37,9), 193'ü (% 62,1) ise çalışma hayatı içinde yer almamaktadır (Tablo 4-4). Katılımcıların ailelerinin aylık gelir seviyesi incelendiğinde, ailelerin % 22,8'inin asgari ücretin altında kalan bir gelir seviyesine sahip oldukları, sadece % 18,3'lük bir dilimin 2500 TL'nin üzerinde bir gelir elde ettikleri görölmektedir (Tablo 4-5).

Tablo 4-6: ocuk Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

ocuk Sayısı	f	%
1	27	8,7
2	130	41,8
3	103	33,1
4	35	11,3
5 veya daha fazla	16	5,1
Toplam	311	100

Tablo 4-6'da yer verildiği üzere ebeveynlerin 27'si (% 8,7) tek ocuk sahibiyken, 130'u (% 41,8) iki ocuk sahibi, 103'ü (% 33,1) ise üç ocuk sahibidir. 35 (% 11,3) ebeveynin dört çocuğu varken 5 ve daha fazla çocuğu olan ebeveyn

sayısı 16'dır (% 5,1). Çocuk sayısı birden fazla olan ebeveynlerin dağıtılan formları velisi olarak toplantısına katıldığı çocuğuna uyguladığı disiplin yaklaşımlarını düşünerek doldurması istenmiştir.

Tablo 4-7: Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Çocuğun Cinsiyeti	f	%
Kız	176	56,6
Erkek	135	43,4
Toplam	311	100

Ölçek formu uygulanan ebeveynlerin 176'sı (% 56,6) kız çocuk için, 135'i (% 43,4) ise erkek çocuk için formu cevaplandırmıştır (Tablo 4-7).

Tablo 4-8: Çocuğun Yaşı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Çocuğun Yaşı	F	%
5	14	4,5
6	29	9,3
7	19	6,1
8	54	17,4
9	100	32,2
10	45	14,5
11	25	8,0
12	15	4,8
13	6	1,9
14	4	1,3
Toplam	311	100

Örnekleme oluşturan ebeveynlerin çocuklarının yaş dağılımına ilişkin Tablo 4-8'de yer verilmiştir. Örneklemin % 32,2'sinin çocukları 9 yaşında olup, bu grubu sırasıyla % 17,4 ve % 14,5'lik yüzdeyle 8 ve 10 yaşındaki çocukların ebeveynleri takip etmektedir. 6 yaşında çocuğu olanlar % 9,3, 11 yaşında olanlar % 8 ve 7 yaşında olanlar ise % 6,1'dir.

Tablo 4-9: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Okul Seviyesi	f	%
Okul Öncesi	43	13,8
İlkokul	218	70,1
Ortaokul	50	16,1
Toplam	311	100

Çocukların büyük bir bölümü (% 70,1) ilkokul öğrencisiyken, % 16,1'i ortaokul öğrencisi, % 13,8'i ise anaokulu öğrencisidir (Tablo 4-9).

Tablo 4-10: Aile Bilgi Formunda Yer Alan Diğer Değişkenler İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Madde	Evet	Hayır	%
Çocuğunuz daha önce ruhsal (psikolojik) bir rahatsızlık geçirdi mi?	9	302	2,9
Çocuğunuzun herhangi bir bedensel veya zihinsel bir engeli var mı?	6	305	1,9
Bir ilaç kullanmanızı gerektirecek süreğen bir rahatsızlığınız var mı?	36	275	11,6
Psikiyatrik bir tedavi alıyor musunuz?	5	306	1,6
Daha önce psikiyatrik bir tedavi aldınız mı?	25	286	8,0
Çocukluğumda annem ve/veya babam tarafından fiziksel şiddete maruz kaldım.	59	252	19,0
Çocukluğumda annem ve/veya babam tarafından sözel şiddete maruz kaldım.	56	255	18,0
Eşim tarafından fiziksel şiddete maruz kaldım.	19	292	6,1
Eşim tarafından sözel şiddete maruz kaldım.	39	272	12,5
Evde psikolojik problemleri olan, engelli veya bakıma muhtaç birisi var mı?	12	299	3,9
Ailede suç işleyip mahkemece cezalandırılan var mı?	4	307	1,3

Örneklemin çocukta herhangi bir engel durumunun varlığı, çocukların ve ebeveynlerin psikiyatrik tedavi geçmişi, fiziksel ve sözel şiddet geçmişi, eş tarafından fiziksel veya sözel şiddete maruz kalma durumu, aile engelli veya bakıma muhtaç kişinin bulunma durumu, ailenin suç geçmişi vb. gibi maddelerine ilişkin dağılım Tablo 4-10'da yer almaktadır. Ebeveynlerin % 19'u çocukluk döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken, çocukluk döneminde sözel şiddete maruz

kalanların oranı % 18'dir. Eş tarafından sözel şiddete maruz kalma % 12,5 oranında iken fiziksel şiddete maruz kalma % 6,1'dir. Ebeveynlerin % 11,6'si herhangi bir sebepten dolayı düzenli ilaç kullanmakta, % 8'inin psikiyatrik tedavi geçmişi bulunmakta ve % 1,6'sı psikiyatrik tedavi görmektedir. Araştırma için referans aldığı çocuğu daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçirenlerin oranı % 2,9 iken % 1,9'nun çocuğunun bedensel veya zihinsel engeli bulunmaktadır. Evde bakıma muhtaç kişilerin varlığı % 3,9 iken evde suç işleyip mahkemece ceza alanların varlığının oranı % 1,3'tür.

4.1.2. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'ne (EDYÖ) İlişkin Betimleyici İstatistikler

Bu kısımda ölçeğin her bir alt boyutu için elde edilen yaygınlık ve sıklık istatistiklerine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

Yaygınlık, Belirli bir nüfusta, belirli bir zaman dilimi içerisinde ve çalışma kapsamında ele alınan bir durumun tüm olgulara oranıdır (Helie, Clement ve Larrivee, 2003; Goldman ve Padayachi, 2000). Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin yaygınlık ölçüsü, ebeveynlerin, çocukları istenmeyen bir şey yaptığında en az bir kere kullandıkları disiplin yöntemlerini belirtir. Yaygınlık değeri, katılımcıların ölçekteki maddelere verdikleri yanıtlarının "0" ve "1" olarak ayrılmasıdır. "1" değeri ölçekteki davranışların bir kere veya daha fazla yapılmasını ifade ederken, "0" değeri hiçbir zaman yapılmamış olmasını ifade etmektedir.

Periyodik Yaygınlık Oranı, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği ebeveynlere geçen yıl içerisinde kullandıkları disiplin yöntemlerini sorar. Bu kullanılan disiplin yöntemlerinin yıllık yaygınlık oranını vermektedir. Yıllık yaygınlık oranı kullanılmasının sebebi ise epidemiyoloji ve kriminolojide sıklıkla kullanıldığından, çocuklara yönelik kötü muameleyi yüzde olarak ifade etmek diğer ilgili araştırmalarla karşılaştırma yapılmasını mümkün kılmaktır.

Sıklık, incelenen bir değişkenin belli bir değerinin kaç kez gözlemlendiğini gösteren sayıdır. Başka bir ifade ile belli bir olayın, davranışın belli bir toplulukta belirli bir süre içerisindeki görülüş sayısıdır (Straus ve diğerleri, 1997). Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin sıklık ölçüsü ise, geçen yıl içerisinde ebeveynlerin

çocukları istenmeyen bir şey yaptığında belli bir disiplin yöntemini kaç kez uyguladıklarının göstergesidir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'ne ilişkin her bir yöntemin sıklığını belirleyebilmek için likert derecelendirilmesi örnek alınan Conflict Tactics Scale Parent Form-CTSPC ve Child Abuse and Neglect Child Abuse Screening Tool ICAST-P ölçeklerinde olduğu gibi ölçekte belirlenen sıklık sınır değerlerinin ortalamaları alınmıştır. Seçeneklerden “hiçbir zaman olmadı” ve “geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu” yanıtları için 0 sıklık değeri verilirken; “1-2 defa” =1, “3-5 defa” = 4, “6-12 defa” = 9, “13-50 defa” = 30 ve “50’den fazla” = 50 sıklık değeri şeklinde puanlanarak analiz gerçekleştirilmiştir. Tablolarda yer alan sıklık değerleri hesaplanırken, söz konusu davranışı en az bir kez gerçekleştiren ebeveynlerin sıklık değerleri dikkate alınmış olup, davranışı hiç gerçekleştirmeyen ebeveynler ortalamaya dâhil edilmemiştir. (Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan, 1998)

Tablo 4-11: Şiddet İçermeyen Disiplin Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Problem Yaratan Ortamdan Uzaklaşmasını ve Olup Biteni Düşünmesini İstemek	242	77,81	13,41
Bir Şey Yapmaya Başlamasını veya Bırakmasını Söyleyerek Problem Yaratan Davranışı Engellemek	209	67,20	17,44
Yanlış Davranışına Göz Yummak	118	37,94	13,24
Ortamı veya Koşulları Değiştirerek Problem Yaratan Davranışı Engellemek	222	71,38	18,22
Şiddet İçermeyen Disiplin	293	94,21	42,65
Alt Boyut Ortalaması (4 Madde)	197,75	63,59	15,58

Şiddet İçermeyen Disiplin alt boyutuna ilişkin istatistikler Tablo 4-11’de yer almakta olup, 4 maddeden oluşan bu alt boyutun maddelerinin yaygınlık ortalaması 197,75, sıklık ortalaması 15,58 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin % 94,21’i son bir sene içerisinde alt boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uygulamıştır. Şiddet içermeyen disiplin boyutunda yer alan yöntemlerden en yaygın olanı % 77,81 ile “Problem yaratan ortamdan uzaklaşmasını ve olup biteni düşünmesini istemek” olup sıklığı 13,41’dir. Şiddet içermeyen disiplin alt boyutu altında yer alan diğer maddeler, yaygınlık sırasına göre % 71,38 yaygınlık ve 18,22 sıklıkla “Ortamı veya

koşulları değiştirerek problem yaratan davranışı engellemek”, % 67,20 yaygınlık ve 17,44 sıklıkla “Bir şey yapmaya başlamasını veya bırakmasını söyleyerek problem yaratan davranışı engellemek” ve % 37,94 yaygınlık ve 13,24 sıklıkla “Yanlış davranışına göz yummak” olarak sıralanmaktadır.

Tablo 4.12. Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Sosyal Aktiviteleri Yasaklamak	84	27,01	15,14
Harçlığını Vermemek veya Azaltmak	86	27,65	13,73
Televizyon Seyretmesini veya İpad/Telefon ile Oynamasına İzin Vermemek / Sevdiği Bir Şeyi Yasaklamak	193	62,06	15,53
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	222	71,38	24,55
Alt Boyut Ortalaması (3 Madde)	121,00	38,91	14,80

Tablo 4-12’de 3 maddeden oluşan Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma alt boyutunun yaygınlık ortalaması 121, sıklık ortalaması 14,80 olarak bulunmuştur. Tablo incelendiğinde ebeveynlerin % 71,38’inin alt boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uyguladığı görülmektedir. Bu alt boyuta ilişkin ebeveyn yöntemleri incelendiğinde en yaygın olan maddenin % 62,06 ve sıklığı 15,53 ile “Televizyon seyretmesini veya ipad/telefon ile oynamasına izin vermemek / sevdiği bir şeyi yasaklamak” olduğu belirlenmiştir. Alt boyutta yer alan diğer 2 yöntem % 27,65 ve % 27,01 ile birbirlerine yakın yaygınlıklara sahip olan “Harçlığını vermemek veya azaltmak” ve “Sosyal aktiviteleri yasaklamak” olup, bu maddelere ilişkin sıklıklar sırasıyla 13,73 ve 15,14’dür.

Tablo 4-13: Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Bağırarak	240	77,17	18,49
Lanet Okumak, Beddua Etmek, Hakaret Etmek (Tembel, Aptal vb.)	73	23,47	9,60
Başka Çocuklarla Kıyaslamak	183	58,84	8,32
Yokmuş Gibi Davranmak	38	12,22	5,68
Alay Etmek / Dalga Geçmek	59	18,97	9,17
Onu Artık Sevmediğini Söylemek	64	20,58	9,38
Terk Etmekle, Evden Kovmakla Tehdit Etmek	105	33,76	8,08
Eşyalarına Zarar Vermek veya Zarar Vermekle Tehdit Etmek	89	28,62	8,99
Arkadaşları Önünde Utandırmak	69	22,19	9,45
Sürekli Eleştirmek, Yaptığı Hiçbir Şeyi Beğenmemek	188	60,45	10,83
Vurmakla, Dövmekle veya Ceza Vermekle Korkutmak	136	43,73	11,67
Korktuğu Kişiye (Baba, Dede, Abi vb.) Söylemekle Tehdit Etmek	108	34,73	14,83
Birkaç Kez Kollarından Tutarak Sarsmak	92	29,58	7,17
Poposuna Çıplak Elle Vurmak	72	23,15	8,99
Eline, Koluna veya Bacağına Şaplak Atmak	87	27,97	9,98
Çimdiklemek	100	32,15	11,85
Kızarıklık Kalmayacak Şekilde Yüzüne Tokat Atmak	88	28,30	9,15
Kolunu Acıtacak Şekilde Sıkmak	84	27,01	11,57
Kulağını Çekmek	111	35,69	12,19
Saçını Çekmek	58	18,65	9,21
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	285	91,60	79,18
Alt Boyut Ortalaması (20 Madde)	102,20	32,86	10,23

Tablo 4-13’de 20 maddeden oluşan Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık alt boyutuna ilişkin istatistikler yer almakta olup, bu alt boyutun yaygınlık ortalaması %32,86, sıklık ortalaması 10,23 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin % 91,60’ının bir sene içerisinde alt boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uyguladığını göstermektedir. Duygusal ve fiziksel saldırganlık boyutunda yer alan davranışlardan en yaygın ve sık gerçekleştirilen davranışın % 77,17 ile “Bağırarak” olduğu görülmektedir. % 60,45 ile “sürekli eleştirmek / yaptığı hiçbir şeyi beğenmemek”, %58,84 ile “Başka çocuklarla kıyaslamak” ve % 43,73 ile “Vurmakla, dövmekle veya ceza vermekle korkutmak” maddelerinin kullanılan en yaygın davranışlardan olduğu görülmekle birlikte bu maddelere ilişkin sıklık rakamlarının alt boyut ortalaması olan 10,23’e yakın olduğu görülmektedir. “Kulağını çekmek” (% 35,69),

“Korktuğu kişiye (baba, dede, abi vb.) söylemekle tehdit etmek” (% 34,73) ve “Çimdiklemek” (% 32,15) maddelerinin yaygınlığı ortalamaya yakın olsa da bu davranışların sıklığının sırasıyla 12,19, 14,83 ve 11,85 ile ortalamadan daha sık olduğu görülmektedir. “Terk etmekle, evden kovmakla, başka birine vermekle tehdit etmek” davranışı yaygınlığı % 33,76 ile ortalamadan yüksek iken sıklığı 8,08 ile ortalamadan düşüktür. “Kolunu acıtacak şekilde sıkılmak” (% 27,01) maddesinin ise yaygınlığı ortalamadan düşük iken sıklığı (11,57) ortalamadan yüksektir. Bunların dışında çocukları istenmeyen bir davranış sergilediğinde ebeveynler % 29,59’u “Birkaç kez kollarından tutarak sarsmak” % 28,62’si “Eşyalarına zarar vermek veya zarar vermekle tehdit etmek”, % 28,30’u “Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne tokat atmak”, % 27,97’si “Eline, koluna veya bacağına şaplak atmak”, % 23,47’si “Lanet okumak, beddua etmek, hakaret etmek (tembel, aptal vb.)”, % 23,15’i “Poposuna çıplak elle vurmak”, % 22,19’u “Arkadaşları önünde utandırmak”, %20,58’i “Onu artık sevmediğini söylemek”, % 18,97’si “Alay etmek / dalga geçmek”, % 18,65’i “Saçını çekmek” ve % 12,22’si “Yokmuş gibi davranmak” yöntemlerini en az bir sefer uygulamışlardır.

Tablo 4-14: Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Yumruklamak veya Sertçe Tekmelemek	60	19,29	6,57
Vücudunun Herhangi Bir Yerine Kemer, Sopa vb. Sert Bir Cisimle Vurmak	52	16,72	4,81
Yere Doğru Fırlatmak Atmak	60	19,29	10,17
Vücudunun Herhangi Bir Yerine Kızarıklık Bırakacak Şekilde Vurmak	68	21,86	4,06
Bağlayarak Hareketlerini Kısıtlamaya Çalışmak	17	5,47	11,76
Boğazını Sıkıp Nefesini Kesmek	11	3,54	17,18
Oldukça Sert Biçimde Defalarca Vurarak Onu Dövmek	27	8,68	8,89
Bıçakla veya Silahla Tehdit Etmek	18	5,79	10,83
Hastaneye Gitmek Zorunda Kalacak Kadar Dayak Atmak	10	3,22	10,50
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	128	41,16	19,21
Alt Boyut Ortalaması (9 Madde)	35,89	11,54	9,42

9 maddeden oluşan Şiddetli Fiziksel Saldırganlık alt boyutuna ilişkin istatistikler Tablo 4-14’de yer almakta olup, bu alt boyuta ait maddelerin yaygınlık ortalaması 35,89, sıklık ortalaması ise 9,42 olarak bulunmuştur. Tablo, ebeveynlerin % 41,16’sının son bir sene içerisinde alt boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uyguladığını göstermektedir. Şiddetli fiziksel saldırganlık boyutunda yer alan davranışlardan en yaygın ve sık gerçekleştirilen disiplin yöntemlerinin başında %21,86 ile “Vücudunun herhangi bir yerine kızarıklık bırakacak şekilde vurmak” gelmesine karşın bu yöntemin sıklığı 4,06 ile en az olmaktadır. Yaygınlıkları %19,29 ile aynı olan “Yere doğru fırlatmak atmak” ve “Yumruklamak veya sertçe tekmelemek” davranışlarının sıklıklarının sırası ile 10,57 ve 6,57 olduğu belirlenmiştir. “Vücudunun herhangi bir yerine kemer, sopa vb. sert bir cisimle vurmak” yönteminin yaygınlığı % 16,72, sıklığı ise 4,81 olarak bulunmuştur. Alt boyuta ilişkin yaygınlık ortalamasının altında kalan maddelerden “Oldukça sert biçimde defalarca vurarak onu dövme” maddesi ebeveynlerin % 8,68’i tarafından, “Bıçakla veya silahla tehdit etmek” maddesi ebeveynlerin % 5,79’u tarafından, “Bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak” maddesi ebeveynlerin % 5,47’si tarafından, “Boğazını sıkıp nefesini kesmek” maddesi ebeveynlerin % 3,54’ü tarafından ve “Hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar dayak atmak” maddesi ebeveynlerin % 3,22’si tarafından uygulanmıştır. Bu yöntemlerden, yaygınlığı en az olanlardan olmasına rağmen, en sık uygulananı 17,18 ile “Boğazını sıkıp nefesini kesmek” yöntemidir.

Tablo 4-15: İhmal Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Yardım İstediginde Onunla İlgilenmemek	116	37,30	30,27
Sevgi, Şefkat Gibi Duyguları Açıkça Göstermemek	147	47,27	27,62
Evde Yalnız Bırakmak Zorunda Kalmak	90	28,94	10,97
İhtiyacı Olan Yiyeceği Aldığından Emin Olamamak	147	47,27	25,72
Doktora veya Hastaneye İhtiyacı Olduğunda Götürememek	55	17,68	17,42
İsteddiği Yere Sormadan Gitmesine İzin Vermek	45	14,47	5,91
Onu Farklı Zamanlarda Farklı Kişilerin (Akraba, Komşu vb.) Yanında Yaşatmak	72	23,15	6,92
Okul Çıkışı Gittiği Yerleri veya Kimlerle Olduğunu Bilmemek	64	20,58	25,30
Okula Zamanında Gitmesini Sağlayamamak	111	35,69	19,28
İhmal	266	85,53	66,99
Alt Boyut Ortalaması (9 Madde)	94,11	30,26	18,82

9 maddeden oluşan İhmal alt boyutuna ilişkin istatistikler Tablo 4-15’de yer almakta olup, bu alt boyutun yaygınlık ortalaması 94,11, sıklık ortalaması 18,82 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin % 85,53’ü son bir sene içerisinde alt boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uygulamışlardır. İhmal alt boyutunda aynı yaygınlık oranına sahip olan % 47,27 ile “Sevgi, Şefkat Gibi Duyguları Açıkça Göstermemek” ve “İhtiyacı Olan Yiyeceği Aldığından Emin Olamamak” yöntemleri Bu yöntemlerin sıklığı ise sırasıyla 27,62 ve 25,72 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda ebeveynlerin % 37,30’u “Yardım istediğinde onunla ilgilenmemek”, %35,69’u “Okula zamanında gitmesini sağlayamamak”, % 28,94’ü “Evde yalnız bırakmak zorunda kalmak”, % 23,15’i “Onu farklı zamanlarda farklı kişilerin (akraba, komşu vb.) yanında yaşatmak”, % 20,58’i “Okul çıkışı gittiği yerleri veya kimlerle olduğunu bilmemek”, % 17,68’i “Doktor veya hastaneye ihtiyacı olduğunda götürmemek” ve % 14,47’si ise “İsteddiği yere sormadan gitmesine izin vermek” yöntemlerini son bir sene içerisinde uygulamıştır. Bu yöntemlerden sıklığı en fazla olan 30,27 ile “Yardım istediğinde onunla ilgilenmemek” iken sıklığı en az olan 5,91 ile “İsteddiği yere sormadan gitmesine izin vermek” olarak bulunmuştur.

Tablo 4-16: Gelişimi Destekleme Alt Boyutuna İlişkin Yaygınlık ve Sıklık İstatistikleri

Maddeler	Yaygınlık (Yıl)	Yüzde	Sıklık (Yıl)
Nasihat Etmek	303	97,43	37,07
Kurallara Neden Uyması Gerektiğini Açıklamak	286	91,96	38,03
Yaptığı Şeyin Önemli Olduğunu Hissettirmek	270	86,82	36,20
İyi veya Kötü Davranışı Karşısında Neler Hissettiğini Açıklamak	278	89,39	37,27
Olumlu Davranışlarında Övmek, Hakkında Güzel Şeyler Söylemek	277	89,07	34,11
Ebeveynlik Konusunda Bir Yanlış Yaptığımda Ondan Özür Dilemek	261	83,92	26,37
Bir Şey Anlatırken Sözüünü Kesmeden Dinlemek	253	81,35	31,78
Neleri Yapıp Neleri Yapamayacağını Bilerek Yaşına Uygun Görev ve Sorumluluklar Vermek	290	93,25	35,59
Sıcak ve Sevgi Dolu Bir Şekilde Konuşmak	293	94,21	43,03
Canı Yandığında veya Hasta Olduğunda Kendini Daha İyi Hissetmesi İçin Çabalamak	294	94,53	40,38
Korktuğu Zaman veya Canı Sıkıldığında Ona Yardım Etmeye Çalışmak	287	92,28	39,63
Zaman Ayırmak ve Ortak Etkinlikler Yapmak	277	89,07	34,17
Çevrenin Kötü Etkilerinden Korumaya Çalışmak ve Onun Kendisini Korumasını Sağlayacak Beceriler Öğretmek	278	89,39	35,63
Okula Gitmesi ve Eğitimine Devam Etmesi İçin Desteklemek	294	94,53	44,13
Yaptığı Şeyin Neden Yanlış Olduğunu Açıklamak	290	93,25	37,97
Yapabileceği Alternatifleri Sunmak ve Ona Seçim Şansı Vermek	274	88,10	35,49
Davranışlarının Nedenini Sormak ve Kendi Düşüncelerini, Hissettiklerini İfade Etmesine Fırsat Vermek	285	91,64	38,81
Gelişimi Destekleme	311	100,00	568,91
Alt Boyut Ortalaması (17 Madde)	281,76	90,6	36,8

Gelişimi Destekleme alt boyutuna ilişkin istatistikler Tablo 4-16'da yer almakta olup, 17 maddeden oluşan bu alt boyutun yaygınlık ortalaması 281,76, sıklık ortalaması 36,8 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin tamamının bir sene içerisinde alt

boyutu oluşturan davranışlardan en az birini uyguladığını göstermektedir. Gelişimi destekleme boyutunda yer alan yöntemlerden hepsinin yaygınlığı oldukça yüksek iken en yaygın olanı % 97,43 ile “Nasihat etmek” olup sıklığı 37,07’dir. Bu yöntemi % 94,53 ile “Okula gitmesi ve eğitimine devam etmesi için desteklemek”, “Canı yandığında veya hasta olduğunda kendini daha iyi hissetmesi için çabalamak” ve %94,21 ile “Sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşmak” takip etmekte olup aynı zamanda 44,13, 40,38 ve 43,03 ile sıklığı en yüksek olan davranışlar olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin % 93,25’i “Yaptığı şeyin neden yanlış olduğunu açıklamak” ve “Neleri yapıp neleri yapamayacağını bilerek yaşına uygun görev ve sorumluluklar vermek”, % 92,28’i “Korktuğu zaman veya canı sıkıldığında ona yardım etmeye çalışmak”, % 91,96’sı “Kurallara neden uyması gerektiğini açıklamak”, % 89,39’u “İyi veya kötü davranışı karşısında neler hissettiğini açıklamak”, % 89,07’si “Olumlu davranışlarında övmek, hakkında güzel şeyler söylemek”, % 88,10’u “Yapabileceği alternatifleri sunmak ve ona seçim şansı vermek”, % 86,82’si “Yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettirmek”, % 83,92’si “Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığında ondan özür dilemek” ve % 81,35’i “Bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlemek” yöntemlerini kullanmışlardır. Bu yöntemlerden en az sıklığa sahip olanın ise 26,37 ile “Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığında ondan özür dilemek” davranışı olduğu belirlenmiştir.

4.1.3. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğine İlişkin Betimleyici İstatistikler

“Sürekli öfke”, “öfke kontrol”, “öfke-dışa” ve “öfke-içe” olmak üzere 4 alt boyutu olan ölçek 34 maddeden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynler kendileri için uygun olan ifadelere, “Sizi ne kadar tanımlıyor” sorusuna yanıt olacak şekilde cevap vermektedirler. “Hiç tanımlamıyor” yanıtı 1, “Biraz tanımlıyor” yanıtı 2, “Oldukça tanımlıyor” yanıtı 3 ve “Tümüyle tanımlıyor” yanıtı ise 4 puan olacak şekilde analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4-17: Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Maddeler	N	Ortalama	Standart Sapma
Çabuk parlamım	311	1,95	0,80
Kızgın mizaçlıyım	311	1,57	0,70
Öfkesi burnunda birisiyim	311	1,35	0,64
Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	311	2,03	0,77
Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	311	1,79	0,85
Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	311	1,49	0,76
Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim.	311	1,47	0,68
Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	311	1,92	0,82
Engellendiğimde içimden birilerine vurmam gelir.	311	1,22	0,53
Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	311	1,78	0,82
Sürekli Öfke	311	1,66	0,46
Öfkemi içime atarım	311	2,23	0,87
Somurturum ya da surat asarım.	311	1,75	0,75
İnsanlardan uzak dururum.	311	1,60	0,80
İçin için köpürürüm ama göstermem	311	1,86	0,86
İçimde kimseye söylemediğim kinler beslerim.	311	1,23	0,56
Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	311	1,32	0,60
Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	311	1,53	0,78
İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	311	1,66	0,84
Öfke-İçer	311	1,65	0,40
Kızgınlığımı gösteririm.	311	2,08	0,75
Başkalarına iğneli sözler söylerim.	311	1,40	0,71
Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım	311	1,40	0,77
Başkalarıyla tartışırım	311	1,61	0,74
Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.	311	1,23	0,57
Kötü şeyler söylerim.	311	1,33	0,63
Sinirlerime hâkim olamam.	311	1,58	0,77
Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim	311	3,07	0,89
Öfke-Dışar	311	1,71	0,37
Öfkemi kontrol ederim.	311	2,72	0,92
Başkalarına karşı sabırlıyım.	311	2,83	0,90
Soğukkanlılığımı korurum	311	2,42	1,01
Davranışlarımı kontrol ederim	311	2,80	0,92
Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	311	2,64	1,02
Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	311	2,48	1,00
Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	311	3,13	0,85
Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	311	2,73	0,94
Öfke-Kontrol	311	2,72	0,60

Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin betimleyici istatistikler incelendiğinde ortalaması en yüksek alt boyutun 2,72 ile “Öfke Kontrol” boyutu olduğu görülmektedir. Birbirine yakın ortalamalara sahip diğer alt boyutlardan “Sürekli Öfke” alt boyutunun ortalaması 1,66, “Öfke-İçe” alt boyutunun ortalaması 1,65, “Öfke-Dışa” alt boyutunun ortalaması ise 1,71’dir. Maddeler bazında bakıldığında ortalaması en yüksek maddelerin “Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım” ve “Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim” olduğu görülmektedir. “İçimde kimseye söylemediğim kinler beslerim” ve “Beni çileden çıkararak her neyse saldırırım” maddeleri ise 1,23 ortalama ile en düşük ortalamaya sahip maddelerdir.

4.2. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARINDAN ELDE EDİLEN PUANLARA İLİŞKİN ANALİZLER

Araştırmanın bu bölümünde üçüncü amaç doğrultusunda; araştırma grubunu oluşturan ebeveynlerin Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının ebeveynin cinsiyeti, çocuğun okul seviyesi, çocuğun cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, ebeveynin yaş grubu, ebeveynin eğitim seviyesi, ebeveynin çalışma durumu, ebeveynin medeni durumu, ailenin gelir durumu, çocuğun psikolojik rahatsızlığının olma durumu, ebeveynin çocuğun ders başarısı algısı, ebeveynin sürekli rahatsızlığının ve psikiyatrik tedavi geçmişinin olma durumu, ebeveynin geçmişte fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizlere yer verilmiştir.

Tablo 4-18: Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn	N	\bar{x}	Ss	sd	T	P																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Anne	215	1,77	1,13	309	0,234	,815																																																								
	Baba	96	1,73	1,07				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Anne	215	1,10	1,20	309	0,81	,419	Baba	96	0,99	1,09	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,84	0,77	309	2,238	,026	Baba	96	0,64	0,59	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,20	0,42	309	-0,86	,391	Baba	96	0,25	0,48	İhmal	Anne	215	0,89	0,83	309	-0,395	,693	Baba	96	0,93	0,79	Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Anne	215	1,10	1,20	309	0,81	,419																																																								
	Baba	96	0,99	1,09				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,84	0,77	309	2,238	,026	Baba	96	0,64	0,59	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,20	0,42	309	-0,86	,391	Baba	96	0,25	0,48	İhmal	Anne	215	0,89	0,83	309	-0,395	,693	Baba	96	0,93	0,79	Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008	Baba	96	3,56	1,14								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,84	0,77	309	2,238	,026																																																								
	Baba	96	0,64	0,59				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,20	0,42	309	-0,86	,391	Baba	96	0,25	0,48	İhmal	Anne	215	0,89	0,83	309	-0,395	,693	Baba	96	0,93	0,79	Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008	Baba	96	3,56	1,14																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Anne	215	0,20	0,42	309	-0,86	,391																																																								
	Baba	96	0,25	0,48				İhmal	Anne	215	0,89	0,83	309	-0,395	,693	Baba	96	0,93	0,79	Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008	Baba	96	3,56	1,14																																
İhmal	Anne	215	0,89	0,83	309	-0,395	,693																																																								
	Baba	96	0,93	0,79				Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008	Baba	96	3,56	1,14																																												
Gelişimi Destekleme	Anne	215	3,92	0,87	309	2,696	,008																																																								
	Baba	96	3,56	1,14																																																											

Tablo 4-18’de görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan ebeveynlerin “Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutları puan ortalamalarının ebeveyn cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız t testi sonucunda, “duygusal ve fiziksel saldırganlık” ve “gelişimi destekleme” alt boyutlarında grupların puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (sırasıyla $t=2,238$, $p<.05$; $t=2,696$, $p<.01$). Söz konusu farklılık annelerin lehine gerçekleşmekte olup annelerin duygusal ve fiziksel saldırganlık ve çocuklarının gelişimini destekleme puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutlar olan “şiddet içermeyen disiplin”, “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “şiddetli fiziksel saldırganlık” ve “ihmal” puanları arasında ebeveyn cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-19: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	\bar{x}	Ss	ANOVA	KT	Sd	KO	F	p
	Okul Öncesi	43	2,09	1,15	Gruplar Arası	8,902	2	4,451		
Şiddet İçermeyen Disiplin	İlkokul	218	1,65	1,12	Gruplar İçi	372,460	308	1,209	3,681	,026
	Ortaokul	50	1,94	0,96	Toplam	381,362	310			
	Toplam	311	1,76	1,11						

Tablo 4-19’da görüldüğü üzere, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin şiddet içermeyen disiplin alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,681$; $p<.05$)

Tablo 4-20: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları

Çocuğun Okul Seviyesi	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul
Okul Öncesi	$\bar{x} = 2,09$	$p < .05$	-
İlkokul	$p < .05$	$\bar{x} = 1,65$	-
Ortaokul	-	-	$\bar{x} = 1,94$

Şiddet içermeyen disiplin alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olduğu görülmüş olup ($(L_F:0,975$; $p>.05$), grupların örneklem sayıları arasındaki farkın çok fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Hochberg testi seçilmiştir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin şiddet içermeyen disiplin alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının, çocuğun okul seviyesi değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Hochberg testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-20’de yer almaktadır. Sonuçlara göre, çocuğu anaokulunda eğitim gören ebeveynler ile çocuğu ilkokulda eğitim gören ebeveynler arasında çocuğu anaokulunda eğitim gören ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-21: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	\bar{x}	ss	ANOVA	KT	Sd	KO	F	P
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Okul Öncesi	43	0,72	0,91	Gruplar Arası	23,315	2	1,296		
	İlkokul	218	1,00	1,14	Gruplar İçi	399,195	308	4,658		
	Ortaokul	50	1,65	1,30	Toplam	422,510	310		8,994	,000
	Toplam	311	1,07	1,17						

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,994$; $p<.001$)

Tablo 4-22: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları

Çocuğun Okul Seviyesi	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul
Okul Öncesi	$\bar{x} = 0,72$	-	$p < .001$
İlkokul	-	$\bar{x} = 1,00$	$p < .001$
Ortaokul	$p < .001$	$p < .001$	$\bar{x} = 1,65$

Ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olmadığı görülmüş olup ($L_F:3,097$; $p<.05$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın çok fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Games-Howell testi seçilmiştir. Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının, çocuğun okul seviyesi değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Games-Howell testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-22'de yer almaktadır. Sonuçlara göre, çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler ile çocuğu ilkokulda eğitim gören ebeveynler ve çocuğu anaokulunda eğitim gören

ebeveynler arasında çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p < .001$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-23: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	ANOVA	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
	Okul Öncesi	43	0,63	0,55	Gruplar Arası	9,316	2	4,658		
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	218	0,72	0,68	Gruplar İçi	154,762	308	,502	9,271	,000
	Ortaokul	50	1,17	0,91	Toplam	164,078	310			
	Toplam	311	0,78	0,73						

Tablo 4-23’de görüldüğü üzere, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=9,271$; $p < .001$)

Tablo 4-24: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları

Çocuğun Okul Seviyesi	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul
Okul Öncesi	$\bar{x} = 0,63$		$p < .001$
İlkokul		$\bar{x} = 0,72$	$p < .001$
Ortaokul	$p < .001$	$p < .001$	$\bar{x} = 1,17$

Duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olduğu görülmüş olup ($L_F:2,782$; $p > .05$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın çok fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Hochberg testi seçilmiştir. Gerçekleştirilen post-hocHochberg testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-24’de yer almaktadır. Sonuçlara göre, çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler ile çocuğu ilkokulda eğitim gören ebeveynler ve çocuğu anaokulunda eğitim gören ebeveynler

arasında çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p<.001$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-25: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>	ANOVA	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
	Okul Öncesi	43	0,07	0,13	Gruplar Arası	1,100	2	0,550		
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	218	0,24	0,47	Gruplar İçı	59,103	308	,192	2,866	,058
	Ortaokul	50	0,24	0,48	Toplam	60,203	310			
	Toplam	311	0,22	0,44						

Tablo 4-25’de görüldüğü üzere, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,866$; $p<.058$)

Tablo 4-26: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	ANOVA	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	Okul Öncesi	43	0,91	1,01	Gruplar Arası	5,974	2	2,987		
İhmal	İlkokul	218	0,83	0,76	Gruplar İçı	201,657	308	,655	4,562	,011
	Ortaokul	50	1,22	0,82	Toplam	207,631	310			
	Toplam	311	0,91	0,82						

Tablo 4-26’da görüldüğü üzere, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin ihmal alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=9,271$; $p<.001$)

Tablo 4-27: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Hochberg Testi Sonuçları

Çocuğun Okul Seviyesi	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul
Okul Öncesi	$\bar{x} = 0,91$	-	-
İlkokul	-	$\bar{x} = 0,83$	$p < .01$
Ortaokul	-	$p < .01$	$\bar{x} = 1,22$

İhmal alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olduğu görülmüş olup ($L_F:2,204$; $p > .05$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın çok fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Hochberg testi seçilmiştir. Gerçekleştirilen post-hoc Hochberg testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-27’de yer almaktadır. Sonuçlara göre, çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler ile çocuğu ilkokulda eğitim gören ebeveynler arasında çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-28: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	ANOVA	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gelişimi Destekleme	Okul Öncesi	43	4,32	0,45	Gruplar Arası	13,027	2	6,514		
	İlkokul	218	3,74	1,04	Gruplar İçi	283,360	308	,920	7,080	,001
	Ortaokul	50	3,68	0,89	Toplam	296,387	310			
	Toplam	311	3,81	0,98						

Tablo 4-28’de görüldüğü üzere, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin gelişimi destekleme alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda okul seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=7,080$; $p < .001$)

Tablo 4-29: Çocuğun Okul Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları

Çocuğun Okul Seviyesi	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul
Okul Öncesi	$\bar{x} = 4,32$	$p < .001$	$p < .001$
İlkokul	$p < .001$	$\bar{x} = 3,74$	-
Ortaokul	$p < .001$	-	$\bar{x} = 3,68$

Gelişimi destekleme alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olmadığı görülmüş olup ($L_F:13,207$; $p < .05$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın çok fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Games-Howell testi seçilmiştir. Gerçekleştirilen post-hoc Games-Howell testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-29’da yer almaktadır. Sonuçlara göre, ve çocuğu anaokulunda eğitim gören ebeveynler ile çocuğu ortaokulda eğitim gören ebeveynler ve çocuğu ilkokulda eğitim gören ebeveynler arasında çocuğu anaokulunda eğitim gören ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p < .001$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4.30. Çocuk Cinsiyeti Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>	<i>sd</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Şiddet İçermeyen Disiplin	Kız	176	1,68	1,07	309	1,408	,160
	Erkek	135	1,86	1,15			
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Kız	176	0,95	1,01	309	1,936	,054
	Erkek	135	1,22	1,33			
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Kız	176	0,67	0,61	309	3,089	,002
	Erkek	135	0,92	0,84			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Kız	176	0,16	0,29	309	2,35	,020
	Erkek	135	0,29	0,57			
İhmal	Kız	176	0,87	0,83	309	0,797	,426
	Erkek	135	0,95	0,81			
Gelişimi Destekleme	Kız	176	3,77	1,01	309	0,866	,387
	Erkek	135	3,86	0,94			

Yapılan bağımsız grup t testi sonucunda (Tablo 4-30), “Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık ($t = 3,089$; $p < .01$)” ve “Şiddetli Fiziksel Saldırganlık ($t = 2,350$; $p < .05$)”

alt boyutlarının puanları arasında çocuğun cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Erkek çocukların puan ortalamalarının kız çocuklarının duygusal ve fiziksel saldırganlık ve şiddetli fiziksel saldırganlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. “Şiddet içermeyen disiplin”, “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” alt boyutları puan ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-31: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>P</i>
Şiddet İçermeyen Disiplin	1	27	142,50	5,666	4	,226
	2	130	160,51			
	3	103	163,39			
	4	35	147,69			
	5 ve daha fazla	16	112,72			

Tablo 4-31’de yer alan, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin şiddet içermeyen disiplin alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=5,666$; $p>.05$).

Tablo 4-32: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>P</i>
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	1	27	153,17	2,840	4	,585
	2	130	148,90			
	3	103	163,49			
	4	35	169,30			
	5 ve daha fazla	16	141,16			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,840$; $p>.05$).

Tablo 4-33: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>P</i>
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	1	27	109,17	11,050	4	,026
	2	130	156,64			
	3	103	161,78			
	4	35	180,80			
	5 ve daha fazla	16	138,38			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-33) çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=11,050$; $p<.05$).

Tablo 4-34: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Anlamlı Farklılıkları

Çocuk Sayısı	1	2	3	4	5 veya daha fazla
1	$\bar{x}_{sıra} = 109,17$	$p < .01$	$p < .01$	$p < .01$	-
2	$p < .01$	$\bar{x}_{sıra} = 156,64$	-	-	-
3	$p < .01$	-	$\bar{x}_{sıra} = 161,78$	-	-
4	$p < .01$	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 180,80$	-
5 veya daha fazla	-	-	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 138,38$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma teknikleri uygulanmış olup, bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından, iki grubun karşılaştırmalarında tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Tablo 4-34'de yer aldığı üzere analizlerin sonucunda duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutu için farklılığın, 1 çocuğu olan ebeveyn grubu ile 2,3 ve 4 çocuğu olan ebeveyn grupları arasında olan karşılaştırmalarda 2,3 ve 4 çocuğu olan ebeveyn grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .01$).

Tablo 4-35: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>P</i>
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	1	27	145,85	4,770	4	,312
	2	130	149,27			
	3	103	157,39			
	4	35	179,86			
	5 ve daha fazla	16	166,69			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi

sonucunda (Tablo 4-35) çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=4,770$; $p>.05$).

Tablo 4-36: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>P</i>
İhmal	1	27	153,33	1,183	4	,881
	2	130	150,76			
	3	103	158,83			
	4	35	162,47			
	5 ve daha fazla	16	170,72			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ihmal alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-36) çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,183$; $p>.05$).

Tablo 4-37: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>P</i>
Gelişimi Destekleme	1	27	166,19	17,264	4	,002
	2	130	177,36			
	3	103	143,16			
	4	35	126,03			
	5 ve daha fazla	16	113,47			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin gelişimi destekleme alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi

sonucunda çocuk sayısı gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=17,264$; $p<.05$).

Tablo 4-38: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Çocuk Sayısı	1	2	3	4	5 veya daha fazla
1	$\bar{x}_{sıra} = 166,19$	-	-	-	-
2	-	$\bar{x}_{sıra} = 177,36$	$p < .01$	$p < .01$	$p < .05$
3	-	$p < .01$	$\bar{x}_{sıra} = 143,16$	-	-
4	-	$p < .01$	-	$\bar{x}_{sıra} = 126,03$	-
5 veya daha fazla	-	$p < .05$	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 113,47$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın, 2 çocuğu olan ebeveyn grubu ile 3 çocuğu olan ebeveyn grubu, 4 çocuğu olan ebeveyn grubu ve 5 çocuğu olan ebeveyn grubu arasında olan tüm karşılaştırmalarda 2 çocuğu olan ebeveyn grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .01$, $p < .05$).

Tablo 4-39: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Yaş Grubu	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Şiddet İçermeyen Disiplin	30 yaş ve altı	72	162,63	0,525	2	,769
	31-45	218	154,22			
	46 yaş ve üstü	21	151,79			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddet içermeyen disiplin alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-39) ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,525$; $p > .05$).

Tablo 4-40: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Yaş Grubu	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	30 yaş ve altı	72	165,37	1,060	2	,589
	31-45	218	153,36			
	46 yaş ve üstü	21	151,29			

Tablo 4-40'de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=1,060$; $p>.05$).

Tablo 4-41: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık ve Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Yaş Grubu	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	30 yaş ve altı	72	173,95	6,372	2	,041
	31-45	218	147,67			
	46 yaş ve üstü	21	180,98			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	30 yaş ve altı	72	181,66	11,739	2	,003
	31-45	218	145,92			
	46 yaş ve üstü	21	172,64			

Tablo 4-41'de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin duygusal-fiziksel saldırganlık ($x^2=6,372$; $p<.05$) ve şiddetli fiziksel saldırganlık ($x^2=11,739$; $p<.01$) alt boyutlarına ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4-42: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Yaş Grubu	30 yaş ve altı	31 - 45 yaş arası	46 yaş ve üstü
30 yaş ve altı	$\bar{x}_{sıra} = 173,95$	$p < .05$	-
31 - 45 yaş arası	$p < .05$	$\bar{x}_{sıra} = 147,67$	-
46 yaş ve üstü	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 180,98$

Tablo 4-43: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Yaş Grubu	30 yaş ve altı	31 - 45 yaş arası	46 yaş ve üstü
30 yaş ve altı	$\bar{x}_{sıra} = 181,66$	$p < .05$	-
31 - 45 yaş arası	$p < .05$	$\bar{x}_{sıra} = 145,92$	-
46 yaş ve üstü	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 172,64$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda her iki alt boyut için de farklılığın, 30 yaş ve altında olan ebeveyn grubu ile 31-45 yaş arasında olan ebeveyn grubu arasında, 30 yaş ve altında olan ebeveyn grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .05$).

Tablo 4-44: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Yaş Grubu	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>p</i>
İhmal	30 yaş ve altı	72	158,71	3,023	2	,221
	31-45	218	152,10			
	46 yaş ve üstü	21	187,21			

Tablo 4-44'de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ihmal alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 = 3,023$; $p > .05$).

Tablo 4-45: Ebeveyn Yaş Grubu Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Yaş Grubu	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Gelişimi Destekleme	30 yaş ve altı	72	138,33	3,991	2	,136
	31-45	218	162,42			
	46 yaş ve üstü	21	149,95			

Tablo 4-45’de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin gelişimi destekleme alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3,991$; $p>.05$).

Tablo 4-46: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveynin Eğitim Seviyesi	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Şiddet İçermeyen Disiplin	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	149,43	1,588	3	,662
	Ortaokul	64	161,16			
	Lise	76	163,45			
	Üniversite	21	160,24			

Tablo 4-46’da yer verilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin şiddet içermeyen disiplin alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,588$; $p>.05$).

Tablo 4-47: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Ortalama Puanları İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveynin Eğitim Seviyesi	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	154,66	4,348	3	,226
	Ortaokul	64	174,04			
	Lise	76	149,38			
	Üniversite	21	134,57			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-47) ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=4,348$; $p>.05$).

Tablo 4-48: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık ve Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Seviyesi	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>P</i>
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	154,08	8,997	3	,029
	Ortaokul	64	181,11			
	Lise	76	148,66			
	Üniversite	21	119,71			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	161,46	8,604	3	,035
	Ortaokul	64	171,76			
	Lise	76	136,04			
	Üniversite	21	141,21			

Tablo 4-48'de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin duygusal-fiziksel saldırganlık ($x^2=8,997$; $p<.05$) ve şiddetli fiziksel saldırganlık ($x^2=8,604$; $p<.05$) alt boyutlarına ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda ebeveyn eğitim seviyesi gruplarına ait sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4-49: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Duygusal-Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Eğitim Seviyesi	İlkokul ve Daha Alt Seviye	Ortaokul	Lise	Üniversite
İlkokul ve Daha Alt Seviye	$\bar{x}_{sıra} = 154,08$	-	-	-
Ortaokul	-	$\bar{x}_{sıra} = 181,11$	p< .05	p< .01
Lise	-	p< .05	$\bar{x}_{sıra} = 148,66$	-
Üniversite	-	p< .01	-	$\bar{x}_{sıra} = 119,71$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda ortaokul mezunu ebeveynlerin ile lise mezunu ebeveynler arasında ortaokul mezunu ebeveynler lehine (p<.05) ve ortaokul mezunu ebeveynler ile üniversite mezunu ebeveynler arasında yine ortaokul mezunu ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir (p<.01).

Tablo 4-50: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Eğitim Seviyesi	İlkokul ve Daha Alt Seviye	Ortaokul	Lise	Üniversite
İlkokul ve Daha Alt Seviye	$\bar{x}_{sıra} = 161,46$	-	p< .05	-
Ortaokul	-	$\bar{x}_{sıra} = 171,76$	p< .01	-
Lise	p< .05	p< .01	$\bar{x}_{sıra} = 136,04$	-
Üniversite	-	-	-	$\bar{x}_{sıra} = 141,21$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda (Tablo 4-50) ilkokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında ilkokul mezunu ebeveynler lehine (p<.05),

ortaokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında ise ortaokul mezunu ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .01$).

Tablo 4-51: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre İhmal Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Seviyesi	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>p</i>
İhmal	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	150,69	4,386	3	,223
	Ortaokul	64	170,70			
	Lise	76	161,48			
	Üniversite	21	129,33			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ihmal alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-51) ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=4,386$; $p > .05$).

Tablo 4-52: Ebeveynin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Seviyesi	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Gelişimi Destekleme	İlkokul ve Daha Alt Seviye	150	136,95	22,487	3	,000
	Ortaokul	64	148,73			
	Lise	76	184,93			
	Üniversite	21	209,55			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin gelişimi destekleme alt boyutuna ilişkin puan sıra ortalamalarının ebeveyn eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-52) ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=22,487$; $p < .001$).

Tablo 4-53: Ebeveyn Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Eğitim Seviyesi	İlkokul ve Daha Alt Seviye	Ortaokul	Lise	Üniversite
İlkokul ve Daha Alt Seviye	$\bar{x}_{sıra} = 136,95$	-	$p < .001$	$p < .001$
Ortaokul	-	$\bar{x}_{sıra} = 148,73$	$p < .05$	$p < .01$
Lise	$p < .001$	$p < .05$	$\bar{x}_{sıra} = 184,93$	-
Üniversite	$p < .001$	$p < .01$	-	$\bar{x}_{sıra} = 209,55$

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda ilkokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında lise mezunu ebeveynler lehine ($p < .001$), ilkokul mezunu ebeveynler ile üniversite mezunu ebeveynler arasında üniversite mezunu ebeveynler lehine ($p < .001$), ortaokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında lise mezunu ebeveynler lehine ($p < .05$), ortaokul mezunu ebeveynler ile üniversite mezunu ebeveynler arasında üniversite mezunu ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .01$).

Tablo 4-54: Çalışma Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çalışma Durumu	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>	<i>sd</i>	<i>T</i>	<i>p</i>
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	118	1,74	1,03	309	-0,211	,833
	Hayır	193	1,77	1,16			
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	118	1,05	1,21	309	-0,219	,827
	Hayır	193	1,08	1,14			
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	118	0,69	0,83	309	-1,695	,091
	Hayır	193	0,83	0,66			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	118	0,26	0,57	309	1,255	,211
	Hayır	193	0,19	0,34			
İhmal	Evet	118	0,88	0,74	309	-0,467	,641
	Hayır	193	0,92	0,87			
Gelişimi Destekleme	Evet	118	3,75	0,98	309	-0,831	,406
	Hayır	193	3,84	0,98			

Tablo 4-54’de görüldüğü üzere, yapılan bağımsız grup t testi sonucunda ebeveynin çalışma durumuna göre EDYÖ’nün alt boyutları olan “şiddet içermeyen disiplin”, “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-55: Medeni Durum Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Medeni Durum	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	U	Z	p
Şiddet İçermeyen Disiplin	Birlikte	285	154,26	43965,00	3210	-1,130	,258
	Ayrı	26	175,04	4551,00			
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Birlikte	285	152,86	43566,00	2811	-2,069	,039
	Ayrı	26	190,38	4950,00			
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Birlikte	285	157,93	45010,50	3154,5	-1,255	,209
	Ayrı	26	134,83	3505,50			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Birlikte	285	156,31	44547,50	3617,5	-0,224	,823
	Ayrı	26	152,63	3968,50			
İhmal	Birlikte	285	156,24	44527,50	3637,5	-0,154	,877
	Ayrı	26	153,40	3988,50			
Gelişimi Destekleme	Birlikte	285	155,61	44348,00	3593	-0,255	,799
	Ayrı	26	160,31	4168,00			

Tablo 4-55’de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan ebeveynlerin, Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutu puanlarının ebeveynin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney-U testi sonucunda, sadece “ayrıcalıklardan mahrum bırakma” alt boyutu için gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z=-2,069$; $p<.05$). Analiz sonuçları incelendiğinde; eşinden ayrı olan ebeveynlerin birlikte olan ebeveynlere kıyasla, ayrıcalıklardan mahrum bırakma yöntemlerini çocuklarını disipline etme amacıyla daha çok kullandıkları görülmektedir. “Şiddet içermeyen disiplin”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” alt boyutlarının

puanları arasında ebeveynin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-56: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin, Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma, Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık, İhmal Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	\bar{x}	ss	ANOVA	KT	Sd	KO	F	p
Şiddet İçermeyen Disiplin	0 - 1400 TL	71	1,57	1,13	Gruplar Arası	3,426	2	1,713		
	1401 - 2500 TL	183	1,79	1,14	Gruplar İçi	377,936	308	1,227		
	2500 TL ve üstü	57	1,87	0,97	Toplam	381,362	310		1,396	,249
	Toplam	311	1,76	1,11						
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	0 - 1400 TL	71	1,12	1,33	Gruplar Arası	1,821	2	,911		
	1401 - 2500 TL	183	1,09	1,13	Gruplar İçi	420,689	308	1,366		
	2500 TL ve üstü	57	0,91	1,07	Toplam	422,510	310		,667	,514
	Toplam	311	1,07	1,17						
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	0 - 1400 TL	71	0,84	0,81	Gruplar Arası	,526	2	,263		
	1401 - 2500 TL	183	0,74	0,59	Gruplar İçi	163,552	308	,531		
	2500 TL ve üstü	57	0,8	0,98	Toplam	164,078	310		,496	,610
	Toplam	311	0,78	0,73						
İhmal	0 - 1400 TL	71	1,05	0,97	Gruplar Arası	1,981	2	,991		
	1401 - 2500 TL	183	0,86	0,74	Gruplar İçi	205,650	308	,668		
	2500 TL ve üstü	57	0,86	0,85	Toplam	207,631	310		1,484	,228
	Toplam	311	0,91	0,82						

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddet içermeyen disiplin ($F=1,396$; $p>.05$), ayrıcalıklardan mahrum bırakma ($F=0,667$; $p>.05$), duygusal ve fiziksel saldırganlık ($F=0,496$; $p>.05$), ihmal ($F=1,484$; $p>.05$) alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının ailenin gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık

gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ailenin gelir seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 4-56).

Tablo 4-57: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık ve Gelişimi Destekleme Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	\bar{x}	Ss	ANOVA	KT	Sd	KO	F	p
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	0 - 1400 TL	71	0,36	0,62	Gruplar Arası	2,005	2	1,003		
	1401 - 2500 TL	183	0,18	0,36	Gruplar İçi	58,197	308	,189		
	2500 TL ve üstü	57	0,16	0,38	Toplam	60,203	310		5,306	,005
		311	0,22	0,44						
Gelişimi Destekleme	0 - 1400 TL	71	3,45	1,18	Gruplar Arası	12,514	2	6,257		
	1401 - 2500 TL	183	3,88	0,87	Gruplar İçi	283,873	308	,922		
	2500 TL ve üstü	57	4,02	0,94	Toplam	296,387	310		6,789	,001
	Toplam	311	3,81	0,98						

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddetli fiziksel saldırganlık (F=5,306; p<.01) ve gelişimi destekleme (F=6,789; p<.001) alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının ailenin gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ailenin gelir seviyesi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 4-57).

Tablo 4-58: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Şiddetli Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları

Ailenin Aylık Geliri	0 - 1400 TL	1401 - 2500 TL	2500 TL ve üstü
0 - 1400 TL	0,36	p< .05	-
1401 - 2500 TL	p< .05	0,18	-
2500 TL ve üstü	-	-	0,16

Şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olmadığı görülmüş olup ($L_F:10,998$; $p<.001$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Games-Howell testi seçilmiştir. Gerçekleştirilen post-hoc Games-Howell testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-58’de yer almaktadır. Sonuçlara göre, ailesinin aylık geliri 0-1400 TL arasında olan ebeveynler ile ailesinin aylık geliri 1401 – 2500 TL arasında olan ebeveynler arasında, ailesinin aylık geliri 0-1400 TL arasında olan ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-59: Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gelişimi Destekleme Ortalama Puanları Arasındaki Fark İçin Post-Hoc Games-Howell Testi Sonuçları

Ailenin Aylık Geliri	0 - 1400 TL	1401 - 2500 TL	2500 TL ve üstü
0 - 1400 TL	3,45	p< .05	p< .01
1401 - 2500 TL	p< .05	3,88	-
2500 TL ve üstü	p< .01	-	4,02

Gelişimi Destekleme alt boyutu için gerçekleştirilen Levene testiyle grupların varyans dağılımlarının homojen olmadığı görülmüş olup ($L_F:4,476$; $p<.05$) grupların örneklem sayıları arasındaki farkın fazla olması nedeniyle, çoklu karşılaştırma yöntemi olarak Games-Howell testi seçilmiştir. Gerçekleştirilen post-hoc Games-Howell testi sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar Tablo 4-59’da yer almaktadır. Sonuçlara göre, ailesinin aylık geliri 0-1400 TL arasında olan ebeveynler ile ailesinin aylık geliri 1401 – 2500 TL arasında olan ebeveynler arasında ailesinin aylık geliri 1401-2500 TL arasında olan ebeveynler lehine

istatistiksel olarak ($p < .05$) düzeyinde, ailesinin aylık geliri 0-1400 TL arasında olan ebeveynler ile ailesinin aylık geliri 2500 TL ve üzerinde olan ebeveynler arasında ailesinin aylık geliri 2500 TL ve üzerinde olan ebeveynler lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde, anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4-60: Çocuğun Psikolojik Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuğun Psikolojik Rahatsızlığı	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Var	9	223,39	2010,50	752,5	-2,287	,022																																																								
	Yok	302	153,99	46505,50				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	9	161,33	1452,00	1311	-0,183	,854	Yok	302	155,84	47064,00	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	9	163,94	1475,50	1287,5	-0,269	,788	Yok	302	155,76	47040,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	9	166,39	1497,50	1265,5	-0,395	,693	Yok	302	155,69	47018,50	İhmal	Var	9	133,89	1205,00	1160	-0,751	,453	Yok	302	156,66	47311,00	Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	9	161,33	1452,00	1311	-0,183	,854																																																								
	Yok	302	155,84	47064,00				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	9	163,94	1475,50	1287,5	-0,269	,788	Yok	302	155,76	47040,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	9	166,39	1497,50	1265,5	-0,395	,693	Yok	302	155,69	47018,50	İhmal	Var	9	133,89	1205,00	1160	-0,751	,453	Yok	302	156,66	47311,00	Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037	Yok	302	154,17	46558,50								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	9	163,94	1475,50	1287,5	-0,269	,788																																																								
	Yok	302	155,76	47040,50				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	9	166,39	1497,50	1265,5	-0,395	,693	Yok	302	155,69	47018,50	İhmal	Var	9	133,89	1205,00	1160	-0,751	,453	Yok	302	156,66	47311,00	Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037	Yok	302	154,17	46558,50																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	9	166,39	1497,50	1265,5	-0,395	,693																																																								
	Yok	302	155,69	47018,50				İhmal	Var	9	133,89	1205,00	1160	-0,751	,453	Yok	302	156,66	47311,00	Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037	Yok	302	154,17	46558,50																																
İhmal	Var	9	133,89	1205,00	1160	-0,751	,453																																																								
	Yok	302	156,66	47311,00				Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037	Yok	302	154,17	46558,50																																												
Gelişimi Destekleme	Var	9	217,50	1957,50	805,5	-2,083	,037																																																								
	Yok	302	154,17	46558,50																																																											

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda (Tablo 4-59), “şiddet içermeyen disiplin” ($z = -2,287$; $p < .05$) ve “gelişimi destekleme” ($z = -2,083$; $p < .05$) alt boyutlarına ilişkin puanların çocuğun herhangi bir psikolojik rahatsızlığının olma değişkenine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Şiddet içermeyen disiplin ve gelişimi destekleme alt boyutu için söz konusu fark psikolojik rahatsızlığı olan çocukların ebeveynleri lehine gerçekleşmiştir. Diğer alt boyutlar olan “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık”, “şiddetli fiziksel saldırganlık” ve “ihmal” puanları arasında çocuğun psikolojik rahatsızlığının olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4-61: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Şiddet İçermeyen Disiplin, Şiddetli Fiziksel Saldırganlık, Gelişimi Destekleme Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı	N	\bar{x} sıra	x^2	Sd	p
Şiddet İçermeyen Disiplin	Çok Kötü	7	159,29	2,655	4	,617
	Kötü	18	165,75			
	Orta	52	172,68			
	İyi	134	152,33			
	Çok İyi	100	150,26			
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Çok Kötü	7	123,00	5,714	4	,222
	Kötü	18	188,28			
	Orta	52	167,24			
	İyi	134	151,94			
	Çok İyi	100	152,10			
Gelişimi Destekleme	Çok Kötü	7	169,36	1,709	4	,789
	Kötü	18	157,28			
	Orta	52	141,77			
	İyi	134	157,63			
	Çok İyi	100	160,05			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin şiddet içermeyen disiplin ($x^2=2,655$; $p>.05$), şiddetli fiziksel saldırganlık ($x^2=5,714$; $p>.05$), gelişimi destekleme alt boyutlarına ($x^2=1,709$; $p>.05$) ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-61) ebeveyn yaş gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4-62: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma, Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık, İhmal Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı	<i>N</i>	\bar{x} sıra	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Çok Kötü	7	190,64			
	Kötü	18	192,19			
	Orta	52	175,37	10,177	4	,038
	İyi	134	154,27			
	Çok İyi	100	139,31			
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Çok Kötü	7	182,14			
	Kötü	18	219,00			
	Orta	52	171,26	16,937	4	,002
	İyi	134	156,66			
	Çok İyi	100	134,01			
İhmal	Çok Kötü	7	186,36			
	Kötü	18	184,97			
	Orta	52	181,48	12,891	4	,012
	İyi	134	157,02			
	Çok İyi	100	134,05			

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin ayrıcalıklardan mahrum bırakma ($x^2=10,177$; $p<.05$), şiddetli fiziksel saldırganlık ($x^2=16,937$; $p<.01$), gelişimi destekleme alt boyutlarına ($x^2=12,891$; $p<.05$) ilişkin puan sıra ortalamalarının çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda (Tablo 4-62) çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4-63: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
Çok Kötü	\bar{x} sıra =190,64	-	-	-	-
Kötü	-	\bar{x} sıra =192,19	-	-	p< .05
Orta	-	-	\bar{x} sıra =175,37	-	p< .05
İyi	-	-	-	\bar{x} sıra =154,27	-
Çok İyi	-	p< .05	p< .05	-	\bar{x} sıra =139,31

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda ayrıcalıklardan mahrum bırakma puan farklarının çocuğunun ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler lehine (p<.05), çocuğunun ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir (p<.05).

Tablo 4-64: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
Çok Kötü	\bar{x} sıra =182,14	-	-	-	-
Kötü	-	\bar{x} sıra =219,00	p< .05	p< .01	p< .001
Orta	-	p< .05	\bar{x} sıra =171,26	-	p< .05
İyi	-	p< .01	-	\bar{x} sıra =156,66	-
Çok İyi	-	p< .001	p< .05	-	\bar{x} sıra =134,01

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda (Tablo 4-64) duygusal ve fiziksel saldırganlık puan farklarının çocuğunun ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını orta, iyi ve çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler lehine, çocuğunun ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .05$).

Tablo 4-65: Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı Değişkenine Göre İhmal Puanlarının Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Çocuğun Ders Başarısına Dair Ebeveyn Algısı	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
Çok Kötü	\bar{x} sıra =186,36	-	-	-	-
Kötü	-	\bar{x} sıra =184,97	-	-	$p < .05$
Orta	-	-	\bar{x} sıra =181,48	-	$p < .01$
İyi	-	-	-	\bar{x} sıra =157,02	-
Çok İyi	-	$p < .05$	$p < .01$	-	\bar{x} sıra =134,05

Kruskal Wallis-H testi sonucunda belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere her bir ikili grup için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda (Tablo 4-65) ihmal puan farklarının çocuğunun ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynler lehine ($p < .05$), çocuğunun ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler ile çocuğunun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynler arasında ders başarısını orta olarak değerlendiren ebeveynler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < .01$).

Tablo 4-66: Ebeveynin Sürekli Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Sürekli Rahatsızlık	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	U	Z	p																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Var	36	162,51	5850,50	752,5	-0,463	,643																																																								
	Yok	275	155,15	42665,50				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	36	139,86	5035,00	1311	-1,163	,245	Yok	275	158,11	43481,00	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	36	149,88	5395,50	1287,5	-0,435	,664	Yok	275	156,80	43120,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	36	145,19	5227,00	1265,5	-0,861	,390	Yok	275	157,41	43289,00	İhmal	Var	36	164,25	5913,00	1160	-0,587	,557	Yok	275	154,92	42603,00	Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	36	139,86	5035,00	1311	-1,163	,245																																																								
	Yok	275	158,11	43481,00				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	36	149,88	5395,50	1287,5	-0,435	,664	Yok	275	156,80	43120,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	36	145,19	5227,00	1265,5	-0,861	,390	Yok	275	157,41	43289,00	İhmal	Var	36	164,25	5913,00	1160	-0,587	,557	Yok	275	154,92	42603,00	Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533	Yok	275	154,85	42584,00								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	36	149,88	5395,50	1287,5	-0,435	,664																																																								
	Yok	275	156,80	43120,50				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	36	145,19	5227,00	1265,5	-0,861	,390	Yok	275	157,41	43289,00	İhmal	Var	36	164,25	5913,00	1160	-0,587	,557	Yok	275	154,92	42603,00	Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533	Yok	275	154,85	42584,00																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	36	145,19	5227,00	1265,5	-0,861	,390																																																								
	Yok	275	157,41	43289,00				İhmal	Var	36	164,25	5913,00	1160	-0,587	,557	Yok	275	154,92	42603,00	Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533	Yok	275	154,85	42584,00																																
İhmal	Var	36	164,25	5913,00	1160	-0,587	,557																																																								
	Yok	275	154,92	42603,00				Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533	Yok	275	154,85	42584,00																																												
Gelişimi Destekleme	Var	36	164,78	5932,00	805,5	-0,623	,533																																																								
	Yok	275	154,85	42584,00																																																											

Tablo 4-66’de görüldüğü gibi yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda EDYÖ’ nün alt boyutları olan “şiddet içermeyen disiplin”, “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” boyutlarına ilişkin puanlar arasında ebeveynin sürekli rahatsızlığının olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-67: Ebeveynin Psikiyatrik Tedavi Geçmişine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Psikiyatrik Tedavi Geçmiş	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	U	Z	p																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Var	25	206,56	5164,00	752,5	-2,939	,003																																																								
	Yok	286	151,58	43352,00				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	25	149,98	3749,50	1311	-0,355	,723	Yok	286	156,53	44766,50	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	25	191,46	4786,50	1287,5	-2,058	,040	Yok	286	152,90	43729,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	25	199,58	4989,50	1265,5	-2,836	,005	Yok	286	152,19	43526,50	İhmal	Var	25	187,90	4697,50	1160	-1,855	,064	Yok	286	153,21	43818,50	Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Var	25	149,98	3749,50	1311	-0,355	,723																																																								
	Yok	286	156,53	44766,50				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	25	191,46	4786,50	1287,5	-2,058	,040	Yok	286	152,90	43729,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	25	199,58	4989,50	1265,5	-2,836	,005	Yok	286	152,19	43526,50	İhmal	Var	25	187,90	4697,50	1160	-1,855	,064	Yok	286	153,21	43818,50	Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773	Yok	286	155,56	44491,50								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Var	25	191,46	4786,50	1287,5	-2,058	,040																																																								
	Yok	286	152,90	43729,50				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	25	199,58	4989,50	1265,5	-2,836	,005	Yok	286	152,19	43526,50	İhmal	Var	25	187,90	4697,50	1160	-1,855	,064	Yok	286	153,21	43818,50	Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773	Yok	286	155,56	44491,50																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Var	25	199,58	4989,50	1265,5	-2,836	,005																																																								
	Yok	286	152,19	43526,50				İhmal	Var	25	187,90	4697,50	1160	-1,855	,064	Yok	286	153,21	43818,50	Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773	Yok	286	155,56	44491,50																																
İhmal	Var	25	187,90	4697,50	1160	-1,855	,064																																																								
	Yok	286	153,21	43818,50				Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773	Yok	286	155,56	44491,50																																												
Gelişimi Destekleme	Var	25	160,98	4024,50	805,5	-0,289	,773																																																								
	Yok	286	155,56	44491,50																																																											

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda (Tablo 4-67), “şiddet içermeyen disiplin ($z = -2,939$; $p < .01$)”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık ($z = -2,058$; $p < .05$)” ve “şiddetli fiziksel saldırganlık ($z = -2,836$; $p < .01$)” alt boyutlarına ilişkin puanların ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Şiddet içermeyen disiplin, duygusal ve fiziksel saldırganlık ve şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutları açısından farkın psikiyatrik tedavi geçmişi olan ebeveynler lehine olduğu görülmektedir. Diğer alt boyutlar olan “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” puanları arasında ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4-68: Ebeveynin Çocuklukta Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Çocuklukta Fiziksel Şiddete Maruz Kalma	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>T</i>	<i>P</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	59	2,01	1,10	309	1,981	,048																																																								
	Hayır	252	1,70	1,11				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	59	1,21	1,29	309	1,043	,298	Hayır	252	1,03	1,14	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	1,15	1,00	309	3,411	,001	Hayır	252	0,69	0,62	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	0,27	0,56	309	0,877	,383	Hayır	252	0,20	0,41	İhmal	Evet	59	1,01	0,79	309	1,108	,269	Hayır	252	0,88	0,82	Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	59	1,21	1,29	309	1,043	,298																																																								
	Hayır	252	1,03	1,14				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	1,15	1,00	309	3,411	,001	Hayır	252	0,69	0,62	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	0,27	0,56	309	0,877	,383	Hayır	252	0,20	0,41	İhmal	Evet	59	1,01	0,79	309	1,108	,269	Hayır	252	0,88	0,82	Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619	Hayır	252	3,79	1,00								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	1,15	1,00	309	3,411	,001																																																								
	Hayır	252	0,69	0,62				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	0,27	0,56	309	0,877	,383	Hayır	252	0,20	0,41	İhmal	Evet	59	1,01	0,79	309	1,108	,269	Hayır	252	0,88	0,82	Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619	Hayır	252	3,79	1,00																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	59	0,27	0,56	309	0,877	,383																																																								
	Hayır	252	0,20	0,41				İhmal	Evet	59	1,01	0,79	309	1,108	,269	Hayır	252	0,88	0,82	Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619	Hayır	252	3,79	1,00																																
İhmal	Evet	59	1,01	0,79	309	1,108	,269																																																								
	Hayır	252	0,88	0,82				Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619	Hayır	252	3,79	1,00																																												
Gelişimi Destekleme	Evet	59	3,86	0,88	309	0,497	,619																																																								
	Hayır	252	3,79	1,00																																																											

Tablo 4-68’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan ebeveynlerin “Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutları puan ortalamalarının ebeveynin çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark “şiddet içermeyen disiplin ($t=1,981$; $p<.05$)” ve “duygusal ve fiziksel saldırganlık ($t=3,411$; $p<.01$)” alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Söz konusu farklılık incelendiğinde geçmişte fiziksel şiddete maruz kalan ebeveynlerin şiddet içermeyen disiplin ve duygusal ve psikolojik saldırganlık puan ortalamalarının, geçmişte fiziksel şiddete maruz kalmayan ebeveynlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlar olan “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” puan ortalamaları arasında ebeveynin geçmişte fiziksel şiddete maruz kalma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-69: Ebeveynin Çocuklukta Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan t Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ebeveyn Çocuklukta Sözel Şiddete Maruz Kalma	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>T</i>	<i>P</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	56	2,15	1,06	309	2,983	,003																																																								
	Hayır	255	1,67	1,10				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	56	1,26	1,29	309	1,346	,179	Hayır	255	1,02	1,14	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	1,28	0,98	309	4,504	,000	Hayır	255	0,67	0,61	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	0,30	0,56	309	1,488	,138	Hayır	255	0,20	0,41	İhmal	Evet	56	0,99	0,74	309	0,86	,390	Hayır	255	0,89	0,84	Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	56	1,26	1,29	309	1,346	,179																																																								
	Hayır	255	1,02	1,14				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	1,28	0,98	309	4,504	,000	Hayır	255	0,67	0,61	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	0,30	0,56	309	1,488	,138	Hayır	255	0,20	0,41	İhmal	Evet	56	0,99	0,74	309	0,86	,390	Hayır	255	0,89	0,84	Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172	Hayır	255	3,77	1,01								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	1,28	0,98	309	4,504	,000																																																								
	Hayır	255	0,67	0,61				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	0,30	0,56	309	1,488	,138	Hayır	255	0,20	0,41	İhmal	Evet	56	0,99	0,74	309	0,86	,390	Hayır	255	0,89	0,84	Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172	Hayır	255	3,77	1,01																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	56	0,30	0,56	309	1,488	,138																																																								
	Hayır	255	0,20	0,41				İhmal	Evet	56	0,99	0,74	309	0,86	,390	Hayır	255	0,89	0,84	Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172	Hayır	255	3,77	1,01																																
İhmal	Evet	56	0,99	0,74	309	0,86	,390																																																								
	Hayır	255	0,89	0,84				Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172	Hayır	255	3,77	1,01																																												
Gelişimi Destekleme	Evet	56	3,97	0,80	309	1,369	,172																																																								
	Hayır	255	3,77	1,01																																																											

Yapılan bağımsız grup t testi sonucunda (Tablo 4-69), “şiddet içermeyen disiplin” ($t=2,983$; $p<.01$) ve “duygusal ve fiziksel saldırganlık” ($t=4,504$; $p<.001$) alt boyutları puan ortalamaları arasında ebeveynin çocuklukta sözel şiddete maruz kalma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Geçmişte sözel şiddete maruz kalan ebeveynlerin, şiddet içermeyen disiplin ve duygusal ve psikolojik saldırganlık alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının geçmişte sözel şiddete maruz kalmayan ebeveynlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlar olan “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve “gelişimi destekleme” puan ortalamaları arasında ebeveynin geçmişte sözel şiddete maruz kalma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-70: Anne - Eş Tarafından Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Anne - Eş Tarafından Fiziksel Şiddete Maruz Kalma	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	19	153,08	2908,50	1005,5	-3,317	,001																																																								
	Hayır	196	103,63	20311,50				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	19	137,63	2615,00	1299	-2,209	,027	Hayır	196	105,13	20605,00	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	159,11	3023,00	891	-3,753	,000	Hayır	196	103,05	20197,00	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	137,42	2611,00	1303	-2,400	,016	Hayır	196	105,15	20609,00	İhmal	Evet	19	125,03	2375,50	1538,5	-1,254	,210	Hayır	196	106,35	20844,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	19	137,63	2615,00	1299	-2,209	,027																																																								
	Hayır	196	105,13	20605,00				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	159,11	3023,00	891	-3,753	,000	Hayır	196	103,05	20197,00	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	137,42	2611,00	1303	-2,400	,016	Hayır	196	105,15	20609,00	İhmal	Evet	19	125,03	2375,50	1538,5	-1,254	,210	Hayır	196	106,35	20844,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538	Hayır	196	108,81	21327,50								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	159,11	3023,00	891	-3,753	,000																																																								
	Hayır	196	103,05	20197,00				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	137,42	2611,00	1303	-2,400	,016	Hayır	196	105,15	20609,00	İhmal	Evet	19	125,03	2375,50	1538,5	-1,254	,210	Hayır	196	106,35	20844,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538	Hayır	196	108,81	21327,50																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	137,42	2611,00	1303	-2,400	,016																																																								
	Hayır	196	105,15	20609,00				İhmal	Evet	19	125,03	2375,50	1538,5	-1,254	,210	Hayır	196	106,35	20844,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538	Hayır	196	108,81	21327,50																																
İhmal	Evet	19	125,03	2375,50	1538,5	-1,254	,210																																																								
	Hayır	196	106,35	20844,50				Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538	Hayır	196	108,81	21327,50																																												
Gelişimi Destekleme	Evet	19	99,61	1892,50	1702,5	-0,616	,538																																																								
	Hayır	196	108,81	21327,50																																																											

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puanların, annenin eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda (Tablo 4-70), “şiddet içermeyen disiplin” ($z=-3,317$; $p<.01$), “ayrıcalıklardan mahrum bırakma ($z=-2,209$; $p<.05$)”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık ($z=-3,753$; $p<.001$)” ve “şiddetli fiziksel saldırganlık ($z=-2,400$; $p<.05$)” alt boyutları için gruplar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan annelerin, şiddet içermeyen disiplin, ayrıcalıklardan mahrum bırakma, duygusal ve psikolojik saldırganlık ve şiddetli fiziksel saldırganlık puanları sıra ortalamalarının fiziksel şiddete maruz kalmayan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlar olan “ihmal” ve “gelişimi destekleme” puanları annelerin eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz

kalma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Tablo 4-71: Anne - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Anne - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	31	148,47	4602,50	1597,5	-3,925	,000																																																								
	Hayır	184	101,18	18617,50				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	19	113,73	3525,50	2674,5	-0,563	,574	Hayır	196	107,04	19694,50	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	134,10	4157,00	2043	-2,526	,012	Hayır	196	103,60	19063,00	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	117,66	3647,50	2552,5	-1,039	,299	Hayır	196	106,37	19572,50	İhmal	Evet	19	112,53	3488,50	2711,5	-0,440	,660	Hayır	196	107,24	19731,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	19	113,73	3525,50	2674,5	-0,563	,574																																																								
	Hayır	196	107,04	19694,50				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	134,10	4157,00	2043	-2,526	,012	Hayır	196	103,60	19063,00	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	117,66	3647,50	2552,5	-1,039	,299	Hayır	196	106,37	19572,50	İhmal	Evet	19	112,53	3488,50	2711,5	-0,440	,660	Hayır	196	107,24	19731,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695	Hayır	196	107,32	19746,50								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	134,10	4157,00	2043	-2,526	,012																																																								
	Hayır	196	103,60	19063,00				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	117,66	3647,50	2552,5	-1,039	,299	Hayır	196	106,37	19572,50	İhmal	Evet	19	112,53	3488,50	2711,5	-0,440	,660	Hayır	196	107,24	19731,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695	Hayır	196	107,32	19746,50																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	19	117,66	3647,50	2552,5	-1,039	,299																																																								
	Hayır	196	106,37	19572,50				İhmal	Evet	19	112,53	3488,50	2711,5	-0,440	,660	Hayır	196	107,24	19731,50	Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695	Hayır	196	107,32	19746,50																																
İhmal	Evet	19	112,53	3488,50	2711,5	-0,440	,660																																																								
	Hayır	196	107,24	19731,50				Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695	Hayır	196	107,32	19746,50																																												
Gelişimi Destekleme	Evet	19	112,05	3473,50	2726,5	-0,392	,695																																																								
	Hayır	196	107,32	19746,50																																																											

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puanların, annenin eş tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda (Tablo 4-71), “şiddet içermeyen disiplin ($z=-3,925$; $p<.001$)” ve “duygusal ve fiziksel saldırganlık ($z=-2,526$; $p<.05$)” alt boyutları için gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Test sonuçları incelendiğinde; eşi tarafından sözel şiddete maruz kalan annelerin, şiddet içermeyen disiplin ve duygusal ve psikolojik saldırganlık yöntemlerini sözel şiddete maruz kalmayan annelere göre daha fazla kullandıkları görülmektedir. Grupların “Ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “şiddetli fiziksel saldırganlık”, “ihmal” ve

“gelişimi destekleme” puanları arasında annelerin eşleri tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4-72: Baba - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre EDYÖ Alt Boyutları Ortalama Puanları İçin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Baba - Eş Tarafından Sözel Şiddete Maruz Kalma	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>																																																								
Şiddet İçermeyen Disiplin	Evet	8	55,44	443,50	296,5	-0,738	,046																																																								
	Hayır	88	47,87	4212,50				Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	8	49,63	397,00	343	-0,121	,904	Hayır	88	48,40	4259,00	Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,31	522,50	217,5	-1,786	,074	Hayır	88	46,97	4133,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,81	526,50	213,5	-2,113	,035	Hayır	88	46,93	4129,50	İhmal	Evet	8	57,94	463,50	276,5	-1,003	,316	Hayır	88	47,64	4192,50	Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	Evet	8	49,63	397,00	343	-0,121	,904																																																								
	Hayır	88	48,40	4259,00				Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,31	522,50	217,5	-1,786	,074	Hayır	88	46,97	4133,50	Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,81	526,50	213,5	-2,113	,035	Hayır	88	46,93	4129,50	İhmal	Evet	8	57,94	463,50	276,5	-1,003	,316	Hayır	88	47,64	4192,50	Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049	Hayır	88	50,18	4416,00								
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,31	522,50	217,5	-1,786	,074																																																								
	Hayır	88	46,97	4133,50				Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,81	526,50	213,5	-2,113	,035	Hayır	88	46,93	4129,50	İhmal	Evet	8	57,94	463,50	276,5	-1,003	,316	Hayır	88	47,64	4192,50	Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049	Hayır	88	50,18	4416,00																				
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	Evet	8	65,81	526,50	213,5	-2,113	,035																																																								
	Hayır	88	46,93	4129,50				İhmal	Evet	8	57,94	463,50	276,5	-1,003	,316	Hayır	88	47,64	4192,50	Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049	Hayır	88	50,18	4416,00																																
İhmal	Evet	8	57,94	463,50	276,5	-1,003	,316																																																								
	Hayır	88	47,64	4192,50				Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049	Hayır	88	50,18	4416,00																																												
Gelişimi Destekleme	Evet	8	30,00	240,00	204	-1,963	,049																																																								
	Hayır	88	50,18	4416,00																																																											

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puanların, babanın eş tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda (Tablo 4-72), “şiddet içermeyen disiplin ($z=-0,738$; $p<.05$)”, “şiddetli fiziksel saldırganlık ($z=-2,113$; $p<.05$)” ve “gelişimi destekleme ($z=-1,963$; $p<.05$)” alt boyutlarının babaların eşi tarafından sözel şiddete maruz kalma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Söz konusu farkın “şiddet içermeyen disiplin”, “şiddetli fiziksel saldırganlık” ve “gelişimi destekleme” alt boyutları için eşleri tarafından sözel şiddete maruz kalan babalar lehine olduğu belirlenmiştir.

Diğer alt boyutlar olan “ayrıcalıklardan mahrum bırakma”, “duygusal ve fiziksel saldırganlık” “ihmal” açısında babaların eşleri tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

4.3. EBEVEYN DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ İLE DURUMLUK SÜREKLİ ÖFKE ÖLÇEĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Örneklem grubunu oluşturan ebeveynlerin, EDYÖ alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları ile DSÖÖ alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi gerçekleştirilerek irdelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda ($n=311$) elde edilen pearson çarpım moment korelasyon katsayılarını (r) ve (p) değerlerini içeren Tablo 4-73 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4-73: EDYÖ ve DSÖÖ alt boyutları arasındaki Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Alt Boyut		Sürekli Öfke	Öfke-İçer	Öfke-Dışa	Öfke Kontrol
Şiddet İçermeyen Disiplin	R	,028	-,028	,055	,077
	P	,621	,621	,334	,173
	N	311	311	311	311
Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma	R	,122*	,068	,105	-,076
	P	,032	,234	,066	,18
	N	311	311	311	311
Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık	R	,369**	,166**	,262**	-,214**
	P	1,793	,003	2,864	0,000
	N	311	311	311	311
Şiddetli Fiziksel Saldırganlık	R	,184**	,047	,164**	-,166**
	P	,001	,404	,004	,003
	N	311	311	311	311
İhmal	R	,045	,067	,153**	-,098
	P	,43	,237	,007	,085
	N	311	311	311	311
Gelişimi Destekleme	R	-,083	-,013	-,062	,215**
	P	,144	,822	,276	0,000
	N	311	311	311	311

** $p<.01$, * $p<.05$

Alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin şiddet içermeyen disiplin alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin hiçbir alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Ayrıcalıklardan mahrum bırakma alt boyutu ise sürekli öfke alt boyutu ile $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir pozitif ilişkiye sahiptir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin tüm alt boyutları arasında $p < .01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Duygusal ve fiziksel saldırganlık alt boyutu ile sürekli öfke, öfke-içe ve öfke-dışa alt boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanırken, öfke kontrol alt boyutu ile negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin sürekli öfke ve öfke-dışa alt boyutları arasında $p < .01$ düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Şiddetli fiziksel saldırganlık alt boyutu ile öfke kontrol arasında ise $p < .01$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin ihmal alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin öfke-dışa alt boyutu arasında ve gelişimi destekleme alt boyutu ile öfke kontrol alt boyutu arasında $p < .01$ düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

BÖLÜM V: YORUM

Bu bölümde, araştırma amaçları doğrultusunda, sırasıyla araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda 62 madde ve 6 alt boyuttan oluşan ölçek elde edilmiştir. Bu alt boyutlar; “Şiddet İçermeyen Disiplin”, “Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma”, “Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık”, “Şiddetli Fiziksel Saldırganlık”, “İhmal” ve “Gelişimi Destekleme” olarak bulunmuştur. Ölçeğin geneli için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,853 olarak bulunmuş olup, alt boyutlar için güvenirlik katsayıları da 0,61 ile 0,89 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan tüm maddelere ilişkin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının 0,30’dan büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle ölçekte yer alan tüm maddelerin ayırt edicilik noktasında iyi olduğu kabul edilmektedir.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda geliştirilen Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği için oluşturulan 70 maddenin analizi gerçekleştirilerek yaygınlığı 10’un altında olan “onu suç işlemeye yöneltmek”, “kasten yakmak veya haşlamak”, “öğretmen, doktor, komşu v.b. başka kişilerin dikkatini çekecek kadar dövmek”, “aşırı alkollü veya benzeri bir durumda ona bakmakta problem yaşamak” maddeleri araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Geriye kalan 66 madde ile faktör analizi gerçekleştirildiğinde hiçbir faktöre yüklenmeyen veya yaklaşık yük değerleri ile birden fazla faktöre yüklenen “bilinç kaybı ve yara-bere oluşturacak şekilde kafasına vurmak”, “kendi sorunlarımdan dolayı onu sevdiğimi gösterememek veya söyleyememek”, “odaya kapatmak, kilitlemek” ve “ağır ev işleri vermek” 4 madde de ölçekten çıkarılmıştır.

“Kendi sorunlarımdan dolayı onu sevdiğimi gösterememek veya söyleyememek” ve “ağır ev işleri vermek” maddelerinin ise göreceli kavramlar olması sebebiyle ebeveynler tarafından ayırt ediciliklerinin düşük olduğu düşünülmektedir. Toplumumuzda kız çocuklarının ev işlerinde anneye yardımcı olması, beklenen ve istenen bir durumdur. Özellikle eğitim seviyesi ve ekonomik gelir düşüğe kız çocukları evin ikinci annesi rolünü almaktadır. Seçilen örneklemin büyük çoğunluğunu böyle bir kesimin oluşturduğu düşünüldüğünde “ağır ev işleri” kavramında görecelilik durumunun daha çok kendini gösterdiği ve aslında normal bir

durum olarak algılanabileceği düşünülmektedir. Tezcan'a göre (1997) toplumumuzdaki aile ilişkilerinde, babalar genellikle sert ve baskıcı bir karaktere sahiptir. Anne ise daha koruyucu ve şefkatli davranırken çocuklarına bağımlı ortak bir yaşam sürdürmektedir. Bu bağlamda anne-çocuk ilişkisi çelişik duygular içindedir. Bir yanda sevgi ve şefkat diğer yanda baskı ve olumsuz duyguların yarattığı saldırgan dürtüler vardır. Ayrıca ebeveynin kendi sorunlarından bağımsız olarak “sevgiyi gösterme veya söyleme” kavramları aile yapısına, ailenin gelenek göreneklerine göre farklılaşabilmektedir. Bu sebeplerle “Kendi sorunlarımdan dolayı onu sevdiğimi göstermemek veya söyleyememek” maddesinin tam olarak anlaşılammış olabileceği düşünülmektedir.

Başka bir madde olan “Nasihat etmek” ise çocuğun kendi davranışına ilişkin sorumluluk alma, aktif düşünme ve sorgulama becerisini geliştiren bir yöntem olmaması sebebi ile başlangıçta “şiddet içermeyen disiplin” alt boyutunda yer almaktadır. Faktör analizi sonucunda yapılan değerlendirmede, ilgili maddenin yüksek sıklık ve yaygınlık oranları ile “gelişimi destekleme” alt boyutuna yerleştiği görülmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına nasihat ettiklerine çocuklarının gelişimlerine katkıda bulunduğu ve bu davranışın doğru bir disiplin yöntemi olduğuna ilişkin algılarının kuvvetli olduğu söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda; araştırma grubunu oluşturan ebeveynlerin Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının ebeveynin cinsiyeti, çocuğun okul seviyesi, çocuğun cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, ebeveynin yaş grubu, ebeveynin eğitim seviyesi, ebeveynin çalışma durumu, ebeveynin medeni durumu, ailenin gelir durumu, çocuğun psikolojik rahatsızlığının olma durumu, ebeveynin çocuğun ders başarısı algısı, ebeveynin sürekli rahatsızlığının ve psikiyatrik tedavi geçmişinin olma durumu, ebeveynin geçmişte fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Alt boyuta ilişkin puan ortalamasının yüksek olması, ebeveynlerin o alt boyuta ilişkin disiplin yaklaşımını daha fazla uyguladığını göstermektedir.

“Şiddet İçermeyen Disiplin” boyutu çocuğun okul seviyesi, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, ebeveynin çocuklukta fiziksel ve sözel şiddete maruz

kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu, annenin eşi tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu ve babanın eşi tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Anaokulu (5-6 yaş) ve ilkokul (7-10 yaş) seviyesinde olan öğrenciler arasında anaokuluna (5-6 yaş) devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin daha fazla şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini uyguladığı belirlenmiştir. Yine psikiyatrik tedavi geçmişi bulunan ebeveynlerin psikiyatrik tedavi geçmişi bulunmayanlara oranla bu boyuta ilişkin yöntemleri daha fazla kullandığı saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar çocuğun yaşı ile ebeveynlerin uyguladıkları disiplin yöntemleri arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Alanla ilgili bulgular, bedensel ceza ve fiziksel şiddetin en fazla 0-5 yaş döneminde uygulandığını, çocuğun yaşının artması ile özellikle 11-12 yaşından sonra uygulanan bedensel ceza ve şiddetin azaldığını göstermektedir (Straus, 1991; Bilir ve diğ., 1986; Straus ve Sugarman, 1995; Straus ve Stewart, 1999). Diğer taraftan bazı araştırmalar ise 4-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinden olan “mola verme”, “küsme”, “sakinleşmesi ve/veya hatalarını düşünmesini istemek”, “koşullu olarak bir şeyden mahrum bırakma”, “çocuğun dikkatini başka bir yöne çekmeye çalışma” gibi yöntemleri diğer yaş gruplarında çocuğu olan ebeveynlere göre daha sık kullandığını ve yaş arttıkça bu yöntemlerin kullanılmasının azaldığını, eğitim seviyesi daha yüksek olan ebeveynlerin ise bu yöntemi daha fazla uyguladıklarını göstermektedir (Tahiroğlu ve diğerleri, 2009; Kurniasih ve Hastuti, 2017; Pektaş ve Demircioğlu, 2017). Benimsenen disiplin yaklaşımları kültürden kültüre farklılaşmaktadır. Socollar ve arkadaşları (2005) en az kullanılan disiplin yönteminin “mola verme” ve “düşünmesini isteme” olduğunu belirtirken, bazı çalışmalar ise molanın en sık kullanılan ceza yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır (Barkin, Scheindlin, Edward, Richardson ve Finch, 2007; Regolado ve diğ., 2004; Campbell, 1992).

Okul öncesi dönem çocuğun en fazla gelişim gösterdiği dönemdir. Günümüzde bilginin daha kolay ulaşılabilir olduğu göz önüne alındığında, ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olması ile birlikte, çocuk eğitimi ve disiplin yöntemleri konusunda ebeveynlerin daha dikkatli ve hassas davranmaya başladıkları söylenebilir. Buna bağlı olarak özellikle okul öncesi

dönemde ebeveynlerin öncelikle şiddet içermeyen yöntemleri tercih ettiği görülmektedir. Buna rağmen, ebeveynin yöntemin uygulanması ile beklenen sonuca hemen ulaşamaması, çocuğun ve ebeveynin özellikleri doğrultusunda sınırlarının zorlanması, çevresel stres faktörlerinin etkin olması vb. gibi nedenlerle ebeveynlerin şiddet içermeyen yöntemler yerine çocuk üzerinde daha çabuk etki göstereceğini düşündüğü bedensel ceza içeren yöntemlere geçiş yaptığı düşünülebilir.

Çocuklukta fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan, eşi tarafından fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan ebeveynlerin, söz konusu şiddet türlerine maruz kalmayan ebeveynlere göre daha fazla şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Barkin ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada kendi çocukluklarında daha çok ayrıcalıklarından mahrum bırakılan, ebeveynlerinin bağırmasına ve şaplak atmalarına maruz kalan ebeveynlerin yarısından fazlasının kendi çocukluklarında maruz kaldıkları disiplin yöntemlerini kendi çocuklarına aynı şekilde uygulamadıkları belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca bu ebeveynlerin disiplin yöntemi olarak, “mola verme” yöntemini en çok, “şaplak atma” yöntemini ise kullandıkları gösterilmiştir. Egeland, Jacobvitz ve Sroufe (1988) tarafından yapılan araştırma sonucu geçmişte fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan ebeveynlerin şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini kullandıklarını destekler niteliktedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, çocukluğunda istismara uğramış ancak istismar çemberini kıran (kendi çocuklarını istismar etmeyen) annelerin, çocukluğunda istismar edici olmayan bir yetişkinden duygusal destek aldığı, hayatlarının bir döneminde psikolojik tedavi gördüğü ve istismarcı olmayan, tutarlı, duygusal açıdan destekleyici ve tatmin edici bir ilişkiye sahip oldukları saptanmıştır. Bu ebeveynler çocuklarına fiziksel veya duygusal şiddet içeren davranışlarda bulunmak yerine şiddet içermeyen yöntemler kullanabilecekleri düşünülmektedir.

“*Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma*” çocuğun okul seviyesi, ebeveynin medeni durumu, çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı ve ebeveynin eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ortaokula (11-14 yaş) devam eden çocuğu olan ebeveynlerin, anaokuluna (5-6 yaş) ve ilkokula (7-10 yaş) devam eden çocukların ebeveynlerine göre daha fazla ayrıcalıklardan mahrum bırakma yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir. Çocuğunun ders başarısını kötü veya orta olarak

değerlendiren ebeveynler ise ders başarısını çok iyi olarak değerlendirenlere göre daha fazla bu alt boyuta ilişkin yöntemleri kullandıkları gösterilmiştir. Ayrıca eşinden ayrı olan ebeveynlerin birlikte olanlardan ve eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalanların kalmayanlardan daha fazla bu yöntemleri kullandıkları da bulgular arasındadır.

APA'nın (1988) tavsiye ettiği cezalandırma yöntemleri arasında en sık kullanılan; "istediğini almama ve sevdiği şeyden mahrum bırakma" yöntemi bazı çalışmalarda en sık rastlanan disiplin yöntemi iken (Regolado ve ark. 2004; Campbell,1992) bazı çalışmalarda ise en az kullanılan disiplin yöntemi olmaktadır (Tahiroğlu ve diğ., 2009; Socollar ve diğ, 2005). Kurniasih ve Hastuti (2017) tarafından yapılan araştırmada, çocukları istenmeyen bir davranış sergilediğinde annelerin % 76,1'nin, "sevdiği şeyi veya oyun oynamasını yasaklamak" gibi çocuklarını ayrıcalıklarından mahrum etmeyi etkili bir disiplin yöntemi olarak gördüğünü, çocuğun yanlış davranışının sonuçlarını bu şekilde görebileceğini düşündüğünü göstermektedir. 1995 ve 1998 yıllarında T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda; ebeveynlerin çocuğun istenmeyen davranışları karşısında "cezalandırma ve yoksun bırakma" yönteminin, "açıklama ve ikna etme" ve "azarlama, utandırma" yöntemlerinden sonra en sık kullanılan yöntem olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çalışan annelerin çalışmayanlara göre, eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin daha düşük olan ebeveynlere göre bu yöntemi daha fazla kullandığı görülmektedir (Tahiroğlu ve diğ., 2009; Straus ve Khoury-Kassabri; 2011). Bu durum benimsenen disiplin uygulamalarının ebeveynin içinde bulunduğu kültüre, sosyo-ekonomik düzeye ve ebeveynin eğitim seviyesine göre farklılık göstermesi ile açıklanabilir.

İlgili literatür incelendiğinde "ayrıcalıklardan mahrum etme" yönteminin çocuğun yaşı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bilge ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada 11 yaş ve üstü çocukları olan ebeveynlerin bu yöntemi daha sık kullandıklarını saptamışlardır. Ayrıca, anne babaların çocuklarına uyguladığı "mola verme", "ödül", "doğru olan davranışı gösterme" ve "gelişimi destekleme" gibi yöntemleri kullanma sıklığının 10 yaş ve sonrasında azaldığı, ayrıcalıklardan mahrum etme yönteminin sıklığının ise aynı dönem için arttığı araştırmalarda belirtilmektedir (Strauss ve Fauchier, 2010; Tahiroğlu ve diğ., 2009). Bu durumun,

çocukların gelişim dönemleri ile tutarlı olduğu söylenebilir. Ergenlik dönemine giren çocuklar bağımsızlıklarını daha fazla ilan etmekte ve kendi özel alanlarını oluşturmaktadırlar. Bu dönemde ailenin yerini arkadaşlar, sosyal aktiviteler, iPad, telefon ve sosyal medya almaktadır. Dolayısıyla bu durum, ebeveynlerin istenmeyen davranışlar karşısında çocuklarının bu tarz ayrıcalıklarına sınırlama getirerek cezalandırmayı tercih etmesi olarak açıklanabilir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde düzenleyici disiplinin hem pozitif hem de cezai davranışları kapsadığı vurgulanmakta, ayrıcalıklardan mahrum etme yöntemini kullanan ebeveynlerin psikolojik saldırganlık, bedensel ceza ve diğer şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini de beraberinde kullanımları görülmektedir (Straus ve Fauchier, 2007). Bu durum Gershoff'un (2002), fiziksel cezaların genellikle ayrıcalıkların geri çekilmesi, zaman aşımı, akıl yürütme vb. diğer disiplin yöntemleri ile birleştirildiği argümanı ile açıklanabilir. Bu bulgulara ilişkin başka bir yorum ise, ebeveynlerin çocukların kötü davranışlarını düzeltmek için başlangıçta daha hafif, fiziksel olmayan disiplin yöntemlerini kullanmalarına rağmen, soruna dair istedikleri bir sonuca ulaşamadıkları durumlarda daha sert disiplin yöntemlerine geçiş yapmaları olarak yorumlanabilir. Ayrıca, annelerin bedensel ve duygusal saldırganlık içeren disiplin yöntemlerini kullandıktan sonra memnuniyetsizlik ve suçluluk duygusu yaşadıkları göz önüne alındığında, annelerin çocuklarının duygularını incitmemek ve belki de kendilerini ve çocuğun kendini daha iyi hissetmesini sağlamak için, cezalandırıcı olmayan veya daha yapıcı olan disiplin yöntemlerine geçmeleri de söz konusu olabilir.

Yapılan araştırmada ders başarısı düşük olan çocukların ebeveynlerinin ayrıcalıklardan mahrum bırakmaya yönelik cezalandırıcı yöntemleri daha fazla kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Yapılan başka bir araştırmada ise ders başarısı düşük olan çocukların daha fazla cezalandırıcı yöntemlere maruz kaldığı ve ebeveynlerinin de eğitim düzeylerinin daha düşük olduğu gösterilmektedir (Spera, 2005; Blondal ve Adalbjarnardottir, 2009; Ibabe, 2015; akt: Ibabe; 2016). Bu durum, ders başarısı ile ebeveynin uyguladığı disiplin yöntemleri arasındaki ilişkide neden-sonuç ilişkisini belirlemeye yönelik daha farklı çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırmanın gerçekleştirildiği örnekleme ebeveynlerin

eğitim seviyesinin çok yüksek olmaması da bu yöntemin daha fazla kullanılmasını açıklayabilmektedir.

Araştırmalar ailede babanın olmamasını ocuk ihmalinde önemli risk faktörlerinden biri olarak değerlendirmektedir. Babanın yokluğu genellikle ailenin ekonomik seviyesinin düşmesine ve bununla birlikte annenin yeterli duygusal destek sağlayamamasına neden olmaktadır. Bu da çocukların ihmal edilme, ayrıcalıklarından mahrum edilme olasılığını arttırmaktadır. Aile yeleri arasındaki bu uzaklık çocukların duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine, çocuğun ayrıcalıklarından mahrum edilmesine yol açmaktadır (Milner ve Crouch, 1993: 39; Wiehe, 1992: 41; akt: Tuna, 2010).

“Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık” boyutu ise ebeveynin yaşına, cinsiyetine ve eğitim seviyesine, çocuğun okul seviyesine, çocuğun cinsiyetine, ailedeki ocuk sayısına, çocuğun ders başarisına dair ebeveyn algısına, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, ebeveynin çocuklukta fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ve annenin eşi tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

Annelerin babalara göre, duygusal ve fiziksel saldırganlık boyutuna ilişkin yöntemlere daha fazla başvurdukları görülmekte olup, konuyla ilgili yapılan geçmiş araştırmaların sonuçları da bulgu ile tutarlıdır. Gerek çocuklardan alınan bilgilerle gerekse anne babaların öz raporları ile yapılan birçok araştırma bulgusu, annelerin çocuklarına, babalarına oranla daha fazla fiziksel ceza ve duygusal şiddet uyguladığını göstermektedir (Nobes, Smith, Upton ve Heverin, 1999; Wolfner ve Gelles, 1993; akt: Bilgin, 2008; Mchado ve diğ., 2000). Polat (2001) alışmasında, çocuğu istismar eden kişiler arasında annenin ilk sırayı almasında, annenin çocuğa bakmakla yükümlü asıl kişi olmasının temel faktör olduğunu ifade etmektedir. Akduman (2010) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise, annelerin bir kısmının, disiplin yöntemlerinden çocuğu azarlama ve tehdit etme, çocuğa kızma, bağırma yöntemlerini; bir kısmının ise yapamayacağı kadar çok iş verme, aşağılama veya hakaret etme, küfür, fiziksel ceza yöntemlerini uyguladığı belirtilmesine rağmen çocukla durum hakkında konuşulması yönteminin annelerin büyük bir çoğunluğu tarafından en uygun disiplin yöntemi olarak algılandığı ortaya konulmaktadır.

Ülkemizin koşulları göz önüne alındığında, annelerin ev içindeki veya ev dışındaki işlerin yarattığı yorgunluk kaynaklı sinirli ve agresif ruh hali nedeniyle çocuklarına daha fazla duygusal saldırganlık ve/veya bedensel ceza uyguladıkları öne sürülebilir.

Çocuğun okul seviyesine göre duygusal ve fiziksel saldırganlık puanları incelendiğinde, ortaokula (11-14 yaş) devam eden çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuğu anaokulu (5-6 yaş) veya ilkokula (7-10 yaş) devam eden ebeveynlere göre daha fazla duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren davranışları sergiledikleri belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde, sonuçlara zıt olarak, yapılan çalışmaların daha çok çocuğun yaşı azaldıkça uygulanan duygusal ve fiziksel saldırganlığın arttığını (Bilir ve arkadaşları, 1991) veya yaşın fiziksel ve duygusal istismarı yordamadığını göstermektedir (Barkin, Scheindlin, Ip, Richardson ve Finch, 2007; Beauchaine, Webster-Stratton ve Reid, 2005). Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi'nin 1986 yılı verilerine göre, 3-5 yaş aralığında olan çocukların ise 12 ve üstü yaş aralığında olan çocuklara göre daha az duygusal istismara uğradıkları bildirilmektedir (Hart, Brassard ve Karlson, 1996).

Ebeveynlerin, çocuklarını disipline etmek amacıyla uyguladıkları duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren yöntemleri, kız çocuklarına nazaran erkek çocuklarında daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Jersild'e (1979) göre kız çocukları toplumsal ilişkilerinde daha uzlaşmacı olmaktadır ve bu şekilde başkalarının onayını sağladıklarından daha az azarlanmakta ve daha az ceza görmektedirler. Erkek çocukları ise kızlardan daha hareketli olmaları nedeniyle daha çok yanlış davranış gerçekleştirirler. Ulusal Aile Şiddet Araştırmalarına göre 1975'te erkek çocukların % 65,8'inin, kızların % 60,1'inin bedensel ceza aldıkları görülürken 1985'te erkeklerin % 65,3'ü, kızların % 60,8'inin bedensel ceza aldıkları görülmektedir (Straus, 1994). Yapılan araştırmalarda özellikle farklı yaş gruplarının gelişimsel süreçlerin, çevrenin, aileye ilişkin özelliklerin etkisi gibi birçok farklı değişkenin araştırma sonuçlarını etkilediği görülmektedir. Bu sebeple cinsiyet değişkeninin sonuçlar açısından tek belirleyici olmadığı düşünülmektedir.

Birden fazla çocuğu olan ebeveynlerin diğer ebeveyn gruplarına göre duygusal ve fiziksel saldırganlık temelli yöntemleri daha az kullandıkları araştırmanın bir diğer bulgusudur. Ailedeki çocuk sayısına da çocuk istismar ve ihmali farklılık göstermesine neden olmaktadır. Genellikle aile çocuk sayısının

artması ile şiddet de doğru orantılı bir ilişki artış göstermektedir (Arıkan, 1998). Çünkü aile genişledikçe ebeveynlerin çocuklarına olan ilgisi azalmakta ve çocuklar arasında bölünmeler artmaktadır (Aran, 1991). Bu çalışmada, 1 ve 2'den fazla çocuk sahibi olmanın anne ve babalarda istismar potansiyellerini arttırdığı görülmüştür. Bir veya iki çocuğa anne ve babanın göstereceği sabır ve ilgi ile üç, dört veya beş çocuğa gösterilecek sabır ve ilgi arasında farklılık olması normal karşılanmalıdır. Demiriz ve Öğretir'in (2007) düşük sosyoekonomik seviyede 10 yaşında çocukları bulunan ailelerle yaptığı araştırmada ailedeki çocuk sayısının artması ile çocuğa yönelik olumsuz tutumlarda da artış olduğu gösterilmiştir. Benzer bulgulara ulaşılması, ailedeki çocuk sayısının fazla olmasının çocuklara uygulanan disiplin yöntemlerinde belirleyici bir unsur olduğunu ve istismar potansiyelini arttıracaklarını destekler niteliktedir. Geniş ailelerde daha az kaynakların aile üyelerine bölüştürülmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu kaynaklar sadece yiyecek ya da giyecek gibi maddelere sahip olmayı değil bunun yanında zaman ayırma, ilgilenme gibi duygusal kaynakları da içermektedir. Aile büyüklüğü arttıkça, çocukların istismara ya da ihmale uğrama riskleri de artmaktadır (Milner, 1998; akt: Horton ve Cruise, 2001).

Ebeveyn yaş grubuna göre farklılıklar incelendiğinde ise 30 yaş ve altında olan ebeveynlerin, çocuklarını disipline etmek amacıyla duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren davranışları 30-45 yaş aralığında olan ebeveynlere göre daha fazla kullandıkları görülmektedir. İlgili literatür tarandığında yapılan çalışmaların bulgularının da bu bulgu ile uyumlu olduğu saptanmıştır. Tahiroğlu ve arkadaşlarının (2009) araştırmasının sonuçları arasında ebeveynin yaşının ilerlemesi ile birlikte çocuğa bağırma, hakaret etme ve dayak atma sıklığının azaldığı bulunmaktadır. Demiraslan (2007) tarafından yapılan başka bir araştırmanın sonuçlarına göre de genç ebeveynler çocuklarına karşı bağırma, küfür etme, aşağılama, tehdit etme, onlara vuracağını söyleme gibi psikolojik saldırganlık yöntemlerine daha sık başvurma eğilimindedirler. Benzer şekilde başka bir çalışmada, 21-30 yaş aralığındaki annelerin çocuklarına bedensel ceza verme oranı % 70.3 iken, 41-50 yaş aralığında % 43.6, 50 ve daha büyük yaş aralığında ise % 37.70 olarak belirlenmiştir (Bilir ve diğ., 1986). Yapılan araştırmalarda genç yaşta anne olanların çocuklarını daha şiddetli ve daha sık şekilde cezalandırdıkları, yaşı daha büyük olanların ise genç ebeveynlere göre daha az fiziksel ceza kullandıkları belirtilmektedir (Warsworth, 1984; Straus, 1994). Genç ebeveynlerin, çocuk bakımı ve eğitimi konusundaki bilgi

yetersizliklerinin ve deneyimlerinin yeterli olmayışının, sorumlulukların artması ile birlikte çocukların eğitiminde fiziksel cezaya daha sık başvurmalarına neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise ortaokul mezunu olan ebeveynlerin lise veya üniversite mezunu olan ebeveynlere göre çocuklarına daha fazla duygusal ve fiziksel saldırganlık sergilemeleridir. Ebeveynin eğitim düzeyinin düşük olması çocuk istismarını ve ihmali artırarak sebeplerden biri olmaktadır. Bilir ve arkadaşlarının (1991), yürüttükleri bir araştırmada, ebeveynlerin eğitim seviyeleri arttıkça çocukların istismara maruz kalma olasılığının azaldığı gösterilmiştir. Yapılan birçok araştırmada ebeveynin eğitimsiz olması ile çocuğun fiziksel ve duygusal saldırganlığa uğraması değişkeni arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır (Demiraslan, 2007). Yapılan bir araştırmaya göre hiç eğitim almamış anneler çocuklarını % 36,7 oranında istismar ederken, yükseköğrenim görmüş olan anneler ise % 11,6 oranında istismar etmektedirler. Babalarda ise hiç eğitimi olmayan babalar çocuklarını % 40,7 oranında istismar etmekte iken yükseköğrenim görmüş olanların ise % 16,9 oranında istismara maruz bıraktıkları belirtilmiştir (Aral, 1991).

Çocuğunun ders başarısını kötü olarak değerlendiren ebeveynlerin orta, iyi veya çok iyi olarak değerlendiren ebeveynlere göre, duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren davranışları daha fazla sergiledikleri bulunmuştur. Geçmiş dönemde yapılan araştırmalar incelendiğinde, duygusal ve fiziksel saldırganlık yöntemlerinin kullanılmasında ebeveynlerin çocuğunun ders başarısına dair algısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Psikiyatrik tedavi geçmişi olan ebeveynlerin psikiyatrik tedavi geçmişi olmayanlara göre duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren disiplin yöntemlerini daha fazla kullandıkları görülmektedir. Çocuklarını istismar eden anne-babaların genellikle başa çıkma, problem çözme mekanizmalarından yoksun oldukları ve sosyal yeterlilik seviyesine ulaşma konusunda sıkıntılı olduklarına ilişkin görüş birliği bulunmaktadır (Tower, 2005; Gámez-Guadix, Straus, Carrobes, Muñoz-Rivas ve Almedros, 2010). Ebeveynin uyguladığı fiziksel ve duygusal saldırganlığın şekli ve sıklığı, ebeveynin hastalığının türüne, tedavinin etkililiğine bağlı olarak değişebilmektedir. Bu sebeple psikiyatrik tedavi gören ebeveynler ile ihmal ve

istismar arasındaki ilişkiyi inceleyen daha ileri araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Geçmişte fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan ebeveynlerin şiddete maruz kalmayanlara göre, eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalan ebeveynlerin şiddete maruz kalmayanlara göre ve sözel şiddete maruz kalan annelerin maruz kalmayan annelere göre duygusal ve fiziksel saldırganlık içeren yöntemleri daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. McCloskey ve arkadaşları (1995) eşi tarafından şiddet gören annelerin, aile içi şiddete maruz kalmayan annelere göre çocuklarına daha az duygusal destek verdiklerini bulmuşlardır. Tajima (2002) yaptığı bir çalışmada annenin şiddete maruz kaldığı ailelerde sözel istismar riskinin ise %58'den %82'ye çıktığını bulmuştur. Literatür aynı zamanda, annenin eşi tarafından sözel şiddet görmesiyle, çocuğun fiziksel istismar riskinin artması arasındaki bağı desteklemektedir. Chang, Theodore, Martin ve Runyan (2008) ebeveynler arası psikolojik istismarın (hakaret etme, aşağılama, küçümseme, tehdit etme) çocuğa yönelik kötü muameleyle güçlü bir ilişkisinin olduğunu saptamışlardır. İstismar edici ebeveynler etmeyenlerle karşılaştırıldığında istismarın görüldüğü ailelerde daha fazla çatışma ve daha az destek olduğu belirtilmektedir. Ailedeki sözel ve fiziksel çatışma (eş istismarını içeren) yüksek seviyelere ulaştığında çocuğun disipliniyle ilgili ebeveynler arasındaki anlaşmazlık, aile üyelerinin sosyal yalıtımı, bağlılıktan ve anlamlılıktan yoksun olma durumları artmaktadır (Akt: Sarıbeyoğlu, 2007). Bu durumun ebeveynlerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal saldırganlığa yönelmeye ilişkin risk faktörleri olduğu düşünülmektedir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin "*şiddetli fiziksel saldırganlık*" boyutu çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaş grubu, ebeveyn eğitim seviyesi, ailenin gelir durumu, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma ve babaların eşleri tarafından sözel şiddete maruz kalma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre erkek çocukları kızlara oranla daha fazla şiddetli fiziksel saldırganlığa maruz kalmaktadır. Literatür incelendiğinde geçmiş çalışmaların bazılarında da erkek çocukların bedensel cezalandırma içeren disiplin yöntemlerine daha fazla uğradığı görülmektedir (Özmert, 2006). 2-4 yaş aralığında cinsiyetler arasındaki fark tam olarak saptanamazken, 9-12 yaş aralığında fark en üst

düzeve çıkmaktadır (Straus ve Stewart, 1999). ABD'deki 1975 ve 1985 yılına ilişkin Ulusal Aile Şiddet Araştırmaları, bedensel ceza alan erkek çocukların oranının bedensel ceza alan kız çocukların oranından % 14 fazla olduğunu söylerken 10 yıl sonra yapılan araştırmada bu fark % 13'e gelmiştir (Straus, 1994). Çocuk İstismarı ve İhmali Ulusal Merkezi'nin (1992) verilerine göre 12 yaşın altındaki çocuklarda, erkeklerin fiziksel açıdan istismar edilme olasılıkları daha yüksek görünmektedir (Barnett, Miller-Perrin ve Perrin, 1997). Kız ve erkek çocuklarına uygulanan disiplin yöntemlerinin farklılaşmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerden ilkinin erkek çocuklarının kız çocuklarından daha hareketli olması ve buna bağlı olarak yanlış davranış gösterme ihtimalinin fazla olmasıdır. Ayrıca birçok toplumda erkek çocuklarının cezayı daha kolay kaldırayabileceği ve fiziksel cezanın onları daha güçlü kılacağı düşünülmektedir (Bilgin, 2008). Yine kız ve erkek çocukların genel ahlaki kuralları içselleştirme seviyesinin farklılık göstermesi de bu farklılığın sebeplerinden biridir. Örneğin, erken çocukluk döneminde, her biri ahlaki gelişimle kavramsal bağları olan suçluluk, empati ve sosyal bilişsel olgunluk düzeyleri kız çocuklar için daha yüksek görünmektedir (Kerr ve diğ., 2004). Bu durum kızların erkeklerden daha az hata yapması ve buna bağlı olarak daha az fiziksel şiddete maruz kalması şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğ er bulgusuna göre ise 30 yaş ve altında olan ebeveynlerin, 30-45 yaş aralığında olan ebeveynlerden daha fazla şiddetli fiziksel saldırganlık yöntemlerini uygulamışlardır. Geçmiş dönemde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular da bu durum ile tutarlılık göstermektedir. Socolar ve Stein'in (1995) gerçekleştirdikleri anne babaların uyguladığı olumsuz disiplin yöntemlerine ilişkin araştırmalarında, genç anne babaların ileri yaştaki anne babalara oranla daha fazla fiziksel şiddet uyguladıkları gösterilmiştir. Bulut (1996) genç anneler üzerine gerçekleştirdiği bir araştırmada, fiziksel şiddet içeren davranışlarında bulunan annelerin oranı %78 olarak belirlenmiştir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından Görmez ve arkadaşlarına (1997) ülke genelindeki şiddet ile ilgili yaptırılan çalışma sonuçlarına göre, yaş ile birlikte şiddet uygulama eğiliminin de azaldığına dair bulgular da araştırmada elde edilen sonucu desteklemektedir

İlkokul ve ortaokul mezunu olan ebeveynlerin, lise mezunu ebeveynlerden daha fazla şiddetli fiziksel saldırganlık içeren davranışları sergiledikleri

görülmektedir. Georgopoulou ve Browne (1997) ve Erat ve Alparslan (2001), eğitim düzeyinin düşüklüğünün fiziksel istismar için risk etmeni olduğunu vurgulamışlardır. Benzer şekilde Hyman (1997), eğitim düzeyi ile bedensel ceza arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır: “Para ve işten çok sadece eğitim insanların bedensel ceza ve disipline yönelik geleneksel tutum ve inanışlarını değiştirebilir.” Yükseköğrenim görmüş anne babaların genellikle uygun disiplin yöntemlerini uyguladıkları ve eğitim seviyesi düşük olan anne babaların ise fiziksel istismara başvurma eğiliminde oldukları ortaya konmuştur.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise aylık gelir seviyesi 1400 TL ve altında olan ailelerde şiddetli fiziksel saldırganlık içeren yöntemler diğer gelir grubunda yer alan ailelere göre daha fazla kullanılmaktadır. Literatürde konuyla ilgili yapılan araştırmalarda bu çalışmada elde edilen sonuçları destekleyici nitelikte olmaktadır. ABD’ de çocuğa yönelik şiddetle ilgili yapılan bir çalışmada 6002 aileyle telefonda yapılan anket sonuçlarına göre ekonomik durumu yetersiz olan ailelerin 1,5 kat daha fazla istismar edici şiddet davranışında bulunduğu belirlenmiştir (Wolfner ve Gelles, 1993). Çocuğun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılama zorunluluğu olarak ailenin geçimini üzerine alan ebeveynleri huzursuz edebilmekte ve “istismar ile stres” seviyelerini arttırabilmektedir. Düşük gelire sahip ailelerde ekonomik yetersizliğin ve/veya işsizliğin getirdiği olumsuz yaşam şartlarının ebeveyne baskı yaratması sebebiyle çocuğa yönelik şiddet içeren davranışlar daha yaygın olarak görülmektedir (Arıkan, 1988).

Psikiyatrik tedavi geçmişi olan ebeveynlerin, psikiyatrik tedavi geçmişi olmayan ebeveynlere göre şiddetli fiziksel saldırganlık temelli davranışları daha fazla sergilemeleri araştırmanın diğer bir bulgusudur. Yapılan araştırmalar çocuğa yönelik şiddetin artmasında anne ya da babada ruhsal bozukluk olması gibi etmenlerin de etkili olduğunu göstermektedir.

Eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalan ebeveynler kalmayanlara göre şiddetli fiziksel saldırganlık içeren yöntemleri daha fazla uygulamışlardır. Yapılan çalışmalar istismara uğrayan anne babaların çocuklarının da istismara uğradığını; fiziksel istismar mağduru olan çocukların, ebeveyn olduklarında kendi çocuklarını istismar ettiklerini göstermektedir (Wiehe, 1992; Milner ve Crouch, 1993; Veltkamp ve Miller, 1994; Starr, Dubowitz ve Bush, 1990; akt: Tuna, 2010). Literatürde

çocukluk dönemindeki katı ceza deneyimleriyle ileriki yıllarda görülen aile içi şiddet uygulamaları arasındaki bağa dikkat çekilmektedir. Erken dönemdeki maruz kalınan fiziksel cezanın ileriki dönemlerde istismar potansiyelini arttırıcı veya çocuğa fiziksel şiddet uygulanma davranışı ile ilişkisi bulunmaktadır. Bu kişiler çocukları istenmeyen bir davranışta bulunduğunda çocuk disiplininde daha saldırgan yöntemler kullanma eğiliminde olabilmektedirler.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin "İhmal" alt boyutunun, çocuğun okul seviyesine ve çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ortaokula devam eden çocukların ebeveynlerinin ilkokula devam eden çocukların ebeveynlerine göre daha fazla, çocuğun ders başarısını çok iyi olarak değerlendiren ebeveynlerin orta ve kötü olarak değerlendirenlerden daha az ihmal davranışlarını uyguladıkları görülmektedir. Geçmiş dönemde yapılan araştırmalar incelendiğinde, çocuklarını ihmal eden ebeveynler ile çocuğunun ders başarısına dair algısı ve çocuğun okul seviyesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin "gelişimi destekleme" alt boyutu ebeveyn cinsiyeti, çocuğun yaşı, ailedeki çocuk sayısı, ebeveyn eğitim seviyesi, ailenin gelir seviyesi ve babanın eş tarafından sözel şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Gelişimi destekleme puan ortalamaları, ebeveynler arasında anne lehine farklılaştığından, annelerin babalara göre gelişimi destekleyen disiplin yöntemlerini daha fazla kullandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar, bazı disiplin yöntemlerinin uygulanmasının ebeveynin cinsiyetinden güçlü şekilde etkilendiğini belirtmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, bu araştırmanın da sonuçları arasında bulunduğu gibi, çocuğa yönelik fiziksel istismar ve dayanın anneler tarafından daha sık uygulandığı bildirilmektedir (Straus ve diğ., 1998). Diğer taraftan 2009 yılında yapılan bir çalışmada, çocuklarını "sevip okşamak" davranışının babalardan çok anneler tarafından daha fazla uygulandığı ve annelerin % 47.5'inin, babaların ise % 32'sinin düzenli olarak her gün çocuğa özel zaman ayırdığı belirlenmiştir. Ayrıca anne olma yaşı yükseldikçe çocuğa özel zaman ayırma sıklığının arttığı bildirilmiştir (Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel, 2009). Campbell (1992) ise araştırmasında annelerin babalardan daha sık açıklama yaptığı, babaların ise

çocuklarına annelerden daha sık vurduğunu göstermiştir. Kırcaali İftar' ın (2005) 4-6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin, çocuklarının uygun ve uygun olmayan davranışlarını nasıl disipline ettiklerini araştırdığı çalışmasında, annelerin çocuklarının uygun gördükleri davranışları desteklemek için daha çok sözel övgüyü, uygun olmayan davranışlarla başa çıkmak için ise sözel açıklama yönteminden faydalandıklarını tespit etmiştir. Çocukla birlikte geçirilen zaman dikkate alındığında, çocuğa bakım veren birincil kişiler olarak anneler çocuklarıyla babalarından daha fazla beraber olmaktadır. Dietz (2000) tarafından yapılan çalışmada, çocukla birlikte geçirilen zaman dikkate alındığında anne ve babaların uyguladıkları fiziksel ceza yoğunluğu arasında belirgin bir fark olmadığı vurgulanmıştır. Anneler biyolojik gerekçe ile başlayarak çocuğu eğitmek, disipline etmek sorumlulukları ile daha çok iletişimde bulunmakta, onların doğru ve yanlış davranışlarını daha fazla görmektedirler. Bu durum annelerin hem çocuklarının gelişimi destekleyici yöntemleri hem de artan sorumluluk ve yorgunluğa bağlı olarak fiziksel ceza içeren yöntemleri kullanma oranlarının babalardan daha fazla olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise anaokuluna devam eden çocukların ebeveynlerinin, gelişimi destekleme yöntemlerini ilkokul veya ortaokula devam eden çocukların ebeveynlerinden daha fazla uygulamalarıdır. Kurniasih ve Hastuti (2017) okul öncesi eğitime devam eden çocuğu olan ebeveynlerle yaptıkları araştırmada annelerin %84.8'inin ev kurallarını, doğru ve iyi davranışları öğretebilmek adına açıklayıcı yöntemlerin çocuğun gelişimi için yararlı olduğunu düşündüklerini; %58.7'sinin ise açıklama yapma, ilgisini başka yöne çekme gibi pozitif, gelişimi destekleyici disiplin yöntemlerini kullandıklarını göstermiştir. Benzer şekilde okul öncesi dönemdeki çocuklar ile ebeveynleri arasındaki iletişimdeki problemlerin sebebi ise çocukların gelişim dönemleri itibari ile ebeveynlerin niyetlerini, isteklerini ve beklentilerini anlamakta zorlanmalarıdır. Bu sebeple özellikle okul öncesi dönemde, çocuğun yanlış davranışlarını fark etmesi ve ne yapıp ne yapmaması gerektiğini öğrenmesi açısından "açıklama yapma (%91.30)", "destekleme (%94.02)" ve "tutarlı olma (87.50)" yöntemleri ile çocuğu disipline etmede yüksek başarı elde edilmektedir (Hastuti, 2015; Kurniasih ve Hastuti, 2017). 6 yaşına kadar çocuklar vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu ebeveynleriyle veya onlara bakım veren kişilerle geçirmektedirler. İletişim kurmayı, evin ve toplumun kurallarını, ebeveynlerinin

yönlendirmeleri, onlara olan yaklaşımları ile öğrenmektedirler. Bu yaş döneminde özellikle eğitim seviyesi daha yüksek olan ebeveynler çocuklarının gelişiminde daha hassas olup yanlış davranışlarını açıklama, güzel bir şey yaptıklarında övme, sevgi sözcüklerini kullanma gibi yöntemleri daha fazla kullanmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma ile tutarlı olarak; bu yaş dönemi çocukların aynı zamanda bedensel ceza, duygusal saldırganlık ve/veya şiddet içermeyen disiplin yöntemlerine de çok fazla maruz kaldığı görülmektedir. Bu durum, ebeveynlerle geçirilen vaktin daha fazla olması ve çocuk ve ebeveyn arasındaki durumluk ilişki, ebeveyn ve çocuğun kişilik özelliklerine bağlı olarak tüm disiplin yöntemlerinin farklı zaman ve durumlarda kullanılması ile açıklanabilir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına şiddet içeren davranışlarda bulduktan sonra hissettikleri pişmanlık ve üzüntü sonrasında bu durumu telafi etmeye çalıştıkları, açıklama yaptıkları veya sevgi sözcükleri kullanıp, okşama-öpme gibi davranışlarda buldukları görülmektedir. Benzer sebeple, bu çalışmada da ebeveynlerin ölçme araçlarını doldururken olumsuz tutumlarından ziyade gelişimi destekleyici davranışları içeren maddelere daha fazla yöneldiği düşünülebilir.

Çocuk sayısı 2 olan ebeveynler 2'den fazla çocuğu olan ebeveynlere göre gelişimi destekleme boyutunda yer alan davranışları daha fazla uygulamışlardır. Literatürde konuyla ilgili yapılan araştırmalarda bu çalışmada elde edilen sonuçları destekleyici şekilde kardeş sayısının fazla olduğu ailelerden gelen çocukların gelişimlerinin daha az desteklendiği saptanmıştır (İşmen, 1999; Bekçi, 2006; Yenibaş, 2002). Başka bir çalışmada ise dört çocuğa sahip annelerin çocuklarının, iki çocuğa sahip annelerin çocuklarına göre gelişimlerinin daha az desteklendiği bulunmuştur (Tuna, 2010). Çocukların sağlıklı, mutlu ve güçlü gelişimi ebeveynin çocukların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına karşılık vermesine bağlıdır. Ailede çocuk sayısının fazla olması ebeveynlerin hem maddi yönden hem de ilgi, sevgi, destek olma, birlikte vakit geçirme gibi manevi yönden çocuklarına yeterli kaynak, zaman ayırmasını ve özenli şekilde yetiştirmesini engelleyebilir.

Gelişimi destekleme puan ortalamaları ebeveynin eğitim seviyesine göre incelendiğinde, lise ve üniversite mezunu ebeveynlerin ilkokul ve ortaokul mezunu ebeveynlere göre gelişimi destekleyici yöntemleri daha fazla uyguladıkları saptanmıştır. Ebeveynin eğitim düzeyinin yüksek olması çocuğa kötü muamelede

koruyucu bir faktör iken, düşük eğitim düzeyi istismar riskini arttırmaktadır. Düşük eğitim seviyesine sahip anne babalar çocuk gelişimi ve yetiştirilmesiyle ilgili daha az bilgi ve beceriye sahip olabilmektedirler. Bu durum onların çocuklarını ayrı bir birey olarak kabul edip özerklik kazanmalarına katkıda bulunmalarına, sosyal yönden geliştirici aktivitelere yönlendirmede, etkili iletişim teknikleri kullanmada ve tutarlı bir tavır içinde olmada yetersizlik yaşamalarına ve çocuklarının gelişimini daha az düzeyde desteklemelerine neden olabileceği, düşük eğitim düzeyinin ebeveynde bilgi eksikliğine yol açabileceği ve böylece ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarını fark etmede daha yetersiz olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu bulgular ışığında anne ve babaların eğitim düzeylerinin artmasının çocuğuyla kuracağı iletişimde olumlu etkilere sahip olduğu söylenebilir. Çocuğun gelişiminin desteklenmesi açısından uygun olan yöntem yanlış davranışın konuşularak, nedenleri açıklanarak düzeltilmesidir. Oysaki düşük eğitim seviyesi sözel becerilerde yetersizliği de beraberinde getirmektedir (Bilgin, 1999). Bu bağlamda eğitim seviyesi yükseldikçe ebeveynlerin gelişimi destekleyici disipline yöntemlerine yönelmenin arttığı düşünülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı nasıl davranacaklarını görebilir; yanlış tutum ve davranışlarının çocukların gelişimi açısından ne kadar zarar verici olduğuna ilişkin ön görüşleri artabilir.

Ailenin gelir seviyesi değişkenine göre bulgular incelendiğinde, 1400 TL'nin altında geliri olan ebeveynlerin diğer gelir seviyesinde olan ebeveynlerden daha az gelişimi destekleme yöntemlerini kullandığı görülmektedir. Geçmiş döneme ilişkin birçok çalışmada gelir seviyesinin düşük olduğu ailelerden gelen çocukların gelişimlerinin daha az desteklendiği, gelir seviyesi arttıkça gelişimi destekleyici yöntemlerin kullanılma oranının da arttığı saptanmıştır (İşmen, 1999; Bekçi, 2006)

Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarıyla Durumluk-Sürekli Öfke Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin “şiddet içermeyen disiplin” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin hiçbir alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

“Ayrıcalıklardan mahrum bırakma” alt boyutu ile sürekli öfke ve “ihmal” alt boyutu ile öfke-dışa arasında pozitif ilişki belirlenmiştir. “Duygusal ve fiziksel saldırganlık” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin sürekli öfke, öfke-içe ve öfke-dışa alt boyutları arasında pozitif yönlü, öfke kontrol alt boyutu ile negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. “Şiddetli fiziksel saldırganlık” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin sürekli öfke ve öfke-dışa alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki belirlenirken öfke kontrol arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Önceki çalışmalar incelendiğinde bu bulguları destekleyecek araştırmalar bulunmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri ve bu yöntemlere bağlı olarak çocuk ihmal ve istismarı ile öfke arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma olduğu görülmektedir (Tricket ve Kuczynski, 1986; Whiteman, Fanshel ve Grundy, 1987; Özmen, 2004; Tuna, 2010). Bu araştırmalarda çocuğun istenmeyen davranışları karşısında ebeveynin öfke ve tepkisellik düzeyi önemli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Stith ve ark., 2009; Whitaker ve ark., 2008; Black ve ark., 2001; Black ve ark., 2001; akt: Tuna, 2010). Ayrıca araştırmalarda, öfke ile fiziksel ve duygusal şiddet veya kullanılan disiplin yöntemleri arasında pozitif ilişki olduğu (Akt: Malley-Morrison ve Hines, 2004; Tuna, 2010); öfkeli kişilik yapısına sahip olan ebeveynlerin, öfke ve engellenme duygularının ifadesi ile istismar edici davranışı ayırt etmede güçlük yaşadığı; çocuğa davranışının uygun olmadığını söylemek yerine çocuğa vurarak, duygularıyla eylemi birbirinden ayırmakta ebeveynin zorluk yaşadığına işaret edilmektedir (Lowenthal, 2001; Veltkamp ve Miller, 1994; Tower, 2005).

Yapılan araştırmada ebeveynin öfkeyi ifade ediş tarzının hem “ayrıcalıklardan mahrum bırakma” gibi hafif düzey disiplin yöntemleri ile hem de “fiziksel ve duygusal şiddet” ve “şiddetli fiziksel saldırganlık” gibi daha ağır disiplin yöntemleri ile ilişkili bulunması öfkeyi açıklayan teorilerden geçiş teorisi ile açıklanabilir. Bu teoriye göre ihmal ve istismar edici davranışlar hafif düzeyden başlayıp adım adım gelişmekte ve ebeveyn çocuk arasındaki olumsuz etkileşim, ebeveynin gücünü zorla kabul ettirme çabası ile gittikçe artmaktadır (Akt: DiLillo, Perry ve Fortier, 2006). Ebeveyn, hayatındaki ailevi problemler, çalışma koşulları vb. gibi stres verici olaylar karşısında ilk aşamada çocuğun istenmeyen davranışları ile

başa çıkmak adına daha çok çaba gösterir. Stres verici olayların artması veya çocuğun yanlış davranışları karşısında etkili olamadığını düşünen ebeveynin öfkesini kontrol etmekte zorlanıp daha tepkisel olmaya başlaması, uyguladığı disiplin yöntemlerinin şiddeti ve boyutunu değiştirmektedir (Ammerman, 1990; Milner ve Crouch; Tower, 2005). Bu durum ebeveynlerin öfkelerini eyleme dökmesi ve öfkeyi sözlü olarak ifade etmede yetersizlik yaşamaları olarak da yorumlanabilir.

BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı, ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin sıklığını ve yaygınlığını belirlemek için Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin geliştirilmesidir. Araştırmanın diğer amaçları ise geliştirilen ölçeğin bazı demografik değişkenler ve ebeveynlerin öfke düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesidir.

İstanbul Esenyurt bölgesinde ikamet eden 5-14 yaş aralığında çocuğu olan 394 ebeveyne Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin denemelik formu uygulanmış ve Temel Bileşenler Analizi yöntemi ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen ölçeğin ölçüt bağıntı geçerliğinin ve ölçek alt boyutlarının çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi amacıyla Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği, Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği ve Aile Bilgi Formu 311 kişiden oluşan ikinci bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde Pearson Korelasyon Analizi, Bağımsız Grup “t” Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Mann Whitney-U testi, Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerliğini test etmek için ölçekten alınan puanlarla Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği'nin faktör analizi sonucunda “Şiddet İçermeyen Disiplin”, “Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma”, “Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık”, “Şiddetli Fiziksel Saldırganlık”, “İhmal” ve “Gelişimi Destekleme” olmak üzere 6 alt boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir değerlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini test etmek için ölçekten alınan puanlarla Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplandığında dış kriter geçerliğinin sağlandığı belirlenmiştir.

Ölçeğin “Şiddet İçermeyen Disiplin” boyutu çocuğun okul seviyesi, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, ebeveynin çocuklukta fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu,

anneninin eşi tarafından sözel Şiddete maruz kalma durumu ve babanın eşi tarafından sözel Şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Ebeveynlerin “*Ayrıcalıklardan Mahrum Bırakma*” boyutuna ilişkin puan ortalamalarının çocuğun okul seviyesi, ebeveynin medeni durumu, çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı ve ebeveynin eş tarafından fiziksel Şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

“*Duygusal ve Fiziksel Saldırganlık*” boyutu ise ebeveynin yaşına, cinsiyetine ve eğitim seviyesine, çocuğun okul seviyesine, çocuğun cinsiyetine, ailedeki çocuk sayısına, çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısına, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, ebeveynin çocuklukta fiziksel ve sözel Şiddete maruz kalma durumu, ebeveynin eşi tarafından fiziksel Şiddete uğrama durumu ve anneninin eşi tarafından sözel Şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin “*Şiddetli Fiziksel Saldırganlık*” boyutunun çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaş grubu, ebeveyn eğitim seviyesi, ailenin gelir durumu, ebeveynin psikiyatrik tedavi geçmişi, eş tarafından fiziksel Şiddete maruz kalma ve babaların eşleri tarafından sözel Şiddete uğrama durumu değişkenlerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği’nin “*İhmal*” boyutu ise, çocuğun okul seviyesine ve çocuğun ders başarısına dair ebeveyn algısı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Ebeveynlerin “*Gelişimi Destekleme*” boyutu puanlarının ebeveyn cinsiyeti, çocuğun yaşı, ailedeki çocuk sayısı, ebeveyn eğitim seviyesi, ailenin gelir seviyesi ve babanın eş tarafından sözel Şiddete maruz kalma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin “Şiddet içermeyen disiplin” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin hiçbir alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, “duygusal ve fiziksel saldırganlık” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin “sürekli öfke”, “öfke-içer” ve “öfke-dışa” alt

boyutları arasında pozitif yönlü, “öfke kontrol” alt boyutu ile negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

“Ayrıcalıklardan mahrum bırakma” alt boyutu ile “sürekli öfke” alt boyutu arasında pozitif ilişki belirlenmiştir. “Şiddetli fiziksel saldırganlık” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin “sürekli öfke” ve “öfke-dışa” alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki belirlenirken “öfke-kontrol” alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeğinin “ihmal” alt boyutu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeğinin “öfke-dışa” alt boyutu arasında ve “gelişimi destekleme” alt boyutu ile “öfke kontrol” alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda uygulamalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

1. Çocuğu disipline etmek amacıyla uygulanan davranışlar çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar verici boyuta ulaştığında çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmesi açısından ebeveynlerin çocuk eğitiminde kullandıkları disiplin yöntemlerini belirlemek çok önemli olmaktadır. Bu sebeple ilk aşamada uygulanan disiplin yöntemlerini belirlemeye yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Sonraki aşamada ise özellikle fiziksel ve duygusal saldırganlığa sebep olan davranış ve duygu durum örüntüleri üzerine tedavi ve etkin eğitim yöntemlerinin geliştirilip uygulanmaya başlanması gerekmektedir.
2. Araştırmanın bulguları ebeveynlerin şiddet içeren disiplin yöntemleri ile şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini birlikte kullandıklarını göstermektedir. Buradan yola çıkarak, sonraki çalışmalarda şiddet içeren ve şiddet içermeyen disiplin yöntemlerini birlikte kullanan ebeveynlerin kullandıkları disiplin yönteminin, çocuğun hangi davranışları karşısında ve ebeveynin duygu durumuna bağlı olarak farklılaştığına yönelik daha detaylı araştırmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.
3. Ebeveynlere yönelik bir öz-değerlendirme ölçeği olarak geliştirilen ölçekte ebeveynlerin özellikle fiziksel saldırganlık içeren maddeleri işaretlemekten çekinebileceği veya bu davranışların sıklığını olduğundan daha az

gösterirken, sosyal olarak kabul edilebilirliği daha yüksek olan şiddet içermeyen veya gelişimi destekleme yöntemlerinin sıklığını daha fazla gösterme eğiliminde olabileceği düşünülmektedir. Gerçekleştirilecek araştırmalarda, ebeveyn ile çocuğuna aynı anda benzer ölçeklerin uygulanabileceği ve karşılaştırmalı analizler yapılarak daha net bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

4. Araştırmanın farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel çevrelere yayılarak uygulanan disiplin yöntemlerinin demografik ve kültürel özelliklere göre nasıl farklılaştığının daha net olarak ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir.
5. Fiziksel, duygusal örselenme ve ihmale yol açan durumların yaygınlığı, sıklığı ve niteliği saptanmalıdır. Sonraki aşamada ise ebeveynlere çocuklarını disipline etmek konusunda alternatif yollar öğretilmesi büyük önem kazanmaktadır. Ebeveynlere etkin, çocuğun gelişimine destek olacak yeni davranış modelleri öğretilmediği sürece tüm çabalar yetersiz kalacaktır.
6. Çocuk istismarı kapsamında ele alınabilecek, çocuk üzerinde birçok fiziksel ve duygusal zarara sebep olabilecek bu davranışların azaltılması, konuyla ilgili bireysel ve toplumsal duyarlılığın artırılması için bireylerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
7. Öncelikle, risk grubunda olabilecek grupların, sonrasında ise tüm toplumun çocuk istismarı, çocuk hakları, çocuğun gelişim dönemleri konularında eğitilmesi, farkındalıklarının ve duyarlılıklarının artırılması çocuğun korunmasında ve sağlıklı yeni nesiller olarak topluma kazandırılmasında önemli bir süreçtir.
8. Fiziksel ve duygusal şiddetin en güçlü disiplin yöntemi olduğu düşüncesinde olan ebeveynlerin aslında çocuklarını istismar ettikleri, uzun vadede gelişimlerinde ciddi hasarlar bıraktıkları konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca anne-baba ve çocuklar arasındaki iletişimi kuvvetlendirmek ve anne-babaların ebeveynlik becerilerini desteklemek ve geliştirmek, öfke kontrolü, problem çözme becerileri kazandırmak adına eğitimler verilmelidir.
9. Çocukların fiziksel, duygusal yönden örselenmeleri veya ihmal edilmelerini önlemek amacıyla, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ile Üniversitelerin ilgili birimlerinin işbirliği ile ekipler hazırlanıp ev ziyaretleri yapılarak ihmal ve istismar

açısından riskli gruptaki çocuklar ve aileler belirlenmeli ve aileler bilinçlendirilmelidir.

10. İstismar ve ihmal davranışlarını ortaya çıkaran nedenler aileler ile paylaşılarak çözüm yolları için “danışmanlık hizmetleri” verilmelidir. Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ile Üniversitelerin ilgili birimlerinin işbirliği ile çocukların beden ve ruh sağlığı yönünden daha iyi yetiştirilebilmeleri için başta anne, baba olmak üzere tüm toplum geneline yönelik eğitim programları hazırlanmalıdır.
11. Çocukların sağlıklı yetiştirilmeleri, ihmal edici ve örseleyici davranışlardan korunmaları amacıyla oluşturulan programlar, basın yayın organları ve diğer kitle iletişim araçlarıyla topluma tekrar tekrar ulaştırılmalıdır.
12. Okullarda müdür, müdür yardımcıları ve tüm eğitimcilere çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında hizmet içi eğitimler verilmelidir. Rehber öğretmenler tarafından öğrenciler Çocuk Hakları konusunda bilinçlendirilmeli ve şiddete maruz kaldıklarında nerelere başvurabilecekleri ile ilgili bilgiler verilmelidir.
13. Türkiye'nin farklı bölgelerinde çok daha geniş örneklem üzerinden elde edilecek veriler ile genel bir ülke profili hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Achenbach, T.M., Edelbrock, C., Howell, C.T. (1987). Empirically based assessment of the behavioral/emotional problems of 2- and 3-year-old children. *J Abnorm Child Psych*, 15, 629–50.
- Acton, R. G. ve During, S. M. (1992). Preliminary results of aggression management training for aggressive parents. *Journal of Interpersonal Violence*, 7 (3), 410-417.
- Ainsworth, M. D. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46 (4), 333-341.
- Akço, S., Aksel, S., Arman, A.R., Beyazova, U., Dağlı, T., Dokgöz, H., Gürpınar, S., İnanıcı, M. A., Oral, G., Polat, O., Sözen, S., Fahin, F., Tekeş, S.A., Topuzoğlu, Y. A. (2002). *Çocuk İstismarı ve İhmali Uygulama Kitabı Kullanım Kılavuzu*, ss. 13–61.
- Akdoğan, H. (2005). Çocuğun cinsel istismarı ve Türkiye’de çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çalışmalar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 1 (7).
- Akduman, G.G., Ruban, C., Akduman, B. ve Korkusuz, Ş.(2005). Çocuk ve cinsel istismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3 (1), 9–14.
- Akduman, G. G. (2010). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 38-49.
- Akduman, G. G. (2011). Çocuk eğitiminde disiplin ve çocuk istismarı. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 79-89.
- Aksel, Ş. ve Yılmaz Irmak, T. (2005). Review of child abuse and neglect literature in Turkey. *In Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect*, (ss. 11-14). Berlin, Germany.
- Aktaş Arnas, Y., Sadık, F. (2008). Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi. (Ed.). *Disiplin ve disiplin modelleri* (ss. 278-319). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyüz, G., Sar, V., Kugu, N. ve Doğan, O. (2005). Reported childhood trauma, attempted suicide and self mutilative behavior among woman in the general population. *EurPsychiatry*, 20, 268-273.
- Alantar, M. (1989). *Psychological maltreatment: an attempt of its definition by experts and its assessment among a group of adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alıkaşifoğlu, M. (2007). Cinsel İstismar. *Pediyatrik Aciller Sempozyum Dizisi*, ss. 183-192. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi.

- Alikaşifoglu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Albayrak Kaymak D., Uysal, O ve Ilter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in İstanbul, Turkey. *Child Abuse & Neglect*, 30, 247–255.
- Alink, L.R. A., Van I. J. Zendoorn, M. H. V., Bakermans-Kranenburg, M., Mesman, J., Juffer, F. ve Koot, H. M. (2008). Cortisol and externalizing behavior in children and adolescents: mixed meta-analytic evidence for the inverse relation of basal cortisol and cortisol reactivity with externalizing behavior. *Developmental Psychobiology*, 50 (5), 427-450.
- Amato, P. R., Fowler, F. (2002). Parenting practices, child adjustment, and family diversity. *Journal of Marriage and Family*, 64, 703–717.
- American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect. (1991). Guidelines for the evaluation of sexual abuse in children. *Pediatrics*, 87, ss. 254–260.
- American Academy of Pediatrics. (1998). Committee Psychosocial Aspects of Child and Family Health. *Guidance for effective discipline. Pediatrics 1001:723-728.*
- Aral, N. (1991). Ailenin güçlenmesinde aile bireylerinin sorumlulukları, Ailede ana baba tutumları. *Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi*, s:39.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001, Temmuz-Ağustos-Eylül). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 36-39.
- Arıkan, Ç. (1988). Ailede çocuğa yönelik şiddet. *Hacettepe Üniversitesi. S.H.Y.O. Dergisi, Cilt 6, Sayı 1-2-3.*
- Arvas, A. (2007). Çocuklarda fiziksel istismar. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi No: 57, ss. 177-182.*
- Arslan, G. (2015). Psikolojik İstismar Ölçeği (PİÖ) geliştirme çalışması: Ergenlerde psikometrik özelliklerinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 727-738.
- Aslan, S. H., ve Alparslan, Z. N. (1999). Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-285.
- Atamer, T.A. (2005). *Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, geçerlilik ve güvenirlik çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İ.Ü.Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 206-214.
- Bahar, G., Savaş, H. A. ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (12).

- Ballı, Ö. (2010). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne başvuran çocuk istismarı ve ihmali olgularının değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Uzmanlık Tezi. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana.
- Banks, J.B. (2002). Childhood discipline: Challenges for clinicians and parents. *American Family Physician Journal*, 66, 1447-52.
- Barkin, S., Scheindlin, B., Ip, E. H., Richardson, I. ve Finch, S. (2007). Determinants of parental discipline practices: A national sample from primary care practices. *Clinical Pediatrics*, 46 (1), 64-69.
- Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L., Perrin, R. D. (1997). *Family violence across the lifespan. An Introduction*. London: Sage Publications, Inc.
- Başaran İ.E. (1989). *Örgütlerde İşgören Hizmetlerinin Yönetimi*. Ankara Üniversitesi Yayınları, No: 139, Ankara.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları Tartışma ve Öneriler*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Ankara.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1997). *Türk ailesinde adolesan sorunları*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(3), 157-166.
- Beauchiane, T. P., Webster-Stratton, C. ve Reid, M. J. (2005). Mediators, moderators, and predictors of 1-year outcomes among children treated for early-onset conduct problems: A latent growth curve analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73 (3), 371-388.
- Becker, W. C. (1964). Consequences of different kinds of parental discipline. *Review of Child Development Research*, (1), 169-208.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Benbenishty, R., Zeira, A., Astor, R. A. ve Khoury, K.M. (2002). Maltreatment of primary school students by educational staff in Israel. *Child Abuse and Neglect*, 26, 1291-1309.
- Berliner, L. ve Elliott, D. M. (1996). Sexual Abuse of Children. In Briere, J., Berliner, L., Bulkey, J.A., Jenny, C., Reid, (Ed.). *The Apsac Handbook on Child Maltreatment*. London: Sage Publications.
- Berger, L. M. (2005). Income, family characteristics and physical violence toward children. *Child Abuse and Neglect*, 29, 107-133.
- Bilge, Y.D., Taşar, M.A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S. ve Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali

hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*;14, 27-35.

- Bilgin, A. (2008). Aile içi bedensel cezaya ilişkin bir çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41 (31), 29-50.
- Bilgin, N. G., Toros, F., Çamdeviren, H., Şaşmaz, T. ve Mert, E. (2004). Evde fiziksel ve sözel olarak cezalandırılan çocukların sosyo-demografik özellikleri: prevelans çalışması. *Yeni Symposium*, 42, 131-139.
- Bilgin, A. ve Kartal, H. (2009). Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları şiddet içermeyen disiplin tekniklerinin türleri ve sıklıkları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 71-79.
- Bilir, Ş. (1991). 4-12 yaşları arasındaki 16.100 çocukta, örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. Ankara.
- Bilir, S., Arı, M. ve Dönmez, N.B.(1986). Physical abuse in 16000 children with 2-4 years of age. *Journal of Child Deveopment and Educatşon*, 1, 7-14.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., Atik, B. ve San, P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 1 (1), 57-70.
- Bourassa, C.,Lavergne, C., Damant, D., Lessard, G. ve Turcotte, P. (2008). Child welfare workers' practice in cases involving domestic violence. *Child Abuse Review*, 17, 174- 190.
- Bower-Russa, M.E., Knutsoni J.F., Winebarger, A. (2001). Disciplinary history, adult disciplinary attitudes and risk for abusive parenting. *Journal of Community Psychology*, 29 (3), 219-240.
- Brassard, M. R., Hart, S. N., Hardy, D. B. (1991). Psychological and Emotional Abuse of Children. In Robert T. Ammerman, Michel Hersen (Ed.), *Case studies in family violence*. New York: Plenum Press.
- Brazelton, T. B. ve Sparrow, J. D. (2001). *Touchpoints three to six: Your child's emotional and behavioral development*. Cambridge: Da Capo Press.
- Browne, K. (1990). *Çocuk İstismarına Neler Sebep Olur? Çocuk İstismarının Önlenmesi Konferansı*. Ankara.
- Browne, K., Cartana, C., Momeu, L., Paunescu, G., Petre, N. ve Tokay, R. (2002). *Child abuse and neglect in Romanian families: a national prevalence study 2000*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.
- Buckle, S. K., Lancaster, S., Powell, M. B., Higgins D. J. (2005). The relationship between child sexual abuse and academic achievement in a sample of adolescent psychiatric inpatients. *Child Abuse and Neglect*, 29, 1031-1047.
- Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Ankara: Bizim Büro.

- Burgess, A.W. ve Holmstrom, L.L. (1975). Sexual Trauma of Children and Adolescents X Sex, Pressure and Secrecy. *Nursing Clinical of North America*, 10.
- Campbell, J.M.C. (1992). Parenting classes: focus on discipline. *J Comm Health Nurs* 9:197-208.
- Capaldi, D., Chamberlain, P. ve Patterson, G. (1997). Ineffective discipline and conduct problems in males: association, late adolescent outcomes and prevention. *Aggression and Violent Behavior*, 2, 343-353.
- Chang, J. J., Theodore, A. D., Martin, S. L., Runyan, D. K. (2008). Psychological abuse between parents: associations with child maltreatment from a population-based sample. *Child Abuse and Neglect*, 32, 819-829.
- Clement, M. E., Bouchard, C. (2005). Predicting the use of single versus multiple types of violence towards children in a representative sample of Quebec families. *Child Abuse and Neglect*, 29,1121-39.
- Clement, M.E., Chamberland, C.(2007). Physical violence and psychological aggression towards children: Five year trends in practices and attitudes from two population surveys. *Child Abuse and Neglect*, 31, 1001-11.
- Convention on the Rights of the Child. (2016). *Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with Article 49.* New York (NY): United Nations, Office of the High Commissioner. (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2016) (<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>).
- Cowley-Malcolm, E. T.,Fairbairn-Dunlop, T. P., Paterson, J., Gao, W. ve Williams, M. (2009). Child discipline and nurturing practices among a cohort of pacific mothers living in New Zeland. *Pacific Health Dialog*, 15 (1).
- Crime Prevention Committee Report. (1995). Combating child sexual assault sex offenders. (Erişim tarihi: Kasım 2018). <http://www.survivors.org.au/sau.htm>
- Cüceloğlu, D. (1995). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2003).*İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çagdaş, A. (2003). *Anne-Baba-Çocuk İletisimi*. Konya: Egitim Kitabevi.
- Çakıcı, M. (2002). *Çocuk İstismarının Madde Kullanımına Etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, F. (2008).*Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı, 1. Baskı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Çınar, O.,Teyfur, E. ve Teyfur, M. (2006). İlköğretim okulu öğretmen ve yöneticilerinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ve programı hakkındaki görüşleri. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (11), 47-64.

- Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği. (2006). *Çocuk istismarı ve ihmaline multidisipliner yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dadds, M. R., Maujean, A. ve Fraser, J. A. (2003). Parenting and conduct problems in children: Australian data and psychometric properties of the alabama parenting questionnaire. *Australian Psychologist*, 38 (3), 238-241.
- Damant, D., Lapierre, S., Lebosse, A.C., Thibault, S. ve Lessard, G. (2010). Women's abuse of their children in the context of domestic violence: Reflection from women's accounts. *Child and Family Social Work*, 15, 12–21.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Demir, S. ve Gündüz, B. (2014). Ebeveyn yetkinlik ölçeği'nin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (25), 309-322.
- Demiraslan, H. (2007). *İlköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine yönelik aile içi bedensel ceza*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, İzmir.
- Demiriz, S. ve Öğretir A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 105-122.
- Dietz, T.L. (2000). Disciplining children: characteristics associated with the use of corporal punishment. *Child Abuse & Neglect*, 24 (12), 1529-1542.
- DiLillo, D., Perry, A. R., ve Fortier, M. (2006). Child physical abuse and neglect. In R. T. Ammerman (Ed.), *Comprehensive handbook of personality and psychopathology*, 3, 367-387. Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Dinçer, Ç. (2000). Pozitif disiplin tekniği ve çocuklarda öz denetimi sağlama yolları. *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 17-20.
- Dix, T., Reinhold, D. P., Zambarano, R. J. (1990). Mothers' judgment in moments of anger. *Merrill-Palmer Quarterly*, 36 (4), 465-486.
- Djeddah, C., Facchin, P., Ranzato, C. Ve Romer, C. (2000). Child abuse: current problems and key public health challenges. *Social Science and Medicine*, 51 (9), 05-15.
- Dong, J. (2008). Positive Psychology and Buildup of Harmonious Parentage. *Journal of Taiyuan Normal University*.
- Dowling, C. B., Slep, A. M. S. ve O'Leary, S. G. (2009). Understanding preemptive parenting: Relations with toddlers' misbehavior, overreactive and lax discipline, and praise. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38 (6), 850-857.

- Dünya Sağlık Örgütü, (WHO). (1985). (Erişim: Mart, 2018).www.who.int
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). (1999) *Report of the consultation on child abuse prevention, 29–31 March, Geneva*. (Erişim Tarihi: Mart, 2018). www.who.int.
- Earls, F., McGuire, J. ve Shay, S. (1994). Evaluating a community intervention to reduce the risk of child abuse: Methodological strategies in conducting neighborhood surveys. *Child Abuse and Neglect*, 18, 473-85.
- Egeland, B., Jacobvitz, D., Sroufe, L. A. (1988). Breaking the cycle of abuse. *Child Development*, 59, 1080-1088.
- Erat, F. Ç. (1995) *Üç- altı yaş çocuklarına uygulanan disiplin yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Erickson, M. F. ve Egelant, B. (1996). *Child Neglect. The Apsac Handbook on Child Maltreatment*. John Briere, Lucy Berliner, Josephine A. Bulkley, Carole Jenny, Teresa Reid (E.). London: Sage Publications.
- Erkman, F. (1991). *Çocukların duygusal ezimi. Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların kötü muameleden korunması 1. Ulusal Kongresi*. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Evinç, G. Ş. (2011). *Associated factors of child maltreatment and its consequences among children diagnosed with and without adhd: A comparative study*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: Sage Publications
- Finkelhor, D. ve Browne, A. (1986). Impact of child sexual abuse. In Anne Cohn Donnelly, Kim Oates (Ed.). *A review of the research. Classic papers in child abuse*. London: Sage Publications.
- Finkelhor, D. (1994).The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 18, 409- 417.
- Finkelhor, D. ve Korbin, J. (1988). Child abuse as an international issue. *Child Abuse and Neglect*, 12 (1), 3–23.
- Finkelhor, D., Hamby, S.L., Ormrod, R. ve Turner, H. (2005). The Juvenile Victimization Questionnaire: reliability, validity, and national norms. *Child Abuse and Neglect*, 29, 383–412.
- Fontes, L. A. (2002). Child discipline and physical abuse in immigrant latino families: Reducing violence and misunderstandings. *Journal of Counseling & Development*, 80.
- Gallagher, N. (2003). Effects of parent-child interaction therapy on young children with disruptive behavior disorders. *Research and Training Center on Early Childhood Development*, 1 (4).

- Gámez-Guadix, M., Straus, M., Carrobbles, J.A., Muñoz-Rivas, M.J. ve Almendros, C. (2010). Corporal punishment and long-term behavior problems: The moderating role of positive parenting and psychological aggression. *Psicothema*, 22, 529-536.
- Garbarino, J. (2001). An ecological perspective on the effects of violence on children. *Journal of Community Psychology*, 29 (3), 361-378.
- Gelles, R. J. (1987). What to learn from cross-cultural and historical research on overview. In R. J. Gelles ve J. B. Lancaster (Ed). *Child abuse and neglect: Biosocial dimensions*, Aldine De Gruyter, NewYork.
- Gershater-Molko ve R. M., Lutzker, J. R. (1999). Child neglect. In Robert T.Ammerman, Michel Hersen (Ed.). *Assessment of family violence: A clinical and legal sourcebook*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128, 530–579.
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J. E., Chang, L., Zelli, A. ve Dodge, K. A. (2010). Parental discipline practices in an international sample: associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. *Child Development*, 81 (2), 487-502.
- Giardino, A. P., Christian, W. C., Giardino, R. E. (1997). A practical guide to die evaluation of child physical abuse and neglect. *The Nurse Proctitioner*, 22(10),137.
- Giardino, A. P., Finkel, M. A., Giardino, E. R., Seidl, T., Ludwig, S. (1992). *A practical guide to the evaluation of sexual abuse in the prepubertal child*. Newbury Park: Sage Publications.
- Glaser, D. (2002). Emotional Abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse and Neglect*, 26, 697-714.
- Glaser, D. ve Svevo, K. (2018). *Violence against children is a global problem*. E.T: Mart 2018 http://ispcan.org/documents/Annual_report/ISPCAN.
- Goldman, L. R. ve Gargiulo, M. R. (1990). *Children at risk: An interdisciplinary approach to child abuse and neglect*. Austin TX: Pro-Ed.
- Goldman, J. D. G. ve Padayachi, U. K. (2000). Some methodological problems in estimatting incidance and prevalence in child sexual abuse research. *The Journal of Sex Research*. 37, 305-314.
- Goodmark, L. (2010). Mothers, domestic violence and child protection: An American legal perspective. *Violence Against Women*, 16(5), 524–529.
- Gökler, R. (2006). Eğitimde çocuk istismarı ve ihmeline genel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (3), 47-76.

- Göregenli, M. (2004). *Şiddet, kötü muameleye ve işkenceye ilişkin değerlendirmeler tutumlar ve deneyimler*. İzmir: İzmir Barosu Yayınları.
- Görmez, K., Bayat, B., Sezal, İ., Göka, E., Köse, R., Özcan, Y.Z., Kutlugün, D., Sarımeşeli, M., Kentli, K. ve Cavcav, D. (1998). Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet. Ankara: Başbakanlık ASAGEM Yayınları.
- Graziano, A. M. (1994). Why we should study subabusive violence against children. *Journal of Interpersonal Violence*, 9, 412-419.
- Greenspan, S. (2006). Rethinking “harmonious parenting” using a three-factor discipline model. *Child Care in Practice*, 12 (1), 5-12.
- Güler, A. (2004). *Türk eğitim sisteminde korku kültürü ve disiplin sorunu*. XIII.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 128-134.
- Gülterler, D. (2007). *Anne babaların uyguladıkları disiplin yöntemlerinin çocukların disiplin, içselleştirme, sosyal yeterlik ve bilişsel olgunlaşma sorunları ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Günçe, G. (1999). Çocuğun Cinsel İstismarı. *Çocuk İstismarı ve İhmali*. (Der: Esin Konanç, İpek Gürkaynak, Ayten Egemen). Ankara: Ofset Tipo Matbaacılık.
- Güner, S., Güner, Ş. ve Şahan, M.H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem: istismar. *Van Tıp Dergisi*, 17 (3), 108-113.
- Hamamcı, Z.(2006). Anne babaların çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi kaynaklarının ve öğrenme yöntemlerinin incelenmesi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 8 (15), 23-39.
- Hancı, H. ve Özdemir, Ç. (2001). Çocuk cinsel istismarı. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 10 (10),389-390.
- Hart, S. N., Brassard, M. R., Karlson, H. C. (1996). Psychological maltreatment. In John Briere, Lucy Berliner, Josephine A. Bulkley, Carole Jenny, Theresa Reid (Ed). *The APSAC handbook on child maltreatment*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Helie, S., Clement, M. ve Larrivee, M. (2003). Epidemiological considerations in the conceptualization and utilization of “prevalence” and “incidence rate” in family violence research: a reply to Brownridge and Halli (1999). *Journal of Family Violence*, 18, 219-225.
- Hemenway, D., Solnick, S., Carter, J. (1994). Child rearing violence. *Child Abuse and Neglect*, 18, 1011-1020.
- Herrenkohl, T. I.,Herrenkohl, R. C. (2007). Examining the overlap and prediction of multiple forms of child maltreatment, stressors, and socio economic status: A

- longitudinal analysis of youth outcomes. *Journal of Family Violence*, 22, 553-562.
- Hobbs, C. (2003). *Physical Abuse. Protecting children from abuse and neglect in primary care*. Michael J. Bannon, Yvonne H. Carter (Ed.). New York: Oxford University Press.
- Holt, A. (2009). Disciplining 'problem parents' in the youth court: between regulation and resistance. *Social Policy & Society*, 9 (1), 89-99.
- Horton, C. B. ve Cruise, T. K. (2001). *Child Abuse and Neglect. The School's Responce*. New York: The Guilford Press.
- Howard, B.J. (1991). Discipline in early childhood. *Pediatr Clin North Am*, 38, 1351-69.
- Hulei, E., Zevenbergen, A. A. ve Jacobs, U.C. (2006). Discipline behaviors of Chinese American and European American mothers. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 140(5), 459-475.
- Hunter, W.M., Jain, D., Sadowski, L.S., Sanhueza, A.I. (2000). Risk factors for severe child discipline practices in rural India. *Journal of Pediatric Psychology*, 25 (6),435-447.
- Hyman, I.A. (1998). *Rewiew of violence statistics among children and adolescents in the U.S*. Pediatric Clinics of North America.
- Irmak, T. Y. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İlkkaracan, P. (1996). *Çocuklara yönelik cinsel taciz. sıcak yuva masalı. aile içi şiddet ve cinsel taciz*. (Der: Pınar İlkkaracan, Leyla Gülçür, Canan Arın). İstanbul: Metis Yayınları.
- İşmen, E. A. (1993). *Duygusal istismarın liseli ergenlerin kendini kabul seviyelerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İşmen, E. A. (1999). *Aile içi çocuk istismarı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Jain, A. M. (1999). Emergency department evaluation of child abuse. *Emergency Medicine Clinics of North America*, 17, 575- 593.
- Jersild, A. (1979). *Çocuk psikolojisi*. Çev: Gülseren Günce. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Jones, J. ve Gupta, A. (2003). Neglect and its impact on child welfare. In Michael J. Bannon, Yvonne H. Carter (Ed.). *Protecting children from abuse and neglect in primary care*. New York: Oxford University Press.

- Jones, T.L. ve Prinz, R.J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review *Clinical Psychology Review*, 25, 341–363.
- Jones, E., McCurdy, K (1992). The links between types of maltreatment and demographic characteristics of children. *Child Abuse and Neglect*, 16, 201–215.
- Johnson, R. M., Kotch, J. B., Catellier, D. J., Winsor, J.R., Dufort, V., Hunter, W. ve diğeri (2002). Adverse behavioral and emotional outcomes from child abuse and witnessed violence. *Child Maltreat*, 7(3), 179–86.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *Türkiye'de Ailenin Sürekliliği ve Değişim. Yer aldığı eser I. Aile Şurası Bildirileri (ss. 151 -160)*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kaplan, S. J. (2002). Child and Adolescent Sexual Abuse. In Lewis M (Ed.), *Child and adolescent psychiatry a comprehensive textbook (s:1217-1222)*. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
- Kaplan, S. (1996). Physical abuse and neglect. In Lewis M, (Ed.). *Child and adolescent psychiatry. A comprehensive textbook*. 2nd Ed., Baltimore: Williams & Wilkins, 1033-1041.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D. ve Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 1214-1222.
- Kara, Ö. (2010). *Ankara ilinde görev yapan pediatri asistanları, uzmanları ve pratisyen hekimlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeyleri ve yaklaşımlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi. Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Karaca, N. (2001). *Duygusal istismara uğramış ergenlerin bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karaman, Y. (1993). *İlkokul öğretmenlerinin gözlemlerine göre çocukların aileleri tarafından istismarı ve ihmali*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları psikolojik saldırganlık davranışları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8),230-41.
- Keenan, K., Shaw, D., Delliquadri, E., Giovannelli, J. ve Walsh, B. (1998). Evidence for the continuity of early problem behaviors: Application of a developmental model. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 441–54

- Kepenekçi, Y. K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 3 (22), 262.
- Kerr, D.C.R., Lopez, N.L., Olson, S. L. ve Sameroff, A.J. (2004). Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32(4), 369–83.
- Kırcaali-İftar, G. (2005). How do Turkish mothers discipline children? An analysis from a behavioural perspective. *Child: Care, Health and Development*, 31 (2), 193-201.
- Kısa, D. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin altı yaş çocuklarının sorumluluk eğitiminde başvurdukları disiplin yöntemlerine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Kolko, D. J. (1996). *Child Physical Abuse*. In John Briere, Lucy Berliner, Josephine A. Bulkley, Carole Jenny, Teresa Reid (Ed.) *The Apsac Handbook on Child Maltreatment*. London: Sage Publications.
- Kolko, D. J. (2002). Child physical abuse. In J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny, T. A. Reid (Ed.) *The APSAC handbook on child maltreatment*, 2nd edition (s. 21-54). Sage Publications, Thousand Oaks, California.
- Korbin, J.E. (2002). Culture and child maltreatment: cultural competence and beyond. *Child Abuse and Neglect*, 26, 637-44.
- Korkut, S. ve Tüzün, B. (2001). Encest olgularının çocuğun konumu ve yasal hakları açısından değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 15(1), 30-36.
- Kozcu, Ş. (1991). *Çocuk aile yazıları 3*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları
- Krug, E. G., Sharma, G. K. ve Lozano, R. (2000). The global burden of injuries. *American Journal of Public Health*, 90 (52), 3-6.
- Kuğuoğlu S. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali. Felimen D. (Ed.), *Acil Bakım*. 3. Baskı. İstanbul: Yüce Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurniasih, N. ve Hastuti, D. (2017). Effect of Mother's Discipline Parenting Pattern on Discipline Character of Kindergarten Children. *Journal of Child Development Studies*. 2 (1), 23-34.
- Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N. ve Gül, A. (2007). Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 22-29.

- Kükürtçü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lansford, J.E., Deater-Deckard, K., Dodge, K.A., Bates, J. E. ve Pettit, G.S. (2004). Ethnic differences in the link between physical discipline and later adolescent externalizing behaviors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 801–12.
- Lansford, J. E., Criss, M. M., Pettit, G. S., Dodge, K. A. ve Bates, J. E. (2003). Friendship quality, peer group affiliation, and peer anti-social behavior as moderators of the link between negative parenting and adolescent externalizing behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 13 (2), 161-184.
- Lansford, J. E., Chang, L., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P. ve Palmerus, K. (2005). Physical discipline and children's adjustment: Cultural normativeness as a moderator. *Child Development*, 76 (12), 34–46.
- Lazoritz, S. (1990). Whatever happened to Mary Ellen?. *Child Abuse and Neglect*, 14(2), 143–149.
- Lee, S., Lansford, J., Pettit, G., Bates, J. ve Dodge, K. (2012). Parental agreement of reporting parent to child aggression using the Conflict Tactics Scales. *Child Abuse and Neglect*, 36, 510-518.
- Lowenthal, B. (2001). *Abuse and neglect: the educator's guide to the identification and prevention of child maltreatment*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes Publishing Co, Inc.
- Lungren, D. (2009). *Child abuse*. Crime and Violence Prevention Center. Attorney General's Office in California, USA.
- Lynch, M. (1999). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. (Der: Esin Konanç, İpek Gürkaynak, Ayten Egemen). Ankara: Ofset Tipo Matbaacılık.
- Machado, C., Goncalves, M., Matos, M. (2000). *ECPF – Escala de Crenças sobre Punição Física [Physical Punishment Beliefs Scale]*. Braga: Psiquilibrios.
- McCloskey, L. A., Figueredo, A. J., Koss, M. P. (1995). The effects of systemic family violence on children's mental health. *Child Development*, 66 (5), 1239-1261.
- McGuire, J. ve Earls, F. (1993). Exploring the reliability of measures of family relations, parental attitudes and parent-child relations in a disadvantaged minority population. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 1042-1046.
- McLoyd, V. C. ve Smith, J. (2002). Physical discipline and behavior problems in African American, European American, and Hispanic children: emotional support as a moderator. *Journal of Marriage and Family*, 64, 40-53.
- Meinck, F., Steinert J. I., Sethi, D., Gilbert, R., Bellis, M. A., Mikton, C., Alink, L. ve Baban, A. (2016). *Measuring and monitoring national prevalence of child*

maltreatment: a practical handbook. World Health Organization, Regional Office For Europe.

- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu, C., Akço, S. ve Akbulut, B. (2014). *Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. Bernard van Leer Vakfı: İstanbul.
- Oktay, A.(2000). *Yaşamın Sihirli Yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oral, R. ve Hancı, H. (2004). *Türkiye’de çocuk istismarı serileri. İzmir Dr. Behçet Uz hastanesi olguları. İzmir’de Eğitim Hastanelerinde çocuk istismarı tanısı almış çocuklarla ilgili izmir çocuk istismarı araştırma grubunun 18 aylık deneyimi*. İzmir.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N. ve Çetin, G. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse Neglect*, 25, 279-90.
- Oral, G. ve İnanıcı, M. A. (2004). *Risk altındaki çocukların saptanmasında öğretmen rolü*. İstanbul: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Oesterreich, L. (2001). *Disciplining Your Preschooler*. Iowa State University.
- Oyserman, D., Bybee, D., Mowbray, C. ve Kahng, S. K. (2004). Parenting self-construals of mothers with a serious mental illness: efficacy burden and personal growth. *Journal of Applied Social Psychology*, 34(12), 2503-2523.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2005). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul: 1. Baskı. Yeniden Yayınları.
- Öner, U. ve Sucuoğlu, B. (1994). Zihinsel özürlü çocukların istismarı. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*,2(4), 316-328.
- Öner, U. (1996). *Farklı okullarda görev yapan öğretmenlerin çocuk istismarı potansiyellerinin incelenmesi*. Ankara: 72 Tasarım Dizgi.
- Öz, İ. (1997).*Çocuk Olmak, Ailelere Rehber Kitaplar Dizisi* (2. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Özer, E., Bütün, C., Yücel Beyaztaş, F., Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğüne 2006-2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirilmesi. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 51 -55.
- Özmen, S.K. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37 (2), 27-39.
- Özmert, N.(2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi- 3 derleme. *Aile, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 201-273.
- Öztürk, S. (2007). *Çocuklarda duygusal istismar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

- Pala, B., Ünalacak, M. ve Ünlüoğlu, İ. (2010). Çocuklara kötü müdahale: İstismar ve ihmal. *Dicle Tıp Dergisi*, 38 (1), 121-127.
- Palmerus, K. ve Jutengren, G. (2004). Swedish parents' self-reported use of discipline in response to continued misconduct by their pre-school children. *Infant and Child Development*, 13, 79-90.
- Pekdoğan, S. (2017). İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu: ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 62.
- Pektaş, D. ve Demircioğlu, H. (2017). Almanya'da yaşayan türk kökenli annelerin ebeveynlik tutumları. *Journal of International Social Research*, 54 (10), 150-157.
- Peterson, L., Ewigman, B., Vandiver, T. (1994). Role of parental anger in low-income women: discipline strategy, perceptions of behavior problems and the need for control. *Journal of Clinical Child Psychology*, 23, 435-443.
- Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Zelli, A., Bates, J. E. ve Pettit, G. S. (2000). Discipline responses: influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology*, 14 (3), 380-400.
- Polat, O. (1997). *Çocuk Hakları Raporu*. Çocuk Hakları Bülteni, ÇİKORED Yayınları.
- Polat, O. (2000). Çocuk istismarı. *Adli Tıp Dergisi*, 290, 207-231.
- Polat, O. (2000). *Ailenin ve Aile İçerisindeki Çocuğun Korunması ve Çocuğun Statüsü Komisyonu Raporu. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı, İstanbul Çocuk Raporu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: DER Yayınları.
- Polat, O. (2004). *Çocuk istismarı, Klinik Adli Tıp*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat, O. (2005). Çocuk istismarı ve Türkiye'deki durumu. *Klinik Çocuk Forumu*. Ocak-Subat, 1-11.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Ankara: I. Seçkin yayıncılık, Ankara.
- Polaha, J., Larzelere, R. E., Shapiro S.K. ve Pettit, K. (2004). Physical discipline and child behavior problems: A study of ethnic group differences. *Parent-Sci Pract*, 4(4), 339- 60.
- Powers, J. L., Eckenrode, J. ve Jaklitsch, B. (1990). Maltreatment among runaway and homeless youth. *Child Abuse Neglect*, 14, 87-98.
- Price, M. (1994). Incest And The Idealized Self. *American Journal Of Psychoanalysis*, 54 (1), 21-37.

- Qasem, M., Kazem, N.A. ve Shah, N.M.(1998). Attitudes of Kuwaiti parents toward physical punishment of children. *Child Abuse Neglect*, 22(12), 1189-1202.
- Reichenheim, M. E. ve Moraes, C. L., (2006). Psychometric properties of the Portuguese version of the Conflict Tactics Scales: Parent-child Version (CTSPC) used to identify child abuse. *Cad. Saúde Pública, Rio de Janeiro*, 22(3), 503-515.
- Rencken, R. H. (1996). Body violation: Physical and sexual abuse. In David Capuzzi, Douglas R. Gross (Ed.). *Youth at risk: a prevention resource for counselors, teachers and parents*. USA: American Counseling Association.
- Righthand, S., Kerr, B., Drach, K. (2003). *Child maltreatment risk assessments an evaluation guide*. New York: The Haworth Maltreatment and Trauma Press.
- Rodriguez, C. M. ve Price, B. L.(2004). Attributions and discipline history as predictors of child abuse potential and future discipline practices. *Child Abuse and Neglect*, 28(8), 845–861.
- Rosenzweig, H. D. ve Kaplan, S. J. (1996). Child and Adolescent Neglect and Emotional Maltreatment. In Sandra J. Kaplan (Ed.). *Family violence: A clinical and legal guide*. Washington DC: American Psychiatric Press, Inc.
- Rothbaum, F.,Morelli, G., Pott, M. ve Liu-Constant, Y. (2000). Immigrant–chinese and Euro-American parents’ physical closeness with young children: Themes of family relatedness. *Journal of Family Psychology*, 14 (3), 334- 348.
- Runyan, D.,Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F. ve Ramiro, L. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi, RafaelLozano (Ed.). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.
- Runyan, D. K., Dunne, M.P., Zolotor, A.J., Madrid, B., Jain, D., Gerbaka, B. (2009). The development and piloting of the ISPCAN Child Abuse Screening Tool-Parent version (ICAST-P). *Child Abuse and Neglect*, 33(11),826–32.
- Russell, D. (1993).The prevalance of intra familial and extra familial sexual abuse of female children. *Child Abuse and Neglect*, 7, 56–63.
- Saka, E. (2004). *Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca karara bağlanmış çocuk ölümlerinin ÇİVİ açısından incelenmesi*. Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Samuda, G.M. (1998). Child discipline and abuse in Hong Kong. *Child Abuse and Neglect*, 12, 283-287.
- Sarı, İ. (2010). *Emniyet örgütünde görevli anne-babaların fiziksel istismar potansiyellerinin belirlenmesi ve istismarla ilgili aile eğitim programının etkililiği*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla

yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 167-187.

- Sexton, E. T. (1998). Harmed children: delinquency, child abuse and school. *Reclaiming Children and Youth*, 7, 95-99.
- Serter, F. (2002). *Kronik hastalığı konmuş, hastanede yatan 6 yaş üstü çocuklarda duygusal ihmal ve istismarın incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sezgin, A. U. (1993). *Ensestlin psikososyal ve adli yönden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- SHÇEK. (2006). Çocuk ihmal ve istismarına multidisipliner yaklaşım ve çocuk ve gençlik Merkezi. Çocuk Koruma Merkezi. (Erişim tarihi 05.02.2006). www.shcek.gov.tr.
- Sheehan, M. J., Watson, M. W. (2008). Reciprocal influences between maternal discipline techniques and aggression in children and adolescents. *Aggressive Behavior*, 34, 245-255.
- Shor, R. (2000). Jewish immigrant parents from The Former Soviet Union: A method for studying their views of how to respond to children's misbehavior. *Child Abuse & Neglect*, 24, 353-362.
- Sibert, J. R., Payne, E. H., Kemp, A. M., Barber, M., Rolfe, K., Morgan, R. J., Lyons, R. A., Butler, I. (2002). The incidence of severe physical child abuse in Wales. *Child Abuse and Neglect*, 26 (12), 1207.
- Smith, A. B. (2004). How do infants and toddlers learn the rules? Family discipline and young children. *International Journal of Early Childhood*, 36 (2).
- Socular, R. R. S. ve Stein, R. E. K. (1995). Spanking infants and toddlers: Maternal belief and practice. *Pediatrics*, 95 (1), 105-111.
- Straus, M. A. (1994). *Beating the devil out of them. In Corporal punishment in American families*. New York: Lexington Books.
- Straus, M. A. ve Fauchier, A. (2010). Psychometric properties of the adult-recall form of the dimensions of discipline inventory. Durham (NH): University of New Hampshire. (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017). <http://pubpages.unh.edu/~mas2/DD03M5> Psychometrics of adult recall form.pdf
- Straus, M. A. ve Hamby, S. L. (1997). Measuring physical and psychological maltreatment of children with the Conflict Tactics Scales. In G. K. Kantor, J. L. Jasinski (Ed.) *Out of the darkness: Perspectives on family violence* (ss. 119-135). Thousand Oaks: Sage.
- Straus, M. A., Hamby, S. L., Finkelhor, D. W., Moore, D. W. ve Runyan, D. (1998). Identification of child maltreatment with the Parent-Child Conflict Tactics

Scales: Development and psychometric data for a national sample of American parents. *Child Abuse & Neglect*, 22, 249–270.

Straus, M. A. ve Stewart, J. H. (1999). Corporal punishment by American parents: National data on prevalence, chronicity, severity, and duration, in relation to child and family characteristics. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2, 55–70.

Straus, M. A. (2001). New evidence for the benefits of never spanking. *Society*, 38(6), 52–60.

Straus, M. A. ve Khoury-Kassabri, M., (2011). Discipline methods used by mothers: The contribution of ethnicity, socioeconomic status, and child's characteristics. *Child Indicators Research*, 4, 45-57.

Şahin, F. ve Özyürek, A.(2008). 5-6 yas grubu çocuga sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme utumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

Şahiner, Ü. M., Yurdakök, K. ve Kavak, U. S. (2001). Tıbbi açıdan çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi*. 22,276-285.

Şimşek, F.,Ulukol, B. veBingöler, B. (2004). Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. *Adli Bilimler Dergisi*, 3 (1), 47 – 52.

Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (2).

Tajima, E. A. (2002). Risk factors for violence against children: comparing homes with and without wife abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 17 (2), 122-149.

Taneli, S., Albayrak, C. ve Sivrioğlu, Y. (1999). Küçük çocuğun cinsel tacizi ve tanı zorlukları. Ekşi A. İ. (Ed.) *Ben hasta değilim* (ss. 531–542.). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35(2), 82-86.

Taşdelen, N. (1995). *Examination of the effects of perceived psychological maltreatment of mothers on adolescent's self-concept, emotional and behavioral problems, and academic achievement*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Tazeoğlu, S. (2011). *Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Teegen, F. (1991). Çocukların cinsel istismarı. (Çev: Minuİnkaya). *Nöropsikiyatri Arşivi*, 28, 66-72.

- Tercan, M. (1995). *Çocuğun ana-babası tarafından fiziksel istismarı ve ihmali*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M. (1997). *Türk kişiliği ve kültür - kişilik ilişkileri*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Theodore, A. D., Chang, J. J., Runyan, D. K. (2005). Epidemiologic features of the physical and sexual maltreatment of children in the Carolinas. *Pediatrics*, 115, 331-337.
- Thompson, A. E. ve Kaplan, C. A. (1999). Emotionally abused children presenting to child psychiatry clinics. *Child Abuse and Neglect*, 23 (2), 191-196.
- Tidmarsh, L. (2000). If i shouldn't spank, what should i do?. *Canadian Family Physician*, 46.
- Topçu, S. (1997). *Çocuk ve gençlerin cinsel istismarı*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Tower, C. C. (2005). *Understanding child abuse and neglect*. United States of America: Pearson Education, Inc.
- Tricken, P. K. ve Kuczyroki, L. (1986). Children's misbehaviors and parental discipline strategies in abusive and nonabusive families. *Developmental Psychology*, 22 (1), 115-123.
- Tuna, S. (2010). *Aile içi çocuk istismarı: annelerin bazı risk faktörleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Turhan, E., Sangün, Ö. Ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15, 153-7.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü çocuklarda yeniden toplumsallaşma*. Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmet Y.O.
- UNICEF, (1995). *Türkiye Temsilciliği. Çocuk istismarı ve ihmali*, Ankara. (Erişim tarihi : Mart, 2018). <http://www.unicef.org.tr/>
- US Department of Health and Human Services (2008). *Department of health and human services, administration for children and families, administration on children, youth and families, children's bureau*. Washington: US Government Printing Office.
- Uslu, R, Kapçı, E. G., Yıldırım, R. ve Öney, E. (2010) Sociodemographic characteristics of Turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 34, 345-353.
- Ünal, H. (2008). *Davranım bozukluğu tanısı alan ilköğretim öğrencilerine okullarda sunulan danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Ünlü, M. A., Afacan, M. A. ve Sözer, (2010). (Der.) İSREF Perspektif: Çocuk Suçluluğu ve İstismarı, 83-84. GlenAllen, VA: ISREF İnceleme ve Stratejik Araştırmalar Forumu. (Erişim tarihi: 20 Eylül 2010) http://www.isref.org/objects/assets/perspective/pdf/Cocuk_Suclulugu_ve_Istismari.pdf
- Van, I.,Jzendorn, M. H. (1992). Intergenerational transmission of parenting: A review of studies in nonclinical populations. *Developmental Review*, 12, 76-99.
- Vardar, B. (1994).*The validity and reliability of the psychological maltreatment inventory for adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Vega, E., O'Leary, K. D. (2007). Test–retest reliability of the Revised Conflict Tactics Scales (CTS2). *Journal of Family Violence*, 22,703–708.
- Veltkamp, L. J. ve Miller, T. W. (1994). *Clinical handbook of child abuse and neglect*. USA: International Universities Press.
- Viding, E.,Fontaine, N. M. G., Oliver, B. R. ve Plomin, R. (2009). Negative parental discipline, conduct problems and callous unemotional traits: monozygotic twin differences study. *The British Journal of Psychiatry*, 195, 414-419.
- Vissing, Y. M., Straus, M. A., Gelles, R. J. ve Harrop, J. W. (1991). Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children. *Child Abuse and Neglect*, 15, 223-238.
- Wardsworth, J. (1984). Terenage mothering child development at five years, *J. Child Psych. Psychiatry*, 25, 2, 305-31.
- Wauchope, B. ve Straus, M. A. (1990). Physical punishment and physical abuse of American children: Incidence rates by age, gender, and occupational class. In M. A. Straus & R. J. Gelles (Eds.). *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families* (ss. 133–148). New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Walters, D. R. (1975). *Physical and sexual abuse of children: causes and treatment*. London: Indiana University Press.
- Webster-Stratton, C. (1998). Preventing conduct problems in head start children: strengthening parenting competencies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66 (5), 715-730.
- Webster-Stratton, C. ve Spitzer, A. (1991). Development, reliability and validity of the daily telephone discipline interview. *Behavioral Assesment*, 13, 221-239.
- Wekerle, C., Miller, A. L., Wolfe, D. A.ve Spindel, C. B. (2006). *Childhood Maltreatment*. USA: Hogrefe ve Huber Publishers.
- Weilburgger, Linda S. (2008). *Çocuk ve disiplin* (Çev.). Ankara: Ekinoks Yayın Grubu.

- Whiteman, M., Fanshel, D., Grundy, J. F. (1987). Cognitive-behavioral interventions aimed at anger of parents at risk of child abuse. *Social Work*, 32 (6), 469-474.
- Wilkes, J. R. (1992). Children in limbo: Working for the best out come when children are taken into care. *Canada's Mental Health*, 40, 2-5.
- Wissow, L. S. (2002). Child discipline in the first three years of life. In N. Halfon, K. T. McLEarn ve M. A. Schuster (Ed.). *Child rearing in america: Challenges facing parents with young children*. Cambridge University Press, New York.
- Wolfe, D.A., Scott, C. K., Wekerle, A.L. ve Pittman. (2001). Child maltreatment: risk of adjustment problems and dating violence in adolescence. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40 (3), 282-289.
- Yargıç, L.İ., Tutkun, H. ve Şar, V. (1994). Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve erişkinde dissosiyatif belirtiler. *3P Dergisi*; 2, 338-347
- Yaşar, Z.F., Gültekin Akduman, G. (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli dış hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (5), 389-394.
- Yavuzer, K., Aydoğmus, A., Baltas, Z., Baltas, Ü., Davaslıgil, O., Güngörmüş, E., Konuk, Ü., Korkmazlar, Ö., Köknel, L., Navaro, A. ve Oktay, (1999). *Ana – Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, U. (1999). *Ana Baba ve Çocuk*, 12. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldız, S. (2007). *İlköğretim II. kademesindeki çocuklara yönelik istismarın ve ihmalin çeşitli değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, N. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Youngblade, L. M. ve Belsky, J. (1990). Social and emotional consequences of child maltreatment. In Robert T. Ammerman, Michel Hersen (Ed.). *Children at risk: an evaluation of factors contributing to child abuse and neglect*. New York: Plenum Press.
- Yurtsever Kılıçgün, M. ve Oktay, A. (2012). Ebeveyn Otorite Ölçeği'ni (EOÖ) Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 267-288.
- Yüksel, Ş. (1993). Ensestini Tanınması ve Değerlendirilmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 30, 352-357.
- Zeytinoğlu, S. (1991). *Sağlık, Sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili görüşleri*. Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Zolotor, A. J. ve Runyan, D.K. (2006). Social capital, family violence, and neglect. *Pediatrics*, 117, 1124-31.

EKLER

Ek - 1: Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği

Çocuğunuz istemediğiniz bir şekilde ya da yanlış davrandığında aşağıdaki davranışları hangi sıklıkta yaptığınızı işaretleyiniz.

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)		
1	Problem yaratan ortamdaki uzaklaşmasını ve olup biteni düşünmesini istemek							
2	Sürekli eleştirmek, yaptığı hiçbir şeyi beğenmemek							
3	Olumlu davranışlarında övmek, hakkında güzel şeyler söylemek							
4	Okula zamanında gitmesini sağlayamamak							
5	Ona sevgi, şefkat gibi duyguları açıkça göstermemek							
6	Poposuna çıplak elle vurmak							
7	Başka çocuklarla kıyaslamak							
8	Vurmakla, dövmekle, ceza vermekle korkutmak							
9	Onu yere doğru fırlatmak veya atmak							
10	Bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlemek							
11	Çevrenin kötü etkilerinden korumaya çalışmak, onun kendisini korumasını							
12	Okul çıkışı gittiği yerleri veya kiminle olduğunu bilmemek							
13	Ona hastaneye veya doktora gitmek zorunda kalacak kadar dayak atmak							
14	Kulağını çekmek							
15	Bir şeyi yapmaya başlamasını veya bırakmasını söyleyerek problem davranışı							
16	Terk etmekle, evden kovmakla, başka birine vermekle tehdit etmek, korkutmak							
17	Nasihah etmek							
18	Yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettirmek							
19	İstediği yere sormadan gitmesine izin vermek							
20	Yanlış davranışına göz yummak							
21	Onu yumruklamak ya da sertçe tekmelemek							
22	Boğazını sıkıp nefesini kesmek							
23	Kurallara neden uyması gerektiğini açıklamak							

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)		
24	Birkaç kez kollarından tutarak sarsmak							
25	Onu çimdiklemek							
26	Onunla sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşmak							
27	Bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak							
28	Oldukça sert bir şekilde defalarca vurarak onu dövmek							
29	Saçını çekmek							
30	Vücudunun herhangi bir yerine kızarıklık bırakacak şekilde vurmak							
31	Alay etmek veya dalga geçmek							
32	Bağırarak							
33	Neleri yapıp neleri yapamayacağını bilerek, yaşına uygun görev ve sorumluluklar							
34	Korktuğu kişiye (baba, dede, amca, abi gibi) söylemekle tehdit etmek							
35	Lanet etmek, beddua etmek, hakaret etmek (tembel, aptal vb. gibi)							
36	Eşyalarına zarar vermek veya zarar vermeye tehdit etmek							
37	Eline, koluna veya bacağına şaplak atmak							
38	Evde bir yetişkinin onunla birlikte kalması gerektiğini düşünmeme rağmen onu							
39	Kolunu acıtacak şekilde sıkmak							
40	Zaman ayırmak ve ortak etkinliklerde bulunmak							
41	İhtiyacı olan yiyeceği aldığından emin olamamak							
42	İyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğini ona açıklamak							
43	Davranışlarının nedeninin sorarak duygularını ve düşüncelerini serbestçe ifade							
44	Canı yandığında veya hasta olduğunda kendini daha iyi hissetmesi için çabalamak							
45	Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne, tokat atmak							
46	Yokmuş gibi davranmak							
47	Okula gitmesi ve eğitimine devam etmesi için desteklemek							

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)		
48	Yaptığı şeyin neden yanlış olduğunu açıklamak							
49	Ortamı veya koşulları değiştirerek onun problem yaratan davranışını engellemek							
50	Harçlığını vermemek veya azaltmak							
51	Okul içi veya okul dışı sosyal aktivitelerini yasaklamak							
52	Yapabileceği alternatifleri sunmak ve ona seçim şansı vermek							
53	Onu arkadaşları önünde utandırmak							
54	Onu artık sevmediğimi söylemek							
55	Onu bıçakla veya silahla tehdit etmek							
56	Yardım istediğinde onunla ilgilenmemek							
57	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda ondan özür dilemek							
58	Doktor veya hastaneye ihtiyacı olduğunda götürmemek							
59	Poposuna veya poposunun dışında vücudunun diğer kısımlarına kemer, saç fırçası, sopa veya sert başka bir cisimle vurmak							
60	Korktuğu zaman veya canı sıkıldığında ona yardım etmeye çalışmak							
61	Onu farklı zamanlarda farklı kişilerin (akraba, komşu veya başka birileri) yanında yaşatmak							
62	Televizyon seyretmesini veya ipad, telefon ile oynamasına izin vermemek veya sevdiği bir şeyi yasaklamak							

Ek - 2: Aile Bilgi Formu

Bu araştırma, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerini araştırmaktır.

Aşağıdaki anket formu bazı kişisel özelliklerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu soruları yanıtlarken sizin durumunuz için en uygun olan seçeneğin yanındaki () içine **X** işareti koyunuz. Araştırmamız için kimliğiniz değil anketteki ifadelere vereceğiniz içten yanıtlar önemli olduğu için formlara kimliğinizle ilgili hiçbir şey yazmayınız. Verdiğiniz cevaplar sadece araştırma amaçlı olarak kullanılacak, yanıtlarınız kesinlikle gizli tutulacaktır. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Cevaplama işlemi bittikten sonra formları ile ilgili zarfa koyup ağzınızı kapatınız.

Çalışmamıza sağladığınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Cansu AKYILDIZ
Eğitimde Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Değerli Katılımcı,

1. Çocuğunuzun nesi oluyorsunuz?

() annesi () babası

2. Çocuğunuzun Yaşı:

3. Çocuğunuzun Cinsiyeti : () Erkek () Kız

4. Çocuk Sayınız:.....

5. Araştırmaya katılan öğrencimiz kaçınıcı çocuğunuz:.....

6. Diğer çocuklarınızın yaşı:.....

7. Yaşınız: () 30 yaş ve altı () 31- 45 yaş () 46 yaş ve üzeri

8. Öğrenim durumunuz: () Okuryazar değil () İlkokul () Lise () Okur-yazar () Ortaokul () Üniversite

9. Çalışıyor musunuz?

- Evet : Mesleğim.....
 Hayır

10. Anne - Baba: Birlikte Ayrı Üvey Anne Var Üvey Baba var
 Diğer ise belirtiniz

11. Ailenizi hangi ekonomik geliri:

- 1400 TL ve altı 1400 - 2500 TL 2500 TL – 5000 5000-10000
 10000 ve üzeri

12. Çocuğunuz daha önce ruhsal (psikolojik) bir rahatsızlık geçirdi mi?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

13. Çocuğunuzun herhangi bir bedensel veya zihinsel bir engeli var mı?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

14. Çocuğunuzun ders başarısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Çok kötü
 Kötü
 Orta
 İyi
 Çok iyi

15. Bir ilaç kullanmanızı gerektirecek süreğen bir rahatsızlığınız var mı?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

16. Psikiyatrik bir tedavi alıyor musunuz?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

17. Daha önce psikiyatrik bir tedavi aldınız mı?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

18. Çocukluğumda annem ve/veya babam tarafından fiziksel şiddete (vurma, itme, tekmeleme, tokatlama, yumruklama v.b.) maruz kaldım.

- Evet
 Hayır

19. Çocukluğumda annem ve/veya babam tarafından sözel şiddete (bağırma,hakaret etme, aşağılama, sürekli eleştirme, tehdit etme v.b.) maruz kaldım.

- Evet
 Hayır

20. Eşim tarafından fiziksel şiddete (vurma, itme, tekmeleme, tokatlama,yumruklama v.b.) maruz kaldım.

- Evet
 Hayır

21. Eşim tarafından sözel şiddete (bağırma, hakaret etme, aşağılama, sürekli eleştirme, tehdit etme v.b.) maruz kaldım.

- Evet
 Hayır

22. Evinizde psikolojik problemleri olan, engelli veya bakıma muhtaç birileri var mı?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

23.Ailede suç işleyip mahkemece cezalandırılan var mı?

- Evet ise belirtiniz:
 Hayır

Ek - 3: Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği

YÖNERGE:

Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun. Sonra genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayan seçerek üzerine (x) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

Aşağıdaki ifadeler sizi ne kadar tanımlıyor?

	İFADELER	Hiç (1)	Biraz (2)	Oldukça (3)	Tümüyle (4)
1	Çabuk parlam.	()	()	()	()
2	Kızgın mizaçlıyım.	()	()	()	()
3	Öfkesi burnunda birisiyim.	()	()	()	()
4	Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	()	()	()	()
5	Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	()	()	()	()
6	Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	()	()	()	()
7	Öfkelendiğimde ağızma geleni söylerim.	()	()	()	()
8	Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	()	()	()	()
9	Engellediğimde içimden birilerine vurmak gelir.	()	()	()	()
10	Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	()	()	()	()
11	Öfkemi kontrol ederim.	()	()	()	()
12	Kızgınlığımı gösteririm.	()	()	()	()
13	Öfkemi içime atarım.	()	()	()	()
14	Başkalarına karşı sabırlıyım.	()	()	()	()
15	Somurturum ya da surat asarım.	()	()	()	()
16	İnsanlardan uzak dururum.	()	()	()	()
17	Başkalarına iğneli sözler söylerim.	()	()	()	()
18	Soğukkanlılığımı korurum.	()	()	()	()
19	Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	()	()	()	()
20	İçin için köpürürüm ama göstermem .	()	()	()	()

	İFADELER	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
		(1)	(2)	(3)	(4)
21	Davranışlarımı kontrol ederim.	()	()	()	()
22	Başkalarıyla tartışırım.	()	()	()	()
23	İçimde kimseye söylemediğim kinler beslerim.	()	()	()	()
24	Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.	()	()	()	()
25	Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	()	()	()	()
26	Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	()	()	()	()
27	Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	()	()	()	()
28	Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	()	()	()	()
29	Kötü şeyler söylerim.	()	()	()	()
30	Hoş görülme ve anlayışlı olamaya çalışırım .	()	()	()	()
31	İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	()	()	()	()
32	Sinirlerime hâkim olamam.	()	()	()	()
33	Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söyleyemem.	()	()	()	()
34	Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	()	()	()	()

Ek - 4: Ebeveyn Disiplin Yaklaşımları Ölçeği – Denemelik Form

Çocuğunuz istemediğiniz bir şekilde ya da yanlış davrandığında aşağıdaki davranışları hangi sıklıkta yaptığınızı işaretleyiniz.

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu	Cevap vermek istemiyorum
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)			
1	Problem yaratan ortamdan uzaklaşmasını ve olup biteni düşünmesini istemek								
2	Sürekli eleştirmek, yaptığı hiçbir şeyi beğenmemek								
3	Olumlu davranışlarında övmek, hakkında güzel şeyler söylemek								
4	Okula zamanında gitmesini sağlayamamak								
5	Ona sevgi, şefkat gibi duyguları açıkça göstermemek								
6	Poposuna çıplak elle vurmak								
7	Başka çocuklarla kıyaslamak								
8	Vurmakla, dövmekle, ceza vermekle korkutmak								
9	Onu yere doğru fırlatmak veya atmak								
10	Bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlemek								
11	Çevrenin kötü etkilerinden korumaya çalışmak, onun kendisini korumasını sağlayacak beceriler öğretmek								
12	Okul çıkışı gittiği yerleri veya kiminle olduğunu bilmemek								
13	Bilinç kaybı ve yara-bere oluşturacak şekilde kafasına vurmak								
14	Ona hastaneye veya doktora gitmek zorunda kalacak kadar dayak atmak								
15	Kulağını çekmek								
16	Bir şeyi yapmaya başlamasını veya bırakmasını söyleyerek problem davranışı engellemek (Örn. Ödeve başlamak veya televizyon izlemeyi bırakmak)								
17	Terk etmekle, evden kovmakla, başka birine vermekle tehdit etmek, korkutmak								
18	Nasihah etmek								
19	Yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettirmek								
20	İstediği yere sormadan gitmesine izin vermek								
21	Yanlış davranışına göz yummak								
22	Onu yumruklamak ya da sertçe tekmelemek								
23	Boğazını sıkıp nefesini kesmek								
24	Kurallara neden uyması gerektiğini açıklamak								

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu	Cevap vermek istemiyorum
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)			
25	Onu kasten yakmak veya haşlamak								
26	Birkaç kez kollarından tutarak sarsmak								
27	Onu suç işlemeye yöneltmek								
28	Onu çimdiklemek								
29	Onunla sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşmak								
30	Bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak								
31	Oldukça sert bir şekilde defalarca vurarak onu dövmek								
32	Saçını çekmek								
33	Vücudunun herhangi bir yerine kızarıklık bırakacak şekilde vurmak								
34	Alay etmek veya dalga geçmek								
35	Bağırarak								
36	Neleri yapıp neleri yapamayacağını bilerek, yaşına uygun görev ve sorumluluklar vermek								
37	Korktuğu kişiye (baba, dede, amca, abi gibi) söylemekle tehdit etmek								
38	Lanet etmek, beddua etmek, hakaret etmek (tembel, aptal vb. gibi)								
39	Eşyalarına zarar vermek veya zarar vermekle tehdit etmek								
40	Eline, koluna veya bacağına şaplak atmak								
41	Onu öğretmen, doktor, komşu gibi başka kişilerin dikkatini çekecek kadar dövmek								
42	Evde bir yetişkinin onunla birlikte kalması gerektiğini düşünmeme rağmen onu evde yalnız bırakmak zorunda kalmak								
43	Odaya kapatmak, kilitlemek								
44	Kolunu acıtacak şekilde sıkmak								
45	Zaman ayırmak ve ortak etkinliklerde bulunmak								
46	İhtiyacı olan yiyeceği aldığından emin olamamak								
47	İyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğini ona açıklamak								
48	Davranışlarının nedeninin sorarak duygularını ve düşüncelerini serbestçe ifade etmesine fırsat vermek								

	Maddeler	Geçen yıl içerisinde					Hiçbir zaman olmadı	Geçen yıl olmadı fakat daha önce olmuştu	Cevap vermek istemiyorum
		1-2 defa (Yılda 1-2 defa)	3-5 defa (Yılın bazı zamanları)	6-12 defa (Ayda ya da iki ayda 1)	13-50 defa (Ayda birkaç kez)	50'den fazla (Haftada bir ya da daha sık)			
49	Aşırı alkollü ya da benzeri bir durumda ona bakmakta problem yaşamak.								
50	Canı yandığında veya hasta olduğunda kendini daha iyi hissetmesi için çabalamak								
51	Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne, tokat atmak								
52	Yokmuş gibi davranmak								
53	Kendi sorunlarıma kapılmamdan dolayı onu sevdiğimi gösterememek ya da								
54	Okula gitmesi ve eğitimine devam etmesi için desteklemek								
55	Yaptığı şeyin neden yanlış olduğunu açıklamak								
56	Ağır ev işleri vermek								
57	Harçlığını vermemek veya azaltmak								
58	Okul içi veya okul dışı sosyal aktivitelerini yasaklamak								
59	Yapabileceği alternatifleri sunmak ve ona seçim şansı vermek								
60	Onu arkadaşları önünde utandırmak								
61	Onu artık sevmediğimi söylemek								
62	Onu bıçakla veya silahla tehdit etmek								
63	Yardım istediğinde onunla ilgilenmemek								
64	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda ondan özür dilemek								
65	Doktor veya hastaneye ihtiyacı olduğunda götürmemek								
66	Poposuna veya poposunun dışında vücudunun diğer kısımlarına kemer, saç								
67	Korktuğu zaman veya canı sıkıldığında ona yardım etmeye çalışmak								
68	Onu farklı zamanlarda farklı kişilerin (akraba, komşu veya başka birileri) yanında								
69	Televizyon seyretmesini veya ipad, telefon ile oynamasına izin vermemek veya								
70	Ortamı veya koşulları değiştirerek onun problem yaratan davranışını engellemek								

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Adana'nın Seyhan ilçesinde dünyaya gelen Cansu Akyıldız, ilk ve ortaöğretimini Adana'da tamamlamıştır. 2005 senesinde Ayşe Atıl Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun olarak, Yeditepe Üniversitesi Matematik Öğretmenliği Bölüm'ünü kazanmıştır. Matematik öğretmenliği bölümünün yanı sıra çift anadal programı kapsamında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nde eğitimini tamamlayarak 2010 yılında mezun olmuştur. 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yer alan Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı'nda yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir

İş hayatına, özel okulda okul psikolojik danışmanı ve rehber öğretmen olarak adım atmıştır. 3 sene farklı özel okullarda görev yaptıktan sonra, 2013 yılında kamu görevine geçiş yapmış olup halen Esenyurt ilçesinde rehber öğretmen olarak görevine devam etmektedir.